

Bubakar Bóris Jóob

Doomi Golo

Doomi Golo

Nettali

XAAJ BU JËKK
NGIRAAN FAY

Gone mat naa bàyyi cim réew

TÉEREB DÓOM

I

Noonu ma xool ko lu yàgg, daldi yëngal
ndànk sama bopp, ni ko :

Àddina : dund, dee.

Leneen newu fi, Badu.

Lii rekk : demal, maa ngi ñëw.

Naka laa wax loolu, daldi déggaat woykat
ba :

« Àddina amul solo, ndeysaan... Ku ci
dee yaa ñàkk sa bakkan, ndeysaan ».

Booba gone laa woon, nekk ci sama diggu
doole, yaakaar ne dara tëwu ma. Maa fii
dàqoon a fecc, bare bayre ba nga ne lii lu mu
doon ! Fu ma jaaraan, janq di ma tooñ, naan :

- Ngiraan Fay jàppal fii, Ngiraan Fay bàyyil
faa !

Mbaa nga dégg ci jeeg ju ndaw ji ku ni :

- Moo Ngiraan Fay, looy jaay maanaa nii ?

Billaay yow ! Yal na nga koote ! Léegi,
mag dikk na. Maa ngi nii toog ci sama
buntu kër, fii ci gox bi ñu naan Ñarelaa, di
xaar sunu boroom bi def ci man li gën.

Teewul nag sama xel yépp nekk ci yow, Badu.

Xéy-na yaa nga ca dëkku naar ya, moo
xam Alseeri la, walla Marog mbaa Libañ.
Foofa de lanu yaakaar ne fa nga nekk.
Kenn amu ci nag lu ko wóor Am na sax
ñu naan :

- Kéwél kat du tëb doom ja bëtt. Badu
Taal kay, xam ngeen ne topp na ciy t ànki
baayam Asan Taal. Ba fu coow liy mujje,
Tugal ngeen koy déggi.

Ci juróom-ñaari téere yi ma la fiy bàyyil
sax, am na bu ci tudd Téereb Ndéey
Turam tegtal bu leer la : li nekk ci biir,
maak yow donq noo ko séq. Yoonu
keneen newu ci. Yaa ngi nii toog janook
man, ma sëgg ba jot say nopp. Su ma ci
tàbbalee ay kàddu, nga naj leen fa.

Kàddu yooyu di wéq sa kaan, di féqu ci sa
biir bopp, ngir rekk bëgg a génn ci biti,
tasaaroo, nekk lu askan wiy waxtaane.
Nga gën leen faa naj, ndax ragal ñu jur ay
ak téésante. Du tee nag sa xel di leen tojat
ba ñu mukk rumbux, nga xam lan la bu ci
nekk wund, ne patt di wéy ak moom.

Téereb Ndéey bi yomb naa xàmmee,
mooy bu xonq bi. Moom laay dénk lépp lu
ma dégg ñu koy waxtaane ci say mbir. Saa
yu ma bettee nit mu lay jëw, dinaa la ko ci
fen. Jàng ko bu baax. Dina la amali njariñ,
bés boo dellusee Ñarelaa gii nga
cosaano, fas yéene fee dëkk yaak sa
njaboot. Wóolu naa la, xam naa ne ak loo
mën a fekk ci biir Téereb Ndéey, doonte
wax ju ñaaw la sax, du yàq sa digganteek
kenn ci gox bi.

Jarul nag ma ciy sore. Xanaa ma may la ci
as lëf rekk. Badu, waa Ñarelaa gërëm
nañu la.

Lu ma fekkeek lu ma fekkewul, fii ci
Ñarelaa, kàddu yu rafet rekk la nit ñiy
yëkkati, jëmalem ko ci yow. Koo waxal
ñaari baat, mu ne la :

- Aa, Badu Fay Taal de, kuy jaambure
moom ngay dimbali. Gone googu kay,
Yàlla bu ko cat dugg.

Foo ko fekkaan mu ngay wut lu mu am,
ñëw bokk kook ndeyam Biige Sàmb ak
maamam

Ngiraan Fay. Dem na bay raxas ay oto ca
Waagu-Ñaay, di baana-baana màrse
Aselem, lépp ndax bañ a wër di ñaanaatu
mbaa di këf alalu jaambur ; jànqi Ñarelaa
yi sax mas nañu ko fee fental woy, di ko
gaaral, waaye teewul mu nekk ci li mu
nekk, sax ci ba dëgër.

- Moom kay, na mu noppee woon ! Seede
li daal benn la. Waa gox bi nee ñu ku
jaambure nga te am fullaak faayda. Su ma
déggee ñuy wax yu mel noonu ci yow,
Badu, sama xol day sedd guyy.

Saa yu ma sэгgee di dénk kàddu yu neex
yooyu sama Juróom-ñaari Téere yi,
mbégte mi may yëg ci sama yaram, maak
Yàlla rekk a xam nu mu tollu. Sant naa
sunu Boroom bi ma may wii xeetu
bànnex, laata may génñ àddina.

Waaw.

Damay daagu ci mbeddi Ñarelaa yi, dégg ku ne :

- Badu Taal kay, du moo nar a toog bitim-réew ba musiba di ko fa fekk. Gone googu, jom la am ba mu mat sëkk, kaar.

Mu mel ni ay baat yu ma ngelaw li yéene, may ma leen. Ma gaawtu, ñëw ubbi sama waxande, roccisi Téereb Ndéey, tëral ci lépp li ma jot a fortaatu.

Su ko defee sama xel naaw, dem fu sore, ma fàtalliku yu bare, daldi yëngal sama bopp, xam ne Yàlla mooy kariim.

*

* *

Badu xew-xew yi ma la fas yéenee nettali, ñu nga door alxames ja nu demee ayeropoor Lewopool Sedaar Señoor, jëli néewu Asan Taal, indi ko fii ci jàkkay Ñarelaa, war ko fee jullee. Keroog jooju, yow ci sa bopp def nga lu doo waar. Ba dara desul lu dul jullee Asan, yóbbu ko armeel ya,

Yilimaan Keeta nee na la nga ñëw tiim sa
baaytànggu ko. Tontuwook sa gémmin.

Danga yëngal sa bopp, ngir xamal ka mu
yónni ne jaru ko. Ña toogoon foofu ñépp
jaaxle, ku nekk xool sa moroom

Ndey Silla, ndaw soosu nga xam ne du
dugg mukku lu yoonam nekk, ne la :

- Badu Taal dofuloo jinne jàppu la, demal
wuyu, Yilimaan Keetaa la soxla.

Ñépp ne tekk di la déglu.

Nga yëngalaat ndànk sa bopp, ne yaa lànk.
Naka-jekk, masoo bare wax.

Ñu ñëw fekk ma fi may defare Asan,
boolemaak yow, ne ma :

- Ngiraan waxal ci sa sët bi, xéy-na boog
mu déggal la yow.

Ci laa leen ne :

- Bàyyileen jaa mbur, Badu Taal lu mu
def xam na ko. Noonu, Ndey Silla mer, ne
ca tonet, ni ma :

- Man Ndey Kumba Silla de, gone guy
waaj a alku laa fi gis. Badu Taal mooy
kan, ba ñu koy seetaan muy toroxal nii
baayaam ? Sama xol jóg man it, ma ni ko :
- Ndey, doo Yàlla doo yonent, mënnoo fee
alag kenn. Badu Taal xamul caaxaan, li
mu def am na fu mu ko teg.

Dama ko waxe woon noonu rekk, waaye
ca dëgg-dëgg mbir mi xawoon naa ub
sama bopp.

Waaw, man mer nga dencaloon sa baay
Asan Taal ba lànk ne doo tiim néewam,
ñaanal ko, mu doon seen tàggatoo yéen
ñaar ?

Ak ni deret amee doole...

Wànte li tax doom di dëddu baayam ba
mu jaral ko ñàkke kersa ay kilifaam,
mënul a doon caaxaan.

Ci laa tàmbalee xalaat bu baax ci mbir mi.
Daan naa toog ay waxtu di jéem a seet lu
waral li am am. Waaye lu ma gën a gëstu,
diggante Yaasin Njaay

ak sa ndey Biige Sàmb gën a ub sama
bopp. Li xew Ñarelaa sa ginnaaw ba waa
réew mépp jot ci, foo dem dégg ñu koy
waxtaane, mu yéem ñépp, loolu ndem - si-
Yàlla ji Asan Taal a ko waral.

Waaw. Sa baay Asan Taal.

Lu jiin Njaaga te mooy Njaag,

Coow li wër na àddina si juróom-ñaar.

Amaana sax Penku ba nga nekk,
yéenekaay yi maye nañu ci as lëf. Wax ji
lii donḡ la : Yaasin Njaay ak ñaari
doomam yee xéy bés bëgg a jommal
Ñarelaa. Waaye yéenekaayi réew ma nga
nekk, mēnuñoo sore ci mbir mi. Mēnuñu
cee bind luy tax nga xam nu yëf yi deme
ci dëgg-dëgg. Kon jaadu na ma leeralal la
ko bu baax.

Dinaa ko def ci xol bu sedd. Te
duggewuma ko dara lu dul jéem laa aar.

Lu mu yàgg-yàgg, dinga ñibbisi bés
Ñarelaa, bëgg waa gox bi nettali la li fi dal
Yaasin Njaay.

Gënuma laa xam niti tey yi. Yàkkamti
nañu nga may leen nopp, ñuy fen di
dajale. Ñoo fi dàq a yokk, dàq fee
jekk-jekkal ak làq-làqal. Man, Ngiraan
Fay, jomb naa loolu. Jomb naa génnee ci
sama gémmin gii lu dul dëgg.

Ku dem ba bejjaaw, am ay sët ak i sëtaat,
loo wax sa digganteek Yàllaa war a tax.
Te su ma demoon bay fen it, xanaa dinaa
la ci rus ndax cofeel gi ma am ci
yowMoom kay, soo bëggee xam lu fi xew
sa ginnaaw, bul déglu kenn ku dul man.
Kon boog, Badu, tëbu ma bés rekk ṇàbb
samag xalima, ubbi Téereb Ngelaw mbaa
Téereb Lëndëmtu di la ci nettali xew-xew
yi ma jot a teewe fii ci Ñarelaa.

Su ma wóroon ne maak yow dinanu
gisewaata, damay laxas samay kàddu ci
biiri léeb yu lëndëm, xaar ba nga dellusi,
guddi gu ne mu am lu ma ci làq fa géej
gën a xóote.

Su ko defee, nga fanaanee joow ba ne ko nuus téye, lemmi ko, jàng ko, mu amal la njariñ. Ñu bare bu ñu gisee ni may binde, dinañu ne sama yaram neexul. Waaye faalewuma leen tey, faalewuma leen ëllëg! Man bokkuma ci bindkat yi ñuy soow.

Doore ca Musaa Ka ba agsi ci Séex Aliyu Ndaw, jaar ci ñoomin Sëriñ Mbay Jaxate, Cerno Aliyu Caam ak Maabo Gise, ñu ma gën a aay fuuf ñoo saxal seeni kàddu yu rafet a rafet ci biir xolu askan wi, jëmbët leen ci xeli Doomi-Aadama yi.

Man nag, damay jéem rekk. Mën naa ni sax li may bind, séentuwuma ci leneen lu dul sama bänneexu bopp. Looloo ma bàyyéendi tam ci dunyaa. Su dul woon Juróom-ñaari Téere yii may làngEEK yow, àddina sàppi kon na ma bu yàgg. Dinaa la xamal tey lu tax ma fonke nii bind ak xalaat.

Li ma lay waxsi, guléet bésu tey mu génne
sama gémmin gii, jaar ci sama xalima,
jaaxaan ci téere bi nga yor, te mu doon la
xaar fii ci Ñarelaa...

Ba nu newee gone maak samay doomi
bàjjan, góor gu ñu doon wax Mbay Lóo
moo nu daan jàngal Alxuraan ci Rëbës gii.
Booba, su dee amoon naa juróom-benni at
tamit, ca lay yem. Xam nga ne kon loolu
yàgg na !

Xale bu deñ-kumpa laa woon. Saa yu nu
toogaan di tari xuluwallaawu mbaa
yeneeni saar, maa ngi sàcc di xoole Ustaas
Mbay Lóo catu bët. Ustaas Mbay Lóo ku
amoon bayre la, kaar. Kenn mënul woon
dajeek moon ci mbedd mi te doo taxaw,
geestu ko, xoolaat ko bu baax. Te soo
demee ba toog, noo def sa xel di wéy di
werante, nga naan :

« Waaw, góor gi ma dajeel sàñq béréb
sàngam, ndax nitu neen la ? »

Monte de, Ustaas Mbay Lóo màggat mu
ràgg la woon te xiibon ;

Dara jagatul woon ci moom, du bët yi, du
bëñ yi du tàn k yi.

Foo ko fekkaan, mu nga sol benn sabadoor
bu furi, ñu dabb-daaxe ko fu ne, moom ci
boppam muy tëfli deret ; pukkuus ba mu
daan fanaan, mook unk yeek jargoñ yeek
mbóot yi ñoo fa bokkoon dëkk. Du benn du
ñaar, séen naa ay jinax ñuy dóor-dàqe ci
ronu lalam.

Ci gàttal daal, Ustaas Mbay Lóo sagaru nit
la woon. Sonnoon na lool, te su ma la
nettali woon la ma daan gis mu koy aña
mbaa mu koy reere, dinga gën a xam li
may bëgg a wax.

Dama daan jonkan di ko xool, yërëm ko
be, ndeysaan. Rëbës googu ma lay wax,
gis naa fa ba tàyyi ay boroom alal yu tegul
woon sax Ustaas Mbay Lóo nit. Koo ci
laajoon xalaatam dëgg, mu ni la :

- Sa Ustaas Lóo moomu de, mook kaña gu
médd a yem, amalul kenn njariñ.

Céy ! Àddinaa ñu mën a gëlëmal, Badu !

Tey jii, su ma sunu Boroom bu baax bi delloo woon ci sama biiru ndey ji ma jur, ni ma : dunyaa ci 1922.

Seetlu naa nag ne, ci dëgg-dëgg jot nga fee jàankoontek ay jafe-jafe yu bare te tar. Lu ne jéem nga ko, waaye daal, Ngiraan, taloo fi dara lu dul lijjanti loo lekk, su guddee nga tëdd nelaw. Soo yeewoo suba teel, looy defeeti, Ngiraan ? Xanaa wuti loo lekk ! Amoo dara loo mën a bàkkoo, du alal, du tur, du leneen. Dinga xéy bés ne mes, mu mel ni masoo fi jaar.

Waaye nag, seetlu naa leneen ci yow : sa jikko rafet na lool, nit ku yéwén nga. Lu néew li ngay fortaatu, nangu nga koo bokk ak say xarit ak say mbokk.

Léegi nag, dinaa la fay sa xol bu rafet boobu. Sama yërmaande amul àpp. Sama kàttan amul àpp. Suba, dinga am lu kenn masul a am, Ngiraan. Dinga judduwaat !

May naa la it bii yoon, maanaam ci sa ñaareelug dund, nga taamul sa bopp nit ki nga bëgg a doon.

Su la neexee nga ni ma : « Njiitu réew mi
Daawur la tudd, sant Jaañ. Moom laa bëgg
a wuutu, am xalis bu dul jeex, fu ma jaar
takk-der yi di ma mbiibal,
di ma toojal, lu ma joxoñ dag yi gaawtu
dagg ko, indil ma ». Soo bëggee loolu,
Ngiraan, ma defal la ko. Xam nga ne dara
tëwu ma ! Tey ci guddi, mën naa daaneel
Daawur Jaañ, ëllëg njiitu réew yi ci àddina
si yépp yónnee la ay bataaxal, naan la :

« Maa seer fareer e ami, Muse le
Paresidaa Ngiraan Fay », nga dof nag,
naan xanaa kay ñii du man lañuy wax !

Soo bëggee loolu, ma defal la ko ci lu
gaaw ! Waaye su dee judduwaat weccee
sa ruu ak ruuwu Ustaas Mbay Lóo moo la
gënal, ba tey mën naa la ko defal, ngay
año sómbi di ko reere, soo foree sagaru
téeméer dund si ñaari fan walla ñetti fan.
Léegi daal, yaay seet, Ngiraan.

Badu, xam nga ne moos su ma sunu
Boroom bi nee :

- Gaawal, Ngiraan sa tontu laay xaar !
Du man mii maa fay nekk di nakk-nakkal.
Daawur Jaañ, lu mu dégg ci lu bon,
man Ngiraan Fay maa ko ko yakk ! At yi
Daawur Jaañ taxaw ci kaw suuf yépp, soo
ci dindee sàcc alalu réew mi, ak nar ak
yàq xol yi, dara dootu ci des !

Ma ni : tuuge waay, Daawur Jaañ ! Yaay
mag mu ñàkk faayda, Daawur Jaañ ! Fu ñu
la fekk, yaa ngi ratatati, lu ñor nga wax, lu
ñorul nga wax. Te kenn sañu la ni :

- Góor gi wax ji doy na sèkk ak barke, yaa
ngi nuy merde waay !

Su ma Yàlla baaxe woon ñaareelug dund
te ma am sañ-sañu taamu, damay ñëw
dëkksi Rëbës ca pukkuusu Ustaas Mbay
Lóo ba, toog ci sijaadaam, di jàng téere bu
sell bi, di manggal turu sunu boroom bi,
duma ragal xiif, duma ragal mar. Ma ni
ndem-si Yàlla ji Ustaas Mbay Lóo, sa jaan
wàcc na !

Ma dellu ni : wàccoo ngaak askan wi,
Ustaas Mbay Lóo ! Ak li coow liy bare
yépp, sa dund a ëpp njariñ fopp dundug
Daawur Jaañ ak i ñoñam !

Amoo woon jotu jëwaate ak rambaaje,
taloo woon xëccook téesante, te néew
doole masulaa tax a saalit bay wër di
woyaan. Maa ngi lay gisaat, nga sëgg ay
waxtu di jàng Alxuraan mbaa di bind li
ngay bind.

Doo sëqat, doo sax yëkkati sa bopp. Bu
weesoo sa loxo ndeyjoor bi nga téyee sa
xalima, du dara lu ma gis mu yëngu ci sa
yaram. Dama daan làqu di la seetaan,
ngay capp sa xalima ci daa ji di rëdd
ndànk ci téere yi nga tegale ci sa wet, sa
loxo ndeyjoor di yéeg ak a wàcc.

Leeg-leeg nga siggi raay sa doq, ma gis ni
sa bët yiy melaxe ak ni ngay noyyee,
ndeysaan. Mu wóor ma ni am na booba lu
la feeñu. Ustaas Mbay Lóo, jàngal nga ma
lu bare!

Coppite ga ma daan seetlu ci yaw moo ma
tax a xam ne liy tax nit di nite, day jéggi
yaram wa, romb koy dem. Doole ji nekk
ci xam-xam, teey ak fulla ji mu laaj yépp a
ngi woon ci yaw. Waxuma sax Daawur
Jaañ, waaye ku ma indiloon tey jii nit ki
ëpp alal mbaa ki ëpp bayre ci àddina,
duma ko wecceek Ustaas Mbay Lóo.
Badu, giñ naa ci Alxuraan ne masuma
naw mbaa ma weg benn Doomu-Aadama
ni ma wege woon góor googu.

Su dul woon ndem-si-yàlla ji Ustaas
Mbay Lóo de, sama dund gii deme kon na
neneen. Badu Taal, taawu Asan Taal ak
Biige Sàmb, déglu ma.

Ma ne : nit dëgg, yaram wi mën na fee
jóge te du tax mu faatu. Nit dëgg, bés ba
ñu ko yóbbóo armeel ya jébbal ko
boroomam, bés booba lay dekki. Suuf sa
ñuy maasale ci kawam mënul tee
takkandeeram ne bëret ci saa si, topp ña
ko doon robsi. Na fekk rekk mu defoon ci
dundam lu jar a fàttaliku.

Nit ku sa dund neen, doo am takkandeer,
dara du la wutaleek bàyyima. Ustaas
Mbay Lóo, jàngaloo ma Alxuraan yem ca!
Jóge nga fi, waaye ba sunu jonni tey, yoon
wu ma aw, yaa ma ko xállal démb, tey
soog a ñëw. Saa yu ma demee ba jàq, su
ma làmbaatoos daj la, nga toog ci sama
wet.

Mu mel ni nekkinu askan wi ab téere la,
nga ubbi ko, di ma sa, may tari.

Léegi màggat laa. Waaye saa yu ma yëgee
ne mbon ak kañaan a ngi may bëgg a ëpp
doole, dama lay daldi gisaat ci sa pukkuus
bu bon ba, nga sëgg di jàng, di jàngale, di
bind ak a bindaat. Fa nga tëdd ca àllaaxira
nga ma naan jàkk, ma bàyyi lépp lu ma
jàppoon, nga dëddale maak coxor, xiir ma
ci lu baax.

*

* *

Bul yàkkamti, Badu. Jaru ko.

Su waxtu wa jotee, dinga xamal sa bopp
lu tax ma ubbil la sama xol, xàll ci
juróom-ñaari yoon yu wuute, te naan la :
Badu Taal, yoon yaa ngii, bu ci sama
baaraam joxoñ topp ko, bul teg feneen say
tànk. Bul ragal a xuus ci biir dex gu
lëndëm gi. Su ma la tàllalee seetu, bul
dem ba jub ko sa fit mel ni lu rëcc, nga
dellu ginnaaw, di waxtu, naan :
- Aa déédéet, kii kay du man !

Te boo téddee ba xaaju-guddi, dégg
ngelaw li mer bay ɲar ni gaynde siibi, di
buddi garab yi di leen xalab ca xaj, di
yëkkati géej gi di ko sànni ci kow
asamaan si, loolu yépp su amee bu mu la
tax a tàggook sa sago.

Monte askan weeka soxla seetu tey !
Ñaata xarnoo ngii muy roy ak a royaat ?
Waaw nun, wan xeet lanu royul, ba xaw
koo yéem sax ?

Ma ni : yaakaar nga ne Yàlla mos naa
sàkk mbindéef mu dàq a toppandoo nit ku
ñuul ?

Defe naa ne de, Sinuwaa yeek Sàppone yi
rekk ñoo nu rëccagum, te ñooñu sax
gisaguma leen Mbaaw. Su ñu defulee
ndànk, léegi nu ne leen :

- Randuleen fee waay, yéen xamuleen
Sinuwaa mbaa Sàppone dëgg nu muy mel!
Tey nu won leen ko ! Kon boog, Badu
Taal, taawu Asan Fay Taal ak Biige
Sàmb, yow sama sët bu baax bi, nang ul
ne war nanoo seetaat sunu bopp bu baax.
Bul tiit, bul ragal.

Lenn moom na la wóor : dëgg dina
naqadee dégg, naam, waaye soo ko
ñemee, song ko, doo ko réccu.

Ngëneel lu réy a ngi ci.

*

* *

Man mbindéef moo sañ ne xam na nu
jaww ji tollu ?

Am na, gaa, ay nit ñu bare pexe, loo wax
ñu ne mën nañu koo natt,

foo leen fekk ñu nga ɲàbb seen xalimaak
seen kayit, di ci bind ak a nataal yu kenn
xamul. Nee nañoo ay boroom xam-xam
yu mag lañu ! Gaa ñooñu, koo ci laaj lu
muy liggéey, mu ni la :

- Gëstukat laa.

Nga ne ko :

- Ña ?

- Waa-waaw ! Bul ma ci xeeb ! Lu la
jaaxal ci jant bi mbaa ci biddéew yi mbaa
ci weer week yeneen ak yeneen, boo
yaboo laaj ma ko. Sàllaaw, sama sagaru
néeg bii laay toog jox la tontu bu leer
nàññ.

Waaye, seen cobte googu du mujje fenn fu
dul di raay a ka raayaat seen doqi séytaane
yi, naan :

- Mbir mi kat, am na lu ma ci desee wóor.
Xanaa kay danuy jàppandi ne su
demewul nii deme naa. Ngóor soosu dinay
dem bay mbebetu, ni ku daanoo cib saret.
Déglul ma ko, Badu :

- Su wund wu ñuul wi wëree fukki yoon
niim gii, ganaar gi topp ciy daw, ñu ànd
ñoom ñaar di mbów niy xaj, du ñàkk
Piliton ak Sipiteer mbëkkante. Su booba,
suuf si dina yëngu ca Pakistañ ak Kore, te
Kilimañsaro dina yàbbi ay xal yu xonq
coyy! Xam nga, Badu, waxu dof a ngoog !
Boroom xam-xam yooyu, seen muj duy
faral di rafet. Bés bi ñuy ràññatiku, day
bett seeni mbokk, ñu daldi leen jagat
jagatee, yóbbu fa ñuy denc ñi seen xel
neexul.

Waay ñii ñoo waane, Badu ! Ku leen laaj
loolu lépp ? Luy seen yoon ci dayo
àdduna si ?

Ba sunu Boroom bi sàkkee dunyaa du tey,
du démb. Kenn ci nun fekkewu ko.
Dunyaa day dox te Yàlla rekk moo xam
kañ lay àgg fa mu ko jëme, mu daldi ko fa
yemale.

Waaye, Badu, li àddina siy yaatu-yaatu,
juróom-ñaari fan donñ ñoo ko ëmb.

Mu di lu kéemaane sax.

Juróom-ñaari fan yooyu nag, dina am ay
jamoto ñu jiitle, bu ci ne dara du ko
wutale ak ba ca topp. Maanaam, su
fekoon ne bés yi dañuy ñaasu, ni ko sunu
yenn mbokk yi baaxoo def, ñaas yooyee
dañuy mujjee raaf ba far maasaloo, benn
màndarga dootul des ci seen kanam.

Waay, jàmm a neex, Badu ! Dara
yënguul. Réew maa ngi ne selaw. Altine
ñëw, talaata tegu ci. Àllarba yegsi.

Alxames tàmbalee dukkat, ñu ne déet ne
waay mu ne maa ngoog.

Jàppe ko noonu, mel ni bés yi dañuy
wëndéelu ci biir géew bu yaatoo-yaatu,
demuñu dikkuñu, ba nga xam ne soo
jëloon bant di rëdd seen doxin ci suuf si,
wërngal gu mat sëkk la lay indil.

Looloo waral foo fekk ngóor su fuddu ba
noppi óbbali, te naan :

- Waaw, gaa ñu baax yi, tey sax ban bés
lanu nekk ?

Xamal ne kooku, su newulee ci bänneex
it, amul naqar wu tax ñuy wax.

Jamono yooyu mënees nañu leen a
mëngaleek asamaan su amul benn niir,
weex tàll, ba nga xam ne su ko picc mu
gën a tuuti riisoo mu mel ni àddina fa lay
doxe tukki àllaaxira. Waaye, am na lu ma
la ci bëgg a yokkal, Badu. Aa, Badu, li ma
lay waxsi de, lu am solo la.

Sopp kon naa nga teeylu, may ma nopp bu
baax. Ndax mas ngaa jàng taalif bi Sëriñ
Musaa Ka jagleel Maam Soxna Jaara
Buso ?

Nii la koy sànee :

Xerawluleen, nu sant Soxna Jaara

Ngir moo nu may lu tax nu samp i daara

Buleen ma tanqamlu, buleen ma tanqal

Buleen nëxal ndoxum ki leen di tanqal

Cellantuleen te ubbi seeni nopp

Ak seeni xol, ma ubbi seeni bopp

Te génne seen wañaani xol, te taataan.

Baal ma àq de, Badu. Lee-lee sa maam
Ngiraan day dem bay tàggook sagoon.
Day fekk booba ay kàddu yu rafet a ngi
nuur ci sama biir deret, di féey, jàpp ma të
maa bàyyi. Su ma tolloo foofu nag, fàww
ma dugal ci waxtaan wi yu ci bokkul te
duma ko tey.

Nanu dellu boog fa ma ajoon wax ji.

Waaw, dina am it ay jamono, mbir yi
deme neneen, juróom-ñaari bés yi
ràkkaaju, di tëb di dal.

Bés yi mel ni ay gone yuy fo po moomu
ñu naan xalaa-ma-ndiir-bàjjo, bu ci ne di
kar sa moroom, naan ko:

- Xalaa-xalaa doo fi jaar !

Ndaw xeex bu metti, ak xiiroo ak ñaayoo !
Doomi-Aadama yi duñu toog duñu taxaw,
kenn du tal noppalu waxatumaak naan
dangay xalaat a nelaw bay xàndoor.

Ma ne : ku masul a gis réew mu tàkk
jëppét, nekk ci fitna, kaay seetaan !

Waaye kan mooy am googu jot ag dal-xel googu ? Liggéeykat yaa ngi bànk seeni loxo, ne ñoom sonn nañu, te dee, bala ñoo am jàmm nguur gi daanu, ñu ñàdd njiitu réew meek njabootam rendi leen, sèlmoo seen deret.

Réew mi mel ni caga bu def tuunu neen juutu ci pénc mi, lu neex waay mu def, kii tàpp ci fer yi, kii sèq ci codd yi, yëkkati leen, niit leen ba xolam sedd, jébbal leen ngelaw li, ne ko yaay boroom, fu la neex yóbbul, lu la neex def ci. Nga gis nag tan yeek baaxoñ yiy naawantu, di baagante ci diggante biddéew yeek weer wi, lee-lee ñu ñëw ba jub néewu buur, xeeñtu ko, yéegaat ci kow asamaan, di xaar ba néew bi yàqu ñu dal ci kowam, sèqatoo ko.

Takk-der yi ne, aa, loolu kat moom ëpp naa seetaan, di jéem a aar buur, di sànni ay bomb ñuy kalaate, di dóor i liif, sa maas gi nekk ci mbedd miy toj ak a tojaat, lu ñu jot lakk, kilifa gu ñu dajeel nangu sa alal, toroxal la teg ci.

Mu mel ni rekk xeetu ndof gu bees moo
jékki-jékki jàpp ñépp.

Xëccoo boobu, Badu, dara waralu ko lu
dul li ku nekk bëgg a fés, ëllëg-ak-sibir
géwél yi di la woy. Te kat, dinaa la ci
xamal lenn : du nit ñi rekk ñooy jiiroo
ndam loolu.

Juróom-ñaari bés yi ci seen bopp, benn du
ci nango des ginnaaw. Ndax li mbir miy
metti ak di jaxasoo yépp, dina am ci bés
yooyu benn bu ci kenn dootul fàtte ba
keroog àddinay tukki.

Li ngay nekk xale yépp, dégg nga ñu naan
Dibéeru Guy-Njulli walla Talaatay Ndeer.

Mu ngoog nag.

*

* *

Ca Kawóon la Dammal Sàmba Lawbe
Faal dajeeek baayam Makoddu. Du woon
lu gënal Saalum, nag, wax dëgg Yàlla.
Ayu-bés bu jàll, Saalum gën a jaaxle.

Waaye xam nga ne kenn mënul woon am
naqar ba dab Lingeer Lat Sukk Sire Jogob
Mbóoj ma masoon a séy ak Makoddu, jur
ca Dammel Sàmba Lawbe Faal. Sa doom
ak baayam war a jàkkaarloo ! Ba yëf yi
waree am sax, fekk na Lingeer ak
Makoddu tàggoo. Waaye cofeel ga
Lingeer amoon ci moom desoon na as lëf
ba tey. Makoddu nekk Kajoor, Lingeer di
yeewoo Kawóon. Waaye amul bés bu
xelam delluwul ci yu neex yi mu jot a
dund ak Makoddu jamono ja ñu doon séy.
Bés, mu yëg ne Makoddu gàddaaye na
Kajoor, jaare Ndukkumaan jëmsi
Kawóon ! Àddinaam yàqu, ndax ci
Sàmba Lawbe Faal ak Makoddu Faal, ku
ci ne xamul nu mu lay def.

Saalum ne ko :

- Moo Lat Sukk Sire Jogob, wax ji nag
noo ciy def ?

Ndax yow, sa jëkkër ak sa doom ay bëgg
xeex bu subaa !

Mu ni :

- Bu subaa, dinaa ree tuuti, dinaa jooy tuuti...Xare bu waroon a am la, am na. Lu ci des, tey ? Ñetti baat. Dibéeru Guy-Njulli. Ñetti baat yooyu, lu nee ngi ci biir : Dammel bu tumuraanke di taxawaalu, deret juy walangaan ak ñaari réew yu jàq ba fu jàq yem, di Kajoor ak Saalum.

*

* *

Talaatay Ndeer, nag ? Bés a ngoog ci bés yi ! Waaye bul yaakaar ne Talaatay Ndeer a sukk jur boppam.

Déedéet!Mbarka Ja xéyul bés rekk dajale jigéeni Waalo yi, ne leen :

- Nanu jaay sunu bakkan, ndax jomb nanoo nekki jaam ginnaaw barag. Bunu nangu mukk Naar yi di nu teg ci seen kow i fas, di nu yóbbu Tararsaa. Am ñuy saalit xaat, ndeysaan, di jooy, di tam Mbarka Ja dëmm. Mbarka de, bokkul woon ca këru Waalo yu mag ya.

Su ma ragalul woon fen sax, dinaa la ni
jaamu-néegu Lingeer la woon.

Xam nga du kooku lañu naan ci yax bu
réy la bokk. Teewul ba jigéeni Waalo ya
jàqee, ñu bare dañoo waaf, moom Mbarka
Ja mu jóg taxaw, ni :

- Dëgg la, waa Tararsaa yi nu song tey ay
góor lañu te bu dee xeex rekk ñoo nu ko
dàq fuuf, waaye nanu ko defanteek ñoom
ba lu nu ci góobe gar ko ci !

Mu neeti leen :

- Su noon yi xamee ne ay jigéen lanu, dafa
leen di gën a jox fit ! Kon, na kenn ku
nekk ci nun sol ay yère góor !

Ñu def la mu leen sant, war seeni fas,
jàkkaarlook noon ya, won leen njàmbaar
gu matt sèkk.

Ñu dàq noon ya, noon ya daw ! Waaye ba
ñuy génn Waalo, la am ca jigéeni Waalo
ya ku mbaxanaam rot, létt ya feeñ ! Noon
ya sog a xam ne ay jigéen lañu doon
xareel. Kenn ci ñoom woo ña doon daw :

- Dellusileen ! Sañ ngeen a taxaw ci
kanamu Buuru Tararsaa naan ko ay jigéen
a leen dàqe Ndeer ?
Xeex bi neeti kur.

Foofa, Mbarka Ja daldi waxati ay waxi
gor.

Dafa ne : Jomb nanoo nekki jaam ginnaaw
Barag. Nanu dugg ci néegu ñax bu mag
bii, taal ko ci sunu kow.

Na mu ko santaanee la ko jineeni waalo ya
defe. Néegu ñax ba jàpp, di tàkk, noon ya
wër leen, jigeeni Waalo yay woy ca biir
safara sa ba sedd ñoom ñépp. Mbarka Ja
ma doon seen njiit nag, jotoon naa rawale
benn gone gu jigéen gu ñuy wax Sadani
Caam.

Dafa ni ko :

- Yow Sadani, bu nu taalee néegu ñax bi,
soo jaaree fii, dinga mucc ! Demal Sadani,
su Barag dellusee, nga nettali Waalo naka
la jigeeni Ndeer yi bàyyee fii seen bakkan,
ci jom ak fit ak ngor.

Demal, Sadani, man Mbarka Ja maa la ko
sant ! Sadani Caam ma jëkk a nettali
Talaatay Nder, ñaata at la amoon ? Am na
ñu ne juróom-ñetti at donñ la amoon. Dara
wóoru ma ci, waaye lii moom boroom
xam-xam yépp ànd nañu ci : Sadani Caam
ma jëkk a netaali Talaatay Nder, xale bu
ndaw la woon.

Kocc Barma Faal de, dafa ne woon :

- Mag mat naa bàyyi cim réew.

Ni Mbarka Ja doxalee de, safaanoo na bu
baax ak kàddu yu siiw yooyu. Mbarka Ja,
Yàlla mayoon na ko fit, may ko xel.

Dékku na saay-saay ya songoon Ndeer. Te
ba dara desul lu dul génn àddina, sóoru na
Kocc Barma Faal, boroom xam-xam bi
kenn mësul a sañ a weddi. Ndax ni
Mbarka Ja rawalee Sadani Caam, lii rekk
la tekki:

- Gone mat naa bàyyi cim réew...

Lu cee sa xalaat, Badu ? Sunu ñaari
ponkal yooyu, koo ci àndal ? Mbarka Ja
walla Kocc Barma Faal ?

Looy wokk bopp ?

Mbir a ngoog, de...

Benn ayu-bés, juróom-ñaari fan la.

Xëccoo ba bés yi daan xëccoo démb,
mooy wéy ba tey. Ndax kat, juróom-ñaari
fan yooyu, balañu ciy ràññee benn, di ko
fàttaliku ëllëg, dina naan deret ba màndi,
màbbloo ay taax yu dul jeex.

Dina tax it saxaaru fetal seek bomb-
lakirmosen yi ubale jaww ji, xasaw xunn.
Ndax kat, bu la ci kenn nax, li coow liy
bare yépp, ci kàddu yii donq lay mujje : at
sàngam, bés sàngam.

Ku nekk di bàkku, naan :

- Maa nga fa woon, bés booba kay, soo
ma gisoona xam ne maay jàmbaar, aa,
cam !

Am ku ne:

- Waaw góor, diw ! Kéwél du tëb, doom
ja bëtt ! Sa maam diw, jàmbaar dëgg la
woon !

Su ñu takkaan xare, daawu ca ñaaw ndax
daawul des ginnaaw !

Keneen ne :

- Gàcce ngaalaama !

Nga geestu, fu ne nga xool fa, say bët
duñu dajeeb benn Doomu-Aadama. Fekk
na du dara lu dul ngelaw lu jóg, lemmi ay
kàddu, suy lenn ci jaww ji ba noppi ne
mes. Démb lëngoo ak Tey, ñu ànd di
daagu. Ñu ngi mel ni ay doomi bàjjan, di
kaf di reetaan, ku ci nekk di tex-texaan sa
moroom.

Su la ñaar ñooñu rombatee di déeyante,
ubbil sa nopp bu baax, Badu. Bu la dara
rëcc ci seen waxtaan, ndax mënees na cee
jàng lu bare.

*

* *

Nga ne ma :

- Lan laa ci war a mën a jàng, Maam
Ngiraan ?

Su ma la bëggoon a wax lépp de, Badu,
dootuma am jotu waxtaan ak yow ci
mbirum Asan Taal. Xanaa boog, ma
ñamal la as lëf ci diggante Démb ak Tey.
Àndandoo boobu, dara gënu koo yàgg. Fi
lanu ko fékk nun ñépp. Fi lanu koy bàyyi
tamit. Bul fàtte mukki lii ma lay waxsi :
am na bés boo xam ni ci la Yàlla sàkk
àddina si. Bés boobu, Tey la tudd. Beneen
bés jiituwu ko fi. Waaye ca ëllëg sa la Tey
dee, Démb daldi juddu. Ñoom ñaar, ay
junniy-junni at a ngii, saa yu jant bi
sowee, ku ci nekk matu, ñu rewle la, nga
daldi jur sa moroom.

Moo tax kenn mënu leen a teqale. Moo
tax ñu yabante ni ay doomi-bàjjan, foo
leen fekk ñuy werante, di téesante.

Waaye saa yoo leen ëfalee ñu xeex, Tey
mooy gàddu ndam li. Day tuur Démb
andaari wax, naan ko :

- Loo may jaay daŋ-ŋaam nii, yow Démb ?
Tee nga maa déglu te xam ne maa la gën a
xam sa bopp fuuf ?

Kooku faf toog di ko déglu, jàkkaarlook
seetu bi, di ci gis ni ko Tey di yatte.

Waaw, Tey daanaka Lawbe bu waane la,
mooy yatt Démb, moo koy sàkk.

Wax jooju tekki lan, nag, Badu ?

Lii, xanaa : xew-xewi démb ya, niti Tey
yeey mujje nettali gi. Ñi ko fekke woon
ñépp ñu nga tëdd barsàq, kenn du ci jóg sa
bàmmeel di am looy weddi walla looy
dëggal. Kuy jéem a nettali xew-xewi
démb, dinga dem ba réer, say kàddu di
mbëkkante ci jaww ji, lu ñëw sa bopp nga
wax.

Maa ngi lay dégg nga naan ci sa xel :

- Nit ñee gën a ñeme Yàlla ! Luy seen
yoon ci li sunu Boroom bi sàkk ba ñu koy
soppi, di ko nettalee mbaa di ko nataale
neneen ? Dëgg la. Loolu am na te firnde
yi bare nañu ci lool.

Réew dina nekk ci fitna, ay bakkan yu bare rot ci, nguur gu bees taxaw, ñu jàpp ne yëngu-yëngu yooyu dinañu des ci xeli nit ñépp ba fàww. Waaye su ñu ci tegee ay weer rekk, koo wéetal, cuq ko ngir mu nettaliwaat la mbir mi, mu jox la tontu bu wuteek bu moroomam.

Kii ne :

- Lii moo fi amoon.

Ka ca des ne ko :

- Déédéet, juum nga.

Coow jibati, te ku deful ndànk jaasi yi génnaat, ay bomb kalaateeti, jooyoo amaat ci yoon. Àddinaa mel noonu. Lu weesu, ñu gas suul. Maaxàllaa, nit ñi dañoo sonn ! Kër-këri ngir am loo dundalee sa njaboot doy na ku nekk soxla. Ku sa xel dalul, doo tal werante jëmale ginnaaw-ëllëg.

Loolu li mu wund, Badu, lii la :

Du Doomu-Aadama walla bàyyima yi rekk ñooy génn àddina.

Soo ko seetee bu baax, xelu nit ci boppam
mooy bàmmee lu Dëgg.

Dinga teewe dara sax, dégg ci rajo bi benn
waa ju dëgër fit di ko nettalee neneen, nga
ànd caak moom.

Moo tax Wolof Njaay, su benn waay
jógee fale, ne :

- Amoon na fi.

Li mu koy jëkk a laaj mooy :

- Ndax ba mu amee yaa fekke ?

Xam nga daldi na ko tanc fu xat fu ko
caaxaan dul génne, ne ko :

- Waxal lu la neex, waaye kenn du la gëm
feek tegoo sunuy loxo ay firnde yu wóor.
Kon Badu, fexeel ba bul fàtte lii : jëfi tey,
léebi ëllëg. Li nga teewe tey dina
soppeekuji ci sa xel, dina soppeekuji ci
say kàddu, nekk leneen lu mësul a am. Du
tee Géwél Mbaay fàqe fu kenn xamul,
taxaw ci pénc mi, dar ay noppam, di xaacu
ci naaj wu tàng wi, ñaq bay siit, naan :

- Lii ak lii moo fi amoon.

Du ñàkk mu am ñu àndul ciy waxam,
waaye kenn du ko sañ a weddi.

*

* *

Bu ñu nee :

- Loo gis ci nettali lay mujje,

Loolu la tekki.

Soo ko jàppee noonu, dinga xam lu waral
nit di nettali lu mu masta fekke. Seetal ma
lii rekk : kàddu yi ngay jottali, ba ñuy jib,
xaajagoo juddu, walla sax jamono jooju
say maamaat ay liir yu tooy xepp lañu !
Yow nag, Badu, danga dig gone, moo tax,
xéy-na, soo déggee wax ju ni mel, dinga
ne :

- Aa kon boog ni aw askan di gise
boppam, ci ay nari kese la lal. Maam
Ngiraan Fay a ko wax.

Ma ni la :

Déet. Bul gaawtu. Njuumte lu mag a ngi
noonu :

Kàddu yooyu nga tudde ay nar, ñoo ka am njariñ tey ! Jàppal ne doole jiy jox aw askan pas-pasu dund ak jëm kanam, ci baat yi nu mel lay tukkee, ci lay ñaaxe boppam ngir yeneen réew yi ragale ko xel, weg ko.

Ndax, soo ko seetee bu baax, ab dëkk lan la ? Jaww ji la, nit ñi ñëw, fekkunu fi dara, ñu feesal ko dell ak seeni jëmm, seeni kër, seen coow ak seen kër-këri. Kuy faral di doxantu ci dëkk bu mel ni Ndakaaru Njaay gii, dinga xam li may bëgg a wax foofu.

Céy Ndakaaru ! Béréb bu rëb, sax ! Balaa may sore sax, may ma ma sërëxal fii as tuut : dëkk du am faayda ba dab Ndakaaru. Lu tax ma wax loolu ? Dafa fekk rekk ne su teyee mu ne :

- Man Ndakaaru, Njaay laa sant.

Ñu ne :

- Ndakaaru Njaay. Njaay Jaata !

Waaye du tee su ëllëg saa mu fëgg
dënnam, ne am na beneen tur. Ñu laaj ko
tur woowu wan la.

Mu ne :

- Man maay Ndakaaru Jal Jóob !

Ndakaaru, benn dëkk ñaari sant !

Moo tax ni Ndakaaru rëbe warul a jaaxal
kenn. Nit ñaa ngiy dem di ñëw, ñii di lal
ay pexe, janq ji solu ba jekk di daagu, fu
ñu aw xetu litkoloñ gu neex ne fa bann,
topp leen. Lee-lee nga bett ci kenn muy
sàcc di seet ndax xale yu góor yaa ngiy
yéemu ci taaram ; alkaati yaa ngiy door-
dàqeek dawalkati kaar-ràppid yi ; lu waay
jot jaay, lu mu ci for muy wërsëgam mu
yóbbul njaboot ga ; mbedd moo jaar, am
gone gu la dogale, ne la jabb ab
yéenekaay, nga gis ci nataali gaa ñiy laaj
réew mi. Ku ci nekk di bàkku, di ñaãñ sa
moroom, naan :

- Man mii nag maay waa ji, su ngeen ma
fale kañ, fi la réew miy jóge naat ba fàww,
dinaa dàq xiif sa xaj, jële fi mar,

sàllaaw xàjj ak seen dootu fi am, benn
gone dootul wër di yalwaan waxatumaak
di fanaan ci mbedd mi, ku tawat ci yéen
dinañu ko faj bu baaxa-baax te dinaa
baaxe seeni doom xeetu njàngale wu
masul a am fenn. Ay nari kese ! Waay, ñii
ñoo yabaate dëgg !

Yéen xale yi sax lañuy gën a noggatu,
ndax, wax dëgg Yàlla, yéen a dese ñaari
xeetu kàttan yi gaa ñooñu soxla ngir jot li
ñuy yóotu : kàttanu yaakaar ak kàttanu
xeex. Seetlu naa it leneen ci Ndakaaru,
Badu : wëraakon yi bawoo bitim-réew
ñëw ganesi nu, ñoo nuy faral di gën a ànd
ak seen sago.

Ndànk lañuy faral di doxe, te foo leen
fekki ñu nga téen, mel ni dañu leen ne
Ndakaaru bëreb bu aju ca kowa-kow la,
làqu ci ginnaaw asamaan si.

Li ko waral moo di ne wàcc bees yooyu,
deñ-kumpaa leen tax a jóge seen dëkk,
dagg paasu roppëlaan, romb réew yu bare,
teersi Senegaal.

Soo nekkee gan cib dëkk, doo bëgg dara
rëcc la, fépp ngay sànni say bët, lu ne nga
laajte ko, loo ci jële muy lu bees loo jàng.
Soo ñibbee, ñu wër la nag, ngay nettali.
Naan :

- Cim ! Waa Ndakaaroo xayadi ! Ñoom
de, ci diggu tali bi lañuy juug seen
mbaalit. Fu neex waay it mu jonkan saw,
te seen oto yaa nga la ko màggatal, bare
saxar ba nga ni lii lu mu doon ! Mbaa
ngay xoromal :

- Janqi dëkk boobu ñoo taaru kaar, te rafet
doxin ! Jeeg ja nag ! Ñoo naqadee muñ
tey ! Diriyanke lañu leen di woowe, mbaa
jongoma. Ni ñuy waajalee guddi gi, benn
la. Su ngeen wéetee ba ñuy def seen
déebaadéeb yooyu, noo def yéemu. Ñoom
kay, seen xam-xam màcc na lool ci
mbirum fer yuy kelen-keleni, mbaa bin-
bin ak gongook beeco !

- Beeco ? Loolu naka lañu ko mën a
tekkee ci sunu làmmiñ ?

- Bul ko sax jéem, saa waay ! Man, wër
naa àddina si juróom-ñaar waaye
musumaa gis fenn lu ni mel. Sér bu gàtt
boobu yem ci pooj tey faral di yaraax
daal, réewum Senegaal rekk la am !
Ki gën a saay-saay ci say xarit am xaat lu
mu yëg ci yaramam, daldi yuuxu :

- Nga ne ma ? Saa waay, foofu kat war
naa neex, déwén kay sooy dem doo ma fi
bàyyi !

Du ñàkk it nga ne leen :

- Waa Afrig yooyu kay, ñu doy waar lañu.
Amuñu dara ba dara booloo jeex, ndóol ak
sidaa ngi leen di bëgg a faagaagal, waaye
foo leen fekk ñu ngay ree, di woy, di fecc!
Soo defulee ndànk, dinga saaraan ciy
kàddu ba wax lu amul.

*

* *

Dëgg la : cuune laa ci mbirum mbind ak
xalaat. Waaye lenn leer na ma :

képp ku tudde sa bopp nettalikat, war nga
foo tollu di muslu ci ñi lay déglu mbaa
ñuy jàng say téere. Moytul ma leen ! Aka
ñoo la bañ tey ! Say noon yu làqu lañu.
Ñu ngi lay siiñ, di la tàccu, waaye feek
sàнкуñu la, duñu am lu leen neex. Mën
nañu laa jey ba nga yaakaar ne dunyaa jii
ñu Yàlla sàkkal doyunu. Soo dee ku
woyof bopp, dinga dem ba naagu, defe ne
say kàddu kese mën nañoo sàkk dunyaa ju
dàq jii te gën koo jub !
Loolu moom am na, Badu.

Waaye man sa maam Ngiraan Fay, juddoo
Mbérin-Saaj ca Siin, teel a ñëw Ñarelaa
gii, yaroo fi, mägge fi, dëkk fi ba am tey
juróom-ñaar fukki at ak lu topp, lu ma la
wax bu yaboo nga feye ko bor. Dama ne :
Badu, gis naa lépp, fekke naa lépp. Samay
mbokki Al-pulaar yi sax dinañu may faral
di tooñ, naan ma :

- Moo, Ngiraan, ana séeréer bu bon bu
sant Fay ak a dëkk Ñarelaa ?

Loo fiy def ? Ayca, dellul ca sa xërëm ya
waay, ak yéeféer bi nga doon ! Alla
bónni !

Sama tontu benn la mas a doon :

Dëgg la, xawma fu dul Ñarelaa, waaye
maa ko xam tey !

Muy lu wóor it, Badu.

Am nay bés sax dafay mel ni ma gëmm
mbaa ma xippi benn lay doon ci man.

Sama gaa ñi kay, mēnuñoo def lu ma bett,
amul fenn fu ñu ma mēn a jaar. Waxtu
woo ma laajee, mēn naa la wax lu ku nekk
ci waa gox biy def.

Bu dee suba teel, Usmaan Sow, boroom
saret bi ci boppu koñ bi, mu ngi
jàkkaarlook fasam wi mu tudde

Kuwaamini, di tariy saar yu takku, di ñaan
Yàlla mu may ko kilyaan yu bare ci bés bi
; seetlu naa sax ne Kuwaamini, mbir mi
daa mel ni lu ko xaw a jaaxal ba di ko def
ay ree ; Usmaan moom, caaxaanul ci
ñaanam yi, de ! Aji-néew doole la.

Su màrse neexulee njaboot gi dēñe mbaa mu fande.

Mus naa laaj Usmaan Sow lu tax mu tudde fasam wi Kuwaamini. Duma fàtte muk্ক tontu bu doy waar bi mu ma tontu keroog. Dafa wiccax bopp bi, muuñ ba noppi ni ma :

- Ci kàllama Suwaayili laa tibbe baat boobu, Ngiraan.

Ma ne ko :

- Waaw, Usmaan, ba léegi nag lu Kuwaamini tekki ? - Soo demee Tànsani, mbaa Ruwandaa mbaa Keeñaa mbaa Ugandaa dégg fa baat boobu, xamal ne yaakaar la tekki. Kuwaamini mooy yaakaar, Ngiraan.

Bi mu waxee loolu ba noppi, mu neeti ma :

- Defe naa ne jarul ma lay wax lu waral ma taamu tur woowu. Man it, ma yëngal sama bopp, ne ko :

- Jaru ko, kay. Mooy xanaa li nuy wax dunde yaakaar. Loolu yomb naa jëli.

Waaye Usmaan, luy yoonu dawalkatu fasu
Ñarelaa ci kàllaama suwaayili ?

Yow gën a sore fa nga jëlijee sa turu fas
wi ! Bi ma waxee loolu, Usmaan Sow
tàmbaalee xàqataay, di la ko reewal ba téye
biir bi. Ku fekkewul reetaani Usmaan Sow
ya keroog, fekkewoo dara!

Mu ngi la koy defal :

- Kex ! Kex ! Kex !

Ma defe ne dafa may kekkantoo, sama xol
jóog, ma ne ko :

-Jox ma sama ñamu bët, boog, Usmaan!

- Ci lan ?

- Li ngay ree, xanaa ! May ma ci tuuti,
boog !

Mu ne ma :

- Waay Ngiraan, buumu njaam gi ñu nu
takkee dëgër ! Ba fi mu ne daal, baatu
nasaraan yee ñu gën a jege yu waa
Tànsani ?

Céy lii ! Fu mbëru làmb yi demee bay am
ay tur yu kenn xamul, di làmboo raaya
Amerig, lu tee sama fas wi tudd
Kuwaamini ? Du lii lañuy waxati ?
Ma xam ne li Usmaan Sow wax dëgg gu
wér péññ la, ma daldi soppi mbir mi ay
kaf.

Ma ne ko :

- Ñarelaa daal, du goxu como, Usmaan,
ndax fas yi sax soo leen làkke suwaayili
ñu ñexal tontu la tontu bu wóor ! Gaa ñee
nu xamul rekk, waaye seen bopp !

Kooku, Usmaan Sow la woon, boroom
saret bi dëkk ci boppu koñ bi. Tàkkusaan
moom, su ma dégge coow jib Ñarelaa,
damay daldi xam ne ngóor soosu ñu naan
Muse Sumaare mooy jàppanteeti ak
soxnaam, ku ci ne di daggal sa moroom
ay saaga yu kenn masul a dégg, ñuy làkk
tubaab yu wex xàtt nag, mu naan jabar ji :

- Ti më feesie,

Ndaw si naan ko :

- Merd, taa géel, muwaa beese taa peer
miil fuwaa.

Ñu jàppe ko noonu, foo tollu di leen dégg.

Nun waa Ñarelaa nag, dunu ay tubaab yu
ñuul, li nu xam ci ay dëkkandoo moo di ne
su ñu tolloo foofu, séytaane roofu seen
diggante, ñu tàggook seen sago, li la war
mooy nga dem wax leen luy tax ñu
delloosi seen xel. Looloo tax bés ma sol
samay dàll, jubal seen kër, ne damay jéem
a àtte Muse ak Madam Sumaare. Waaye
dootul ñaar, moom !

Keroog jooju, lu ñu ma yakkul dañu koo
fàtte. Dañoo mujje teg fale seen xuloo
ñoom ñaar, di ma daggal ay saaga yu
ñaawa-ñaaw. Jaaraat ci dina ma xaw a
jafe, ndax nasaraan lañu doon làkk, te man
làkk woowu de, dégguma ci kaay ma rey
la. Waaye ni ñu ma doon xullee ak ni ñu
doon yuuxoo, ku jigéen ki di ma joxoñ ba
xaw a luqi samay bët !

jarul werante. Muse ak Madam Sumaare
kay, ay dëkkandoo yu doo waar lañu.
Muse Sumaaree ka bare tiitar nag, tey !
Nee naay kilifa la. Foo ko fekk mu ngi
xoju ba karwaatam mel ni lu koy tee
noyyi,

bu génne ci ootom bu xant bi sànni bunt
bi, dëngalu, defaraat ay lonetam, di jaay
pers daal, ni ngeen koy waxe yéen gone
yi, du ne kenn nag deewal ñu jullee la.
Jabar ji tamit ku soof la. Li ma xaw a
jaaxal ci mbir mi rekk, moo di ne,
Senegaal gii ma xam de, ku fi mas a am
alal ak daraja ju tax ñuy wax, yaa nga
daan dëkk ca kër yu rafet ya ca Faan
Residaa walla Almaadi. Wax dëgg, ku
ñëw luye xottu baraag fii ci Ñarelaa de,
mën ngaa bañ a sonal sa bopp ak njaayum
maanaa. Jabaru Muse Sumaare, jongoma
ju àgg ca kow la, ñuul kukk, taaru ba
tubaarkàlla. Ñuulaayam beek ni muy
tagaloo, jar nañu lu nekk. Waaye daal
ñoom ñaar ñooñu, kenn amu ci aajo.

Ngir bañ a guddal lim bi, mën naa ne
Ñarelaa gii ma dëkk, dama koo miin ba
sama gaa ñi leeg-leeg dañu may nirook ay
xuusmaañàpp. Mel ni am na ku làqu ci
béréb bu lëndëm, téye ci buumam di xëcc
na mu ko neexe te su ko defee, Doomi-
Aadama yiy kër-këri, yaakaar, ci seen
doyadeek seen xel mu gàtt, ne li ñuy def
yépp ci seen coobare la.

Waaye bés kenn ci ñoom day feebar, ñu
ne déet ne waay mu faatu, mbokk yi
jooyoo ko, ñu daldi ko jullee, ndeysaan,
yóbbu armeel ya suul. Ñu teg ci ay fan,
doom juddu ci geneen kër, ay wayjuram
bég, di ree, ñu daldi ngénte,

Yilimaan ñëw ñaanal ko, tēfli turam ci
nopp yi. Jàppee ko noonu. Ku fi jóge,
beneen bantu-Maam-Yàlla wuutu la.

Xam nga loolu, su ñu waxantee dëgg,
Badu, dafay xaw a nirook nekkinu garab
yi ci àll bi. Ngelaw li ëf garab gi màggat
ba fënëx, mu daanu, geneen garab
tàmbaalee meññ, jóg, wuti asamaan.

Su ma waxee loolu, du caagin dama soxor mbaa ma ñaaw làmmiñ. Mbir yee ni deme doññ. Dafa mel ni ku nelawoon ay xarnu yu baree-bare, bés bu yeewoo du fekk ci dunyaa ku mu xamutoon walla mu gis fi lu ko jaaxal.

Sunu Boroom bi mën lépp, yeyoo lépp, sàkk lépp, liy noyyi ak li dul noyyi, moo ko defe noonu, nu war ko nangu, bañ cee teg baat.

Xam naa ne bés bu ma fi jógee ba nga dellusi Ñarelaa jot ci sama kàddu yii, dinga ne :

-Céy, sama Maam Ngiraan moo bare woon wax te bëggoon waaraate !

Aa doom, ñàkk xam li mu waral bare na ! Tee nga maa bañ a tooñ, Badu !

Bokkuma ci nit ñooñu nga xam ne lu ñor ñu wax, lu ñorul ñu wax. Lépp lu bawoo ci sama xalima gii, ne cabax ci sa biir xel, di fa wëndéelu, fekk na ma segg ko, seggaat ko, seet ko, seetaat ko. Lu ma leerul nàññ, dama ciy màndu.

Man, Badu, yàgg naa dox, yàgg naa gis.
Amuma nag sañ-sañ bu tollu naan la :
yoon wu sama baaraam joxoñ, jaar fa.
Sañuma loolu, ndax séytaane dafa bare
doole, àttan na la kar ci yoon wi, nga dem
ba defe ne yaa ci nekk, mu gal-gal la, nga
daanu.
Te bu boobaa, dinga ma mere fekk
defuma la dara.

*

* *

Lu ne mën na ñu koo yakk séytaane.
Séytaane du def lu baax, du ko wax.
Waaw. Waaye kenn du ni séytaane dafa
yaafus ! Déédéet ! Gën koo sawar,
yombul! Moo fi dàq soppeeku it. Su teyee
mu sol mii mbubb, su ëllëgee mu indi
kanam gu bees.
Moom daal lenn rekk lay bañ a dégg. Laaj
ma loolu lu mu ?
Xanaa ñu ne :

- Diw a fi gën, xamul caaxaan, nit ku jub la. Su kàddu yooyu tàbbee ci noppam, xol biy bon, mu daldi tàmbalee rëbb diw moomu. Du am jàmm feek dugalu ko ci gilaawaali. Moo tax, Badu, dëgg goo gis, am na geneen dëgg gu tafu ci wetam, ne fu mu jaar tiiñal ko. Ngóor soosu may bañ a tudd nag, du nit ku baax. Ku xamadi la te ñàkk teggin. Ponkal lay faral di doon, am yax, am taxawaay te dara du nekk ci bopp bi.

Kooku mooy Fen.

Yii ñett moom, Fen am na ko ba mu dox sëkk : doole, ak fit ak fulla. Soo xoolee bu baax ni sunu jamono jiy doxe, dinga xam li ma wax foofu lu mu tekki. Li Fen ñeme lu metti moo waral ku mu bëreel daan la. Lu diggante xat-xat, mën na caa dugg, nëxal xel yi, gàkkal xol yi ba noppi taxaw fale, mel ni du moom. Koo xam ne tas réewum lëmm du dara ci yow, gisuma leneen lu la war a të.

Fen day xaar ba Dëgg toog ci biir nit ñu
baax ñi di waaraate, mu ne cabax ci biir
mbubbam, làqu fa, di ko dompat, di ko
ŋóobi, di ko tex-texaan. Su ko defee, Dëgg
day muñ rekk, xam ne looloo fi sës. Ñi am
seetlu ci jataay bi, dinañu ko gis muy
gaññ, di wokkatu, di muut-muuti fi mu
toog waaye duñu xam lu waral loolu lépp.
Lee-lee it, Dëgg gag, bëgg wax lii, wax
leneen. Day fekk booba mu ngi naan ci
xelam :

-Naa muñ rekk, li ci des bareetul, su ma
toppee saay-saay bii dinaa mel ni moom,
ku ma warul a yab yab ma.

Bu séytaane demee ba xam ne kenn
faalewu ko, day daldi génn fa mu làqu
woon, ne cëpp ci biir géew bi. Ku nekk
naan ci xelam :

- Moo waay, ngóor su ñàng sii moom fu
mu jóge ak ay xiixatam yu metti ?

Noonu Fen jubal ci Dëgg, ni ko :

- Waaw, yow yaay Dëgg ?

Kooku ni ko :

- Aa, am na ñu koy wax de.

Fen xàqataay, yuuxu, gëdd ko :

- Laajuma la loolu, li ma bëgg a xam lii la
: yow ndeyu-mbill gi, lu cee sa xalaat ?

Foofu Dëgg yëngal bopp bi, xaw a mel ni
ku koy dankaafu :

- Saa waay, yaa ngi may tooñ de...

Séytaane wëndéelu ci biir géew bi, lépp lu
baax la fa Dëgg jotoon a ji ci xol yi mu
buddi ko sànni, dellusi tiim ko :

- Waay yow doo fog, toppal fale ! Ngaaka
yii toog ngay bëlde, waaye man soo ma
moytuwulee ma def la lu bon !

Aa, Badu, mas ngaa gis lii am ? Mën a
tooñ de weesuwul lii ! Su Dëgg demee ba
sës, daldi gis boppam nag, ni ko :

- Man maay diw, doomu diw ak diw te
soo defulee ndànk dinaa la ñëj léegi !

Noonu séytaane xàqataay, ñëw ba mel ni
kuy bëgg a luqi bët yi, daldi yuuxu :

- Tuuge waay ! Yow Dëgg, yaa mën a
kàcc tigi !

Dëgg di say, moom it :

- Maa tey laa wax, soo amee loo ciy wax
nga def noonu sa ndey !

Xam nga ni ay daldi na dikk.

Ndaxte Dëgg, dañu koy wax te dee, duy
faral di ànd ak màndute, te tàmmul it di
wax kenn di ci sañ a teg baat. Li mu tàmm
kay, mooy di waaraate, ñépp naan ëskéy,
di yéemu, naan :

- Kii moo bare xam-xam te rafet xalaat,
kaar.

Jeeg ju ndaw ji tegal seeni musóor, këfëlu
ba tubaarkàlla, di piisante ak a kobosante
ci seen biir, ku ne di déeyanteek sa
moroom :

- Moo, Dëgg mii kat amul xam-xam yem
ci, daa ndaanaane ba dee !

- Billaay Ami Wàdd yaa weex bët ! Yow
daal, waat nga ne doo sippi mukk !

Waaye, tey moom, Dëgg tal na leneen lu
dul yàppu xar wu ñu wàjj ak soow mu ñu
njar ! Bëñ yi rot nañu, deret jaa ngi muur
kanam gi, fi ko Fen njatt di ko wulli mu
ngay woote wall :

- Wóoy sama ndey ! Na ngeen mēnee
seetaan ñu di ma def lu ñaawe nii ?

Su ñu leen teqalee, ñuy dàggasante, Dëgg
naan ko yaay Fen, Fen naan ko doo Dëgg.

Su ko defee, waaraate ba yem fa, xel yépp
di teey. Fu ñaar wéete, nekk ci kow Dëgg,
di ko ɗaññ, di ko jëw, naan : - Moo,
moom kat, war nanoo seetaat bu baax li
mu nuy digal, ndeke !

Keneen ne :

- Góor fit, waay ! Waaye di jaay xam-
xam, di xogalliku ci kow nit ñi te bu la sa
moroomu góor saagaa doo sax ñemee fayu
! Bu nit ñi delloo seen kër, lépp lañu
jotoon a jàpp ne mooy Dëgg, dara dootu
leen ca wóor. Sama gaa ñee mel noonu :
bi ngay detteelook bi ñu lay jàmbu benn
lay faral di doon !

Gis nga nag, Badu, foo fekk ñu wër benn
Doomu-Aadama, di ko tàgg, di ko tàccu,
xamal ne am na ci jataay bi ñu ko ci ñee,
di ko móolu. Noo tudde loolu, yow ?

- Xanaa kañaan, maam Ngiraan !

Waaw, su la neexee nga tudde ko noonu,
Badu. Waaye man de, ci sama gis-gis bu
gàtt bi, yaakaar naa ne du kàñaan doḡḡ.
Gis nga nag, su ñu waxantee dëgg, Badu,
képp ku fexe ba say nawle ne la :

- Jiitul, nun noo ngi topp sa ginnaaw, dafa
fekk nga napp leen, nax leen. Naxaateek
nappaate weesuul fekk ay nit ni yow,
nga ne leen :

- Man maa xam yoon wi, jaarleen fi ma
leen di jaarloo, ku ko deful ci yéen dinaa
dagg sa baat sànni sa xaj !

Làrme baa ngi nii ak sàndarm yi, maa leen
di fey su weer deewee te lu ma leen sant
ñu def ko !

Seet ko ci ñi nu yilif tey rekk, Badu,
maanaam sunu Daawur Jaañ meek ay nitam.

Lu tollu nim réew, nga ne teg naa ci loxo,
maa fiy dogal, foo romb ñu toojal la, koo
waxal ñaari baat mu daldi bëgg a sedd say
loxu ndax bég ci li nga ko yëg, nga yor
alal ju dul jeex di ko pasar-pasare...

Am ñu loolu jaaxal, ñu ne la :

Waaw, yaaram, yow gën a am faayda ! Ku
la ne yaa nu moom ?

Nga ne leen :

- Aa, xanaa du yéen a ma sànnil kàrt ayu-
bés yale ñu génn ?

Xam nga ne Badu, wax jooju, xel mën-
u koo nangu. Sànnil kàrt ! Waaye loo ci
mën ?

Ñàkk pexee tax aji-néew ji doole yi bu
teyee ñu ànd ak seeni njiit, bu ëllëgee ñu
jàmbu leen, lu ñaaw lu ne ñu koy teg seen
der.

Waaw.

Bu teyee ñu ne :

- Njiitu réew mi kañ, Yàlla may na ko.
Moo baax, moo am yërmaande te bare
xam-xam ! Ku mat kilifaa ngi !
Waaye ngóor soosu wax loolu, walbati
xelam lu yomb la.

Soo ko ne :

- Sunu Demba Njaay mi kenn sañul a
tudd de, dégg naa ne diw mooy góor-
góorlu ci jabar ji.

Dinga gis xaat ni mu bége, bët yiy melax,
mu ni la :

- Nga ne ma ?

Nga ne ko :

- Du xam nga Paap Xuma ?

- Moo, kooy wax Paap ? Du mooy sa
doomu bàjjan biy...

- Waaw kay, mooy kiy liggéey Paresidaas,
tusuñe la fa ! Nee na ma liy xew foofu
kenn mënü koo nettali. Ndaw si daal,
ndekete li muy ngànd-ngàndlu yépp, amu
ci benn kersa,

góor gu ko romb mu àddu kalpe la, ne la
tekkil gaaw sa tubéy, ngeen daldi ànd di
bërëñu ci moket bi !

- Déet waay ? Man sax, loolu bettu ma !
Moom kañ, paramiyeer daam lañ koy wax
xawma, soo ko xoolee bu baax tele ak
puudaroom bu metti, xam ne lagara bu
bon la !

- Ñoom kay seen bopp lañu fi newal.
Duñu gat, ñii !

Bés boobu nag, Garañ-palaas bu waa
jooju toog di damye, nettali fa la mu dégg.
Te fu mu ko nettalee nit dëggal ko, am sax
lu mu ca yokk.

Waaraatekat bi tamit, am na nu muy
nguuroo ci kow nit ñi te du tegu fenn. Day
sol ay yëreem yu rafet, ñépp dajaloo di ko
déglu, ñu wara nangu ni lépp lu mu wax
dëgg la. Ku koy ñemee weddi ? Waaye
moom it su benn sàmbaa-bóoy taxawee ci
tànku toroxal ko, ñépp a ciy bég.

Lépp li Yàlla sàkk, nit moo ci gën a doo
waar. Nit mooy mbindéef moo xam ne,

bu xol bi jëmee fii, xel maa ngi koy digal
mu jaar feneen. Dinga agsi cib dëkk, fekk
mag ña fa gën a yiw dajaloo ci pénc miy
déglu benn yaaram, mu leen di soññ ci def
lu baax mbaa di ko wax. Sa yaram daw,
nga ne :

- Lii de, dara dàqu ko, ndeysaan.

Fekk na booba séytaanee ngi yoot ndànk.

Badu, bu ñu la ajee ca kow, nee fa noññ.
Nit ñi ci suuf di la séentu, am na it lu ñuy
séenu ci yow. Bés boo wàccsee toog ci
seen biir, duñu la ko baal ba mukkk Maa la
ko wax : duñu la yab yem ci. Dinañu la
jéppi ndax li nga tas seen yaakaar.

*

* *

Bi ma yeewoo tey ci njël, doxantu naa lu
mat waxtu ci ëtt bi. Bi Yilimaan Keeta di
laata nodd nodd gu njëkk, bett naa sa
takkandeer mu ñabb Téereb Dóom, di ko
jàng.

Gisuma la, waaye dégg naa la nga naan ci
sa xel :

- Maam Ngiraan de, xanaa ba muy bind téere bii, àndul woon ak sagoom. Ku jóg kay ba ne dangay nettali, tee ngaa jaaraat ci li nga fi jot a teewe rekk. Waaye di waaraate subaak ngoon ! Loolu lu mu ci ? Wax nga dëgg, Badu. Maa ngi mbebetu rekk, booba ba léegi. Yaa yey laaj ma :

- Waaw, Maam, lan nga may waaj a nettali ?

Su dee juróom-benni Téere yi des ni Téereb Dóom bii lañu mel de, jarul may sonal sama bopp di leen jàng.

Badu, dëgg moo neex Yàlla. Li nga wax amuma dara lu ma ciy teg. Xanaa boog ma jéem a tegu ci yoon wi te bañati koo wàcc. Bu yaboo sax ma ne sama waxtaan ak yow fii lay doore.

Bu ci kanamee, dinga daje ci Téereb Ngelaw ak benn néew bu bawoo Tugal. Sa néewu baay la. Ba fi Asan Taal di jóge di futbali Màrsey, liir bu tooy xepp nga woon.

Laaj naa keroog Biige Sàmb, sa yaay,
ñàata at nga amoon, mu ni ma :

- Bi Asan di dem Tugal, Badoo ngi am
juróom-ñetti weer ak juróomi fan.

Biige yokk na ci sax lu ma ko laajul ndax
nee na ma :

Fan ya ca topp la feebaru ñas bi jëkke
daaneel Badu. Yàllaa nu musal rekk
waaye tiitooon naa lool, ragal ni sama
doom ji du ci mucc !

TÉEREB NGELAW

Duma fàtte mukk bés ba nu jëlijee néewu
Asan Taal ayeropooru Ndakaaru.
Bés sub alxames la woon, bi timis di waaj a
jot.

Ba nu demee ba jub tali Ngaala Jóob -
mooy jàddukaay bi mujje ci yoonu
ayeropoor - lanu dajee k mbooloo mu
takkoo-takku, kaar. Xanaa waroon naa
tollu ci ñeent mbaa juróomi-téeméeri
junniy nit. Ñii ngiy waaxu, ñii di xélu, ñaq
bay siit, ñi ci des dugg ciy kaar-ràppid
mbaa ñuy dawal seeni oto bopp, ñi gën a
féete ndaw war seeni móto. Népp di
yuuxu, di tàccu, coow li ne kur, sófóor siy
korne tëwa bàyyi, koo dajeel mu ngi taf
rajo bu ndaw ci noppam. Gone yi mel ni
ñu tàggook seen sago.

Foo tollu, dégg ñuy salliiru :

- Móo-du ! Wiiw Móodu ! Móo-du ! Móo-
du !

Naka laa dégg tur woowu rekk, daldi nànd
ni mbir mi deme. Dëgg la sax, Ndakaaru
bari na ñu fi tudd Móodu.

Loolu kenn du ko werante. Wànte foo dégg ay gone di yuuxoondoo tur woowu, na la wóor ne sunu woykat bu mag bee ko waral. Móodu Siise rekk a leen ko jaral ! Am na sax ñuy wax ne woykat yi ci Afrig yépp, Móodu Siise amu ci moroom. Ñeneen ñi dinañu dem ba naan képp kuy woy ci àddina si Móodu Siise la ko dàq fuuf.

Man nag, dootuma gone. Xam naa ne yëf yi moom, njuuj-njaaj moo ci ëpp. Saa yoo gisee ay Doomi-Aadama dankalikoo benn béréb ba noppi teqalikook seen sago, di yuuxu :

- Wiiw diw ! Wiiw diw.

Di kadd-kaddi, di say, xamal ni am na ay boroomi pexe yu seen ceeb di tooy. Doo leen gis mukk, ñu nga jonkan ca pet, muuroo lëndëm, di waññi ak a waññiwaat xalis bu dul jeex, tey kex- kexi, naan ci seen biir :

- Ñii ñooy ngaaka dëgg !

Bés boobu may wax nag, Móodu Siise
dafa jóge woon bitim-réew. Ci li ma
jotoon a for daal, ndam lu réy la fa
indiwaale woon. Yàlla def mook néewu
Asan Taal ñu bokk benn roppëlaan. Man
yëguma ci woon dara, ndekete fan yooyu
yépp, réew maa ngi waajal Móodu Siise
teeru bu mag a mag. Kenn mënul woon a
ubbi rajo mbaa tele te doo dégg ñu ciy
wax waxu Móodu Siise mbaa nga gis ko
moom ci boppam muy fecc, di woy. Am
na sax bés, Daawur Jaañ, njiitu réew mi,
waxtaan ak taskati-xibaar yi ba noppi,
xaw a mel ni kuy dóor pooj, daldi ne, ciy
kaf :

- Aa, xawma kan, waaye man Daawur
Jaañ mii de, bés boobu ku ma dëgg
ayeropoor Lewopool Sedaar Señoor ne ma
mas-sa !

Bi yëf yi weesoo laa door a yëg loolu
lépp. Fekkoon na, nun mbokkiy Asan
Taal, nu ngi woon ci naqar wu réy. Wax
dëgg Yàlla, taloon nanu leneen lu dul
déglu rajo.

Seetal ma lii rekk : di jëli sa néew, am
naqar ak tiis, daje faak waa réew mi yépp
ñuy mbumbaay, di fo di ree, yëf yi mel ni
tuq su bënn !

Keroog laa yéemu !

Dafa meloon ni waa dëkk bi dañoo amoon
mbégte ci deewu Asan Taal gi, ñëw di ko
wone...

Dégg nga ba tàyyi ñu naan :

- Tombee waral aay gaaf.

Nun nag, mbokk yi, li nu soxaloon, moo
doon fexe ba jot ci Asan, dellook moom
Ñarelaa ci jàmm ak salaam. Def nanu
sunu kemtalaayu kàttan ngir bañ a réeroo
ci sunu biir. Waaye danoo mujjee seey ci
mbooloo mi doon jëm ayeropoor Sedaar
Señoor. Kenn ci nun mënatul a xàmmee
yan oto ñoo doon jëlsi néewu Asan ak yan
oto ñoo doon sargalsi gone googu ñu naan
moo dàq a woy ci àddina si juróom-ñaar.
Oto bi néewu Asan newoon, daa mujjee
taxaw.

Am na sax ñu ñëw ba fëgg ko, di yuuxu,
xanaa yaakaar ne woykat bu mag bee làqu
ci biir. Wànte foo dem dinga fa fekk nit ñu
am seetlu. Kenn ci gaa ñooñu moo leen ni
- Aa ! Mel na ne njuumte am na ci yëf yi,
de ! Ñii ma gis de, defe naa ni tal nañu
leneen ! Noonu, ñi mu àndal jëli li mu
wax, daldi nu xàllal yoon nu jàll. Balu
nañu nu àq sax, am ci ñoom ñu ñaanal
Asan Taal. Bi mu ko defee, nu tegu ci
yoonu Ñarelaa. Li ma la nettali noonu, ci
diir bu gàtt la xew.

Boo seetee sax, danga naan mbiir mi taxu
koo am solo. Njuumte fépp la xéj. Waaye
man mii nga xam ne ginnaaw sunu
Boroom bi, kenn gönu maa xam Asan
Taal, dara mënu maa tax a fàtte bésu
alxames boobu.

Asan Fay Taal, juruma ko yem ci. Maa ko
yar, defoon ko nawle, moom it mu defoon
ma xarit. Laata muy dem Tugal, dëkk fa
fanweeri at, ba ndogalu Yàlla fekk ko fa,
lu mu mas a xalaat mbaa mu nar koo def,

da ciy jëkk a diisook man. Su ñu
waxtaanee, lu ma ko digal mu jaar ca.
Kenn réerewul loolu mbir. Dem nañu sax
ba sama mbokk yiy xultu, naan damay
gënale Asan Taal ak sama yeneen doom
yi, maanaam ndem-si-Yàlla ji Paap
Demba ak Ndey Soxna may séy Bolooña.

Ba Asan Taal dee dund, gis naa ko ci
nekin wu ne. Wànte bés ba ñu kooy
dénki boroomam, nit ñi bég, di fecc, di
tàccu, jeeg ju ndaw jiy sarxolle, dama ne,
Badu, bés boobu du génn mukki ci sama
xel. Ndaw naqar ! Ndaw tiis !

Am na sax benn góor gu ma ne :

- Lu kéemaane li xew Ñarelaa ba réew
mépp di ko coow, mënunoo jaaxal, nun ñi
demon jëli néewu Asan Taal ayeropoor.
Yëf yi nii rekk la mënnoon a deme. Gëm
naa loolu, man it.

Saa su ne Sunu Boroom a ngi nuy artu. Du
tàyyi, du noppalu. Waaye danu neexul
dimbali, nun Doomi-Aadama. Danoo tëx,
gumba, te gaaw a naagu.

Fan yee ñu génn, noon naa la sa baay,
Asan Taal, bitim-réew la faatoo.

Nun ay mbokkam nag, xibaar bu tiis
boobu dafa noo jóge kow ndax masunoo
yëg fu Asan woppe. Ndaw su ñuy wax
Yaasin Njaay moo ma woo bés ne ma
Asan génn na àddina. Ba ñu demee ba ci
biir waxtaan wi, laa door a xam lu mu
joteek Asan Taal, moom Yaasin Njaay
moomu.

Maa ngi fàttaliku sunu waxtaan nun ñaar :

- Dama soxla woon Ngiraan Fay Taal,
baayu Asan.

- Asan man ?

- Asan Taal, te mu daan futbol fii ci
Màrsey.

- Mana Ngiraan. Kooku ?

- Yaasin Njaay laa tudd, waaye yaakaar
naa ne xamoo ma de, góor gi.

- Waa fan ?

- Tugal laa lay woowe. Maa ngi Màrsey.

Ma tàmbalee jàmmanteek moom. Mu dog
ma ci lu gaaw :

- Góor gi, nga baal ma de, waaye fi may
wootee dafa xaw a sore. Dafa am lu ma la
bëggoon a yëgal.

- Loolu lu mu ?

Noonu, mu ne tekk.

Ma ni ko :

- Mbaa du Asan daa feebar ?

- Feebar bi yóbbu na ko.

- Aa ! Loolu kañ la ?

- Biig. Ndaw sa wootee Tugal nag, taxu
koo am yar. Ñàkkewu ma teggin, gaa,
wànte nit su faatoo fu soree noonu nga
koy yëgal ay mbokkam, dafa am noo ko
war a defe.

Moom loolu fekku ko ci. Dafa mel ni sax
li ko gënoon a soxal moo doon nan lañuy
def ba dugal néewu Asan ci roppëlaanu
Air France biy bawoo Tugal bëccëg bu ne
di teersi Ndakaaru.

Ñaari baat yu nekk, Yaasin Njaay ni ma :

- Aa, xalis bu bare la laaj de, te dama war a feyal Mbisin ak Mbisaan.

Bi ma ko laajee ñooñooy ñan, la ma sog a xamal ne ay doomi Asan Taal lañu.

Mu jaaxal ma lool. Ma ne ko :

- Asan Taal kañ la fa am i doom ? Man de, guléet ma dégg loolu.

Foofu, mu xaw a ñagasal baat bi :

- Asan Taal am na fiy doom de, te man Yaasin Njaay mii di wax ak yow maay seen ndey, nekkoon it soxnaam.

Xamatuma lu ma ciy teg. Ma daldi ne ko :

- Ba léegi nag, soxna si ?

Foofu de, su ma bañul woon fen dinaa ne ndaw si mer na dëggëntaan ! Lu leer nàññ la ma ci tegal :

- Góor gi, jottali ma benn gone ci kër gi, ma wax ko fan ngeen may mën a woowe. Su ko defee, saa yu ngeen jekkoo

ngeen yónnee ma xalis ma ànd ak néewu
Asan Taal indil leen ko Ñarelaa. Soo
fàttalikoo, yow Badu sax laa booleek
moom, yéen ñaar ngeen làkkante seen
nasaraan.

Ci ngeen jëkk a waxe, yaak Yaasin
Njaay. Waxoo ma ci dara, ndax tàmmoo
di nettali mbaa di waxantu. Loolu du sa
jikko. Waaye teewul ma gis ne seen
jokkoo bu jëkk boobu, xol bu tàng doŋŋ
nga ca jële.

Nga xam ne boog ni yëf yi deme tey
jaaxal na ñépp, ba mu des man. Ci la la
Yaasin Njaay xamale ne lu néewu Asan
Taal gën a toog ca morg ba ca Tugal,
xalis bi nuy war a fey di gën a bare. Sama
bopp bi ubu lool, ndax xawma fu may jële
ay milyoŋ. Mu wóor ma ne du Yaasin
Njaay moomoo fagoon yéene sonn ci
mbirum Asan ba ciy dugal alalam. Xam
nga, Badu, mag day faral di am seetlu. Ak
li may ñàkk xam nu diggante Asan Taal
ak ndaw soosu deme yépp,

leeroon na ma ne masul a nob sa baay te
itam masu koo naw

Ku bëgg nit mbaa nga naw ko, neneen
ngay doxale bu génnee àddina, rawatina
bu dee danga ne sa boroom kër la woon.

Fanweeri at yu mat sëkk, Asan Taal toog
ko bitim réew, nekk ci lu ko neex, bindul,
wootewul ! Yu mel nii moo tax ñu naan :

- Ëllëg du añ du reer, waaye dees koy
sédd.

Waaw !

Asan ak jabar te kenn yëgul fu mu ko
takke !

Aa, Badu, niti tey yi jaaxal nañu ma.
Xalaatoo ne Asan dafa mujjee dof Tugal
ga mu nekkoon ?

Xam naa ne sa baay la, waaye du tee ma
laaj la loolu, ndax dootoo gone. Léegi,
ndaw saa ngi waaj a ñëw Narelaa, nar nu
fee indil ñaari doomam yooyu, Mbisin ak
MbisaanAy doomi Asan, te nun yëgunu,
tinunu ! Say rakk, yow Badu !

Waaye, céy, su Yaasin Njaay géntoon
booba li ko fiy xaar ! Moom it kenn gënu
koo sàggan. Nde moos waroon naa xam
ne Tugal ak Ñarelaa duñu benn. Fii de,
ndekete Biige Sàmb a ngi ko fi doon yeeru
ak meram mu tëwa giif. Bi yëf yi weesoo,
lanu ay xariti Biige Sàmb sog a xamal ne
sa yaay doon na faral di tëkku Asan, naan
leen :

- Asan Taal, bés bu wàccee Ndakaaru,
kaso laay fanaani ndax dinaa ko gor jaasi,
mu dee, ma sog a jébbali sama bopp
yoon. Waaw, Badu. Sa ndey, Biige Sàmb,
moo daan wax loolu. Far Yàlla def Asan
faatu Tugal. Taxul ba tey meru Biige giif.
Waatoon na ne fàww mu feyu. Te Biige
Sàmb feyu na. Ma ni : fey na Asan Taal
ba wis ko ! Dinaa ci dellusi ci jëm-
jamono.

*

* *

Ay weer a ngii Yaasin Njaay nekk ci kër
gi.

Waa gox baa ngi kooy jëw. Bi ñu
tàm balee coow ci ay mbiram ba am yu ci
senn, laa yëg ne mook Asan Taal nekkaale
nañu ay ati at ca Mårsey. Nee nañu it
Asan jëkkoon na faa takk benn tubaab bu
tudd Natali, Yaasin Njaay dugg ci seen
séy, tas ko.

Lu ne ñu ngi koy wax :

- Dégg naa dafa takkal pot jabaru Asan,
kooka mujjee daw, ba kook jëkkëram.
- Fi nga koy gis nii, moo fi dàq a sërĩntu.
- Xanaa déet kay ! Ak làkkum tubaabam
yu metti !
- Loolu lañu tudde tubaab-njallxaar, dàll
saŋ kawas !
- Rakku Ndey Saar ji nekk Pari moo ma
woo keroog ne ma nanu moytu Yaasin
Njaay, ndax njaaxum lu nekk def na ko
Tugal door a teersi Ñarelaa
- Dara ! Cagatu donŋ la fa nekke woon.
Ku demul Gànnar it xam ne guddi lañu
fay reer !

Waaw. Ña ko jot a gis Tugal nee nañu
Yaasin Njaay ku fowe woon boppam la.
Dégg naa nekkewu fa woon lu dul naan
sàngaraak tóx yàmbaa. Wax nañu it ne da
doon cagatu.

Ab sàmbaa-bóoy jóge fale, ngeen waxaale
ba juboo, nga tëj sa buntu néeg, jaaxaan.
Mu dem ci, dem yoonam. Keneen ñëw
yéeg moom it, wàcc, wacc la fa. Bu bët
setee ngay waññi sa koppar, naan :

- Biig de, màrse neex na.

Dem nanu sax bay ñun-ñunee ni Yaasin
Njaay moo wàll Asan Taal feebar bu bon
bi ko yóbbu. Xawma dëgg la, xawma du
dëgg.

Lenn daal wóor na ma :ca njëlbeén ga la
waa Ñarelaa xaare Yaasin Njaay. Lu metti
li ko dal, ñu bare ci gox bi yéene woon
nañu ko ko

Aa, Badu, Yaasin Njaay ak doomam yaa
ngi may bëgg a jommal, kat ! Gii gén
xeet gën a jéggi dayo !

Am na yoo xam ne de, su doon sama sago
duma la ko nettali. Waaye nu may def ?
War ngaa xam li fi xew sa ginnaaw yépp,
te man donɗi maa la ko mën a àgge.

TÉEREB LĚNDĚMTU

- Badu Taal ?
- Naam.
- Neel Birëm Seen mu ndaw mu teg àttaaya.
- Birëm seetaani na futbol ba, te ni ma ko xame de, balaa mu fiy teersi reer jot.
- Nu nuy def nag ?
- Xanaa ma jéem a xiim, Maam.
- Yow de sa àttaaya moom...!
- Man kay, xam naa ne wóoluwoo ma ci, waaye sa bopp ! Sama lëwël amul moroom, ñaareel bi ne ko dandu ma !
- Waaw, Badu ?
- Naam.
- Mbaa yaa ngi déglu li ma lay wax booba ba léegi ?
- Bu baax sax, Maam.
- Guddi tey gii nag, guddi gu mag la, ndax ci laa la fas yéenee wax lu waral ma ubbi Téereb Lëndëmtu.
- Mooy bu ñuul bi, du ?
- Mooma. Dóoral yat.

Maa ngi ferenklaayu ci béréb bu lëndëm
këruus, ne la jàkk te mënnoo fexe ba gis
ma.

Yaa ngi téye ab téere bu ñuul di ko jàng.
Ba ma ko bindee

ak léegi xanaa war naa mat juróom-fukki
at, maanaam genn-wàllu xarnu. Yow ci sa
bopp, Badu Taal, màggat nga. Yaa ngi
bejjaaw ba weex tàll.

Ma waxaat la ko : mënnoo maa gis waaye
sa yaram a ngi yëg ni ma ferenklaayoo ci
sama biir bàmmeel, ni la jàkk. Foo jëm ci
dunyaa samay bët a ngi la topp.

Li ma jëkk a seetlu mooy ni yëf yi ubee sa
bopp.Nee nga ci sa xel :

- Aa, Maam Ngiraan de, ni mu ubbee
Téereb Lëndëmtu bii, doy na waar. Lu
tax mu jaar ci sama tur, te mu wóor ko ne
mënuma koo wuyu ?

Lu ko xiiron ci waxtaan ak man, di ma
sant ma xiimal ko àttaaya te xam ne booba
sore naa lool Ñarelaa ?

Xéy-na boog da doon jéem a xoromal
mbind mi... Moo, soo demee kat maam
Ngiraan dafa bokk ci bindkat yooyu nga
xam ne, su ñuy nettali benn xew-xew
duñu nangu dara rëcc leen ci. Waaye yenn
wër-wërloo yi jar na koom ? Man de,
nettali lii laa ci xam : nataal li nga gis,
jottali li nga dégg, soo téddee nelaw.
Rawa su dee li ngay nettali sotti na ba
noppi.

Dëgg la, Badu. Sa kàddu yu mujj yooyu
kenn du leen werante : waa réew mi yépp
yëg nañu li dal Yaasin Njaay ak sa ñaari
doomi baay yi, Mbisin ak Mbisaan.
Waxtaane nañu ko ba fàtte.

Ma ni la :

Yaa yey jaaxle, wutewumaak màggat muy
naax, di waxtu. Waaye na sa xel dal.
Dofuma, jinne jàppu ma.

Maa la gën a xam ne Birëm Seen mi ma
tudd sàñq turam, du nit dëggëntaan.

Man mii maa njatt ngelaw li, yatt ci Birëm
Seen !

Dafa fekk rekk ne, bindkat boo gis, ñaare day bëgg tijjee waxtaanam ay kàddu yu koy sànni ci jaww ji, mu woyof ni picc, ay kàddoom gën a neex a dégg. Moo tax ñu naan :

- Léebóon !
- Lëppóon !
- Amoon na fi.
- Daan na am.
- Ba mu amee yaa fekke ?
- Yaa wax ma dégg.
- Waxi tey matul a déglu !
- Sa jos a ci raw !

Ba ma newee gone de, noona la Meer Faat Njaay daan ubbeey léebam.

Léebam ya neexoon nañu lool, waaye daawu ci door benn feek taalul sunu xel ba mu tàkk, mu koy xamb, mu wóor ko ne lu mu wax nu gëm ko.

Meer Faat Njaay dafa ma doon fàttali ab tēggkatu sabar.

Seetlul bu baax G  w  l Mbaay. Day j  kk a
raay nd  nk sabaram, raayaat ko, j  ppee ko
noonu ba yaram wi t  ng, muy r  kk, di
xaaccu, jeeg ji s  nneeku ci biir g  ew bi di
njaay-x  ll  y, mbooloo mi y  pp
  ndandooy awu.

Te itam Badu, nun bindkat yi danuy faral
di w  et lool. Metit woowu, kenn du ko
y  g ba naan nu mas-sa !

Waaw. Waa   narel  a da  nuy x  y di k  r-k  ri
ba guddi jot,   nu tas, tasaaro, daldi dem
t  ri. Waaye saa yu   nuy nelaw bay
y  ndoor, maa ngi ferenklaayu fii man
kenn di bind. Jur  om-benni waxtoo ngi nii
ma d  ju ci sama nd  stan di joow ak sama
xalima. Joow laa wax de, Badu. Waaw, di
joow ni sama mbokki G  t-Ndar yiy g  ti.
Gaal   dof laa dugg, waaye gaal gii moom
dina teer te fa muy teer dina la neex. G  ej
gee g  n a yaatu... Mu ngi ne selaw. Kon
jaadu na lee-lee sama gaa   ni j  ge laaxira,
  n  w w  tallisi ma. Ku ma ci r  dd sa tur ci
kayit gi, nga fee  nu ma, ni ma :

- Yaa ma woo, Ngiraan Fay wuyusi naa la.
Noonu, mu yëngatu ndànk ci béréb bu
lëndëm bi mu jaaxaan, gis ni ma jaaxlee
daldi ma neeti :

Yaa ma woo, du ? Seen dunyaa ju naqadi
jooju de, xam nga ne moos, rus laa gantu
rekk moo tax nga woo ma ma wuyusi la !
Nde sama bàmmeeel bii ma tëdd, jàmm
rekk laa ci gis !

- Baal ma de, waa ju baax. Woowuma la,
xam naa sama xalima gi nga dégg muy
xoos kayit gi, di kii-j-kii, nga yaakaar ne
maa wax. Yàlla xam na ne ñaanauma, sama
xalima gi donq ay coow, tëwa noppi.

Yu mel noonu dafa may delloo ay ati at ci
ginnaaw, ma daldi doonaat gone gu ndaw.
Démb sax, bi ma jullee timis ba noppi,
benn xale romb na ma, di dawal mbegeem,
ma yaakaar ne sama bos la sàcc. Tuutee
tee ma laaj ko fan la ko jële.

Leneen am na : wéetaay bu metti rekk
moo waral may jaar lee-lee ci sa tur, Badu
Taal.

Léegi nag, lan moo tax ma fas yéenee aj
mbirum Yaasin Njaay ak waa Ñareelaa,
ne la jabb Téereb Lëndëmtu ?

*

* *

Badu, wax joo gis, am na biir am biti.

Jàppe ma ni nit kuy daagu moom kenn ci
biir àll bu xonq bi. Yoon wi may aw,
Maam yaa ko xàll démb, booba tey
ñëwagul. Lu yoon woowu xat-xat, moom
donq laa xam. Yoon du ko gën a wóor.
Xool ma bu baax : xam naa fi ma jëm.
Maa ngiy temp, ndax leer na ma ne balaa
jant biy so, ma àgg fa.

Yow, yaa ngi toog ci ëtt bi di ma xaar. Ma
ñëw, nu nuyoonte, julli timis, reere sunu
cere baasi bu neex ba noppi lal sunu basan,
tàm balee waxtaan jëmale bët-set. Su lëwël
jàllee, laaj ma lan laa gis ci àll bi. Nanga
ma may nopp bu baax, nag : li ëpp ci li ma
lay nettali, gisuma ci dara ba dara booloo
jeex ! Xam nga lu waral loolu, Badu ?

Ba ma nekkee man kenn ci àll bi, sama xel
yépp a ngi woon ci rab yi ma wëroon, làqu,
ne ma jàkk, di ma xeeñtu, nar maa song,
xët ma cig lëndëm. Moo xam till la, walla
bukki, walla segg, walla jaan mbaa xeetu
picc wu mu mënti doon, ñoom ñépp a ngi
ne tekk, di ma yeeru.

Doomu Segg ni :

- Tee noo dal ci kowam, yàpp ko ?

Ndey ji artu ko :

- Moytul ma nit ! Ni muy taxawee ci ñaari
tànkam, noonu la baree pexe ! Boo demee
sàkkati na gànnaay gu bees !

Duma la ko nëbb, Badu : li may dox man
kenn ci àll bi yépp, sama fit waa ngi naan :

- Tëf ! Tëf ! Tëf !

Nu yëkkati sunuy kaasi àttaaya, ku nekk
guux, guuxaat ba muy ñetti yoon. Yow it
ngay yàkkali bóli, na ma ko daan defe su
nu wëraan Meer Faat Njaay, di déglu
léebam yu neex ya. Ma ni la :

Badu, noo mënnee dal xel bay wékk sa
yaakaar yépp ci man mii tëx, gumba,
muuma ?

Nga ni ma :

- Dëgg la, ci àll bu lëndëm këruus nga
jóge ! Waaye won ma lépp la nga fa gisul,
jottali ma lépp la nga déggul ba nga fa
jaaree !

Ma reetaan, ndeysaan, daldi ne ci sama
xel :

Aa ! Gone gaa ngi mukkalsi kat !

Nga neeti :

- Maam Ngiraan, su say kàddu naree diisal
sa làmmiñ, takkal leen ay laaf. Dinañu
woyof nim picc, di naaw ni moom, jaww
ji naan leen :

- Aayoo nenne tuuti...

Waaw, kenn mënul a xam lépp, wax lépp.
Sañ-sañ boobu dof yi rekk, maanaam ñi
teqalikook seen sago ñoo ko am. Léegi daal,
li ma ci gis mooy gas pax mu xóot a xóot ci
taatu ndaa li, suul fa Téereb Lëndëmtu.

Bés boo ñibbisee Ñarelaa, fekk ma jóge fi,
nga lemme ko, jàng ko, jéem koo firil sa
bopp.

Bu jëkk, gone yi dañu daan toog ci ab jalu
suuf, def géew, ku ci ne di fent lu ko neex,
ngir bégál say moroom. Loolu lañu daan
tudde maye. Dégg nga wax ji de : maye.

Maye... Waay ndax am na lu dàq kàddu
googu ? Ak ni jamono ji naqadee... Sa
yaakaar tas, nga jaaxle, nit ku yéwén ñëw
ne la :

- Am na lu ma la bëgg a may...

Nga ne ko :

- Te naxoo ma ?

- Xam naa ne gëmewoo ko, waaye tey
dinaa la may bànnex ba nga doyal ci sëkk
ak barke !

Noonu, mu ubbi waxandeem génne ci
benn seetu bu mag, fomp ko, tàllal la ko.
Nga seetu, tiit, dellu ginnaaw.

Daldi ne :

- Waaw, ana ma ? Bii seetoo gën a doyy waar ! Ñii mu may won kat, kenn laa ci xamul. Boroom lonet yee niroom naak man, gaa... Am na it ñu ma ci xelmati wànte wóoruma ne ñoom la. Te sax, jigéen ju màggat jee toog buntu këram ca Aselem, téye layoom di tànn ceeb... mel na ni...

Moom a de, moonte ! Waaw, Meer Sukayna Sàll, lan lay def ci biir seetu bi ? Mbedd mee may séen de, am na béréb bu mu may fàttali. Su tawaan, fa lanu daan futbale maak ñoomin Baabakar Mbów, sunu ponkalum Ndeem Maysa mi, ak ndemsi-Yàlla ji Alsaan Ñañ ma des Tugal ak Asan Pereera mbaa Ben Jogoy Béey.

Waay, bile seetoo ëpp li ñu koy doye ! Ku la waxloo lu ñu la laajul ?

Su ko defee, seetu bi reetaan, yëngal boppam, di ñurumtu :

Céy ! Doomu-Aadama Njaay moo naqadee digaaleel ! Yow, yaa fi gën a ragal dee, lépp lu la Sunu Boroom bi teg mën nga koo dékku ba mu des sa wéetaayu bàmmee.

Saa yu sa xel demee ci ñi fi jot a jaar,
njaxlaf ba, tubaarkallà, di tëb di dal ba
noppi xéy ne mes, dara dootu la saf, Kon
kay, su ma fexee ba nga jokkoo ak ña woon
démb, looy waxati ? Lu gaaw-gaaw
nekkaat nga fi gone, topp ci benn balu
futbal bu weex di dóor, di duut say
moroom ba ñuy miir, ngay mbëkk bal bi, di
ko rëkk, caax yi bëtt, nga bég, yuuxu ! Loo
bëggati ? Xanaa du lu mu gën a lëndëm
gën a neex ? Soo ma merloo, dinaa la won
maay kan, de ! Rajaxe sama bopp ak naan
ndox laa yemale. Te man seetu, su may toj
àddina siy tukki ba fàww !

Nga koy saraxu nag :

- Ëpp naa def, waa ju baax ! Yow it,
Seetu, may kaf rekk nga bëgg fi mer xaat !
Jébbal naa la sama bopp, lu la neex defal :
delloo ma démb, diri ma ba ëllëg, mbaa
sax yóbbu ma béréb bi amul tur, fa sunu
jamotoo jii tage, dem të ko, dikk të ko.

- Waaw kañ, yaa ngi sog a génne waxu nit
ci sa gémmiñ gi ! Badu, yaa ma tax di wax.
Fàtteendi ma tuuti.

Nanu ànd wëri Maam Ngóor.

Soo ma nee :

- Maam Ngóor ? Kuy kookooti, Ngiraan ?

Ma ni la :

Maam Ngóor du kenn. Mooy ñépp, te it moom donɲ mooy Maam Ngóor. Moo jur ki ma jur. Du xam nga lu loolu tekki ?

Maamaat la ci sa baay Asan Taal.

Fii ma toog ci buntu kër gi, di féexlu, la sama xel ni yarr ci Maam Ngóor.

Lépp li ma lay waxsi ci moom, may naa la ko ci xol bu sedd guyy.

Badu, ay at a ngii ca ginnaaw lu dooy waar dal na ma. Njëlug Ñarelaa. Bi Yilimaan Keeta noddee nodd gu njëkk, fekk na ma yeewu bu yàgg. Ni ma ko tàmmee def, maa ngi wéeru ci taatu màngo gu mag gi, di xaar waxtu wi jot, ma jubal jàkka ja.

Ëtt baa ngi ne selew. Fi ma ferenklaayu ci basan gi, sama xel dellu na ci sa maam ju jigéen, ndem-si-Yàlla ji Ndàmbaaw, sama soxna su yaarame sa, ma ñaanal ko.

Yaasin Njaay romb na ma, di gunge benn xaleelu góor, waaye su ma ci kenn nee na nga def, yaa ma nuyu, yow mi nekk bitim-réew. Waa jooju nag, dégg naa ñu naan Tamsiir la tudd. Nee ñu it day tóx yàmbaa, di ko jaay. Xam naa ne daal, li muy fanaan ci kër gaa ngi bëgg a bare.

Su dul nekkaale Yaasin Njaay it de, soreetu ko. Ci xutbaam, Yilimaan Keeta wax na wax ju am solo ci mbirum ténj. Tuddul kenn nag, waaye li ma xalaat la waa Ñarelaa yépp xalaat : wax ji amoon na boroom, te du woon kenn ku dul Yaasin Njaay. Bi ma jógee jàkka ja, nuyuji naa samay dëkkandoo, ku ci ne ma laaj la na nga fanaane, jàmmanteek yow.

Dellusi naa toog ci sama sijaada. Juróom-ñaari waxtoo ngiy sog a jot. Waa kër gaa ngi dem ak a dikk ci ëtt bi. Coro Caam a ngi taraxlaayoo sér bu weex, jonkan ci taatu furno bi di ko upp ; Lamin jëkkër jaa ngi déglu rajo ci biir néeg bi, di xaaraale mu ñëw tegal ko fondeem ;

taksi biy jëlsi suba su nekk Ñimma ak
Daawuda, doomi Wulimata Maane yi,
korne na ci mbedd mi, ñaari gone yi daldi
génn ak seen sàanse, daw wuti buntu kër gi.
Fekksi nañu ma fi ma toog, ñu jox ma
loxo, Ñimma sukkal ma. Tooñ naa sax
Ñimma, ne ko :

- Aa, waaw séeri kóko dangay dem marse
fàtte fi deppàs bi ? Am, téyeel fii
waay. Masumaa gis gone gu dooje ni
Ñimma ! Mu daldi ree, jël juróomi dërëm
yi ma ko tàllal, te naan ma, ak baatam bu
sew bi :

- Sàllaaw, nijaay, na sa xol sedd, te xam
ne tey daxinu biiru xar bu fatt ngay reere !
Bi Lamin dégloo rajo, naan fondeem bay
waaj a xéy, ñëw na nuyu ma, ni mu ko
tàmmeef, laaj ma na ma fanaane.

Waaye tey de, li Lamin dégg ci rajo bi
neexu ko dara, ndax mi ngi xultu rekk :

- Góor gi Ngiraan, nga baal ma de, waaye
ñii ay doomaraam lañu,

dañoò nar a yàq réew mi ba mu yàqu
yaxeet ñu dem bàyyinu fi, jaaxaan
Monaako walla béréb yu ni mel, di
balaxalmàddaa, nun nuy wéye ndóol ak
metit wu dul jeex !

Waaye fi lañu nuy fekk, dunu seetaan
loolu, dinanu ko defanteek ñoom ba mu
saf sàpp!

Lamin dafa mer ba talu maa wax lu ko
merloo. Man it, teguma ci baat. Merum
Lamin mi dafa ma fàttali jamono ja ma
bokkee PAI, nuy xeex ngir réew mi moom
boppam.

Ma daaldi ne ci sama xel : ba ma ci tolloo
de, man mii maa gönoon a wex Lamin
fopp ! Waaye gaa ñii ma séqaloon politig
bi, dañu maa duuta-duut ba may miir. Te
mag muy miir nag, dal-lu ci keppaar a ko
war. Su waanee bay dóor-dàqeek alkaati
yi ci naaj wu tàng wi, du ñàkk mu mere ku
ko deful dara. Li may xalaat loolu yépp,
samay bët a ngi topp Lamin. Mu dem ba
jub buntu kër gi, daldi dëpp.

Ma ne ko :

- Mbaa du dafa am loo fàtte, Lamin ?
- Déédéet, Ngiraan. Lu am solo laa la bëgg a wax.
- Loolu lu mu ?
- Jàmm rekk la. Biig, dama gént di waxtaan ak Badu Taal. Soo jullee tisbaar ba noppi, génneel ko sarax.
- Baax na.
- Xale bu am jom a ngoog, Ngiraan.
- Badu kay kenn la, Lamin. Waaye ragal naa ne dootunu gise maak moom.
- Ëpp naa wax, Ngiraan.

Fekk na yaa ngi doon door a dem bitim-réew. Ñépp jaaxle.

Lamin ne ma :

- Ba fi mu ne kenn xamagul réew man la Badu Taal nekk ?
- Maa ngi xaar mu bind ma, wax ma fu ko jant biy tiime.

- Su dee xamoo fu gone googu nekk de,
ku yabu bañ cee sonn, ndax Badu sa Badu
la mas a doon. Bi Lamin génnee kër gi ba
ne tuuti, mu am lu ma dégg mu yëngu ci
sama ndeyjoor ; ma téen, daldi gis benn
wund wu ne nonñ ci kow miir bi, xaw
maa tiim, ne ma jàkk. Nu xoolante lu yàgg
maak wund wi. Ni bët yiy tàkke, di melax,
dawloo sama yaram. Wund wi jékki-jékki
jooy. Ne tuuti, mu xef, neeti :

- Deew, Deew Mu neeti ñeew ñaari yoon,
daldi tëb, jàll ci kër gi nu taqalool. Xam
nga wund moom, buuru boppam la.
Waaye du tee, bu newee ci gox, nit ñi
dinañu koy gis muy dem ak a dikk ba ñu
far ko miin. Waaye wund woowu de, bés
boobu laa ko jëkk a teg bët, te ba sunu
jonni Yàlla tey gisaatuma ko. Wóor na ma
ne du woon wundu neen. Lu ci mënti ne,
lii moom am na : ba mu nee mes, laa
tàm balee xalaat xalaat yu doy waar yooyu
ma la doon wax ci ubbiteb Téereb
Lëndëmtu bii. Fi ma déju man kenn ci
taatu garab gi, maa ngi waxtu :

- Waaw, yow mii tudd Ngiraan, sant Fay, santati Taal, yaay kan sax ci dëgg-dëgg ?

Laaj boobu ma laaj sama bopp tiital ma, sama xel daldi dem xaat ci dee.

Tudd Ngiraan

Sant Fay, santati Taal. Dee di ma yoot.

Ci diir bu gàtt, yu bare ñëwaat nañu ci sama xel : guddi ga la sibbiru su metti daaneelee, yow mii Badu, te taksi dawatul, kaar-ràpid amatul, Biige Sàmboot la, maak moom kott ñu ne ci mbeddi Ndakaaru yi, di waaxu ba loppitaan.

Doktoor bi seet la, làmb sa dënn ak sa jë, xool sa làmmiñ, ne nu :

- Su ngeen yéexoon tuuti, musiba am.

Wund wi dellusi ci kow miir bi, jooy. Ma téenaat gisuma ko. Fu wund wi jaar? Tiim na ma, yóbbu sama fit, jaxase sama xel, may janeer. Mu mel ni ba mu ma nee jàkk, man Ngiraan Fay mii, dama tiim benn dex, di niitu. Samay jaar-jaar yépp feeñu ma ci biir ndox mi. Ki ma gis ci ndox mi ne ma :

- Waaw, Ngiraan Fay, nga ne yaay kan nag, ci dëgg-dëgg ?

Laaj bu kéemaanee ngoog.

Ku dem bay laay sa bopp yenn yi, li tee nga jaaxal say mbokk bareetul.

Te tontu cee jafe, tey ! Ndax su ma nee man maay Ngiraan Fay, juddoo Mbériŋ-Saaj, ca Siin, ñëw Ñarelaa ba ma newee liir, am tey juróom-ñaar fukki at ak lu topp, xeereer, am taxawaay, di doomu Dibókóor Fay ak Xemes Seen, def lii ak lee, jaar fii ak fee, newoon fi óbëryee ca Air Liquide, jiite fa ay gereew yu metti, ñu tëj ma kaso du benn du ñaar, ma bokkoon fi it ci gor yi taxawoon ne dee dañuy xeex tubaab bi, mu abal nu, réew mi jot boppam, te mu jaraloon ma lu ne, ma dem fi ba Akaraa, péeyub réewu Gànnaa, maak ñi ma àndal nu gisee faak Kuwaamen Kurumaa njiitu réew ma, mu jox nu xalis, dig nu ay gannaay, loolu yépp su ma ko waxee, wax leneen ak leneen sax,

mel na ni ba tey waxuma dara. Loolu yépp
amul solo, ndax fenn la yëf yi mujjewul.

Maa ngi nii déju ci taatu garab gii ci ètt bi,
te xawma sax su ma fi jógee fan laay
jublu. Badu, li ma wokka a xosi ñu bare.

Waaw, nook juróom-ñaari fan yi nag,

ba kañ ? Bés yee koy tey di nu réeral.

Yeewu njël, di tés-tési ba ngoon jot, benn
fan jàll, mel ni jotewul dara ak yeneen fan
yi ko fi jiitu... Waaye jamono dina ñëw,
nga war leen a boole ñoom ñépp ténk leen
ci benn kàddu doŋŋ.

Laaj ma kàddu googu gan la, ma wax la
ko. Kàddu googu mooy : dund. Bés yi
Yàlla sàkk di tegaloo ba lim bi mat
juróom-ñaar fukki at ak lu topp. Nga ne :

- Man Ngiraan Fay, nàngami at la dund...b
Waaye nàngami at yooyu, di ay bés yu
tegaloo, mbaa def nga ci lu nuy wax,
Ngiraan ? Mag dikk na. Bi mag di yegsi,
dal ci ca kow, dafa ladoxe ginnaaw, wër la
ndombo, door a taxaw janook yow. Sam
xel daldi demaat ci dee !

Dëgg la, bàkku waru ma. Du dara loo xam ne sotal naa ko, bi ma juddoo ca Mbériŋ-Saaj ak tey jii. Du caagin dama nasaxoon. Déedéet. Lu ne jéem naa ko, fu ne làmbaatu naa fa, ni ko Doomi-Aadama yépp di defe su ñu bëggee mënäl seen bopp, seeni nawle weg leen.

Ma seet seet, gisuma lu sama cawarte googu jur. Guddi jot, ma lal ndés ci sama sagaru pantare bii, su njëlee ma toog ci ëtt bi di xaar te xawma sax lan laay xaar. Mu wóor ma ne su ma fi xéyoön jóge, balaa yàgg ñépp fàtte ma ba fàww. Ci laa sog a xam ne nit dëgg mooy ki sotal ci dundam lu amal askan wi njariñ. Monte Ustaas Mbay Lóo xiiron na ma ci loolu, ba may gone. Xanaa kay maa ko doon tanqamlu rekk !

Kon yow, Badu, buma tanqamlu.

Lan mooy nit dëgg ? Yàlla may la kàttan, nga ne lii ak lii balaa ñu may sànge suuf dinaa ko def, nga doxale noonu sa àddina te doo roy kenn,

doo déglu kenn, xanaa jàpp ci li nga gëm,
sax ci ba dëgër.

Loolooy nit dëgg.

Su ma delluwoon nekk gone, noonu laay
doxale. Ma réccu lu ma mësul a ber benn
bés ci bés yi, waxtaan caak sama xel, ni :

- Man, Ngiraan Fay, béréb sàngam laa jëm
te yoon wii laay jaar.

Ñàkk doxalee noonoo ma tax a sàнку.

Dama daan def fu nit ñi aw ma aw fa. Saa
yu ñu newaan yoon waa ngi, daawuma sax
jéem a werante, dama daan topp ña jiitu,
di daŋ-daŋi. Te njiit yee ka bari woon
jooja jamono ! Jamono jooju, bés bu Yàlla
sàkk, ma dajeeek ku ma joxoñ yoon wu
bees. May ma, ma artuwaat la, Badu.

Bul yàkkamti ba tax laa juum, nga ne :

- Maam Ngiraan moom, ndekete li muy
coow yépp, nii la woyofe woon bopp ! Ku
ko newaan ayca, topp ma rekk, mu ne la
yaa ko yàggal ! Dinaa la xamal tey ne
mbir mi yombewul noonu : ka jiitu, naan
la ayca, topp ma, doo ko gis doo ko dégg.

Te yow ci sa bopp ba ngay nangoo topp ci ginnaawam, doo ko sax yëg.

Yëf yi mbetteel lay doon.

Aw askan, dara ëppu ko doole. Dafay yeew buum ci sa baat, di la wommat ni xar. Dékku askan wi lu jafe la, ndax dafay teel a jóg ci yow. Ba ngay bootu lay tàbbal ci say nopp ay kàddu yu fay tëdd ba fàww. Doo xam lu baat yooyu tekki, waaye foo jëm ñu gunge la. Soo demee ba doon mag, lu la askan wi sant nga def ko te doo ci teg baat.

Askan wi du am jàmm, feek naju la ci benn béréb, nga ne fa nemm, bëgg noyyi mu të la, lu mu wax nga ànd caak moom. Loolu, noteel la tudd. Noteel googu nag, fu nekk la ko askan wiy jaarale.

Ma jox la ci firnde. Dinga daje ci mbedd mi ak nit koo xamul, mu xool la, nga xool ko, ku nekk ci yéen ñaar wéy, dem yoonam. Fekk ngóor soosu mbaa ndaw soosu, doonte ubbiwul gémmin sax, am na lu mu la wax.

Xamu la, xamoo ko, waaye daanaka am
na lu mu jëmbët ci sa xel, ji ko ci sa xol.
Bala mu lay réer ci mbooloo mi, dinga ko
tontu ci suuf :

- Dégguma li nga wax, waaye ànd naa
ceek yow. Mën naa la cee jox beneen
firnde. Du ñàkk it bés nga xéy, tàllal sa
soxna sagaru téeméeri dërëm, ne ko
deppãs baa ngoog, lii rekk laa am. Fiftin
bi gën a tuuti deseetoo ko. Nga génn sa
kër mel ni dafa am lu la fay dàq, di dox ci
naaj wu tàng wi ak say padam-njaxen,
naq, sol ay sagar yu tilim, mar ba sa put gi
wow koŋŋ te amoo ci benn pexe. Nga agsi
ci buntu benn isin, taxaw, naan ci sa xel :

- Isin bii de, Baydi Gay mi ma
màggandool Garaŋ-Kees a ko moom,
amaana ma jële fi lu ma téyéendi.

Bala ngay àgg ci Baydi Gay moomu nga
wékk sa yaakaar yépp, sa benn moroomu
sët dina la déj cib siis, xaarloo la lu yàgg.
Su waa ji féexee, woolu la. Nga dugg, bi
mu lay jox loxo,

seeni bët daje, yéen ñaar ñépp ngeen gis ci
saa si ne dungeen ay nawle.

Baydi nag, Yàlla fàttewu ko, waaye taxu
koo fuuy. Ku am kersa la, ak yar ak
teggin. Keroog def na kemtalaayu
kàttanam ngir bañ laa sewal. Jéem na la
won ne na ngeen meloon démb mooy wáy
ba tey. Yónnee na Fantaak Kokaa-Kolaa,
ngeen di naan, di fàttaliku, ndeysaan, seen
ngone, ba ngeen daan làqu ci àll biy pëtëm
gerite walla di lakk ndaamaraas :

- Dañuy wax rekk, waaye futbalkat dëgg
amatul, Buuba Jaxaaw ak Krumen ñoo
mënoon fopp ay Fadiga ak i Okosaa yi
ñuy tanqale nit ñi léegi.

- Aa, dafa di benn sax !

- Waa jooju waay, te xuuge woon, yaa
ngi koy fàttaliku, moo ñoroon tey nag.

- Mbirum Yàllaa ngoog de, dafa lay xañ
lii may la leneen ba mu doy sëkk !

- Waaw, yëg naa faatoom, ndeysaan, man
dem naa sax ba Kawlax jaaleji ko ay
mbokkam,

- Jóob Sëriñ nag, foo koy dégg ? Moo aayoon mat...
- Man it de, xawma fu mu mujje, waa jooju,
- Yow moom, Ngiraan, jigéen rekk !
Daawoo nangu benn gel rëcc la ! Géy Maryeem, Sow Faatu, céy Ngiraan yaa teel a yàqu !
- Yow jinne nga de, Baydi, ndekete yaa ngi fàttaliku turi nit ñooñu ba tey ! - Yaa ngi fàttaliku woy wi nu Faal Saarl jàngaloon : séqoo faaloo... Ayca, àggaleel : séqoo, faaloo...
- Ginaar akub nenam !
- Maa doon sàcc laaloo...
- Boroom tool fekk ma fa !
- Ayca, cañ nga de !
- Xaaral, ma jéem a fàttaliku,
- Tee nga maa fey rekk, ma woyal la li ci des ! Ngeen àndandoo xàqataay. Waaye li ngeen di ree yépp, seeni bët a ngiy daje.

Ku nekk ci yéen ñaar am yu muy xalaat te am kersay wax ko. Lee-lee nga jéem a làq sa tànk yu pënde yi ci suufu siis bi, Baydi Gay mel ni ku ci gisul dara. Telefon bi riir. Baydi jël ko, déglu tuuti, ne :

- Mersi madmisel. Am fu mu bës, tàmbalee waxtaan ak keneen ci telefon bi. Xamoo dara ci li muy wax, waaye wóor na la ne ki muy jokkool boroom barke la ni moom. Nga gis ni Baydi féexe, di làkk nasaraan yu set wecc, daldi soppiku xaat. Mel ni bunt bi dafa ubbiku ndànk, beneen Baydi Gay duggsi ci biro bi. Wax dëgg Yàlla, ba Baydiy làkk wolof ak yow nga ko gënoon a ñeme. Ñaari gone ngeen woon, ku ci nekk di fàttaliku démb.

Waaye Baydi Gay mii téye telefon bi de, Muse le Direkteer-Seneraal la, lee-lee mu wax ba tudd ay milyoni seefaa yu bare, sànni la catu bët. Waay am na ñu sant Yàlla ! Baydee ngi nirook wundu Tubaab yooyu ñu sang ba ñu set, defar leen, teg leen ci ay njegenaay yu nooy nepp, ñu ne fa noŋŋ di óbbali,

di lekk yàpp, di naan meew. Xanaa looloo
tax su nit tubaabee ba mu ëpp, ñu koy
toon, naan ko ñeew la ? Nangul mbir mi,
Ngiraan : ñee nga Baydi Gay lool ! Yaram
wépp a ngi nokki. Xam na moom ci
boppam ni ku dugg ci biroom, fekk ko mu
toog ci béréb bu rafetee nii, fàww nga naw
ko. Yow nag, Ngiraan ?

Nirootook nit. Xoox nga lool. Baydi sa
moroom la, waaye ku leen gis ngeen toog
dafa naan nijaayam nga. Yaa ngi yooy be,
ndeysaan.

Nga jóg di dem, Baydi Gay jox la loxo,
buuxaale la kayitu junni ne la paase ko ba
noppi woo sófóoram, ni ko :

- Sayeer, yóbbul ma Muse Fay këram...

Sófóor bi xool la ci kow ba ci suuf, xol bi
bon, mu ne :

- Madam a ngi may xaar de...

Baydi jàpp bopp bi :

- Waxati nga dëgg, Sayeer, waaye demal
rekk, dinaa woo Yaama...

Sófóor bi moom daldi na la jéppi ci saa si.
Fu mu ko teg ? Xéy-na li nga ne nonḡ ci
ginnaaw oto bi, mu lay dawalal moo ko
naqadi. Ni mu la gise, xam na ne soo ko
tanee it du lool. Xanaa loolu mooy :

- Nangu naa jaamu Muse Gay miy
boroom alal, waaye ngóor sii ak yëreem
yu furi yii faalewuma ko. Dañuy wax
rekk, Badu, waaye baadooloo fi gën a
iñaan ci moroomam.

Fi ngay xalaatee loolu sa xol tàng, sófóor
bi ne la :

- Jambaar, yow sax foo xamanteek sama
seef ?

Sa xol gëenatee fees. Nga dem ba naan ko
yow it kilifa nga, ndax am nga isinu saabu
bu mag. Waaye tàmmoo fen.

Nga ne ko :

- Kan, Baydi ? Noo màggandoo Garaḡ-
Kees.

Mu ni :

- Ca Kees... ?

- Foo bëgg Garaŋ-Kees nekk fu dul Kees ?

Li muy wax ak yow yépp, mu ngi lay niit
ci seetu bi ci biir oto bi. Nga ne ci sa xel :
sófóor bii gën a soxor te ñemee toppatoo
lu yoonam nekkul !

Mu laaj la fan nga jëm. Doo ko wax
moom ne Ñarelaa nga dëkk, nde kon mu
gën laa yab ! Nga ne ko :

- Wàcce ma ci bitig bee ci boppu koñ bi.

- Muse Gay kat... Nga dog ko, ñagasal sa
baat, mel ni ku koy gëdd :

- Wàcce ma fi ma la wax ! Sa xel dellu ci
Baydi Gay. Dëgg la, kaf ngeen bu baax,
teral na la, waaye wax ja dëgg-dëgg du
woon rekk fa ngeen jaar ca seen ngone
walla janq ja ngeen daan jéem a doxaan.
Ay kàddoo ngi doon fecc ci seeni bët. Ay
kàddu yu nopp mënul a dékku. Ñuy tēb di
dal ci sa biir kaan. Lii lépp, yaa ko teg sa
bopp, Ngiraan. Baydi tamit a ngi naan ci
xelam:

- Lii lépp yaa ko teg sa bopp, Ngiraan.

Saa yu nu daan jàng sunuy lesoŋ, yaa
ngay fiir ay picc ci àll bi mbaa di wax
waxu fecc ak doxaan janq ji. Léegi nag,
mu ngi nii, yaa ngiy wër di ñaanaatu.

Li ngeen di waxtaan yépp, kàddu yooyoo
ngi jaabante ci jaww ji.

Moo tax ma ni la, Badu : Defuma ci suma
dund gii lu ma mën a bàkkoo. Dama
tëñëx-tëñëxi ba xéy màggat, mënatumaa
dem, ma déju. Loolu, gis naa ko ci njël
googu ma wund wa tiime, jooy, jooyaat.

Ma neeti ci sama xel :

- Yàllaa ma sàkk, dëgg la, ma tudd
Ngiraan, sant Fay. Waaye ñan ñoo jur
samay wayjur ? Fan laa jóge ba agsi ci
taatu garab gii, am wund wu ñëw tiim ma,
jooy, jooyaat ? Badu, nit ku bëgg a xam
mooy kan ci dëgg-dëgg, fàww mu am fit.
Dina tancu ci ruq bu lëndëm këruus, fekk
fa ay néew yu jaaxaan, waaru ñoom it, di
ñaan Yàlla mu may leen ñu dellusi
dunyaa, di dunde yaakaar.

Tey a ngi làqu ci biir Démb, ne nemm.
Jéemal a tëj sa loxo bu baax.

Dëb fa jamono ji balaa mu lay rëcc.

Maam Ngóor lañ ko daan woowe. Mu
nga, tëdd Mbériŋ-Saaj, ca Siin.

Njël ga ma wund wa tiime, di jooy, loolu
la ma fàttali. Mu am lu ma yëg ci sama
yaram. Ma daldi ne nu ma def dinaa dem
Siin, man mii.

*

* *

Dem Siin wuti fa lan ?

Xanaa siyaareji bàmmeele Maam Ngóor,
ca Mbériŋ-Saaj. Mu mel ni nag dañ may
xabtal :

- Jógal dem, Ngiraan. Mag ñaa nga
Mbériŋ-Saaj di la xaar. Ñoom ñoo xam
Maam Ngóor. Dinañu la wax yaay kan.
Xanaa bëggoo xam yaay kan ?

Moo tax bés ma xéy, tëj sama buntu néeg,
jubal gaaraasu Kolobaan. Sunu Toyotaa
génn Ndakaaru,

nu romb Tëngéej, teg ci Barñi, tàllal ba Jamñaajo nu door a jàdd wutali Mbériñ-Saaj. Sama xel ne yarr ci kàddu ya ma daan dégg ba ma newee gone.

Benn ètt bu yaa. Fan la woonati, sax ? Du woon Mbériñ-Saaj, moom. Ay mag toog ci pénc mi, di waxtaan. Ñaari baat yu ne, ñu tudd Maam Ngóor. Lu ne ñu koy wax ciy mbiram. Man, ma nekk gone, bëgg a laajte kan moo doon Maam Ngóor. Waaye amuma boobu sañ-sañ, ndax ragal ku àjji sama kaabaab, gëdd ma :

- Luy sa yoon ci waxtaanu mag ñi ?
- Ku mas a gis lii ?
- Gone gii gën a teggi ndawal !

Jamonoy dox. Ma dëkksi Ñarelaa, takk fi jabar, uuf sama njaboot.

Teewul fu ma jëm turu Maam Ngóor topp ma. Fu ma taxaw, takkandeeram taxaw ci sama wet. Mu ngi ne nemm ci sama biir kaan gi, tëdd fi ay ati-at, di xaar. Su ma ko cokkaasee, mu yeewu, fuddu, ni ma :

- Dara, nag, Ngiraan : ku sa maam jur, jur nga sa maam. Bu la ci kenn nax. Ma téen, yaakaar ne biddéew yi dinañu ma tekkil baat yu xóot yooyu. Biddéew yi ne cell.

Ngelaw li jóg, daldi woy, ay woyam dekkali jaar-jaaru Maam Ngóor.

Badu, nee ma :

- Maam Ngiraan, loo daan dégg mag ñi di ko wax ci Maam Ngóor ?

Daan nañu yéemu ci xam-xamam.

- Doomi kilifa yu bari moo leen daan jàngal.

- Waaye Maam Ngóor a naqadi woon deret !

- Dafa àndoon ak xadar.

- Ñépp a ko ragaloon.

- Moo sonaloon Maalig mii toog, tey !

- Bés, doon naa tari benn saar, gag.

Keroog dafa ma yeew ca géttu xar ya, ma fanaan fa. Suba teel la ma fa fekk,

sotti ma ndox mu sedd guyy, caw ma ba
sama yaram wiy nàcc !

Bi Maam Ngóor demee ba m àggat, dafa
gàddaaye Siin, dem sancì Tèngéej, takkoo
faak Bintu Jaara. Soxna si jur sama baay
nag, masumaa dégg turam. Doy na waar
gaa, waaye noonu la deme.

Leneen lu ma wax ci Maam Ngóor, ay fen
la.Xanaa boog ma fent...

Maam Ngóor ku ñuul la, àgg ca kow.
Ginnaaw nee nañ ci mer ak dóore la dëkk,
ma yaakaar ne bët yi dañoo wara a xonq
coyy ni ay bëti gaynde. Foo ko fekk, mu
ngi toog ci deram, goney Mbériñ-Saaj yi
wër ko, mu leen di sa, ñuy tari. Waaw,
jamano jan la Maam Ngóor newoon
Mberin-Saaj ? Ku ma gis ak samay
bejjaaw, xam ne su matulee ñaari xarnu it,
waru koo sore.

Mbériñ-Saaj, dëkku kow la.

Yoor-yoor laa fa àgg. Dox naa lu yàgg te
dajewumaak nit kuy noyyi. Su doon
jamonu yu jëkk ya,

damay jàpp rekk ne waa Mbériŋ-Saaj a
nga tool ya. May wër ba séen benn waa ju
wéeru ci benn sàkket, ma jubal ci moom.
Li nuy nuyoonde yépp, mu ngi may ronni,
naan xam naa, ci xelam :

Kii de, dëkkul fii fépp. Man it, li ma tax a
jële oto Ndakaaru wutali Mbériŋ-Saaj,
yombul a wax. Mënumaa tëb jaar ci digg
bi. Rax-ci-dolli, ngóor si ma fekk ci taatu
sàkket wi, niruwuma ku yemb. Yaram waa
ngi xasan, muy wokkatu, di onk.

Ma ne ko :

- Ngiraan Fay laa tudd. Fii laa cosaano,
ndax maay doomu Dibókóor Fay, di
sëtaatu Maam Ngóor.

- Maam Ngóor ? Bi ma dégge ni mu
waxe, xaw naa am tuuti yaakaar.

Mu gën a wokkatu, reetaan, dellu ne ma:

- Aa ! Maam Ngóor ?

Ma ne ko : - Waaw, Biraan Fay mooy
turam dëggëntaan, waaye ci turu Maam
Ngóor lañu ko gënoon a xame.

- Aa ! Te nga ne yow jarbaatam nga ?

- Déédéet, sëtam laa.

- Sëtaatu Maam Ngóor tàww !...

- Déédéet. Sëtam laa wax.

- Biraan Fay de, yëguma fu mu amee doom, bay am sët. Loolu kañ la ?

- Monte li ma wax de, leer na !

Waa ji mer, xaaxtandiku sànni fu sore, jóg taxaw :

- Aa ! Man ngay gëdd ? Ña ! Danga ma teg dof ! Naka laa dégg loolu, daldi tàmbalee dellu ginnaaw.

Li ñuy wax ci gaalu dof moom, ñépp xam nañu ko. Foofu, am ku ne ndànk ci sama ginnaaw :

- Àndal ak teey, waa ju baax, sooy daw mu lay dàq te su la dabee dina la rendi rendi bu ñaaw.

Ma geestu, yem ci benn góor gu màggat, mu sex naanoom. Mu ne ma :

- Am na lu ma jot a for ci seen waxtaan de, man mii.

Ci sama tiitaange, maa ngi xiixat, naan ko:

- Monte samay tànk de, góor gi, tànkì jàmm donḡ lañu. Mu muuñ, ma seetlu ni bët yi dugge. Mu ne ma :

- Bu dee Biraan Fay mi ma foog de, Tëngéej la faatoo.

- Maam Ngóor lañu ko daan woowe.

- Kon boog mooma. Waaye, léegi, luy say tànk ci dëgg-dëgg, waa ju baax ?

- Dama siyaaresi bàmmee lam, ñaanal ko. - Guléet boog. Fii de, kenn fàttalikuwul fu mbokku Maam Ngóor ñëwe Mbérin-Saaj ne da koy siyaaresi.

Foofu, yëg naa ni ay kàddoom ñagase.

Sama xel di werante :

« Góor gii, moom, dafa am naqar ci li kenn masul a siyaaresi Maam Ngóor walla dafa bëgg wax ne mbirum Maam Ngóor jarul boobu coono ? » Ma ni ko :

- Man mii de, bitim-réew laa newoon, te yàgg fa lool. Moo waral sunu gise yéexe nii. Maa nga woon Milaano, ca Itali. Foofu...

Góor gi dog ma :

- Dangay kàcc, Ngiraan Fay. Xamoo sax fu dëkk boobu féete. Maa la gën a xam sa bopp fuuf ! Mën naa la wax it fan nga xéye, ne Mbériŋ-Saaj maa ngoog. Ba ngay tàllal kokseer ba kayitu ñaari junni, ca gaaraasu Kolobaan, mu ubbil la otoom bu weex ba, nga toog ca ginnaaw, maa ngi fii Mbériŋ-Saaj di janook yow. Su ma neexoon ma këpp Toyota bi la fi indi, nga dee ci yoonu Mbériŋ-Saaj ! Loolu du dara ci man. Bi nga agsee, wëndéelu nga lu yàgg biir Mbériŋ-Saaj te dajewook kenn. Xamal ni booba, waa dëkk bépp a ngi lay seetaan. Waaw, tànk boo yëkkati, teg ko ci suufu Mbériŋ-Saaj gii, jaaxal na lool waa dëkk bi.

Gisoo kenn ci nun, waaye nun ñépp a ngi la teg bët. Foo romb, nu ngi naan :

- Gan gii de, ci xeetu Maam Ngóor la war a bokk... Xanaa kii dafa repp ?

Mbir maa ngoog, Ngiraan. Kon soo fi tuddatee Milaano, dinaa la def lu bon.

Ma dem bay tontu góor gi, mu të ma. Sama baat biy lox, ndax ni ma tiite. Ma ne tekk, di xool góor gi. Gisuma ci moom dara lu tax ma mën a xalaat ni du nitu neen. Ku tuuti la te ñuul, sol sabadoor bu dóomu-taal ak ay maraakis yu weex. Tengaade bi mu teg ci boppam it, du lu ma war a jaaxal. Kuy faral di dem ci dëkki kow yu daw yi, dinga fay gis beykat yi teg tengaade ci seen kow bopp, ngir mu aar leen ci naaj wi.

« Céy, man ! Ci lan laa duggati ? »

Góor gi gëddaata ma :

- Nee naa la dangay nar, Ngiraan. Doo ma tontu ?

- Fi mu ne kay, balu àq moo ma dese.

- Aajoowu ko. Léegi nag, waxal lu la fi indi, ci dëgg-dëgg. Yëf yi du caaxaan.

Ma gën a tiit.

Yëf yi du caaxaan... Xawma lan, waaye
loolu moom leer na ma. Mbir mu
kéemaane sax ! Wund wa ma tiimoon
Ñarelaa daldi dellusi ci sama xel. Ma
déggaat ko muy jooy. Góor gaa ngi ma ni
jàkk, di xëcc naanoom. Lu ma koy tontu ?
Am nay kàddu yu benn Doomu-Aadama
sañul a génnee ci gémminam.

« Ba àddinay tukki, duma wax góor gii ne
jooyi wund yaa ma tax a xéy, sol samay
dàll, jubal Mbériŋ-Saaj ngir xam maay
kan ak asamaan san laa xàwweekoo tàbbi
ci biir dunyaa ju rëb jii. Su ma ko waxee
loolu, dina yaakaar ni dama koy foontoo
te kon du baax ci man. » Ma ne ko :

- Waaw, góor gi, yow ci sa bopp, yaay
kan? Mu xool ma ba seppali ma, sog ne:

- Ngiraan, fii wund du fi naane ñeex. Fii ci
Mbériŋ-Saaj de, ku masul a gis Maam
Ngóor it xam nga jëf ju bon ji mu fi def.

Foofu nag, li may ragal góor gi yépp, xaw
naa ñéññ :

- Man de waa ju baax, sa tur rekk laa la laaj. Gisuma lu waral ngay xas samay way-jur.

Mu xoolaat ma ba yàgg, ne ma :

- Maam Ngóor laa wax, moo fi yéesoon.

- Aa ?

- Maa wax loolu. Fii ci Mbériŋ-Saaj, ñépp xam nañu mbonam. Liir yiy soog a juddu sax, su ñu dégge turu Maam Ngóor seen fit rëcc.

Keroog jooju laa waaru ci Yàlla ! Maa ngi naan ci sama xel :

« Li Maam Ngóor def waa Mbériŋ-Saaj de, war naa réy xanaa ! »

Xamatuma lu ma yëf yiy niru.

Ma ni ko :

- Timis soreetul, te ëllëg rekk laa fiy amaat oto bu ma delloo Ndakaaru. Fàww ma fanaan Mbériŋ-Saaj.

Góor gi mel ni ku ma déggul, daldi may laajaat :

- Nga ne lu deeti say tànk sax, Ngiraan ?

Ma takk sama fit, fas yéenee janook
moom, wax ko nag dëgg. Mas naa
waxtaan bés ak benn boroom xam-xam.
Nu dem ba ci biir wax ji, mu ni ma :

- Doom, gor bu sèsee dafa war a fàttaliku
la mag ña daan wax. Laaj ma wax jooju
jan la, doom, ma wax la ko.

- Laaj naa la ko.

- Wolof Njaay dafa ne : Ndënd mu ñu
tëgge sémmiñ : neex benn yoon, naqadi
benn yoon. Loolu lii la tekki, Badu : gor
dëgg, su ñu ko naree toroxal, day nangoo
jaay bakkanam, lu ko ciy fekk fekk ko ci.

- Dara indiwu ma fi lu dul bëgg a xam kan
mooy Ngiraan Fay ak fan la xeetam
soqeekee. Ni ma tontoo xaw a jaaxal góor
gi. Mu gaññ, gën maa xoolaat, ne ma :-
Ngiraan Fay man ?

- Xanaa Ngiraan Fay mii taxaw, janook
yow. Fan yale ñu génñ, toog naa sama kër
ca Ñarelaa, benn wund ñëw tiim ma, jooy
ay yoon i yoon.

Booba ba léegi amuma jàmm. Fàww ma xam maay kan ak fan laa cosaanoo. Nit ku xamul loolu, yaak xobu garab wi ngelaw liy ëf, muy wëndéelu ci jaww ji yéen a yem. Góor gi ne ma jàkk, sama xel dellu ca wundu Ñarelaa wa. Mu wiccax boppam ba yàgg, joxoñ ma benn kàdd :

- Séen nga kàdd gale, de ?
- Kàdd gi mel ni lu tafu ci jant bi ?
- Waaw. Ñu ngay tàggatoo ñoom ñaar.
- Tàggatoo ? Ñan ay tàggatoo ?
- Kàdd geek jant bi.
- Firil ma wax jooju, góor gi.
- Taxu koo am solo. Seen waxtu tëree jot donq.
- Nga baal ma de, góor gi, waaye...

Foofu, xol bi bonaat, mu ni ma :

- Sa yoon da cee nekkam ? Léegi, laggal. Soo demee ba tollook kàdd googu, jàddal sa càmmooñ. Soo doxaatee tuuti, dinga gis sègi Mbérin-Saaj yi.

Dem naa ba naan ko :

- Waa Mbériŋ-Saaj ñoo mën gan ! Waaye
mii xel ne ma xuloo xeju fi te it wax dëgg
Yàlla man lañu jekku woon.

Aa !

Man mi yaakaaroon ne bés bu ma agsee
Mbériŋ-Saaj, teeru bu mag laa fiy am,
samay mbokk fàqee fu ne daw wutsi ma,
ñépp di ma sargal, maak ñoom ñuy
yuuxoo, di jooy ndax mbégte ak nammeel
gu metti, foo tollu dégg ku naan :

- Ndeysaan, kii mooy Ngiraan Fay, sētu
Maam Ngóor mu baax ma.

Ku nekk bëgg maa ganale, ñu may
xëccoo, di ma berndeel... Ma mujjee toog
Mbériŋ-Saaj ay weer ndax saa yu ma
bëggee dellu Ñarelaa ñu ne ma mukku du ci
dal, ku nekk di ma nettali jaloorey Maam
Ngóor, naan ma :

- Ku amoon diine la, bi muy sàncsi
Mbériŋ-Saaj gii de, ceddo yee fi ëppoon,
ëpp fi doole, waaye...

- Ceddo yi kay ! Li Yàlla xam doy na ! Su ñu naanaan seeni këlli sëng ba seen yaram tàng, dañu daan fekk Maam Ngóor fi mu toog di jàngal gone yi, ñu koy wéq, di ko saaga, di saw ci kow bopp bi !

- Ana mu tey ? Dëgg rekk mooy dëgg ! Tey de, kenn dootul bàkkoo sama maam ceddo la woon !

- Du Sëriñ Mbay Jaxate woy na ko ?

Ña daa weranteek a boccantey gobar di xuloo Di naan ak ay mândi moo ñooñee ku xam ana ñu ? Moy Yàlla moo bon ku koy def ag mujjam du rafet Mbooleem ñi daa def lu bon kenn xamul ana ñu ?

Ñu doon i buur ak i baadooloo ngi bokk ne mes Ci suuf si, gaa ya réyoon ak gaa ya sew ana ñu ?

- Maam Ngóor ! Kooku boroom xam-xam dëgg la woon !

- Naqadi woon na deret, gaa, waaye dara waralu ko woon lu dul njub gu ëpp. Waay, Badu, maa bëggoon a dégg kàddu yu neexe noonu ci Maam Ngóor !

Kàddu yooyu soppi kon nañu ma ba
fàww, ma dellu Ñarelaa, nekk keneen.
Ngiraan Fay, sētu Maam Ngóor, boroom
Mbérin-Saaj. Ku sànc dëkk de, deseelatoo
kenn dara, te Maam Ngóor moo def lu réy
loolu. Su deme woon noonu, sama xol du
diis ba дума ko àttan.

Kon damay toog ci buntu kër gi, waa
Ñarelaa di ma romb di ma nuyu, yaakaar
ne maay Ngiraan Fay ma ñu xamoon. Ma
xam li ma xam rekk, ne patt.

*

* *

Dinaa la fi waccal tamit Téereb Wis.

Ci laay xej-xejal kàddu yi ma xamul fu ma
leen di def. Loolu du dara lu dul pexeb
nettalikat. Dina tax sunu jokkoo maak
yow gën a yomb. Cere dees koy laalo,
du ? Èllëg-ak-sibir, dinga uuf say doom,
ngeen di seetaan nataal yi nekk ci Téereb
Wis. Nga naan leen :

- Nataal yii, seen Maam Ngiraan Fay a leen jëloon. Booba, kenn ci yéen juddoogul. Ñarelaa ngi nii, mooy nataal bu mag bii. Fii laa juddoo, man seen baay Badu Taal. Gis ngeen ni gox bi meloon bu jëkk ?

Mbaa :

- Boroom lonet yii janook mbooloo miy wax, mooy Séex Anta Jóob. Xool-leen ko bu baax. Dafa mitiŋsi woon Ñarelaa. Boroom xam-xam dëgg a ngi nii !

Ci Téereb Wis, seen Maam Ngiraan bind na ci moom ay kàddu yu am solo te daw yaram. Nee na nit ku lewetoon la te woyof. Masul a def dara muy dara waaye kenn feesul woon ay bëtam. Loolooy Téereb Wis, Badu. Sànnil naa la ci it ay kàddu ci Ñarelaa. Nun ñi fi dëkk ay baadoolo lanu. Danoo sonn ba nirootunu nit. Nu ngi dankalikoo ci ay ruq yu xat te lëndëm, dëkke tés-tési. Ñarelaa wutewul ak toolu xare. Ku nekk ci nun a ngi jéem a doxe sa moroom ginnaaw.

Soo ko jekkoo gal-gal ko mu daanu mbaa
sax lee-lee nga jam ko paaka, butit yiy
watatu. Ak lu ma mën a wax, man mii ci
baadooloy Ñarelaa yi laa bokk. Du nag lu
ma gënal. Ku ma romb ci sama buntu kër
gii, mën nga ma ne :

- Ngiraan Fay, doo nitu dara, ndax yaa ngi
nii toog Ñarelaa, kaña yeek xaj yu médd
yi wër la, newwi, nëb, xasaw xunn, weñ
yiy biiw di muucu seen dëtt, di naan seen
deret. Moo ma taxoon a dawé bés Ñarelaa,
fàq wuti Mbériŋ-Saaj ca Siin ngir raasaatu
fa ci wàllu ngor ak ndam lu ma nawe
sama bopp. Su ko defee, képp ku ma jéem
a suufel, ma xamal la maay kan :

- Dëgg la amuma alal, man Ngiraan Fay.
Waaye kenn du ma yab ! Maam Ngóor
mi jur sama baay, moo sànc Mbériŋ-Saaj,
ca Siin, ji fa mbaax, wone fa fit ak jom ju
mat sëkk. Dama ne, Badu, ndegam dara
desul lu dul xaar ndogalu Yàlla, su doon
sama sago ma am fu ma langaamu, nawe
ko sama bopp. Li may janeer di ay caru
garab, ma ciy njoowaanu,

péex mu neex di ma upp. Saa yu ma
gëmmee, fàtte Ñarelaa, daldi gis Maam
Ngóor mu sol mbubb mu weex tàll, di dox
moom kenn ci joor gi. Rabu àll yépp di
jébbalu ci moom, guy gu mu romb nga
yéene ko sa keppaar, gunge ko ba mu àgg
fa mu jëm . Maam Ngóor moom di wáy
rekk, di tudd turu Yàlla, du geestu, du
siggi benn yoon xool li ko wër. Jàppal lii,
Badu : nit, su xamulee fan la fekk baax
dëgg, dundam neen na. Li may xalaat
loolu yépp, góor gaa ngi taxaw,
jàkkaarlook man, ne ma jàkk. Ma ne ci
sama xel : « Monte góor gi kaful, dafa ma
nar a seetaan ma fanaan ci biti, muy làyyi
ci sama kow ba bët set. » Ma ne ko :

- Waaw, fii fépp amul sax néeg bu ñu ma
fi mën a abal ba ëllëg ?

- Déedéet.

- Ba léegi nag, nu may def ?

- Ngiraan, teg nga say tànk ci dëkk bi te
dara fekku la ci. Tee ngaa dellu Ñarelaa !
Lu mu guddi-guddi, moo gën ci yow. ✓

Xawma fan, waaye Mbériŋ-Saaj gii
moom, soo fi fanaanee du la jig.

- Ba noonu daal, góor gi ?

- Yaa ngoog, yoonu sëg yaa ngoog. Soo
siyaaree ba noppi, jaare fa ñibbi.

- Aa ?

- Man de noppi naa ci wax ji, Ngiraan.
Xam nga, Badu, nit su goree te jaambure,
du gaaw a torox. Bu demee ba sës, Yàlla
dafa koy dooleel. Ma yëg ci sama yaram
ne man, Ngiraan Fay, doomu Dibókóor
Fay ak Xemes Seen, ak lu ma ci mën a
fek, warumaa may waa Mbériŋ-Saaj lu
ñu may reetaane. Ba ma wonee góor gi
ginnaaw, jëm sëg ya, maa ngi yëg ni ma
bëtam yiy toppe, di ma jamat ci doq ni ay
puso yu ñu tàngal ba ñu sãs.

*

* *

Bët, ci jëmmu Doomu-Aadama lay sax.
Waaye xelu nit itam dinay faral di am i
bët.

Soo bëggee xam naka la armeeli Mbériŋ-Saaj yi mel, gëmmal. Béréb, su nit xamul fu mu féete, te mu wóor ko ne dina dund ba dee te du fa xand, bëti xelam a ko fay yóbbu. Gëmm ngaam, Badu Taal ?

Yaa ngi séen ay kàdd yu dóomu-taal, yegg ca kow te wow koŋŋ. Ñu ngi tiim ay jali suuf yu ndaw. Maa ngi wër ak a wëraat ci sègi Mbériŋ-Saaj yi, bàmmeel bu ne ma taxaw ca, yaakaar ne fa la Maam Ngóor tëdd. Sëg yaa ngi ne selaw, xanaa leeg-leeg rekk ma dégg picc yiy woy, di dem ak a dikk ci seeni tàgg.

Noonu laa ko jàppee lu mat ñetti waxtu. Ba ma fa jógee, fas yéenee tegu ci yoon wi - waaye wax dëgg Yàlla xawma sax yoon wan laa war a tegu - fekk na jant bi so bu yàgg. Naka laa won sëg yi ginnaaw, daldi séen kəri Mbériŋ-Saaj yi ñuy tàkk, mu mel ni sama digganteek dëkk bi dafa gënatee xëcc. Béréb baa ngi lëndëm kèruus, wéet ba nga ne lii lu mu doon. Fu ma walbatiku, lëndëm gi téj samay bët,

fatt sama bakkan. Waaye demuma sax bay tiit. Dina ñuy wax ne :

- Ku la yéene xiif, saa yoo ko rombee géexal. Noonu donq la mbir mi deme. Keroog laa xaare waa Mbériŋ-Saaj ! Nit dina tollu fu mu dootul xàmme boppam. Moo tax boolewuma ci wax. Dama làmbaatu ba daj benn xeer wu réy, ma wéeru ca. Ni ma tooge, mii xel ne ma góor kat, su bañee ñu bett ko, day fagaru. Ma daldi jóg, for ay doj, jóor leen ci sama kanam ba noppi gànnaayoo benn yatu kel wu dëgër.

« Tey jii de, waxuma bukki mbaa till waaye gaynde sax su ma songee dinaa ko defanteek moom ba ba mu may rey, ñànk sama néew yóbbul njabootam ».

Fi ma toog, jàkkaarlook dëkk bi, maa ngi gis ni ko lëndëm giy muure ndànk-ndànk. Làmp bu fay beneen tegu ci. Mu jàppe ko noonu ba Mbériŋ-Saaj réer ma. Bi ñu demee ba benn këru Mbériŋ-Saaj tàkkatul

ma dégg ay tànk yuy yoot ci ñax mi. Fi
ma deme ba naan :

- Kooku ? Am ku ne :

- Man a. Bul tiit.

- Yow a kan ?

- Doo ma ne kañ xàmmee woo sama baat,
Ngiraan... Dafa tudd sama tur rekk, sama
xel ni yarr ci góor ga ma teeru woon ci
bëccëg. Toogagul sax daldi ma ne :

- Naka mu, Ngiraan ? Li doyoon waar,
Badu, lii la : baatu góor gi du woon baatu
kuy wut ay, dara luy nirook ñàkk teggin
raxul woon ciy kàddoom. Mu mel ni daal
ku teeru gan sa kër, jox ko mu reer ba
suur, nga di ko àttaayaal, ngeen di
waxtaan ni ay xarit yu gëj a gise, ku ci
nekk nammoon lool sa moroom. Walla
boog dafa ma doon kókkali ?

Ma ne ko :

- Xanaa du yaa ma dàq sàñq Mbériñ-Saaj
ni xaj ?

- Baal noonu yow it, Ngiraan. Loolu amul solo. Ma gën a mer nag, déjuwaat bu baax, ni ko :

- Góor gi, noo tudd ?

- Tee ngaa bañ a mer, doom ? Man maay...

(Foofu, wax na ma turam. Su ma ko fàttalikoo feek ëllëg, dinaa la ko yokkal ci Téereb Lëndëmtu bii may bind).

- Léegi xam naa sa tur waaye am na lu des.

- Loolu lu mu, Ngiraan ?

- Doo fi jóge tey te waxoo ma wure wi nga may wureloo nu mu tudd !

- Mbaa du sa xel dafa la jay ba nga may sóoru ? Bumu ñaar ! Foofu, Badu, gis naa ni góor gi caaxaanatul. Li muy wax yépp, loxo ndeyjoor baa ngi doxantu ci wetu geño gi. Mu wóor ma ni gànnaay la fa ñóox. Ma xam ne yoonu jàmm sorewul, ma ne ko :

- Man kay sañuma laa sóoru, góor gi, nde tuutee tee nga mat ba baay. Su dee dama la tooñ, baal ma àq.

- Moo gën ci yow. Léegi nag, wuyu ma : naka mu, Ngiraan ?

- Wër naa sëg yi lu mat ñetti waxtu, gisuma fenn bàmmeele Maam Ngóor. Ñëw bi ma ñëw Mbériŋ-Saaj de, amaluma benn njariñ. Ëllëg ma ñibbi Ñarelaa.

- Bul waxe noonu, Ngiraan. Dinga am loo jële Mbériŋ-Saaj, ndax sa yóbbal laa la yótsi. Mbériŋ-Saaj a ma yebal ci yow.

Wax jooju jaaxal ma lool.

Ma ne bëret, ni ko :

- Yóbbalu waa Mbériŋ-Saaj ?

- Waaw.

Mu muuñ, mel ni ku may kekkantoo.

Sama xol jógMa ne ci sama xel :

« Su yaboo góor gii gor ma jaasi, daggat sama yaram sànni, till yeek baaxoñ yi di ma jiiroo, waaye duma ko seetaan mu may fowe nii ba bët-set ».

- Daw naa ay lu ma mën, góor gi, waaye nag yabeel gaa ngi bëgg ëpp.

Góor gi muuñaat, ne ma :

- Yaa yey jaaxle, Ngiraan. Yóbbal bi ma lay wax de, ay kàddu doŋŋ la.

- Ay kàddu ?

- Waaw. Du siddéem, du gerte-kemb, du kóoni, du new, du leneen. Du lu diis looy yéenu ci naaj wi, di ko dugal ci oto, jëm ak moom Ñarelaa.

- Dëgg la. Waaye am na lees waxul de, góor gi.

- Ma ni : ay kàddu laa la yótsi. Du looy yenu.

- Ba tey waxoo wax ji de.

- Waaw. Du kàdduy neen, ndax mën nañu laa diisal sa giirug dund.

Ma neeti ci sama xel :

« Waa Mbériŋ-Saaj yii de, kenn gënu leen a doy waar ».

Ba may reetaan man ci sama bopp,
teyuma ko. Badu, li ngay jàngsi bu ci
kanamee, mooy la ma góor ga wax guddi
googu. Yokkuma ci dara, wàññiwuma ci
dara. Guddig àjjuma la woon.

Tàbbal na ci samay nopp ay baat yu
lëndëm te kéemaane. Ni ma leen jote laa
la leen di jottalee.

Déglul ma boog góor gi ma fàtte turam,
fàtte santam...

« Nit ku nekk, Ngiraan, am na nooy gise
sa bopp.

Waaye sa melokaanu kanam dëgg, noo
def ñeneen ñee la koy gën a xam. Ñaata
yoon ngay seetu ci ayu-bés bu nekk ?
Néew na lool. Saa yoo janook sa seetu, nit
ki ngay gis ci biir, maanaam yow ci sa
bopp, kersa mën naa tee nga xool ko lu
yàgg. Ku xelam neexul rekk moo àttan a
taxaw ay waxtu di seetoo ka seetuwaat.
Waaye su fa dof boobu fanaanee it, du ko
amal njariñ. Ma ni : sunuy dëkkandoo ñuy
gën a xam naka lanu bindoo.

Lu waral loolu, Ngiraan ? Foo fekk
Doomu-Aadama, ñett yii ma lay limsil
ñooy yatt kanam gi : mer mbaa tiis mbaa
mbégte. Ñett yooyu, bu ci nekk dafa nuy
faral di doxe ginnaaw. Te it, bu ci nekk ba
muy ñëw ak ba muy dem benn lay doon.
Mënoo saa yoo reetaanee mbaa nga mer,
daldi këf sa seetu ngir gis ci naka la sa
kanam soppikoo. Xel nanguwul loolu.

Benn seetu rekk a wóor. Laaj ma ban la,
Ngiraan Fay, ma wax la ko.

- Laaj naa la ko, góor gi.

Seetu boobu mooy bëti nit ñi ngay dajeel
ci mbedd mi.

Nun ñépp, ci suba ba ci ngoon, nu ngi
dem ak a dikk ci biir bëti ñi nuy digaaleel.
Koo ci ne jàkk, ak lu ngeen wute wute
dina la wan yoon wi lay yóbbu ba ci sa
bopp, nga gën a xam yaay kan.

Yaay man. Maay yow. Te Ngiraan, li
wokk nit ki, mooy xosi askan wi.

Bés a ngi ci bés yi, buy indil Doomi-
Aadama yi njàqare. Askan wi day yeewu
bés, dootul xàmmee boppam.

Ne :

- Li woon, wonni na. Yoon wa maam
xàlloon démb, seey na ci biir géeju fen ak
tappale. Kan moo fi jaar ba soppinu nii ?
Su askan wi joowee ba ci diggu dex gi, bu
sëppoo, seetu, keneen lay gis.

Askan wi ne :

- Kii ma janool de, du man. Wax jooju di
dëgg gu wér péññ. Ay doxandéem jot
nañu fee jaar, walbati xel yépp.

Am ci askan wi ay jàmbaar yu fippu, ne :

- Lu tax nu nangoo wànteer sunu ruu ? Li
nu ko wecceel jar na ko, mbaa ? Fippukat
yooyu nag, askan wi dafa leen di jàppe ni
ay dof, lu nekk mu leen koy yakk:

- Bu leen nu sonal, waay ! Deret sax su
tilimee dees koy fete !

Fippukat yi waaru, taf seen gémmin :

- Aa ! Wax jooju ëppul, ngeen yaakaar ?

- Lan la maam doon sàggan ba ay doxandéem ñëw di ko daan, di ko toroxal? Déglu ma, Ngiraan : bu lu ñaaw looluy am, day fekk xobu garab gi wow konḡ. Ay fan ci ginnaaw rekk, ngelaw li upp na ko lu yàgg a yàgg. Muy njoowaanu, di raay asamaan si, di noyyi, féex ba, tubaarfakàlla. Lee-lee taw bi dal ndànk ci kowam, raxas ko ba mu set wecc, dënnu yiy yàkkali dënnam, melax yi di ko may seen leeraay ci xol bu sedd guy. Ay tóor-tóor wër ko ne ràyy, xeeñ bann, di samandaay junniy-junni lëppa-lëpp yu ci benn nirowul ak moroom ma, taaru ba nga ne li lu mu doon. Ramatu yaa ngi koy ñoromtaan. Muy reetaan, naan leen :

- Aa, yéen a mën a tooñ, sama gaa yu baax yi ! Man daal ngeen def seen doomu-bàjjan !

Àddinay dox ba garab gii wow, xob wa màggat, rasu. Bën-bën feeñ, siddit yi rocciku, yaram wi ràgg, ñu as li des ci meen mi, tuur. Bés bu ne benn bëñam rot.

Xobu garab gi dootul saf kenn ba bés ba mui daanu, di xalangu ci suuf si, tànk bu fa jëkk a jaar dëggaate ko, mu daldi soppiku pënd ci saa si. Nun waa Mbériŋ-Saaj de, li nu mas a xam mooy teral gan, yaatal ko. Moo tax jamono ja nga xam ne lu waay am fit ak doolee la ko may te ku jekku sa moroom bojj ko paaka, képp ku mosaan a daw, ñëw làqusi Mbériŋ-Saaj, raw nga. Yow nag, Ngiraan, wund wa nga gis Ñarelaa mu tiim la, ne la jàkk, Mbériŋ-Saaj gii la jóge. Noo ko yebal Ñarelaa. Xamal loolu bés niki tey.

Léegi, déglul bu baax li ma lay waxsi ci mbirum Maam Ngóor. Su fi Maam Ngóor cosaano woon sax, ñu ni waaw. Waaye dëkk bu ñu naan Njooreen la fekkoon baax. Ba mu demee ba bëgg a jommal waa Njooreen, waxi dof yu nekk mu koy génne ci gémminam gi, ñooña dañu ko ne mu abal leen.

Njooreen sax mujje nañoo toqi ba topp ci tànkii Maam Ngóor. La taxoon ñu dàq ko nag, sunu yoon newu ci.

Nun Mbériŋ-Saaj, fa nu newoon démb ak
bërki-démb lanu nekk ba tey. Xobu garab
way wow, ab doxandéem dëggaate ko, mu
dee, pënde, xobu garab woowu du sunu
bos. Fii, Mbériŋ-Saaj, su xobu garab
xàwweekoo ci kow, daanu ci suuf, joor
gee koy ëmb, di ko aar, di ko tette, ba
nawet fekkaat ko fi, may ko ndox mu
naan, mu yeewu, fuddu, gënatee dëgër.
Taw bee koy nàmpal ba mu mandi, daldi
doonaat garab gu bees, sëq ba
tubaarfakàlla, keppaar geek doom yi ni
gàññ, mu daldi ne bérét, taxaw ne
asamaan si maa ngoog ! Maam Ngóor a
daloon xel ! Jóge fu kenn xamul, nu yaatal
la, may la jabar, loo joxoñ nu dagg ne la
fabal yaay boroom, amoo looy def lu dul
sunu mbaax nax la, nga beew, ne ñii ay
ngaaka lañu, dinaa naan seen yóor !

Maam Ngóor dem na ba ne :

- Bàyyileen su ma waxee ngeen naan lii
sunu aada la. Su ko fi maam bàyyee nag ?
Xanaa moom daawul juum ?

Nu tontu ko tontu bu leer :

- Maam kay masul a juum ! Lépp lu mu nu mas a wax, gis nanu ko. Dunu ko wecceek keneen de, ak ku mu mën a doon nag. Maam Ngóor mer, ne nun dunuy nit, ay ràbi àll lanu. Déggal ma loolu rekk !

Keroog jooju, wax na lu ëpp. Ba sunu jonn-Yàlla-tey, kàddu Maam Ngóor yaa ngi riir ci péncum Mbériŋ-Saaj gii.

Dafa ni :

- Tey jii ci guddi, dinaa leen won lu leen yéem. Ku mu doyul firnde ci li may wax, dara dootu la doy ! Da doon coow rekk ! Wonu nu dara ba dara booloo jeex ! Am na daal ay waxi dof yu mu wax ci ni àddina si bindoo. Sama baay, man mii di wax ak yow, moo ca ni tonet, ni ko :

- Maam Ngóor ! Waay Maam Ngóor, tee ngaa yem fi nu la yemloo. Li biddéew yiy sakkan sakkan yépp, xam nanu ñaata lañu te mën nanu la wax it bu ci nekk fan lay xéye ci njël ak fan lay fanaani su jant bi sowee.

Waay Maam Ngóor, tee ngaa yem fi nu la
yemloo ! Bi Maam Ngóor déggee loolu,
dafa mel ni ku fit wi rëcc, mu daldi taf
gémmin gi, yuuxu :

- Yéen waa Mbériŋ-Saaj, luy seen yoon ci
biddéew yi ci kow asamaan si ba ngeen
leen di wañni ? Du lii lañuy waxati ? Xaw
ma kuy seen Maam, waaye sànk na
leen. Waa Mbériŋ-Saaj ne ko :

- Maam Ngóor ! Li nga wax réy na di !
Sunu Maam nag moo la dese ? Mu ne jàkk
waa Mbériŋ-Saaj, ni leen :

- Bàyyileen kooku ! Su ngeen ko bawul,
dina leen sànk tey, sànk leen ëllëg ! Li mu
leen wax yépp, dara du ci dëgg ! Fi seen
Maam ne fa la weer wi dëkk, dëkku fa.
Xamul itam fu jant bi féete.

Nu laaj Maam Ngóor :

- Ci nan ?

- Seen Maam xamul tus laa wax !

- Wax nu boog, yow mi xam ! Nun ñépp
nu wër ko di ko déglu, di xoolante.

Maam Ngóor di ratatati, lee-lee mu làkk
nu làkk wu nu masul a dégg, gémmin giy
fuur, muy say, bët yi weex tàll. Magi
Mbérin-Saaj yi gise, ne :

- Kii kat yaram wi neexul, ku ko mere
toon ko. Nan ko jéem a faj rekk, moo nu
war. Maam Ngóor ne du ci dal. Nu ni ko :

- Amaana yoon wi nga nuy won sax, bëgg
nu fekk la ci, mooy yoon wu baaxwi.

Waaye dafa fekk rekk ne nun xamunu
loolu. Rax-ci-dolli, yëf yi jarul weranteek
ñaayoo, ndax askan wu ne xam na li gën
ci moom. Xanaa kay bu dee danga fi nar a
sanc, nanu fexe ba ku nekk sax ci li mu
gëm, kenn bañ a toon sa moroom. Maam
Ngóor ne :

- Baax na, kon boog dinaa dem ba ci
peggu dëkk bi, ma sanc fa Ay ati at mu
jàpp njaamburam. Nu yaakaar ne xelam a
ko yedd. Ndekete mu nga doon yoot, di
fexe nu mu nu jekkoo. Bés nu gis ko mu
maasale suuf si ci kanamam, baaraam biy
yéeg di wàcc, muy rëdd ak a rëddaat.

Ndekete li nu nekk ci sunuy soxla àddina yépp, Maam Ngóor a nga doon naan yóori goney Mbériŋ-Saaj. Ba mu demee ba wóolu dooleem, mu jàkkarlook nun, ne nu :

- Yéen waa Mbériŋ-Saaj, mu neex leen, mu naqadi leen, dingeen dox ci sama waaw ! Ngiraan Fay, sa Maam Biraan Fay moo nu féewale, tas kër yu mag yi, ba faf toog ci jal bi. Nguuru Maam Ngóor a metti woon ! Ay nitam di dóor di dog, ñu dem ba mu mel ni góor desatul Mbériŋ-Saaj. Ci lañu jigéeni dëkk bi xaaree, ni :

- Ndegam Maam Ngóor rekk moo fiy góor, dinanu ko fental woy. Woy woowu nag, law na ba tey jii. Jigéeni Mbériŋ-Saaj yi dañu doon mel ni ñuy tagg Maam Ngóor, di ko kañ, fekk ñu ngi koy ɲàññ ci suuf. Maam Ngóor a nu sonaloon ! Ay ati-at, kenn sañul a sëqat. Daawul rendiy noonam yem ca. Da daan dajale waa Mbériŋ-Saaj ci pénc mi, jaaxaan ci njoowaanam, jeeg ji di ko upp, di bës tànki yi.

Mu jékki-jékki ne :

- Waaw, ana diw sax ?

Kooku di lox xaat, xam ne bésam ñëw
na. Maam Ngóor joxoñ ko baaraam, dellu
ne :

- Diw mii de, dafa maa bëgg a të. Am na
yu ma dégg ne moo ko wax ci ni Doomu-
Adama bindoo ak li waral ndoxu géeg gi
saf xorom.

Ngóor siy yikkat ni gone, di saw tubéyam,
mbooloo miy xàqataay, di ko ñaawal, di
ko tëfli, di ko saaga. Mu giñ :

- Buur, sama noon yee may sosal rekk,
waaye xam nga ne moos sañumaa weddi li
nga wax ci caŋko ndoxum géeg gi ! Dañu
maa bëgg a sànk rekk !

Maam Ngóor reetaan :

- Yow sax, dégguma ni am na yooy
jëfandikoo ?

Waa ji sëgg, ne patt. Maam Ngóor ne :

- Léegi nag, laaj naa leen nu ngeen gise
mbir mi, yéen waa Mbérin-Saaj.

Su doon sama sago, ma jéggal ngóor sii,
waaye yéen a war a dogal ndax yéen laa fi
toogal. Ñépp yuuxoondoo :

- Kii kay Buur, li mu def dafa jéggi dayo,
rendi koo la war !

- Naankatu sàngara bu bon bi !

- Na dee !

- Na dee !

Su ko defee, ay sàmbaa-bóoy jóge fale,
dóor waa ji ba mu sedd ci seeni loxo, ñu
jagat-jagatee, yót rabu àll yi ñu def seen
mënin. Waaye lu dul dëgg du yàgg,
Ngiraan. Ay gor fippu, daldi song Maam
Ngóor ak i nitam. Xare bi metti lool. Nu
mujje jekku Maam Ngóor, mu gàdduy
kaakeem, mook i gawaram ku nekk war
fas wu weex, ñu wër dëkk bi juróom-ñaari
yoon, di làkk seen làkk woowu, seen fas
yiy nexal ba foo tollu di leen dëgg. Ba
dara desul lu dul génn Mbériŋ-Saaj,
Maam Ngóor daldi nuy móolu. Waaye
nun Mbériŋ-Saaj, defante lanu mën ba mu
jeex ! Kenn du nu jam naani !

Maam Ngóor dafa nu móolu, nu móolu ko. Nun, sunu maam bu daan xareji, segg la daan war ! Waaw, bu sàanneekuwaan ci jaww ji, ngelawam kese daan na rotal ay junniy-junni biddéew, jën yi ci biir géej tiit, daw wuti fu ñu làqu. Kon kay nga xam ne du nexalub naaru-góor donq mooy yóbbu sunu fit, nun waa Mbériŋ-Saaj ! Bi nu Maam Ngóor naree jaaxal, ba nu jógal ko, saf na sàpp ci moom.

Dellusi na benn guddig àjjuma ne day taal dëkk bi. Waaye nu ngi ko doon xaar. Mbériŋ-Saaj ñàkkul faayda ba ñu koy bett ñaari yoon ! Ay gawar yu bare la Maam Ngóor àndaloon, waaye ñett a ca mucc, moom ak yeneen ñaari nitam. Ma ni : ñu ëpp Maam Ngóor kàttan, ëpp ko màqaama, dal nañu ci sunu kow, waat ñoom it ne fàww nu tegale nook Maam. Bu teyee ñu jóge penku, bu ëllëgee ñu bawoo sowu jant.

Kenn ci ñoom nag bokku ceek sa moroom làkk, te Mbériŋ-Saaj mēnu cee wax ak kenn ba mu tontu la.

Dofunu de, Ngiraan, nu ngi teg sunuy bët
ci li xew, nu ngi gis ni àddina siy doxe,
waaye taxul nu saalit bay pasar-pasaree li
nu Maam dénk. Waxuma feneen de,
Mbériŋ-Saaj laay wax ! Yow nag, xeer wii
ngaa wéeru di ma déglu, làyyi biy dugg ci
sa biiri yax, lu mu metti metti, mooy sa
jàmmu yaram, nde soo juumoon ba
jéggiwaat buntu Mbériŋ-Saaj, leneen
lañuy wax.

Ngiraan Fay, ni nu la dàqe tey Mbériŋ-
Saaj, noonu lanu fi dàqe Maam Ngóor,
boobaak léegi mat na xarnook genn-wàll.
Sa dégg-dégg a des rekk, nde ba ma la nee
sàŋq kenn masu fee siyaaresi Maam
Ngóor nga waroon a xam ne bàmmee lam
newu fi.

Fanaanal jàmm, Ngiraan. Tey dinga mucc
ndax noo la soxla, fiir la, nga wuysinu.
Waaye muy yow di keneen, ginnaaw-si-
tey, mbokku Maam Ngóor bu juum ba teg
tànkam Mbériŋ-Saaj, dinanu ko def lu
ñaaw ».

TÉEREB DÓOM

II

Léegi yaa ci des, Badu. Xamal ne Mbériŋ-Saaj du sa jëmu. Gis naa it ni Téereb Lëndëmtu ubee sa bopp. Bi nga ko jàngee ba noppi, téye nga ko lu yàgg, sog ma ni :

- Ngiraan, juum nga, de.

Ma yëngu ndànk fi ma tëdd ci sama biir bàmmee, daldi la ni :

- Ci naka, Badu ?

Nga xàmmee sama baat, fu ne nga geestu fa, gisoo ma. Ma ne la :

- Maa ngi nii toog ci sa wet, Badu. Mënnoo maa gis waaye duma la sore mukk. Ci nga ma door a tontu :

- Soo jàppee ne tukki bi nga tukki Mbériŋ-Saaj amul njariñ, juum nga.

- Lu tax nga wax loolu, Badu ?

- Guddi ga nga fanaan Mbériŋ-Saaj, am na solo lool.

- Ba léegi wax ji leerul ci sama bopp !

- Ngiraan, bàyyil dof-doflu !

Tëdd laaxira bumu tax nga mel ni ku xamul li gééj giy riir. Lépp loo xam ci yow ak ci say way-jur, guddi googu nga ko jàng. Say kàddu jaaxal ma lool. Ma xalaat ci ba yàgg, ma laaj la lu wax jooju tekki. Nga ne ma :

- Du nee nga Maam Ngóor, dëkk na Mbérin-Saaj ay ati-at ?

- Looloo am, Badu.

- Tëngéej ga ñu ko denc, soo fa demee doo fa jële dara, ndax say mbokk dinañu la nëbb yu bare ci Maam Ngóor. Yaa fi gën a bëgg a wax ay waxi seetu, Ngiraan. Xéye nga Ñarelaa, sol say dàll, tegu ci yoonu Mbérin-Saaj. Ñaari fan yooyu, jot ngaa niitu ci seetu yu bare.

Nangu naa ne yey nga ma, Badu Taal ! Sa wax jooju du deñ te am naa ci mbégte.

Waaye nag, bul yaakaar ne coono wàcc na la. Lànkoon nga ne doo tàggu néewu Asan Taal. Waaye xanaa dinga siyaareji Maam Ngóor Tëngéej ? Dem fa, ñaanal ko suuf siñ ko sànge sedd ci kowam.

Su ñu waxantee dëgg, Badu, waa Mbériṅ-saaj lii lañu ma jàngal : ku bëgg xam sa bopp, fàww nga takk sa fit. Lu ruq lëndëm-lëndëm, bu ca ragal a dugg. Soo ko defee, dinga làngi bés ak ki jur maamu Maam Ngóor.

- Aa, Ngiraan, yen bi nga ma yen gën a diis !

- Dëggoo wax ji, Badu ! Yen bi taxu koo diis. Maam Ngóor mi nu jur nun ñépp, amaana ki ko jur juddoogul. Ñàkkul sax ne yow mii, Badu, bés dina ñëw nga juri Maam Ngóor, ni sa ndey Biige Sàmb sukkee bés jur la.

*

* *

May ma tuuti ma dellu ay fan ci ginnaaw, alxames ja ñu jote ci néewu Asan Taal, war koo defar, denci ko armeel ya. Dëgg la, yoon wi ma lay awloo xaw naa dëng. Jàppe ko noonu. Nangul ne yëf yi du kaf. Du caagin dangay reer ba suur këll, di daagu nu mu la neexe ba àgg fa nga jëm.

Jàppe ma ni ab fecckat, man Ngiraan mii
ubbiwaat sàñq Téereb Dóom, sègg ciy
bind. Maa ngi wëndéelu ci biir géew bi,
am ñu may tēggal sabar te duma leen gis.
Bu gaa ñi rēkke, ma tēb ba àgg ca kow
asamaan, ñu wàcce ma ndànk, rēkkaat ba
yàgg ne tekk. Samay kàddoo leen di awu.
Su ma nee tekk ñu jēlaat, daldi rēkk,
xaacu. Bii yoon, saañal say nopp te ubbi
say bēt, Badu. Toppal bu baax yoon wi la
sama baaraam di joxoñ. Léegi tisbaar jot.
Yaa ngi yēg ni naaj wi tangeem, Badu ?
Wuy, man ! Sama tēnk yaa ngi lakk sax!
Jàkkay Ñarelaa ji janook bayaalu Xujja-
Bajaan. Waa gox baa ngi dem ak a dikk,
ñii di ranale ay siis, ñii di samp ay
tāt. Sama xel yēpp a ngi ci Mbisin ak
Mbisaan. Fu ñu aw, samay bēt topp leen.
Lee-lee ma di leen tegtal, yēen gone yi, li
ngeen war a def mbaa may jubbanti seen
liggéey.

Ngóone Cuun jóge fale ak sooxam bu
metti, te naan :

- Mbisaan yow, ana nga ? Kaay fii ! Ana Mbisin ?

Am ku ko tontu :

Ana ñu sax, sunu ñaari doomi tubaab yi ?
Ñoom de, ñu ngi fi woon sàñq ba tey !

Ngóone Cuun daldi yuuxuwaat :

- Mbisaan ! Mbisin !

Mbisaan génne fu kenn xamul, agsi, ñëw
ba ci kanamu Ngóone Cuun, téen, ne ko
jàkk ba yàgg mu kèdd suuf seek tàñku
càmmooñam, am lu mu ko yuuxu ci
nasaraan. Doomi Yaasin Njaay yee
xamadi ! Waaye Ngóone Cuun lañu fiy
fekk ! Ngóone Cuun mi nga xam ne moos
kaay xeex moo ko gënal kaay ndékki !
Dafa xulli Mbisaan, ni ko :

- Noq naa la, de ! Gat sa ! Damay sa
moroom ba nga naan ma keskiyaa ? Reew
ba dee ! Ñëwal fii laa wax ! Ana Mbisin ?
Mbisin ! Mbisin ! Mbisaan a ngi koy
xool, mel ni ku jaaxle. Ba ni tuuti, mu am
lu mu waxati.

Ngóone Cuun woo benn gone, laaj ko :

- Mu ne lan ? Gone gi ree, ne ko :

Mbisaan mii kat, waxam daa gaaw, dinaa ko dégg muy wax waaye duma xam lu muy ratatati ! Noonu mu walbatiku, xool Mbisaan, ni ko :

- Répète ce que tu as dit !

- Ma soeur est sourde, ce n'est pas la peine de crier son nom comme ça ! C'est tellement bête, ça ! Ca la gone ga sog a xam li mu bëgg a wax, tekkil ko Ngóone Cuun :

- Nee na Mbisin daa tëx Ngóone woo la, yow Badu :

-Kaay fi, Badu Taal ! Moo, monte gone gi wax na dëgg ! Rakk ji nopp yi neexul !

Yow Badu, demal seetal ma ko, fu mu mēnti nekk nga indil ma ko fii, danu am waxtaan. Fi muy daaneele, Mbisin génne fa mu làqu woon. Ma koy xool, sama xel dem fu sore. Céy, Mbisin ak sewaayam ! Juróom-ñetti at doṇṇ la am, waaye yaayam fexe na ba dugal ko ci xeesal.

Soo ko gisee, mu ngi xonq ni naaru-
gànnar. Sa ñaari doomi baay yooyu nag,
nit ñaa ngi ɲuɲ-ɲuɲi, naan seen ndey
Yaasin Njaay dafa xaw a dese. Fi ma
taxaw ak Yilimaan Keeta, gis naa la ngay
diisoo ak sa yaay Biige Sàmb. Ma ne ci
sama xel : « Àddinaa doy waar ! Ba fi mu
ne daal, ñu ngi waaj a denci Asan Taal ! »

Yaa ngi taxaw ak Mbisaan, muy wax ak
yow, ngay yëngal sa bopp. Bi Mbisaan
noppee, nga fekki Mbisin, mu am lu mu la
wax moom it ak ay loxoom. Fi ma toog,
ma dégg baatu Ngóone Cuun jib :

- Man de, xawma fu nu jëm ak doomi
Asan Taal yii !

Ku góor ki déggul kaay ma rey la ci
wolof, ki ci des moom nopp yi neexul,
faf !

- Ñarelaa kañ a ngi sog a am gan !

Mu mel ni loolu la nit ñi doon xaar.

Wokkante. Piisante. Ciipatu. Waa Ñarelaa
ñoo teel a bañ Yaasin Njaay ak njabootam
! Waaye moom it de, kenn du moom.

Xanaa lii mooy ñu lay tam dëmm ngay
soccoo yeelu liir ! Ténju Yaasin Njaay bee
ka kéemaane ! Mu ngi téju biir néegam,
ne du wax ak kenn. Ca njëlbeén ga, danu
defe woon sax ne naqar wu mettee taxoon
mu jàpp noonu njaamburam. Waaye man
mii jokkook moom bés ba Asan Taal
faatoo, gise woon na neneen mbir mi.
Yaasin Njaay a ngi muuru, sëgg, ku ñëw
di ko jaalesi tam du tax mu siggi xool la.
Ku ko nuyu, mu ne la jabb loxo, bala nga
ko naan « siggil ndigaale » sax, mune la
« siggil sa wàll », ngir won la ne bëggul
nga lal waxtaan.

Aa ! Yàgg Tugal doŋŋ jar na gii génn
xeet? Ñàkk xam li mu waral bare na,
walla ! Ndax nun waa Ñarelaa gii kat,
dunu bàyyi kenn mu nuy yab mbaa di nu
sewal. Xaste bi ne kurr. Lu nekk ñu koy
yakk Yaasin Njaay, te du benn yoon boo
dégg nit jaar ci turam:

- Li mu nekke woon Tugal kañ, ñépp xam
nañu ko.

- Demunu Gànnar waaye xam nanu ne guddi lañ fay reer !

- Maa la ko wax !

- Ñaaw ba nga ni lii lu mu doon !

- Moo yey di làq kanamam.

- Soo yëkkatee sa benn loxo ne faalewuma kenn, yëkkatil bi ci des ne kenn faalewu ma.

- Lu ne gis nanu ko Ñarelaa waaye guléet jigéen juy téñj sañ fee def lu ni mel ! Wax jooju moom, ngóor si ñu naan Tamsiir Ba moo ko moom. Nee ñu faru Yaasin Njaay la. Bi ma yëf yi béggee soof, woo naa Yaasin Njaay, laaj ko lan la digaaleek Tamsiir Ba moomu.

Mu ne ma :

- Tamsiir de, sama doomu-bàjjan la.

- Doomu-bàjjan ba ci lan?

- Dafa may wéttalisi, moo tax mu fiy fanaan lee-lee. Ma ne ko :

- Bu loolu amati. Bumu fi fanaanati.

Yaasin ne ma :

- Loolu ngay wax, Ngiraan ? Xoolal,
Ngiraan ! Ma ne : góor gi, xullil fii !

Ma siggi, gis Yaasin Njaay tiim ma, tas
séram, joxoñ ma këfinam, xulli bët yi, te
naan ma :

- Lii, maa ko moom, lu ma neex laa ciy
def, ku ma neex laa koy ràccal ! Bi samay
nopp dégge baat yu ñaaw yooyu, samay
bët tegu ci lu leen waroon a ump, dama
daldi ne këpp daanu, tudd turu Yàlla,
yaakaar ni fa laay jaare ñibbi laaxira. Waa
Ñarelaa ñoo ma fa fekk, ximmali ma,
benn doktoor ñëw seet ma, bindal ma ay
garab. Ku nekk di ma laaj :

- Lu xew, Ngiraan?

- Du dara.

- Loolu wax la ? Tuutee tee nga des sunuy
loxo nga naan du dara ! Ma ne patt rekk.
Tey laa sog a ñaaw, wax li ma xëmloo bés
boobu. Bi ñu nee tey la Yaasin di summi,
ay xaritam solu nañu ba jekk, ñëw, ñu
làng, teg misigu Móodu Siise,

di xawaare, yëf yi xumb ba dee. Sama xel
dellu ca alxames ja nu demee ayeropoor
jëli néewu Asan Taal, Móodu Siise jóge
moom it bitim-réew ak ndam lu réy...

Yaasin Njaay a ngi la ko sàñseel ba nga ne
lii lu mu doon ! Jabu, benn doomu-
bàjjanu Asan, muñ ko ba mënatu koo
muñ, mu daldi fekki Yaasin fi mu toog, di
ko gaaral : Lépp ak Asan Taal, moo nu
yóbbe lii lépp. Yaasin mel ni ku ko
déggul. Ma xëcc Jabu ba ci biti :

- Déet ! Jabu, déet ! Mag day xam fu muy
waxe. Mu daldi ma sippi meram :

- Toppal fale, magum séytaane nga rekk !
Lafañ kañ boroom mbaam lay faral waaye
wax ji moom su ñu ko waxulee tey it, wax
ko ëllëg. Te sax man maa ni kenn du
Asan Taal ! Di taxawaalu ci àddina si,
dëkk bu dul dëkku jinne nga ne fa naam
Daraame, bu ñu la nee kañ ngay ñibbisi
nga ne, aa, man kat, góor laa, damay daan
sama doole, góor moomul toog, sàmbati-
parlaa-njaay !

Daan nga sa doole moom, Asan Fay Taal,
doomu Ngiraan Fay ak Ndàmbaaw Jóob !
Léegi nag, dem nga sa yoon bàyyil nu fi
ñaari banti-maam-Yàlla yii nga xam ne
duñu yàpp, duñu jën !

Am ku ko ne :

Waaw Jabu, loo xewle ? Ku mus a gis lii ?
Bésu tey bii de, wàcce kaamil moo ci
jekoon, kenn séentuwu ci woon wax ju
ñaaw ! Jabu, delloosil sa xel ! Ci laa ko ne
ndànk, man it :

- Jabu... Nu xoolante bu baax, mu ne ma :

- Baal ma àq, Ngiraan.

- Amul solo. Jéemal a ànd ak sa sago.

Noonu, Ngóone Cuun ñëw ñaarook man,
am lu mu ma déey. Ma ne ko :

- Aa ? Biige Sàmb man ?

- Xanaa Biige Sàmb menn, yaayu Badu
Taal. Mu nga fale di say.

- Aywa nu dem. Ba nu rombee jigéen ñi
toogoon ci suufu tànt bi,

kenn ci ñoom geestu nanu, xam naa xelam
dem fu sore, mēnu koo muñ, mu jàpp
boppam, yuuxu :

- Biige Sàm̃b, yaay gor ! Muñal rekk, nde
séytaanee yàq sa digganteek Asan Taal !
Waaye Yàlla waxul kenn dara ! Biige
tamit a ngay daanu gangiri ca geneen wet
ga. Nit ñi wër ko, naan :

- Biige, gēmal Yàlla ! Jullit day nangu
dogalu Sunu Boroom. Céy ! Biige Sàm̃b
ak Asan Taal ! Say way-jur lañu. Kon su
ma lay nettali seen mbir, fàww ma leb ci
as tuut. Kersa dina ma teree àgg ci yenn
yi. Nobante woon nañu de, ñoom ñaar
ñoõnu ! Yàllaa tuddul seen séy rekk. Bés
bi Asan Taal jógee Ñarelaa, jēm Mårsey,
sa ndey Biige Sàm̃b a la boot yow Badu,
ànd ak moom ayeropoor. Ñu ne fa,
ndeysaan, di foonante ak a jooyoo ci biir
nit ñi. Waaye yēf yi mujjewul fenn. Asan
Taal bind na Biige ñetti yoon, ca weer yu
jēkk ya. Ñu teg ci yeneen ñaari weer, kenn
déggalatu ko dara. Dem nañu ba ku wax
Biige Sàm̃b waxu Asan Taal,

mu mer, xulook yow. Fi Biige Sàmb tëdd,
mu ngi say ak ay yëreem yu xottiku,
kanam gi newwi, ñu koy tuur ndox mu
sedd. Soo ko gisee, mu ngi gajj yaram wi
yépp ba muy nàcc. Yaasin ak ay xaritam
yokk misig bi ba mu sës. Foo tollu di dégg
Móodu Siise muy woy « Mbëggeel ».

Ma daldi xunn, ne ci sama xel : « Xanaa
ngóor sii rekk mooy woykat ci réew mi?
Móodu Siise guddi ! Móodu Siise bëccëg!
Dafa rekk doy ! »

*

* *

Badu, waa Ñarelaa ngi bëgg a ëppal, kat!
Bañ Yaasin Njaay rekk tollu na nii ?

Mbedd moo aw, dégg ay xaste :

- Lan la Asan Taal gisoon ci ndaw sii nga
xam ne kuy ñaaw moom ngay dimbali ?
Ci sama xel mu gàtt, man Ngiraan Fay,
ma yaakaar ne wax jooju toon la. Lu tax ?
Kenn ci gox bi teewewul ndajem Yaasin
Njaay ak Asan Taal ca Mårsey.

Kenn fekkewul guddi ga :

- Bëgg naa la ak

- Maa la raw jëkke dox seen diggante.

Kenn xamul lu tax seen ñaari yaram dem bay maasaloo ci lëndëmug Mårsey.

Ci biir wax ji nag, am na yu senn ci sa mbirum baay. Nee ñu Asan Taal nekkewul woon Tugal lu dul wër ak fo. Dégg naa ne futbol ba ka taxoon a dem Mårsey amu ca ndam, ndax dëkke fa càkkaay, jigéen ju dul jigéenu jinne mu doxaan la. Wànte ana goloo ka xastey daar-daar ? Su ma fàttalikoo samag ndaw man mii, fàww ma màndu ci wax ji.

Nun góor ñi moom, wax dégg Yàlla, danuy faral di weex bët lool. Jigéen ju nu waxal ñaari baat, yaakaar ne làq na ci biir séram lu beneen moroomu jigéenam masul a am ci àddina. Ginnaaw waruma la nëbb dara, dinaa la àgge leneen lu ñu fiy ηun-ηuni. Ñu ngi naan Asan Taal am na yeneen ñetti doom Tugal.

Xawma ndax loolu am naam amul. Su la
ko jaralee, gëstulal mbir moomu sa bopp.
Ñaari doomi Asan Taal yi jot a ñëw
Ñarelaa daal laa xam ne amuñu yar,
amuñu teggin. Jarul làq-làqal, Badu :
Mbisin ak Mbisaan, ni seen golo lañu ma
jàppe, man seen Maam. Lee-lee Mbisaan
déey dara rakk ji, kooku ñëw fekk ma fi
ma toog, daldi ma sëllax suuf. Bés,
Mbisaan fekk na ma may kàbbar, mu tekki
tubéyam, saw ci sama wetu sijaada. Loo
yaakaar ne moom laa def ? Mënoon naa
koo дума, waaye defuma ko. Dama julli,
ñaanal ko Yàlla yërëm ko, delloosi xelam.
Ba Mbisaan demee nag ba nar koo def
yoonu tool, laa woolu ndeyam Yaasin
Njaay. Mu ne ka ma yebal :

- Neel góor gi Ngiraan Fay, su ma soxlaa
na ma fekksi. Ma defe ko noonu, ndax
ragal ay. Ma dem néegam, ni ko :

- Yaasin, sama ñaari sët yaa ngi may bëgg
a jaaxal.

- Aa ? Ci lan ? Ni mu dëgëralee baat bi tax na tuuti kon ma balu ko àq, dellu toog ci ètt bi.

- Mbisaan de, saa yu ma fekkee may julli, su ma sèllaxulee suuf, saw na ci sama kanam.

- Xanaa dañu diy gone rekk moo tax, nde man mii di seen ndey, duma def loolu. Fi ma nekk sax, dama jàpp góor gi. Su ma amee jot, dinaa la woolu nu waxtaan ci.

- Woolu ma nag, laa dégg, Yaasin Njaay ? Nga woolu ma man mii, Ngiraan Fay ?

Sama xol baa ngi fees dell. Ma ni ko :

- Bu sa doom yu reew yi yàqatee sama julli, dinaa lak seen lu bon !

Yaasin Njaay mel ni loolu rekk la doon xaar, daldi ma tàccu :

- Boo ciy laal kenn di fanaani kaso !

Yaasin Njaay a ngi may joxoñ
baaraamam, ba mel ni kuy waaj a luqi
samay bët. Su ma ko toppoon keroog,
Ñarelaa yépp a naroon a dajaloo ci kër gi,

te kon dinañu ko gaañ ndax mer mi ñu ko dencaloon. Ma xam ne muñ moo ma war. Ma ni ko :

- Yaasin, Asaan Taal dem na te am na ñu ko jiitu armeel ya. Kenn ci nun dëkkul ci kow suuf si. Danu fi jaar rekk. Yàlla def na maa fi des ak yéen. Dama leen di gunge donq, yaak say doom, ngir sàmm sama digganteek Asan. Tee noo...

Bàyyiwu ma ma àggali li ma doon wax. Dafa ma ciipatu, tegal ma ci ay kàddu yu ñaaw. Sama xol jógaat, ma ni ko :

- Sama taaw dee la mag, Yaasin ! Neneen nga ma war a tontoo !

- Góor gi, buma tax a wax ! Yaa tal Asan Taal !

- Aa ?

- Waa-waaw, yaa ko tal. Te soo deful ndànk sax dinga ma abal kër gi.

- Nga ne lan, Yaasin Njaay ?

- Dégg nga li ma wax.

Ci laa ko ne :

- Kon boog, baax na.

Ci buntu néeg bi, daje naak Tamsiir Ba mi
Yaasin Njaay ne doomu-bàjjanam la.

Na ma Yàlla baal, waaye Tamsiir Ba
niruwu ma daraak nit ku yiw. Su la nee
jàkk, li ngay jëkk seetlu ci moom mooy ni
karaw geek bët yi xonqe. Xam naa wérul,
ndax ci moom rekk laa mus a gis lu ni
mel.

TEEREB FENT

Fu la jant biy tiime, Badu Taal ? Mbaa réew ma nga nekk kenn sonalu la fa ? Ku am jom nga, waaye sa moroom yiy daani seen doole bitim-réew, dañu leen di faral a jàppe ni ay jaam, coono bu nekk ñu leen koy teg. Góor-góorlul, te xam ne fu ma tollu maa ngi lay ñaanal.

*

* *

Téereb Fent bi nga téye tey nag di ko jàng, li ci ne yépp maa ko sàkk, man Ngiraan Fay. Lu waral nuy daagu maak yow, di weccee xalaat ba yàgg ma ne la fi ñukk, jàdd koñ, ne mes, réer la ?

Du dara lu dul tiitaange, Badu.

Waaw ! Daawur Jaañ a ma tiital : mu ngi yàq Senegaal.

Ni Daawur Jaañ di doxale, jaaduwul. Ma ne : njiitu réew maa ngi yàq réew mi kat, Badu ! Bëgg nanu jàmm lool, waaye ku say doom di jàmbat xiif, noo leen mënee tanqamlu ? Daawur Jaañ dina nu dugal ci fitna ju réy.

Séentu naa fi ay jàmmaarloo yu mettee-
metti. Deret dina fi tuuruji. Maa ngi dégg
jirim yi ñuy jooy.

Aakimu.

Maa tey.

Jaay doole.

Jalgati.

Ma ne : njiitu réew maa ngi tas réew mi!

Ku nekk a ngi ñàbb sa tojitu réew, sàmp
sa raaya ci sa toolub yàmbaa, ne yaa fay
dogal. Daawur Jaañ, tëj nga géeej gi kaso,
fatt nga ngelaw li ba noyyi të ko ticc.

Tas nga sunu yaakaar ! Jàmbaar ju wàccee
asamaan, ne putt ci géeej gi, di joow ba
agsi ci waax bi ngir yewwi nu, say nit
dóor ko bal mu daanu.

Yaay kaabal, Daawur Jaañ ! Noo fexee ba
caabi feete géeej gi ginnaaw ?

Badu, njaaxum lu mel noonu laa njort ne
moo nuy yoot. Ginnaaw li may nettali ci
téere bii, lu ñëwagul la, mënuma woon def
lu dul fent. Soppi naa yu baree-bare,

waaye gone gu ndaw sax bu jàngee li ma
bind, dina xam ne Daawur Jaañ laa tudde
Dibi-Dibi, ci Téereb Fent bii. Ni ma
weccaatlee turi béréb yi tam mënul a
réeral kenn. Yàlla tere tereeti ko, waaye
du ñàkk askan wi nekk ëllëg ci fitna. Su
boobaa, na nga jàngaat téere bii bu baax.
Dinga fekk ci biir njaaxum yi fi Daawur
Jaañ def ba tax réew mi màbb ci sunu
kow, nun waa Senegaal.

*

* *

Fent.

Fen.

Ñaari doomi-baay yooyu, ku sa nopp
neexul mën nga leen a jaawatle. Monte
aka ñoo wuute tey ! Badu, man duma
magum xamoon naa ko.

Magum waxoon naa ko laa.

*

* *

Moom kott a des Guy-Géwél.

Ñépp jóge nañu Guy-Géwél, daw wuti fu ñu làquji. Ñetti at a ngi kanu yiy dal, kër yeek isin yiy tàkk, reyante bi metti lool. Waaw, ñan ñooy xeex sax ? Loolu nag moo doy waar : kenn xamul ñan ñooy xare. Koo laaj, mu ne la :

- Gone ya doon dox doxu ñaxtu de, ñoo nu yóbbée lii lépp !

- Njiitu réew mee matul njiit rekk, nde mbir mi mënnoon naa bañ agsi fii.

- Dibi-Dibi kat, yéen a ko sànnil ay kàrt ba mu doyal, seen waay la !

- Ba ci soldaar si duggee la Dibi-Dibi tàggook sagoon.

Dëgg la. Réewu Afrig boo gis tey, daanaka bakkanam a ngi ci xott. Ñaare, lu ñàkk faaydaay sooke ay wi. Waaye dinañu dem ba mu ëpp loxo, jaaxal ñépp. Li xew réewum Jafune biral na ko. Coow li yépp, goxu Jafune bu ñuy wax Kimintan la soqeekee. Jaaykatu marse yi ci gox boobu ñoo jëkk a amal benn doxu ñaxtu, ne daal juuti yi ñu leen di feyloo, ëpp na.

Ñu dem buntu kër Dibi-Dibi, njiitu réew
mi, ngir yëgal ko seen naqar, mu jéem koo
saafara. Ba ñu taxawee foofu di xaar,
goney daara ju mag ji fekk leen fa,
tàmbalee xumbal, ne ñoom it dañuy
jàppale seeni jigéen ak seeni bàjjan.

Noonu, saay-saay tamit daldi jóg taxaw ne
kenn du leen bàyyi ginnaaw. Bés, ñu yéeg
ci benn taax, tiim kër Dibi-Dibi ak seeni
doj. Mirtaa, doomu Dibi-Dibi, doon romb.
Ñu xaañ ko. Janq bi laal jë bi, gis ni deret
jiy tuuroo, daldi tiit, nekk fay salliiru tëwa
noppi. Dibi-Dibi génn, yem ci, xol bi jóg,
mu dajale kilifay làrme bi, ne leen :

- Ñi fi taxaw ñépp, na leen seeni mbokk
jooyoo balaa timis di jot !

Ay soldaar yu bare ñëw, wër mbooloo mi,
tàmbalee soqi seeni fetal. Tàkkusaanu
Jafune jooju tàngoon na lool ! Noonu de la
mbir mi doore. Ca ëllëg sa, yéenekaayi
àddina si yépp wone nataali 137 Doomi-
Aadama ya seen bakkan rot keroog.
REYANTE BU METTI AM NA CI
RÉEWU JAFUNE...

JAFUNE : LÀRME BI BÓOM NA 137
NIT...

COOW JIBATI NA CIM RÉEWU
AFRIG !

Ay nag, nee nañu du yem ci boppu
boroom... Góbi yi nekk ci làrme bi, te
nguuru Dibi-Dibi amelloon leen peyu
ñaar-fukki weer ak juróom-ñeent, daldi
yëg seen doole ne ñoom tamit dañuy amal
doxu ñaxtu. Ca la Dibi-Dibi tiite, yaakaar
ne dafa am ñu làqu ci ginnaaw gone
yooyu, nar koo fexeel. Mu daldi aakimu
rajo beek tele bi, di dàggasanteek ñoom :

- Man, Dibi-Dibi, kenn du ma xoqatal !
Dara ba dara booloo jeex laa leen dul jox !
Dërëm dungen ko am ! Xanaa dangeen
yaakaar ne man maay Abdu Xaalis ?
Dugal-leen lii may wax ci seen bopp :
dërëm bi gën a tuuti dungen ko am!
Soldaar yi mer, rendi jëwriñ bi ñu dénk
kaaraange réew mi, watat néewam ci
mbeddi péeyum Jafune. Bés ba ñu
bóomee kilifa googu,

lanu gëj a xam nu yëf yi deme. Ñetti at a ngii nu nekk ci fitna, te nun xamunu ñan ñooy xeex ak lu waral reyante bu ni mettee. Gàннаay yaa ngi ne gàññ ci réew mi. Ñi fi nekkoon di politig ciy jamono, ku ñu ci reyul, yaa ngeek sa làrme bopp. Dangay dégg bés ne diw ak diw ñoo far, su ëllëg saa ñu ne la seeni nit a ngay jàmmaarloo béréb sàngam. Am na itam ci gaa ñooñu ñuñ ciy tuumaal ci mbeyum yàmbaa. Nee nañu it yeneen xeeti dorog yu bon yiy dugg Jafune, ñoom ñoo ko fiy dugal.

Boroom réew mi moom, dama koy beral loxo, ndax mooy ndeyu-mbill gi.

Waa àll bi gàddu nañu seeni ngàннаay, ne seen dund gi dee sax moo leen ko gënal, te ñàkkuñu faayda bay seetaan xiif ak mar di leen faagaagal. Dëkk bu ñu romb, gone ya topp leen, kilifa ya ànd ak ñoom. Noonu, làrme bi song leen. Dem nañu ba nit ñiy dee ni ay xar bésu Tabaski, mbedd moo aw gis fay néew yu tàmbalee yàqu.

Ñu naan :

- Tundu Ñambaas, rey nañu fa démb rekk
lu war a tollu ci junniy Doomi-Aadama.

Mbaa nga dégg ku ni :

- Talaata jee ñu génn, taal nañu kër
gornooru diiwaanu Maymaydo. Lakk na
ba jéex dara desatu fa. Gornoor ba dafa
daw mook njabootam, nde su leen fa fippu
yi fekkoon def leen lu ñaaw !

Tàkkusaan soreetul.

Góor gi Aatu Sekk a ngi taxaw ci tàkkal
dex gi, di xaar waxtu julli jot, ba Yilimaan
Jonn nodd. Waxtu wi weesu, déggul baatu
Yilimaan. Mu door a nangu ne Guy-
Géwél ba woon dootul.

Lu muy def Guy-Géwél moom kenn ?

Xelam dellu ci ndajeem ak Omar Jaw,
ngoon ga waa Guy-Géwél tàmbalee
gàddaay, daw wuti fu ñu làqu. Góor gi
Aatu Sekk xool leen, yëf yi mel ni
sinemaa ci moom. Ay xanti oto ak ay saret
a ngi yab ay lal, ay kàddiir, ay tele, ñu
tegale leen ba ñu àgg ca kow.

Lépp li waa Guy-Géwél mën a dajale ci lu ñuy lekk def nañu ko ciy leket mbaa ñu ëmb ko ciy mbuus. Daw-làqu yaa ngi bare ba foo sànni mbàttu mu tag. Waaye ñu ngi ne tekk. Ku ci nekk a ngi tiit ba talul waxtaan, waxatumaak naan day kaf mbaa muy reetaan. Aatu Sekk di leen xool ñuy génn Guy-Géwél ba ne tuuti mu may nopp géej gi, dégg ni muy bëmbe, mel ni kuy gëdd Doomi-Aadama yi.

« Yéen a teg seen bopp coono bu metti bii! Lu tax ngeen bàyyi fi nit ñu baax ñépp, tabb dof bu mel ni Dibi-Dibi, jébbal ko réew mi ma leen dénk, man seen Boroom ? » Walla xéy-na géej gi da doon yedd waa gox bi, naan :

« Guy-Géwél, delloosil sa xel ! Koo ci wax muy wut lay, naan néew-ji doole laa ! Loolu du lay, ñàkk loo lekk warul a tax ngay sàcc, di cagatu, di naan sàngara aka tóx yàmbaa. Daaneelal nguuru Dibi-Dibi gii ! Feek defoo ko, doo tàggook naqar ! » Omar Jaw ñëw fekk Aatu Sekk fi mu taxaw, ni ko :

- Góor gi Aatu, xanaa yëgoo li xew ?
 - Yëg naa ko sax de. Réew mi daanaka jur gu médd la. Till ak Bukki ak Segg fees nañu ko, ku nekk ñànk wàllam di wéy, di yéy.
 - Loolu kay taxul may wax, góor gi ! Daa am ñuy waaj a song Guy-Géwél.
 - Ñooñu ñana ?
 - Xam ! Ci li nit ñiy wax daal, xare bi ñuy waajal fii dina metti lool ndax nee ñu ku jëkk a teg loxo ci Guy-Géwél jël ndam li, yilif réewum Jafune. Aatu Sekk ni ko :
 - Moo Omar, gisaloo ma sama waa kër yeem ? Omar Jaw siggi, xool góor gi, dem ba koy wax dara noppi, sëggaat.
- Mu ni ko :
- Lu mu ci mēnti doon, wax ma ko, Omar.
- Ci la Omar siggiwaatee, ni ko jàkk :
- Góor gi Aatu, biig de am nañu jot a mucc...
 - Tee nga maa wax li xew rekk.

- Soo jullee, ñaanalal njaboot gi, Aatu.
Aatu Sekk a ngi ñàbb yatam, mel ni kuy
miir xamatul lan lay wax. Deret moo am
doole !

- Mbaa saay-saay si sonaluñu leen rekk ?
Ni ko Omar xoole, mu xam ne jëli na
ko.Omar sañu koo wax ne xaj yee leen
mujjee jiiroo.Dafa ko ne rekk :

- Góor gi Aatu, nanu dellu kër ga, nga jël
fa yi nga soxla yépp, nu dem.

- Dem fan ?

- Nun ñii ngay gis ñépp, kenn xamu ci fu
mu jëm. Danuy wuti pexe ndax ñiy waaj a
song Guy-Géwél, lu leer lañu wax : ku ñu
fi fekk yaa tooñ sa bopp ! Dégg naa ñu
soxar lañu. Nee ñu dañuy dagg xëtëru nit
ñeek seen res di ko togg di lekk ! Dégg
naa it ne danuy yeew ay nit ñuy dund,
dajale leen ci benn kàmb, ba noppi tuur
leen petorool, xosi almet ci seen kow, ñu
tàkk jëppit.

- Waaw, Omar, ku la waxoon ne lu mel nii
mën naa xew sunu réew, dinga ko gëm ?

- Mukk ci àddina, Aatu ! Waaye waxtaan xeju fi. Omar xamul fu mu jëm, waaye fitam jiitu na ko fa bu yàgg. Moo tax su nit tiitee ba tàggook sagoom, mbokk yi naan :

- Diw de, fit wi dafa rëcc. Day fekk booba jëmm ji nekk fi, mbokk yi janook moom te muy xottu nit doŋŋ. Omar Jaw a ngi ñaq bay siit, tuñ yi wow koŋŋ, fu ne mu fay sànniy bëtam. Fan yii weesu, ñaata yoon la ay bëti Omar Jaw ne jàkk néewu Omar Jaw ? Monte dey, moo fi gënoon a dëgër ñaam, moom Omar Jaw ! Moo fi dàqoon a jaay njàmbaar. Saa yu déggaan lu ko naqadi ci rajo bi, da daan fekksi Aatu fi mu toog ci taatu niim gi, muy xultu, naan ko :

- Góor gi Aatu, nga baal ma de, waaye ñii ay doomaraam lañu, dañoo nar a yàq réew mi ba mu yàqu yaxeet ñu dem bàyyi nu fi, jaaxaan Monaako walla béréb yu ni mel, di balaxalmàddaa, nun nuy wéye ndóol ak mettit wu dul jeex !

Waaye fi lañu nuy fekk, dunu seetaan
loolu, dinanu ko defanteek ñoom ba mu
saf sàpp ! Bi Aatu fàttalikoo kàdduy
Omar yooyu, tuutee tee mu xaqataay.
Waaye mu ngi yërëm Omar Jaw be,
ndeysaan. Mu daldi ne ko :

- Omar, tàllalal sa loxo, ma ñaanal la. Tey
lanuy mujjee gise maak yow, ndax fi mu
ne nii taxaw nga te man fas yéenewumaa
jóge Guy-Géwél. Fii laa xam, fii laay
toog, xaar fi dogalu sama Boroom.

Omar Jaw dem ba xaw a sore, daldi
geestu. Jabar jeek doom yi yuuxu ko, mu
daw dabi leen. Góor gi Aatu Sekk taxaw
moom kenn ci waax bi, di leen xool ba ñu
jàdd koñ, mu daldi dëpp, dellu këram.

*

* *

Fukki waxtu ci guddi weesu na.

Way-fippu yi agseeguñu Guy-Géwél.
Waaye ñoom ñi fippu sax, ñan lañu ? Aatu
Sekk xamalu leen dara. Mu ngi toog ci
diggu këram, di leen xaar.

Ñetti fan a ngi, mburu mu wow lay dunde.
Dute ji jeexagul waaye li des ci kërĩñ gi
bareetul. Balaa yàgg, dootul lekk lu ñu
togg ci cin, dootul naan lu ñu tàngal. Guy-
Géwél a ngi ne selaw.

Ci tisbaar, doxantu na ci ètt bi lu mat
waxtu. Mu ngi sog a seetlu ni kër gi
bindoo. Bunt bu mag bee ko féete
càmmooñ. Soo duggsee ay pantare yu
ndaw ngay gis ñu toppalante ci sa
ndeyjoor. Mu jéem a taal rajo bu ndaw bi
mu daan faral di déglóo xibaari réew mi.
Rajo bi tàkk, xor-xori ba yàgg fey.

Fekk piil yee jeex te benn bitig ubbeetul
Guy-Géwél. Lee-lee mu dégg ñuy soqiy
fetal. Fan yi ñu génñ sax, mel na ni ci la
xeex bi gënoon a metti. Ñeenti at a ngii
gaa ñiy bóomante. Bés bu Yàlla sàkk ñu
wax waxu juboo ànd defar réew mi.

Mbootaayu xeet yi, ca Amerig, dugal na
loxoom ci ay wi, di ko jéem a saafara.

Waaye saa yu ñaar déggoo ba wéer seeni
gànnay, ña ca des mer ndax li ñu leen
joxul seen gëdd, ne kenn du leen yab,

xeex bi neeti kurr. Góor gi Aatu Sekk ne
ci xelam :

« Céy, Afrig moo sonn ! »

Benn jinax ñëw na ba riisu ko. Bi waa
Guy-Géwél gàddaayee ba tey, kër gi yépp
ay jinax laak ay kaña. Foo geestu séen ci
ñaar mbaa ñett ñuy wut lu ñu lekk, fu ne
ñu dugg fa. Picc yi tamit bare nañu lool ci
garabi Guy-Géwél yi. Góor gi Aatoo ngi
leen di dégg ñuy woy aka fërr-fërri. Ñoom
rekk ñooy wéttalam. Waaw, fan la picc yi
jóge sax ? Walla ci garab yi ci kër gi la
ramatu yeek sawóor yi mas a dëkk te
moom masu leen a seetlu ? Pënd baa ngi
jóg, di muur ndab yi ci ëtt bi. Tawu pënd,
xonq coyy, mel ni wis-wisalu deret. Peppu
pënd bu ci daanu, sa moroom xaar ba nga
tag fenn, mu ñëw tafu ci yow.

Xobi niim gi it a ngi xonqsi ndànk ndànk,
ndax ni ci pënd biy dajaloo.

Dem na xayma li des ci waañ wi. Lim bee
ka gàtt sax ! Ñetti dogi mburu mu wow.

Tuuti suukar.

Butéelu lem.

Butéelu tiir.

Li gën a soxal Aatu Sekk mooy ndax dese na këriñ. Wër na kër gi yépp, fu nekk mu seet fa waaye gisul fenn këriñ. Nu muy def nag, léegi ? Xanaa wuti ko ci gox bi. Gënalu ko de, wax dégg Yàlla, waaye fàww mu dem ci yeneen këri Guy-Géwél yi, fortaatu fa këriñ ak lu mu lekk.

Ñàkk pexe, pexe la.

*

* *

Way-fippu yaa ngi gën a jegesi Guy-Géwél. Ku nekk a ngi fexe noo jiitoo sa moroom Guy-Géwél... Waaye su ñu xamoon ! Benn góor gu màggat ak ay kañaa ki jinax doṇṇ lañu fiy fekk. Ndaw yaakaar ju tas ! Xanaa kay du wut alal moo tax way-fippu yeek nguuru Dibi-Dibi di xëccoo Guy-Géwél...

Guy-Géwél a ngi ne selew booba ba tey. Lee-lee góor gi Aatu Sekk di waxtu ngir wéttalikoo baatam. Ku sañoon a xalaat ne bés dina ñëw Ruq Jinne mel ni nit masu fee dëkk ? Ruq Jinne, nga xam ne moos ci xuloo, xeex ak jamante paaka la gone yiy juddoo, màgg ci, yaroo ci ? Góor gi Aatu Sekk àgg na bitigu Jàllo.

Ñu bare ci Guy-Géwél fii lañu daan lebsee soble walla dëwlin walla ceeb. Foo fekkaan Jàllo mu ngi toog ci buntu bitigam, di xëcc naanoom, janq bu ko romb mu tooñ la. « Duggal Seet » la tudde woon bitig bi. Tur woowu nag, daanaka cax la woon, ndax ëttu kër Jàllo la saay-saay si daan làng, lu bon lu nekk ñu koy def. Bi Jàllo wuyujee boroomam, doom jee ko wuutu. Yàlla def Ibnu Jàllo di gone gu gore, yiw te jullite.

Dafa daldi dakkal ci saa si ñaawteef yooyu baayam daan seetaan. Waaye tey de, dara desatul ci bitigu Jàllo bi. Ibnu buub na li fi newoon yépp, yab ci oto, ànd ak waa Guy-Géwél daw wuti fu mu làqu.

Góor gi Aatu Sekk a ngi taxaw ci diggu
àtte-toon bi goney Guy-Géwél yi daan
daje di futbol. Fépp fu nit ñi daan dajaloo

- muy robine yi, di garaŋ-palaas yi mbaa
feneen - ay ndab ak ay toogu ñu nga fa
tasaaroo. Xanaa ragal ñu diisal leen a tax
waa Guy-Géwél sànni leen fi dem. Ci
buntu sinemaa Palaas, gis na benn nataal
buy wone ay Enjeŋ - mooy ñi ñu tuddee
Apaas - ñuy xeex ak ay soldaari Amerig.

Ñoom ñépp a ngi war seeni fas di
fetalante. Sinemaa Palaas gii tamit,
jamonno ja Guy-Géwél di neex da daan
fees dell ak i nit. Fan yii moom, waa Guy-
Géwél tal nañu leneen lu dul seetaan
sinemaa ! Waaw, ñoom sax fan lañu war a
nekk waxtu wii ?

*

* *

Tey, góor gi Aatu jaarul ci ndékki. Añ
moom, waxaalewu ko. Kër yu bare dugg
na fa, jéem naa raasaatu ba sonn, waaye
fekku fa dara lu mu lekk.

Bi mu rombee sèni Guy-Géwél yi, séen na ay dogitu mburu yu ñu fa sànni. Dem na ba leen di for, ngoram mayu ko ko, mu daldi wéy. Xiif du ko tax a saalit bay lekk ñamu-mbaam. Ndax, kat :

Ku mar tax a naan pótít, bu ndox tuuroo nga rus.

Góor gi Aatoo ngi jaaxaan ci taatu niim gi ci ètt bi. Mu ngi miir. Bopp baa ngi metti ba mel ni luy waaj a xar. Xamatul sax fan la nekk. Ñaari waxtoo ngii mu bëgg a tuuri ndox ci wanag wi, jóg fi mu tëdd të ko ticc.

*

* *

Am na kuy ratatati ci rajo bi :

« Ay saay-saay ñoo dal ci sunu kow. Ñooñu ay workat yu bon lañu, ndax sunu noon yi nekk bitim-réew a leen ngemb ngir ñu daaneel nguuru Dibi-Dibi. Li ñu nar de, ñépp xam nañu ko : jébbal réew mi ay doxandéem, ñuy dogal, Jafune dellu nekk ci buumu njaam.

Ndax xel mën naa nangu loolu ? » Rajo bi fey, tàkkaat, di xor-xori ba yàgg, waa ji gënatee yuuxu :

«...juddoo fi... doom ak i jarbaat... jox lay ngànnay ngir toroxal nu ? Waaye...Dibi-Dibi, askan wee ko wóolu, jiital ko te fas yéenee ànd ak moom defar réewu Jafune... Dibi-Dibi, njiitu réew mi, nee na... »

Rajo bi jékki-jékki feyaatal boppam. Góor gi Aatoo ngi mel ni ku nekk ci biir gént.

Waaw, ku taal rajo bi sax ? Xanaa du rajo bii la piil yi jeexoon sàñq rekk ?

*

* *

Góor gi Aatu Sekk tiite ci nelaw, jóg, daldi joxoñ buntu kër gi, xaacu :

- Dibi-Dibi ! Dibi-Dibi ! Subóoxun ma la ! Lii lépp yaa nu ko yóbbe !

Ku waxal Yàlla, dinga nangu ne bés ba nuy tabb Dibi-Dibi, di ko teg ci jal bi, lépp jaar na ci yoon. Kenn labajul kàrt yi, kenn jalgatiwul wote bi.

Dibi-Dibi ci boppam, nit ñi amoon nañu lool yaakaar ci moom. Gaa, daawul wax waxu nit, waaye waa Jafune amatuñu woon pexe. Dunde yaakaar a leen dese woon. Dibi-Dibi it doonoon nit ku ñeme Yàlla ! Lu waa Jafune tawat, mu ne am na ci pexe. Dem na ba dajale lu mat fukki junniy gone, ne leen :

- Ku amul liggéey ci yéen na yëkkati loxoom ! Gone yi yuuxu, yëkkati seen loxo. Dibi-Dibi yuuxu moom it :

- Gaa ñi fi nekk, langaamu ci nguur gi, lànk ne duñu fi jóge, ay cuune lañu ! Nañu fi jóge ndax man mi leen yéene lu nekk ma mën a defar réew mi ! Su ngeen ma falee, ñu teg ca ñaari weer te yéen ñépp amuleen liggéey, nee leen ma tuug !

Saa yu Dibi-Dibi waxaan waxi dofam yooyu ba noppi, da daan wër géew bi, mel ni mbër mu ñuy tuusal, muy fecc, di bàkku. Su ko defee, ñépp di woy :

Golo wàccal, gaynde yéeg !

Golo wàccal, gaynde yéeg !

Mbooloo miy tàccu, jigéen ñiy sarxolle,
gone yiy say. Yëf yi xumb ba dee, nit ñi
naan :

- Kii, mayu Yàlla dëgg la am !

- Mën naa indi xalis bu dul jeex ci réew
mi !

- Yàllaa dugal Dibi-Dibi ci sunuy xol !
Kenn mēnu ci dara !

- Dibi-Dibi rekk ! Dibi-Dibi rekk !

Teewul woon nag, mag ñi xam àddina
amoon xel ñaar ci Dibi-Dibi. Góor gi Aatu
Sekk masul a wóolu Dibi-Dibi. Fi mu
tëdd, xiif di ko bëgg a rey, xelam dellu ci
Omar Jaw, ndeysaan. Waay Omar Jaw a
ko sonaloon ak ay waxi Dibi-Dibi !

Bés, góor gi Aatu muñ ko ba mēnatu koo
muñ, mu ni ko :

- Wax nga dëgg de, Omar, sa waa ji
boroom xam-xam la. Waaye am na lu ma
xaw a jaaxal ci moom.

Omar Jaw ne ko :

- Loolu lu mu, Aatu ?

- Xanaa ni Dibi-Dibi di doxe. Seetlu nga ko bu baaxam ? Kàddu yooyu jaaxal Omar Jaw. Mu ne Aatu :

- Lu nekk ci doxinu Dibi-Dibi ?

Aatu ne ko :

- Baal ma de, waaye sa waa ji ni kanaara lay doxe. Foofu, Omar xàqataay, tàccu :

- Dikkleen, góor gi Aatu Sekk ràññatiku na nag ! Am xaat waa Guy-Géwél yu ñëw wër leen. Aatu xam ne su fa nekke di werante, day yablu boppam. Mu daldi soppi wax ji ay kaf. Ca ginnaaw-ëllëg sa, mu ne Omar Jaw :

- Sa waa ji de, dinaa ko sànnil kàrt, waaye su caaxaan demee dëgg des, wóoluwuma ko dara. Dafa fekk rekk ne li mag ñi daan wax moo fi ne : yaa fi sës doy nag pal. Moo fi sës, fàww mu falu. Omar a ngi bég ba xamatul fu mu nekk.

Mu ne :

Soo defoon leneen bett ma, góor gi

- Aatu !

Yow bañkat nga mës a doon, sa dund gépp danga koo xeex. Mënuma woon a gëm ne néeg ngaa xañ say doom ak say jarbaat seen wërsëg.

- Wërsëg wan ngay wax, Omar ?

- Gone yépp dinañu am liggéey,
taxawaalu bi dina dakk ci réew mi !

Aatu Sekk xool ko ba seppali ko, ne ko :

- Omar, ba fi mu nekk daal, gëm nga ne noonu la mbir mi yombe ? Xanaa kon, waa nguur gi fi nekk, seen kañaan amul àpp !

- Du loolu góor gi Aatu, Dibi-Dibi dafa fendi, moo leen gën a xam ni ñuy téyee réew. Ci benn daara ju mag la ko jàngé !

- Nga ne ma? Fu daara jooju ne ?

- Tugal, xanaa. Foo bëgg mu nekk fa, yow it Aatu ? Gaa ñi fiy jéem a diir mbagg Dibi-Dibi yépp daje nañu faak moom, waaye moo leen daan raw, daawuñu ko sax séen ! Góor gi Aatu ree :

- Waaw, Omar, ba daal sunu gaa ñépp
bitim-réew lañu jànge nañuy téyee réew
mii ? Loolu yenu na maanaam ?

- Lu tee ? Àddina day dox ! Aatu wiccax
bopp bi, muuñ :

- Man de, Omar, am na leneen lu ma xaw
a tiital...

- Loolu lan laati, Aatu ?

- Sunu mbokk yi nu wër, xanaa ! Ñoom de
laa ragal ñu song nu bés, kēf Dibi-Dibi,
yóbbu ko mu jiite leen, dàqal leen xiif ak
mar ci seeni réew ! Omar Jaw daldi ree
moom itam ba tëdd ci suuf :

- Yaa ngi sog a wax wax ji nag, Aatu !
Réew yu mag yi sax ñu ngi nuy yeeru, bu
nu sàgganee dinanu ko réccu, de ! Xonq-
Nopp yi, kañ ! Yaakaar nañu ne ñoom
rekk a bëgg lu baax ! Am faayda ba dee !

Ci la Aatu xamee ne dof dëgg lay waxal:

- Loolu kay dunu ko seetaan, Omar, su
waa Amerig walla waa Kanadaa naree
sàcc Dibi-Dibi,

man mii maay jëkk a tëdd ci kanamu
roplaan bi ndax mu bañ a jóge Jafune !
Waaye Omar moom, loolu yépp safu ko.
Kàrt la bëggoon daal te am na ko, ndax
Aatu wax na ci gémminam ni Dibi-Dibi
lay woteel. Góor gi Aatu Sekk yemale fa
waxtaan wa, te naan ci xelam :

« Baax na. Kii moom dina ma fekkxi fii
ma toog ne ma waxoon nga ko ».

Te noonu la ame it. Dem nañu ba bés
Omar Jaw ñëw fekk góor gi Aatu fi mu
toog ci taatu garab gi, mu ne ko :

- Yeyati nga ma, Aatu. Ñii baaxuñu !

Aatuy dof-doflu, mel ni ku xamul li muy
wax :

- Lu xewati, Omar ? Yow daal, waat nga
ne fu ñu la fekk yaa ngi ñaxtu ?

Omar ne ko :

- Ñii seen bopp lañu fi nekkal de, Aatu !
Dibi-Dibeek njabootam gaa ngi ton-ton
réew mi ! Du woon it lu bett Aatu Sekk.

- Omar, noon naa la nit kuy doxe ni kanaara, ku ko jébbal réewum lëmm yaa tooñ sa bopp.

*

* *

Du sax Dibi-Dibi moo jëkk a duut réewum lëmm. Loolu yàgg naa am ci politig. Waaye yaakaaru nit ñi ci Dibi-Dibee ka réyoon ! Ñépp di yàkkali bóli. Yaakaar booboo tax waa réew mi jàppalewuñu ko yem ci. Dañoo sot dëgg, Dibi-Dibi jël ndam li. Du woon nag ngir yaa ma neex. Am na lu ci askan wi jublu woon : teg ci jal bi kuy fajal nit ñi seeni soxla. Ndax Dibi-Dibi kat, dafa ne woon waa Jafune :

- Lépp lu ngeen di tawat, am naa pajam. Bés sax, yaram wi xaw naa tàng, mu ne ndongoy daara yi :

- Waxleen ma lépp lu ngeen bëgg !

Gone yi limal ko ay tawat yu baree-bare. Dibi-Dibi reetaan, ne leen :

- Lii rekk ngeen may laaj, su ma faloo ?
Xeeb naa ko, ndax sama mën-mën, fu ko
nit natt romb na koy dem ! Kon boog
buleen yox-yoxi, laajleen ma lépp lu
ngeen bëgg, ma defal leen ko. Man réew
mi donṅ a ma tax a jóg ! Géwélú Dibi-
Dibi daldi dugg ci wax ji :

- Aywaleen gaa ñi, ku yéex ñàkk ! Ku
Dibi-Dibi tàccu, soo feccul dootoo fecc
mukk ! Am na it ca njëlbeén ga ñu ne
woon :

- Dibi-Dibi ku yëg boppam la, du nangu
njiiti réewi tubaab yi di nu yab. Kenn
feesul bëtu Dibi-Dibi ! Wax dëgg Yàlla,
njiiti réewi Tubaab yooyu, Dibi-Dibi jéem
na leen a të ci ñaari at yu jëkk yi mu toog
ci jal bi. Waaye ba ñu ko xoqatalee, dafa
daldi dellu ginnaaw ci saa si, jébbal leen
boppam. Du it kenn ku mu fi faj soxlaam !
Mbiri mi daal, ni ay léeb la mujje, tàbbi
géej, daldi fa faf seey, léebkat bi ni :

- Ku ko jëkk a foon tàbbi àjjana !

Gone yiy jëkkante, naan :

- Fuuf ! Fuuf ! Maa ko jëkk a foon !

*

* *

Dëgg la, Dibi-Dibi da doon sóob rekk,
xaajul a tane ki mu fi wuutu. Waaye xéy-
na su ko Yàlla feyee xolam, du am lu muy
réccu. Amoon na yéene ci réewam. Dara
yàqalu ko lu dul parax-paraxeek teg
boppam fu mu àggul, jàpp ne képp ku
Yàlla sàkk moo la ëpp xel. Ba mu wóoree
Dibi-Dibi ne caṇ na, dafa am kersay
janook askan wi balu ko àq, nde mënnoon
na ni waa Jafune :

- Bëgg a dem taxul a mën dem. Lu ne
jéem naa ko, waaye tey la réew mi gën a
lott. Xawma woon ne nii la mbir mi jafee.
Léegi daal, dama leen di bàyyi ngeen tànn
keneen. Dibi-Dibi deful loolu. Dafa jébbal
réew mi ay doxandéem, ne leen :

- May naa leen Jafune ci xol bu sedd, lu
leen neex def leen, yéene woon naa leen
sax lu ëpp lii, waaye jamonoo neexul.

Dibi-Dibi jaay na réew mi, ngir sàmm
bàñneexu boppam ak bàñneexu njabootam
Loolu donq a indi weranteek reyante ci
Jafune. Dëgg rekk a neex Yàlla. Dibi-
Dibi taxu ko woon yemb. Waaye kuy seet
bu baax, dinga gis ne njiiti réew yu bare ci
àddina si, seen yaram neexul. Dafa fekk
rekk ñu di ay kilifa, ñu leen di làqal yu
bare, di leen sàng sutura.

Moo tax njiitum réew dina dof ba
ràññatiku te askan wi du ci yëg dara. Li
ñuy wone ci moom ak liy am dëgg, day
faral di mel ni Yàllaak Yaali. Dibi-Dibi !
Mbër mu dul daanu ñaari yoon. Te benn
jéllam boobu, dina ci yóbbuwaale ñu bare.
Ñooñoo koy dar nag, ngir sàmm seen
teraanga. Su waxee lu jaaduwal, ñu ne :

- Dégginu nit ñee des rekk, ndax xalaatu
Dibi-Dibi dafa xóot, boroom bopp dëgg
moo ko mën a dékku.

Bu Dibi-Dibi defee njaaxumam, ñu ne :

- Noonam yeeti, ñoo koy sosol ngir yàq
xeli nit ñi. Mbaa ñu ne :

- Dibi-Dibi, defar réew mee ko tax a jóg, waaye saa yu santaanee dara, ñi ko wër def leneen. Teewul ñu bare ñu àndoon ak Dibi-Dibi ca njëlbeén ga, mujje koo jàmbo. Ba Dibi-Dibi tàmbalee tabax ay mónimaa, la leer ñépp ne yaram wi neexatul. Da daan xaar ba waa Jafune yépp di nelaw, muy wër dëkk bi, fu mu gis bayaal ne nañu fa yëkkati ab mónimaa, mu dugal ci xalis bu kenn xamul nu mu tollu. Jafune day xéy rekk gis ay óbërye ñuy gas, di daaj ak a dàjji. Su ko defee, waa réew mi di ko jëw, naan :

- Waxleen ci !

- Gaalu dof du teer, de !

- Baax na ! Ngóor sii, fi mu nu jëme...!

Dibi-Dibi tabax na fi mónimaa jagleel ko soldaari Afrig ya demoon xeexali waa Tugal ; beneen bi mu jagleel ko gééj gi; ba ca topp mu tudde ko « Ginnaaw ay, jàmm ».

Ñu koy jëw, nag :

- Moo, kii lu mu xewle nii ?

- Moom daal, lu ñëw ci xelam mu ni ayca, yëkkatileen ab mónimaa ! Laata Dibi-Dibi di dugg ci politig nag, da daan jàngale mbirum aadaak cosaanu réew mi, ci daara Jafune ju mag ji. Moo tax nee ñu mu bëggoon a màndargaal nguuram ak i mónimaa. Am na it ñu ne da daan suul ay gällaaj ci biir mónimaam yooyu. Ak lu mu ci mënti doon, ba ay wi jibee Jafune, mónimaa yi la way-fippu yi jëkk a song, rajaxe leen. Am na it ay jamono, Dibi-Dibi dafa aakimu rajo beek tele bi, di wax tëwa noppi. Bés, mu ne dafa bëgg waxtaan ak réew mi ci mbir mu am solo.

Mu ne :

- Maa ngi leen di balu àq, ndax fan yee ñu génn, taxaw naa lu mat juróomi waxtu di wax. Moomuma leen nag, ba di leen tanqal. Wax ngeen dëgg, takku liggéey jot na, coow li doy na sëkk ! Ku nekk ne ci xelam :

« Aa ! Lu tey doon, ba Dibi-Dibi di wone
gii maandute ? Xéy-na ay mbokkam a ko
yedd. »

Waaye nit ak jikkoom ba ci biir bàmmee!
Keroog jooju Dibi-Dibi dafa xéyee talalali
ba tàkkusaan di waaj a jot ! Ba mu demee
ba xamatul lu muy wax, dafa rocci ci kayit
yi tege woon ci kanamam benn nataal,
woolu ay gone, daldi leen laaj :

- Xam ngeen lii lan la ? Gone yi xool
nataal bi bu baax, ne ko :

- Musunoo gis rab wii de, paresidaa Dibi-
Dibi.

Dibi-Dibi xàqataay ba tele biy riir :

- Bettu ma ! Gaa ñi, xam ngeen ne maay
ngànd, de ! Indil-leen ma kiy jàngal xale
yii. Ana seen ustaas ? Kooku ñëw, Dibi-
Dibi won ko nataal bi, laaj ko lan la. Mu
taf gémminam, ne ko :

- Lu ma gëj a gis a ngii, paresidaa Dibi-
Dibi !

Dibi-Dibi daldi ko gëdd :

- Ku la laaj loolu ? Lan la, laa wax ?

- Kanaara la.

- Jërëjëf. Léegi, lenn laa bëgg nga wax ma, yow doomu Jafune : ana kanaara yi ne woon gâññ ci mim réew ? Fan lañu jaar ba ne mes ? Dibi-Dibi nekk fa nag, di wax lu ñor ak lu ñorul, naan :

Mbir mee ka kéemaane ! Kanaara yi ne woon Jafune yépp ne mes te kenn xamul fan lañu jaar ! Dinaa yebal ay boroom xam-xam bitim-réew, ñu gëstu ci mbirum kanaara. Ndax kat, man Dibi-Dibi, su dara desul lu dul jiite réew mu deseetul benn kanaara, damay daldi tekki sama ndombog-tànk gii, ngeen fal keneen.

Keroog ñi amoon xel ñaar ci ndofug Dibi-Dibi sonalatuñu seen bopp di werante.

Waa Jafune jaaxle, ku ne di xool sa moroom, ñu naan ci suuf :

- Aa, yëf yaa ngi bëgg a ëpp loxo, kat !

Mag ñi fàttaliku démb. Mu mel ne Jafune dafa dellu ay xarnu yu baree-bare ci ginnaaw,

diggante 1640 ak 1647, ca jamono ja
Daaw Demba sonalee lool Kajoor. Nguuru
Daaw Dembaa ka metti woon ! Tere na ku
lekk yàppu wataboor wu am xorom, ne it
su ñaar déeyante ba reetaan dina leen rey.
Dem na ba ne ku nar a takk janq ci
Kajoor, na nga ko ko indil, mu jaar ci ba
noppi, moom Daaw Demba moomu, sog
laa delloo sa jabar, lo xam nga def.

Lu ñu wax mu ne Buur a ko yelloo.
Kajoor di jëw Daaw Demba ba mujje koo
jàmbu, mag ña gise ci pet fexeel ko, mu
daanu. Waaye ndax yoon la sax, di
ménagale Daaw Dembaak Dibi-Dibi ?
Ndax Dibi-Dibi kat, li wóor ba wóor, moo
di ne xel mi neexatul. Seetal ma lii, rekk !
Ku ñu war a tëj kabano ca dof ya, ñépp
wékk seen yaakaar ci yow !

Su Dibi-Dibi wéroon, du taf ay seetu ci
néeg yi ci këram yépp, fu mu walbatiku
daj ci boppam.

Mbon gi ci Dibi-Dibi jarati naa waxam ?

Guney Jafune yi feragul sax, dégg nañu ay jëfam yu ñaaw. Dibi-Dibi dina la ne ràpp ci kaso bi tëj, woo ay gaana ñu futti sa jabar ci sa kanam, nga leen di seetaan ñu koy sàkku te doo ci mën dara. Te bu boobaa, Dibi-Dibi day toog ci sa wet, yow jëkkër ji, naan gaana yi :

- Ndaw sii caga la, na seen bal yu tàng yi tàkk, defleen noonu ndeyam, bu dara sedd sama gaa yu baax yi !

Yàlla mi dara tëwul a mujjee weer Dibi Dibi. Naka ? Waaw ! Yow mii téye Téereb Fent di ko jàng, laajal Aatu Sekk naka la Yàlla weere Dibi-Dibi, mu wax la ko ! Daaw-jéeg, bi xeex bi demee ba jéggi dayo, Dibi-Dibi amal na mitiñ ci baayal bi gën a yaatu ci Jafune. Fu nekk nit ñi fàqe fa, wuyusi ko. Dibi-Dibi di wax, di wax.. di wax rekk, tëwa noppi. Bi mu waxee lu mat xanaa ñeenti waxtu, mu ne tekk, xool asamaan si, daldi jonkan summi dàllu ndeyjooram, taf ci noppam, di làkk angale.

Nee na kat Tóoni Bleer a ko woowe
Angalteer ndax mu xelal ko. Waaw.
Angalteer daal, jànkoonde woon naak ay
jafe-jafe yu réy, Tóoni Bleer jaaxle lool,
daldi ne : « Lii de, kenn rekk a ma ci mën
a génne, te Dibi-Dibi la ! » Loolu de la
njiitu réew mi teg sunuy loxo. Gone ya
teewoon ca mitiŋ ba mer, di ko sànniy
xeer, di ko yuuxoo. Keroog, su ñu
rawalewul woon Dibi-Dibi, du baax ci
moom !

Ca la réew mi tase ba tey jii. Bés boobu la
nit gëj a teg bët Dibi-Dibi. Feeñatul sax
tele waxatumaak naan day doxantu ci biir
dëkk bi. Su dul woon li muy tanqal waa
Jafune ci rajo bi, ku ñu ne Dibi-Dibi saay
na it doo ko weddi.

Waaye ñi song nguuru Dibi-Dibi tamit, ay
kumpa lañu ci waa réew mi. Ñoom daal
seeni jaasi lañu yor, ñaawtéef bu nekk ñu
koy def. Mbootaayu xeet yaa ngi seet naka
lay def ba yónnee Jafune ay soldaar, ñu
teqale ñiy xeex.

Way-fippu yi àndu ñu ci loolu. Dibéer jee ñu génn, seen benn njiit wax na lu leer :

- Soldaar bu jóge bitim-réew, ne dangay jàppalesi Dibi-Dibi, dinanu defanteek yow. Foofu la mbir mi tolloogum.

Géej gi waxoon na ko : fitna ji waa Jafune nekk yépp, seen ñàkk fullaa leen ko teg.

Ci gis-gisu góor gi Aatu Sekk tamit de, su Jafune teelon a jóg ci mbirum Dibi-Dibi, aar kon na boppam ci coono yu jéggi dayo yi dal ci kowam. Man Aatu Sekk de, su ma Jafune dégloo, képp ku taxawati ci pénc mi ne day laaj réew mi, balaa dara di xew dinaa yëkkati sama baat ci kow, ne :

- Xool-leen bu baax ay bëtam.

Ñu ne ma :

- Lu tax nga wax loolu ? Sama tont day daldi leer nàññ :

- Képp koo gis muy laaj am réew, am na lu muy làq askan wi. Soo xoolee bu baax ay bëtam, dinga ko ca séen muy féey. Bi góor gi yeewoo ci njël la koy door a leer ne ñetti fan yi weesu yépp,

moom kott moo des Guy-Géwél. Xippi na
ga, waaye xamatul ndax day gént walla
déet. Góor gi Aatu Sekk a ngi dégg ni
butitam yiy jooye, di lemu ak a lemmiku.
Xamul kañ la gëj a xiife nii.

*

* *

Ay xaj a ngi mbów ci tàkkal dex gi, mu di
leen dégg fi mu jaaxaan. Ñaari noppi Aatu
Sekk yi miin nañu léegi tekk-tekkaaral gi.
Waxtu wii la Yilimaan Jonn daan nodd
fajar. Góor gi Aatu wàcc lalam, jubal ci ètt
bi, jàpp, kàbbar. Ñaan na it Yàlla mu
génne réewu Jafune ci fitna ji ko Dibi-
Dibi dugal. Lee-lee mu mel ni am na ñuy
yëngu ci wetam mbaa ñuy romb buntu kër
gi di wax ci kow.

Xobi garab yaa ngi jooy ndànk.

*

* *

Bés bu jàll, Aatu Sekk gën a lott. Ay
soldaar ñëw nañu ba jub Guy-Géwél,

taxaw, am ci ñoom ñu jëkk a seet ndax
amul ay noon yu fi làqu. Ñu nekk fay wër
gox bi ba mu yaakaar ne léegi ñu song
Guy-Géwél, ñu daldi woññeeku. Bi ñu
rombee buntu kër gi la Aatu dégg ñaar ñu
ci doon werante :

- Fii kat, ndekete nit desu fi.

- Danga xam ndax gaa ñi suul nañu fiy
ndell walla déet ?

- Dina ma jaaxal, defe naa ne noo leen fi
jiitu.

- Loolu lay niru, waaye dina mätt ak du
mätt... Waa ji jotul a àggale li muy wax.
Bi ay bali fetal naan :

- Tuyy ! Tuy ! Ratatat !

Ak bi muy yuuxu benn la. Góor gi Aatu
Sekk dégg ñuy soqee fu nekk ay fetal. Ñu
teg ci tuuti, Guy-Géwél dellu ni selaw. Li
muy sonn yépp, fexe na ba jóg, ne day
dabi ñaari soldaar yi romb buntu këram,
ne ki ci jot a mucc :

- Jaale naa la sa xarit bi faatu, waaye su doon sama sago nga dóor ma bal, ma noppaluji man itam. Jébbal naa la sama bopp. Defal ci man lu la neex. Wànte naka la Aatu Sekk taxaw rekk, daldi tàmbalee miir, àggaat ci suuf, di xiixat.

*

* *

Seen ndey a jëkk ñëw. Aatu Sekk xippi, gis ko mu ne jodd ci ëtt bi di ko xool. Mu ne ci xelam :

« Moo, kañ la nit daan am geen ? »

Mu bëgg a reetaan, biir biy jam, mu gaññ. Golo gaa ngi jonkan ci benn xeer wu dóomu-taal, ne ko jàkk. Aatu fexe ba wéeru ci niim gi. Li muy sonn yépp, xam na ne buy sàggan golo gi di ko song, te kon dina ko gaañ.

« Kii de, am na lu bët yiy wax... » Waaye lu ñuy war a wax ? Naka lay def ba witt ci jaww ji kàdduy golo gi ? Aatu Sekk sànniy bëtam fu nekk Dara rëccu ko ci li ko wër.Xeer wi ci wetu golo gu jigéen gi.

Liiñu caas gi leen tiim ñoom ñaar. Tey sax
la Aatu mas a seetlu keppu yu weex yeek
yu xonq yiy làng ci liiñ gi. Toogu bant bu
gudd bi. Ci la xaritu Aatu yi daan teg seen
damyee, di wure subaak ngoon. Ni toogu
bi jaaxaane ci taatu niim gi, ñaari yëf la
tekki. Wéetaay bu tar. Banneex bu dëddu
Guy-Géwél. Ñu jékki-jékki, ngelaw li
yëngal bunt bi, golo gi tëb, geestu, fu ne
mu xool fa ba noppi neeti jodd, janook
góor gi Aatu Sekk. Aatu moom mu ngi
yëg ni ko xiif gu metti giy
miirloo. Tàngaay baa ngi ko jàpp ba noyyi
të ko, tuñ yiy gën a wow bés bu nekk.

*

* *

Ginnaaw-ëllëg sa, golo gi dellusi.

Fekk na sibbiru si daaneel Aatu Sekk.

Bii yoon, ci garab gi la tëbe, ne putt ci
suuf. Waaye tey de, dafa mel ne ku àndul
ak sagoom. Mu ngi yuuxu, di xalangu ci
ëtt bi, di sëpp-jaleñu. Jàppe na ko noonu
ba yàgg, mu daw wuti mbedd mi.

Ci la góor gi Aatu Sekk sog a nànd ne am
na lu ko golo gi bëgg a won.

*

* *

Keroog la golo gi bàyyi ñaari doom yeek
Aatu. Bi Aatuy laata xam lu xew, sànni na
leen ko ba dem yoonam.

Aatu Sekk di fo ak ñoom, di leen toppatoo
ni mu ware ba ñu far nekk ay wéttalam.

Waaye golo du mbokk ! Ñaari gone yi,
yar ak teggin dëgg lañu won góor gi ci fan
yu jëkk yi. Noonu lañu naxe Aatu, mu
jàpp leen ni ay doomam yi mu jur.

Ndekete ñu ngi koy yeeru, di xaar ba
jekku ko, toroxal ko. Bés, ci yoor-yoor,
ñaari doomi golo yi fekk Aatu muy dajjant
fi mu doon féexloo ci taatu niim gi. Ñu
daldi gaawantu yeew ko ci garab geek
buum gu dëgër. Aatu kañ gis na leen ñuy
kër-këri, waaye mu ngi reetaan, defe ne
dañu koy jàngal po mu bees. Keroog, fa
lañu ko takk ba reer jot, ñu xollil ko reenu
ñàmbi, jox ko mu lekk.

Ñàmbi ji xaw naa dëgër gaa, wànte li Aatu
Sekk di nekk mag yépp, bëñ yi
yàqooguñu. Lee-lee kenn ci ñoom ñaar
dugg biir Guy-Géwél, delluseek gerte-
kemb mbaa xollitu banaana, sànni ko
Aatu, mel ni kuy jox sa xaj mbaa sa xar
mu lekk. Suy sàqami ñàmbeem, di yuut,
ñu koy ñaawal. Lu tuuti lu mu def, ñu
gàddu seen yat, di ko ndulli ba mu
yaakaar ne dañuy koy bëgg a rey. Lee-lee
ñu defaru ba jekk, sol seen sàppo tubaab
yooyu, takk seeni lonet, karwaatu, ne ñu
ngay tàllali seen tànki biir Guy-Géwél.
Waaye duñu bàyyi mukki góor gi Aatu
Sekk ginnaaw. Fàww ñu yóbbaaale ko. Da
leen di topp, ñuy xëcc ci buum gi, di ko
wommat. Yenn saa yi sax Aatu Sekk kaf
ak ñoom :

- Wutewumaak Buur buy nemmeeku ay
diiwaani réewam. Xanaa kay li ngeen ma
takk ni seen jaam rekk moo ma ci xaw a
jaaxal. Ñaari doomi golo yi reetaan, caw
ko, gën a xëcc ci buum gi.

Lee-lee seen ndey dellusi ci kër gi, taxaw
ci kow miir bi, woo leen, ñu fekki ko, fo
ak moom ba Aatu Sekk defe ne suy dem
da leen di yóbbaaale. Waaye day jékki-
jékki ne mërr, wacc leen ak Aatu Sekk.

*

* *

Aatu Sekk wutal na ku ci nekk tur. Golo
gu góor gi mooy Ninki. Rakk ju jigéen
jeey Nanka.

Ninki-Nanka. Fukki fan ak juróom-ñaar a
ngii tegul nit bët. Nankaak Ninki donq
ñooy wéttalam. Ñu ngi miinantesi, nag,
mook ñaari ganam yi. Li des rekk mooy
mu mën a waxtaan ak ñoom. Naka-jekk,
Aatu masul a bare wax, waaye ñetti fan yii
de, ay noppam namm nañu lool kàdduy
nit. Golo yi ñoom, ñu ngi wax ni ay
Doomi-Aadama Aatu xamul sax wan làkk
lañuy làkk. Li mu ci xam daal, moo di ne
seen waxin gaaw na lool. Laay !

Ndekete golo tamit dina bar...

Xel mi dem fu sore, mu ne :

- Céy, nun ! Fu nu jëm ak Dibi-Dibi ?

Wànte sama coono beek sama wéetaay bii
am na lu ñu ma jàngal ci mbiri àddina :
tés-tés ji nit ñi nekke, dara waralu ko lu
dul bëgg a fàtte seeni naqar. Lu ñu dugg
looloo leen ci dugal. Saa yu nit sóobee
lenn, gasaale na pax suul fa leneen lu ko
naron a gëtën.

« Waaye man mii nag, ci lan la nekk ? »

Góor gi Aatu Sekk xamul lu muy tontu
boppam ci laaj boobu. Li ko wóor daal,
moo di ne deseetul pexe. Mu ngi wéeru ci
taatu niim gi, di xaar Ninki-Nanka ànd ak
moom, ñu doxantuji biir Guy-Géwél.

Ñaari gone yii ñoo ñuul xol ! Dañuy
wommat Aatu ba ci mbalka mi ci wetu
Toolu-Buur, ñu yolomal buum gi ñu ko
yeewe, mu sëgg naan ci ndox mi ba
màndi. Bu ñu dellusee ci kër gi, ñoom ñu
lal seen taabal, téye seeni kuddook seeni
furset, di lekk, di sàqami ndànk.

Dafa mel ni sax gone yi am na yu ñuy
jëfandikoo, de ! Walla ? Xet gii gën a doy
waar ! Mbaa du doomaraam yii dañuy
naan sàngara ? Su dul sàngara it, niru na
ko lool ! Li ñuy lekk yépp, ñu ngi waxtaan
ñoom ñaar. Góor gi Aatu Sekk yéemu.
Moom daal, su dul woon seen geen yu
gudd yeek seen karaw gu xonq geek seeni
daar-daar, mu waat ne ay nit lañu ! Ni ñuy
waxee ka gaaw, tey!

- Ra-ta-ta-ta-ta-tat !

Ay kàddu yu mel ni ay bali fetal !

Jékki-Jékki, xolu Aatu fees, mu daldi
yuuxu : Sama baat ci kow ! Man, Aatu
Sekk, maa ne kenn du la gën a baadoolo,
yow ! Li ma la defal ci àddina yépp,
amoo loo may feye lu dul di teg kàddu yu
ñaaw yii ci sama der ! Bi Aatu waxee
loolu, ñaari golo yi xoolante ba noppi ñëw
wër ko. Ninki-Nanka jaaxle lool. Lu Aatu
xewle bay waxtu ?

Kan lay xulool noonu ?

Aatu ɲaɲ, di xiixat, ba yàgg mu yëkkatiy
loxoom ni ku réccu li mu def, di jéggalu:

- Baal-leen ma àq de, goney mberaago yi !
Dafa am lu ma fàttaliku rekk, sama xol
fees ! Yéen dungen ci dara. Samay noon
ñoo fàqee barsàq bëgg ma fekk fii ma
toog, di waxtaan ak yéen, ñu coob ma !
Waaye dëmm yooyu, dinañu wax lu set
balaa ñu may wann !

Bi Aatu waxee loolu ba noppi, Ninki jël
benn xollitu banaana, tiimale ko ci
gémmin gi. Aatu ɲaɲ, yaakaar ne dafa
koy jox mu lekk. Ninki sànni xollitu
banaana bi fu sore, yuuxu, fëgg dënnam,
xulli Aatu Sekk. Aatu xam ne dafa mer,
daldi sëgg. Ninki làkkanteek rakk ji.
Nanka tëb miir bi, dem ci mbedd mi,
delluseek yatam wu dijj, ne ko jabb Ninki.
Li Ninkiy dóor Aatu yépp, mu ngi koy
saaga, di ko wéq.

Keroog, joxuñu Aatu mu añ. Seen ndesit
ya mu daan lekk yépp, dañu ko tuuri
mbalit.

Aatu Sekk a ngi leen bëgg a balu àq,
waaye saa yu ɲaane, mu mel ni dañuy
jamat ay puso yu tàng jërr ci gémmin gi.
Fi ñu ko takk, mu ngi yërëmtalu.

Ndeysaan !

- Yéen a ñuul xol, doom ! Nu ngeen àttane
def seen Maam Aatu Sekk lu ñaawe nii ?
Dangeen ma bëgg a toroxal, daal ? Naka
la Ninki dégg baatam, daldi bàyyi tele ba
mu doon seetaan ñëw tiim kook yatam,
xàcci, dem ba koy dóor, wàccewaaf
loxoom. Soo gisee Aatu, mu ngi banku ni
gone gu ñuy waaj a duma mu dem boqu ci
ndeyam. Ninki xool ko ba seppali ko,
wacce loxoom ne walbit, dellu seetaani
teleem.

*

* *

Nanka randatu na ba ci noppi mag ji, mel
ni ku koy déey dara. Aa ! Ay golo yuy
déeyante, nag ! Aatu Sekk a ngi bëgg a
jommi kat ! Déeyante de, masul a xalaat
ne ku dul nit Njaay mën na koo def.

Ndax kat, lu Doomu-Aadama denc ci xelam la ba noppi fas yéene koo dénk ku mu wóolu dëgg. Kuy déey nit dara, sa xalaat ngay xelli ci xelam. Te ba àddinay baax de, golook yeneen mala yi daawuñu xalaat bay wax. Su weesoo seku daal

- te seku sax li muy wax dara la ci xamul !

- sëpp-jaleñu, yuuxu ak yu ni deme lañu xamal mala yi.

Waaye déeyante tàww ! Nguuru Dibi-Dibi gii kañ, lu nekk dinañu ko ci gis !

Déeyantee ka kéemaane tey ! Du jokkoo neen, de ! Déeyante, segg dëgg la laaj, te loolu nit Njaay moo ko yelloo. Ak ni àddina si tollu, nga taamu ci benn Doomu-Aadama doŋŋ, wóolu ko, sëgg ci noppam, tàbbal ci xelam loo xam ne ginnaaw Yàlla, yéen ñaar rekk a xam lan la...

Ci xaaju-guddi la benn balu fetal fëq buntu kër gi. Teg nañ ci ñeenti waxtu yoo xam ne bal yaa ngi doon def :

- Tuyy ! Tuyy ! Tuyy !

- Ra-ta-ta ta-tat !

Am na it ay këri Guy-Géwél yuy lakk.
Lakk gi warul a soreyook fi Aatu toog,
ndax ëtt baa ngi leer nàññ. Aatu Sekk ni
ci xelam : « Mel na ni gaa ñaa ngi xëccoo
Toolu-Buur ». Yoon yu bare te yaatooy
jaar Toolu-Buur, nag.

Moo tax ñu ne :

- Ku teg loxo ci Toolu-Buur yaa moom
Guy-Géwél, moom dëkk bi. Te ku moom
dëkk bi, li des ci réewum Jafune mënu laa
të. Xare Guy-Géwél bee ka nar a metti !
Góor gi Aatu Sekk walbatiku, daj ci ñaari
doomi golo yi, ne leen :

- Yéen ñaar ñii de, wóor na ma ne Toolu-
Buur la leen seen ndey rawalee, dénk ma
leen ba noppi nekk ci àll biy taxawaalu.

Golo yi tontu ko ci seen làkk.

Mu ree :

-Dara laa xamul ci li ngeen may wax !
Waaye ay doomi golo ci Guy-Géwél gii
de, Toolu-Buur rekk lañu mën a joge !

Benn kanu dal.

- Réll ! Ay roppëlaan tiim dëkk bi, yàbbi safara su baree-bare ci mbeddi Guy-Géwél yi. Asamaan siy rëg-rëgi, kër yiy riir, bunt yépp di dal, jaww ji ñuul kukk ak saxaar. Aatu Sekk daldi ne golo yi : Dof yaa ngi ci yoon wiy ñëw de, léegi ñu ne jamet ci sunu kanam ak seeni saar de kombaa !

*

* *

Jaratul werante. Xeex bi agsi na biir Guy-Géwél. Way-fippu yeek waa kër Dibi-Dibee ngi jàppante ci wetu Toolu-Buur. Oto làrme yaa ngi riir, di wañheetu ni ay fas yu seen fit rëcc, pënd bi topp leen. Aatoo ngi déglu it kanu yi, di gis ni safara siy raaye asamaan si, door a dal ci suuf, tasaaroo. Bakkan yu baree ngi rot ci xeex bi. Li leen Guy-Géwél jaral de, réy na ! Foo tollu, dégg ay soldaar ñuy jooy, naan :
- Wóoy sama ndey !

Xeex bii de, xanaa mooy bi mujje...

Rajo bi sax wax na ko :

« Waaw. Nee ñu de, ku teg loxo ci Guy-Géwél gàddu ndam li. » Lenn moom wóor na Aatu. Bés bu jàmm dellusee Jafune, baadoolo dootul des Guy-Géwél. Béréb bu ame nii solo, boroom alal yi dinañu ko aakimoo. Rax-ci-dolli, dafa tafu ci géej gi te it dex gi sorewu ko. Te ku nekk xam na ni boroom barke yi yéenewuñu kenn péexu géej gi.

Am na góor suy wax ci rajo bi. Nee ñu ku xelam màcc la ci mbirum làrme ak bóomateek yu ni deme.

Mu ngi naan :

« Waaye man de, ci sama gis-gis bu gàtt bii, yaakaar naa ne xare Guy-Géwél bii du gaaw a sotti. Ndax ku fexe ba teg ci loxo it, kepp la fi dina yomb lool. Waaye nanu xaar rekk, li ci kanam rawul i bët ».Góor gi Aatu Sekk wiccax bopp bi, gëmm, tàmbaliwaat dajjant. Sibbiru bi sonal na ko lool wànte nanguwul a tëdd ci lal. Xam na ne su ko defee dootul mën a jóg te kon sax du ñàkk mu jaare fa ñibbi àllaaxira.

Lu mu yëg ci yaramam la. Pas-pasu dund donḡ a ko téye, nde kon leneen lañuy wax. Ñaari gone yi kañ, ñoo ko jaaxal. Lu mu leen def ba ñu koy yeew ci niim gi, di ko sànni seeni ndesit, su ko bañee lekk ñu koy duma ay duma yu metti ? Bu doon sagoom de, ñu may ko mu sangu, sol yére yu set, jublu penku julli, ni mu ko daan defe àjjuma ju jot.

« Céy sama gan yi ! Ñu ngay kurti-kurteeti ci biir saal bi, de ! Baat yooyu may dégg, ñoom rekk la mën a doon ».

Noonu, Aatu fexe ba yolomal buumam, jóg ndànk, di yoot, ba dem bett leen. Ñu ngi ne nonḡ ci kanape saal bi, janook tele bi. Aatu gën a waaru. Moom mi yaakaaroon ne tele bi baaxatul ! Ak lu ñu bare-bare pexe, defaruñu ko xanaa kay... Dikkleen ! Waa Guy-Géwél, diikkleen ! Golo yuy defar tele, nag !

« Lu tee, sax ? Réew mu dof bu mel ni Dibi-Dibi mën a jiite kat, dara waratu fee jaaxal kenn ! »

Góor gi Aatoo ngi làqu ci ginnaaw buntu
saal bi di leen seetaan. Sañul a sëqat. Su
ñu yëgee ne yolomal na buumam ba jóg
taxaw, dañu koy rey ! Xale bu góor bi,
Ninki, dafa rekk soxar, moom ! Ci tele bi,
benn janqu tubaab a ngi làkk nasaraan.

Ni muy waxee gën a gaaw ! Waaw,
moom sax ndax dina noyyi suy wax ? Saa
yu noppee, am benn woykat bu feeñ ci
tele bi. Aatu jot naa gis ñeent mbaa
juróomi woykat ñuy tëb di dal, ñaq tooy
xepp, di yuuxu, sol ay yëre yuy melax.
Kenn ci ñoom a ngi fecc taatu-lawbe, ànd
ak ay janq yu sol yëre yu ñuul kukk.

Góor gi Aatu ne ci xelam :

« Céy goloo am bayre ! Gone yi ma gis
ñuy fecc léegi yépp, golo yi donq lañuy
toppandoo ! »

Ñaari golo yi ñoom taluñu dara, xanaa ne
jàkk tele bi, ne tekk, noyyi sax defatuñu
ko. Aatu Sekk sog a nànd nag lu tax ñu
gëj koo wéttalisi.

Ndeke guddeek bëccëg ñu ngi seetaan tele! Leneen lu dul loolu safatuleen.

« Xanaa ma jàppe ko noonu, boog ».

Aatu taxaw na lu mat genn-wàllu waxtu ci buntu saal bi, te Ninki-Nanka yëgu ci dara. Bi doomi golo yi génnee, fekk nañu góor gi Aatu mu takkaat buumam ba mu dëgër, di nelaw-nelawlu ci taatu niim gi. Fan yooyu yépp, golo yi dañu xawoon a mel ni ñu fàtte góor gi Aatu Sekk. Su leen gisee, dañu ko romb, dem ci waañ wi defari seen kafe, daldi gaawantu dellu jaaxaan ci kanape saal bi.

Aatu moom, dara dàqalu ko nëbbu di seetaan ñaari golo yi ñuy seetaan tele ! Ñaari waxtoo ngeeti mu tafu ci ginnaaw bunt bi di leen xool. Nankaa ngi ànd ak benn woykatu tubaab bu jigéen di fecc, kookuy woy, mu koy awu. Lu ndaw si def, mu def ko. Mu ngi la koy salliirul, di fëgg dënn bi, di wiccax bopp bi, ba ne tuuti mu taxaw, ne jabb loxo càmmooñam Ninki.

Kokku téye ci ndigg li, ñu ànd di
wëndéelu, fu nekk ñu fay sànni seeni tànk,
coow li ne kurr ci saal bi. Góor gi Aatu
waaruwul yem ci. Dafa tiit bay dankaafu
boppam :

« Aatu Sekk, ñaari gone yii waxaguñu li
ñu la naral, de : ndof ak dee ngi lay yoot.
Bul ko nangu. Lànkál, Aatu Sekk, bul
nangoo jommi. » Aatu Sekk, yaa yey
muslu ci sa ñaari gan yi. Bàyyima yii, soo
leen di xeeb ñu lay gaañ ! Nook ñoom a
bokk dunyaa. Ëpplewunu leen ci benn
yoon. Dégg naa sax dinañuy yéemu lee-
lee ci sunu njaayum puukare mu metti, di
nu jëw ci seen làkk, naan, xam naa :

- Doomi-Aadama Njaay yi fan lañu teg
seen bopp ? Lu tax ñu yaakaar ne képp
kuy noyyi ci kow suuf si ñoo la gën ? Aa !
Neex ba dee !

*

* *

Soldaari Dibi-Dibi yeek way-fippu yi
wéerati nañu seeni ngànnay.

Ñetti fan a ngii Guy-Géwél ne selaw.

Taxul nag waa gox bi ñibbisi. Loolu, kenn waxaalewu ko sax. Mel na ni Dibi-Dibee jekku way-fippu yi. Bi Aatu Sekk dégge loolu, dafa jàpp bopp bi, mbir mi def ko tiis wu réy :

- Ba waa ju kannasu jii daal, moo nar a wéy di nu jiite ! Dina fi toogati ay at, di nu tuur àndaari wax, ñépp di ko sukkal, di raam, ku jóg taxaw mu dóor la bal nga daanu ! Waay Afrig moo sonn !

*

* *

Sàkk pexe jot na. Moo yey fagaru, bala ko ganam yiy jommal. Guddig lëmm la toog, ne fàww mu fàttaliku lépp lu mu mas a xam mbaa mu mas koo dégg ci mbirum golo. Ku bañ ñu bett la, dangay teel a fagaru. Ndax bés bu fippu yeek Dibi-Dibi juboo, ba ay wi dakk, moom Aatu Sekk dina defanteek golo yi ba géej gi fer. Du ci bañ dara, nag ! Dinañu ko wax lu waral ñu yeew ko ci taatu niim gi dëj ko fi.

Aa ! Moom daal mooy seen jaam ? Dina leen won mooy kan !

Ninki.

Nanka

« Sunu xaree nar a metti ! Dinaa leen jàng ba jeexal leen, ndax ma xam fu ma leen di jaar ! »

Aatu Sekk lim ci xelam fànn yi mu yaakaar ne warees na cee gëstu ngir gën a xam xeetu Ninki-Nanka.

« Lépp lu gëstukat yi bind ci mbirum golo, war naa koo jàng. Dara waru ma cee rëcc ». Jamono jan la xeetu golo feeñ ci dunyaa. Fan la golo gën a baree : réew yu tàngé ni réewi Afrig yi mbaa ci dëkk yu liwe ni yu Tugal yi ?

Dëkk bi kenn sañul a bóom golo. Nekkul réewum End, saxam ? Askan yi leen di wàjj, di lekk. Golo yi dëkk ak nit ñi, di dem aka dikk ci mbeddi Sibraltaar yi. Lee-lee kenn ci ñoom taxaw ci benn bitig, jënd sigaret, taal, daldi xëcc ba noppi sànni saxaar si, dëngalu dem yoonam.

Golo yi ñu tëj fii ci Toolu-Buur, gone yiy ñëw di leen seetaan, di leen sànni gerte kemb ak xollitu banaanaak xollitu sorãs.

Naka la golo yiy dunde ci àll bi.

Ni ñuy tannée seen njiit.

Ni ñuy séye ci seen biir.

Li ñuy lekk. Góor gi Aatu di lim ba agsi ci ni golo gu jigéen di doxaleek ay doomam. Mu ne ci xelam :

- Lii mooy li ëpp solo ci mbir mi.
 - Ni golo mēnee toppandook ḡóobi.
- Ñaawaayam bu metti :

- Ku ñu ne yaa ñaaw ni golo, xas nañu la dëgg ! Ndax rab woowu sax am na wàll ci cosaanu réewum Jafune ? Xelu Aatu ne yarr ca juróom-ñeenti téeméeri junniy golo ya jógaloon Nijaay Gaynde. Guddeek bëccëg ñu topp ko. Muy fàdd rekk, wànte saa yu demee baa yaakaar ne jeex nañu, ñu gën a bare ciy bëtam, topp ko rekk, ñii langaamu ci cari garab yi, ñii di ko sànniy xooxi màngo.

Ñu jàppee ko noonu lu mat juróom-benni fan. Nijaay Gaynde dem ba amatul pexe, mu jaaxaan, jébbal leen boppam. Ñu wër ko nag, di ko ñóobi, di ko saaga ci seen kàllaama golo. Ba mu leen wóoree ne Nijaay Gaynde Njaay saay na, ñu bàyyi ko fa dem seen yoon.

Ni golo nirook nit, nag ! Moom kay, ñépp war nañoo xas golo ba mu des nun. Ndax lee-lee nga ubbi ab téere, gis ci nataalub Doom-Aadama, nga xool bu baax xar-kanam gi, mu indil la bu baabun mbaa bu dàngin. Jàkkaarloo golo ak nit mēnees nañu cee duy géeku xam-xam. Su la golo nee jàkk, fàww sa yaram daw, nga dawale say bët. Du tax mu may la jàmm. Am na lu mu lay wax, de. Soo demee nun ñii danu ko def i ree, mu naan :

- Xoolal ma ngóor sii rekk ! Sama mbokk mee ñeme lu metti ! Waay, yaa sob ! Lu la xiir ci gii génn xeet ? Li ngay tiitaroo, jar na koom ? Yaak man la woon démb, nuy dóor-dàqe ci àll bi, di dunde ay xobi garab ak i doomi màngo. Fàttalikul.

Dafa neexoon ba dee ! Nga xéy bés rekk
ne doyal nga ci nekkín boobu ! Ban njariñ
la la amal, tey ? Nee nga tuddatoo golo,
ndax yaay Nit. Su sa soxna ëmbee, nga ne
ko bumu jaar ci sama tur, mu may woowe
noppi-jaboot. Fu mu foog ne dinaa fa aw,
mu jaar fa ca des ndax rekk ragal dajee
man, ma jigadi doomam. Nee nga yow
rekk a am xel, di defar ay ropiaan ak ay
juntukaay yu kenn xamul. Yu ñàkk
faayda yooyu tax nga xeeb ma. Sa doom
yu xamadi yi duñu ma romb te neewuñu
ma :

- Mbëllee ! Céy golo, lu tax nga ñaaw nii
ak sa taat yu laakk yi ?

Ñaawuma kañ, doom, damaa niroom baay
kepp ! Ñàkk xam li mu waral bare na ! Te
bu dara desul lu dul ñóobi, maa ko dàq
fuuf say doom ! Te sax, nanu waxante
dëgg, saa waay. Tas nga àddina si, sonal
sa bopp, dëkke naqar. Bi nga xamee ne
noonu la yëf yiy mujje, mënnoon nga des
fii, ci kow garab gi ! Bul ko yàggal, ngóor,
tee ngaa yéegaat, fekksi ma fii ?

Li nga nekke kat, gisuma lu ko jar ! Ku nekk naan sa moroom maa la dàq daw, maa la dàq jàng, sama jëkkër moo ëpp xaaalis sa jëkkër, sama réew a ëpp doole ci réew yi ci àddina si sépp ! Yu ñàkk solo yooyu bañu leen ci ba ku jekku sa moroom butti ko. Waaye fi nga ma yéeme dëgg, mooy bi nga jëlee sa sagaru kayit, rëdd ciy nataal, tudde ko xaaalis, làq ko fu sore nag, nit ñi war a reyante ngir xam fu mu nekk, ñu fexe ba luqatee ko fa. Waaw. Yow kat yaa ne ku amul ci kayit yooyu ba mu doy, du lekk du naan, te bu feebaree du faju ! Loolu nag, nga wéer ko fan, yaaram ? Góor gi Aatu geestu fu nekk, di seet fan la golo giy waxeek moom.

Réewu Dibi-Dibee doy waar ! Waaye nag, du toog ne yàcc-yàccaaral, ay golo di ko xas !

Xol bi daldi jóg, mu tëb, ne day fekki Ninki-Nanka fa muy seetaane tele, defanteek moom ba mu saf sàpp ! Waaye góor gi fàtte woon na ne buum a ngi yeewe ci baat bi.

Ni mu xëccoo, buum gi naj ko, mu yuuxu.
Nankaa jëkk a génn, gis ko, daldi woo
mag ji. Ninki ñëw, gëdd góor gi ba noppi
fasaat buum gi ba mu gën a dëgër.

*

* *

Guddig sàttumbar. Biddéew yaa ngi tiim
Guy-Géwél di melax ci asamaan si. Yoo
yeek yeneen gunóor yaa ngi biiw. Lu mat
waxtoo ngi nii Aatu Sekk di wër garab gi.
Waaye mënul a dem fu sore ndax li ñu ko
yeew.

Jékki-Jékki ëtt bi leer nàññ, suuf si yëngu.
Aatu Sekk séen lu xàwwikoo ci asamaan
si, wëndéelu ci jaww ji ba noppi tàbbi
géej, ni :

- Tu-tuuy ! Ne tuuti mu dégg ay tànk yuy
jëmsi ci moom. Mu daldi ne ci xelam :

« Ñooma. Agsi nañu. »

Ñan ñooy ñëw sax ? Waa kër Dibi-Dibi
mbaa way-fippu yi ? Waaye ndax loolu
sax amati na solo ?

« Ak ñu ngeen mënti doon, maa ngi leen
di xaar ! Ñëw leen def ci man lu leen

neex ! Yàllaa leen ëpp doole fuuf ! »

Xelu góor gi Aatu Sekk ne yarr ci Ninki-
Nanka. Mu yuuxu :

- Yéen daal, waat ngeen ne sama saal beey
seen fowukaay ! Baax na ! Su ma leen fa
fekkee dinaa lakk seen lu bon !

Mu direeku ba ci ñoom, fekkati leen ñu
jaaxaan di seetaan tele. Ku mas a gis lii ?
Tele buy tàkk guddeek bëccëg... Ay
futbalkat a ngi topp ci benn bal bu weex di
daw. Am na ku ñu ci ne jabb benn kayit
gu xonq, dàq ko ci biti, mu teg ñaari loxo
yi ci bopp bi, di jéggalu. Moroomam mi
mu gaañ a ngi jàpp ci tànk bi, di gaññ, di
wañaaru ci déndub futbol bi. Doomi golo
yi ñoom, ndekete ñu ngi janook seen tele
di nelaw bay xandoor. Aatu Sekk daldi
dëpp, xool montaram.

- Ñetti waxtook genn-wàll rekk a jot. Bët-
setagul. Nelawaat xej na fi.

Du ñàkk mu am ñu ne góor gi Aatu Sekk bare na lu muy wax waxu telewison.
Ñooñu de, su ñu seetoon bu baax seen xel, dinañu xam ne yëf yi mënul a deme neneen. Naka lay def ba xelam du nekk ci tele bi dëkke tàkk ci saal bi ? Mu ngi Guy-Géwél di xaar. Lu muy xaar ? Xamu ko. Xamul it ñan lay xaar. Ñu ngi ci yoon wi daal, ak seeni ngànnay. Ginnaaw reyantee xew Jafune, kañ ! Aatu Sekk fexewaat ba yolomal buum gi ñu ko yeewe, raam ba ci buntu saal bi, tiimaat Ninki-Nanka. Telee ngi wone ay saar de kombaa yuy yàbbi safara, di mbëkk garab yu ndaw yi ci àll bi, ñuy daanu. Ay soldaar a ngi daw, di wut fu ñu làquji waaye fu ñu aw, saar yi kar leen, soqi, faat ci ñu bare.

Bi loolu weesoo, ñu gis benn soldaar bu ñu jam ci dënn, mu nekk ci sukkuraat, ndeysaan, tēdd ci ñax mi, deret jiy walangaan, muy janeer. Mook coroom ñu ngi dóor-dàqe ci kow benn tund, di xàqataay.

Ku leen gis xam ne ñoom ñaar nobante
nañu lool. Ndaw si taxaw, joxoñ bakkanu
far wi, cof kook baaramam, ne ko :

- Fii laay noyyee !

Ku góor ki ree, gën koo kott.

Janq bee ka rafet, kaar ! Karaw gaa ngi
ñuul kukk, di watatu ci ginnaaw mbagg yi,
cëru jigéenam yépp mat sëkk. Xaleelu
góor bi dab ko, kottaat ko, ñu
fóonantewaat. Ñu teqalikoo, ku ci nekk ne
jàkk sa moroom, ñuy làkk nasaraan.

Ku góor kaa ngi tàggu janq bi, naan ko:
Maa ngi nii di waaj a dem xare, ni samay
moroom. Yow rekk laa mas a nob,
Margërit. Su ma dellusee ci jàmm, dinanu
daganal diggante bi. Boo gisee Margërit,
mu ngi jooy, ndeysaan, bay yikkat, far wiy
jéem a dëfal xol bi. Noonu ñu
kottantewaat, fóonante ba mel ni ñu
àndatul ak seen sago. Ndaw si jékki-jékki
jéngu, futtiku sànniy yëreem, ne moom
moo tey, dafay jébbal far wi boppam ! Ku
góor ki lànk, ne ko mukkk du ci dal.

Bi film bi àggee foofu nag, Aatu Sekk
seetlu na lu doy waar. Bi ndaw si
tàm balee futteeku, ñaari doomi golo yi
dañu daldi tàggook seen sago ci saa si. Ñu
ngi yuuxu, di tàccu waa ji. Waaye bi
soldaar bi bañee tēdde coroom, jéppi nañu
ko lool. Dem nañu sax bay dóor tele bi, di
sànni seeni loxo fu nekk, di ciipatu, di
saaga waa ji ! Mel ni ñu naan :

- Ngóor sii moo ñàkk faayda, dēgg ! Gel
bu tooye nii moos, yéene la ko, di la ko
jox ci xol bu sedd, ngay nakk-nakkal !
Mbaa du ponkal mii daa tële, di ? Aatu
Sekk gën a tee waaru. Waaw, mbaa du
gune yi dañoo dégg nasaraan ?

« Xanaa kay du ci tele bi lañu jàngé làkk
woowu ! »

Góor gi Aatu Sekk walbatiku, raamaat
ndànk ba ca taatu garabam ga, yeewaat
boppam, jaaxaan, di nelaw-nelawlu, ni mu
ko tàmmeef. Ban bés lañu nekk ?
Altine ? Àllarba ? Xamu ci dara ba dara
boolo jeex.

Bés yi maasaloo nañu. Jamono ji ci boppam saay na. Aatu Sekk njort na ne léegi ràññee tàkkusaan ak njël të ko. Li wóor daal, moo di ne fexe na ba dagg buum gi ko doomi golo yi yeewe, dem doxantu moom kenn biir Guy-Géwél. Keroog jooju la Aatu Sekk bég ! Péexu géej gaa ngi koy dugg, di yëkkati mbubbam, di raxas xel meek xol bi ba ñu set wecc. Waaye bésub tiis la woon it !

Guy-Géwél a ngi xasaw xunn ndax néew yu yàqu yi tasaaroo ci mbedd yi. Saa yu leen jube, ay tan naaw, tag ciy garab, xaar fa ba Aatu sore, ñu wàccaat di luqati bëti néew yi, di daggat seen yaram. Yàllaa musal keroog Aatu Sekk ba dajewul ak soldaari Dibi-Dibi yi mbaa way-fippu yi. Céy ! Ku ko ne woon dina toroxi bés ba ay golo di ko def seen jaam !

Moom Aatu Sekk, doomu Fara Biram Sekk ma maamam Saa-Ngóone Penda Sekk des Somb ! Monte de, su ko neexoon mu jaare fi dem yoonam ! Waaye yëf yi jarul a yàkkamti.

Sàllaaw dina won ñaari golo yi mooy kan!
Du daw mukku ba noppi di taafantoo wuti
doole. Déédéet ! Day dellu kër ga, jébbal
boppam Ninkeek Nanka te xam ne yàgg-
yàgg dina leen jekkuji. Xanaa du ndànk-
ndànk ay jàpp golo cib ñaay ? Naka la
doomi golo yi dégg Aatu Sekk laal buntu
kër gi, ñu daldi dawsii di ko xool ay bët :

Foo nekkoon, yow ? Kañ nga tekki sa
buum bay dem di wëndéelu biir Guy-
Géwél ? Tey lanu lay ñef ba nga xool
benn béréb ! Xaj bu bon bi ! Ñàkk jom ba
dee ! Aatu Sekk a ngi dof-doflu, naan
leen :

- Goney mberaago yi, dama tàllali woon
samay tànku. Lu leen tee gunge seen
maam ? Yéen a bon ! Man sax mere naa
leen ! Ñaari doomi golo yi salliiru, song
ko. Góor gi Aatu gis ni ñu ko wère, di tëb
di dal, di xultu, mel ni ñuy waaj a xar suuf
si dugg ci. Bi leen Aatu Sekk déglóo bu
baax, la koy sog a leer ne nasaraan lañuy
làkk. Mu xaw a jëli li ñu koy wax :

- Foo nekkoon, Aatu Sekk ? Seet nanu la
ci kër gi yépp ! Waaye nun nga koy
digaaleel, li nga def tey moom dootul

ñaar ! Noonu, Ninki jël benn musóor tàkk
bèt yi, tafaale gémmin gi, bàyyil ko tuuti
fu mu mën a noyyeek bakkan bi, ba noppi
nag taxawal ko ci taatu niim gi, wërale
yaram week benn buum gu gudd a gudd.
Bi mu ko yeewee ba mënatul a yëngu, ñu
dal ci kowam di ko dóor ay dóor yu metti.
Caw nañu góor gi Aatu Sekk benn yoon,
caw ko ñaari yoon, caw ko, cawaat ko, mu
ne kěj, faalewuleen, mel ni du moom
lañuy dóor. Nanka gën a mer, nag, daldi
suy kaani gu mokk ci góomi Aatu Sekk yi
! Yaramu góor gi mel ni da ñu ci sottiy
xal, muy yuuxu, di leen saraxu ni gone gu
tuuti.

Doomi golo yiy màttu, naan ko :

- Ñaw ! Danga doon jaay dërkiis rekk !
Gat di ! Aatu Sekk xamatul lu ko yéf yiy
niru, muy jooy, naan leen :

- Waaw gone yi, lan laa leen def ? Lu tax
ngeen bañ ma nii ? Rey leen ma benn
yoon ma noppaluji àllaaxira !

*

* *

Doomu-Aadama Njaay moo kéemaane !
Góor gi Aatu dafa jékki-jékki rekk, benn
woy ne cabax ci xel mi, mu yëg ni yaram
wiw dawé. Ndax sax woy woowu dafa
jóge fu sore, ñëw dëgg-dëgg ci xelam ?
Du rekk ay kàddu yu neex, kaar, yu
ngelaw li yëkkati, ñuy wëndéelu ci jaww
ji, di ko gungewaale moom Aatu Sekk ci
tukkeem bu mujj ?

Man ràkkaaju naa ! Waaw, man ràkkaaju
naa ! Waay, lii moo neex waay ! Déedéet,
ngelaw li ci boppam mooy woy, moom
mu koy awu, di ko gunge, naan ci

suuf : Man ràkkaaju naa ! Waaw, man
ràkkaaju naa ! Ngelaw, am nga géwél, te
man mii, Aatu Sekk, maay sa géwél ! Na
ko ñépp xam bés niki tey !

Li muy woy ci suuf yépp, mu ngi jéem a fàttaliku lan moo tegu ci kàddu yooyu, ak fan la leen mas a dégge. Ndax du woyu kasag wu mu daan dégg ci ngoneem ? Wànte woyu kasag neneen lay tédde, mooy gën a xumb. Bu gaa ñiy tégg, rëkk yeey gën a jegeyoo.

Waay Ninki-Nanka, kaay tekki samay loxo ndax ma mën a tàccu ngelaw li !

Man ràkkaaju naa ! Waaw, man ràkkaaju naa ! Su ragalul woon a fen de, dina ne ci bàkkub mbër mu fi siiwoon la ko xelam jukkee. Du bàkku Yuusu Jéen sax ? Xéy-na it muy bu Maam Góorgi Njaay.Cam ! Sëtu Maram Jéen ! Waaw !

Wax dëgg Yàlla, xamul ci kan la mas a dégge woy wii.Waaye su dul woon kumpa googu, ndax Aatu Sekk dina am bannex bu ni tollu ? Ci diir bu gàtt a gàtt, mu dellu nekk waxambaane, di daagu ci biir géew bi.Man ràkkaaju naa ! Waaw, man ràkkaaju naa ! Mu bëgg it xam lu kàddu yooyu tekki, mu të ko.

Ku leen fent ? Lan la ci jublu woon ? Am
na ay kàddu yuy yëngal nit ki te du xam lu
tax. Gayndee Njaay, mbarawàcc ! Baat
boobu, saa yu ko waa Jafune dégge,
tàggook seen sago, mu ñaax leen, ku ñu
song daan la. Fan la Ninki-Nanka génne,
ba ñëw janook moom ? Keroog la góor gi
Aatu Sekk mas a réccu li mu toppul waa
Guy-Géwél ba ñuy gàddaay. Waaye fekk
na su ma yëgoon dem yoonam bu yàgg a
yàgg ! Xef-xippi ay soldaar ne mëll ci ëtt
bi. Aatu Sekk xàmmee waa kër Dibi-Dibi.
Ni ko Ninki-Nanka yeewe ci taatu niim gi,
mu ngi muut-muuti ndax bëgg a fexe nu
mu rëcce. Aatu Sekk a ngi tiit ba fàtte ne
dañu taf gémmin gi.

Muy jéem a yuuxu :

- Wiiw Dibi-Dibi ! Wiiw Dibi-Dibi ! Dibi
Dibi ! Waaye kàddu yooyu benn agsiwu ci
ba ci gémminam, ñoom ñépp a naju ci biir
putam, des fa. Aatu gis leneen lu doy waar
Loolu lan laati ? Xanaa ay soldaari
Tubaab yu wàcce ci garab gi, di daw ci ëtt
bi, fu nekk ñu dugg fa. Aatu yéemu :

- Waaw, kañ la Tubaab yi bokk ci xeex
bi ? Ndekete at yii yépp xaj yu bon yaa
ngi ci kow garabi Guy-Géwél yi, tiim ma !
Ñii ma gis ñuy wëndéelu ci kër gi de,
benn Xonq-Nopp mooy seen njiit ! Walla
boog damay gént ? Bi Aatu Sekk génnee
ci mbedd mi di seet lu xew Guy-Géwél la
dajeek ñi ci des. Ñaar-fukki Xonq-Nopp
yu làqu ay at ci kër gi te moom Aatu Sekk
yëgu ci dara ! Seetal ma lii rekk ! Benn
soldaar génne ci saal bi, ànd ak Ninki-
Nanka, ñëw ba ci kilifaam, am lu mu ko
wax. Kooku xool Ninki-Nanka, tàllal ko
loxo, ñu jàmmasante bu baax. Góor gi
Aatu Sekk gis ni soldaar seek doomi golo
yi wegantee, mu daldi xàqataay : Ndekete
nii la àddina suy tukki di mel ! Lu fi
soldaar yu weex yii di wut ? Wóoy, man !
Ku may wax lu xew Jafune ? Ay soldaar
yu weex tàll ! Ñaari golook seeni daar-
daar ! Ma ni : lu xew Jafune ? Yaayu
Ninki-Nanka agsi, ñëw ba janook góor gi
Aatu Sekk, daldi taxaw.

Ñu xoolante ñoom ñaar, mu rocci fetal gi
mu làqoon ci lafu sëram, dàkk ndànk Aatu
Sekk. Golo gu jigéen gi soqi, soqiwaat.
Góor gi Aatu Sekk yëg ni ko ngelaw liy
tàggoo, di raay kanam gi : Man ràkkaaju
naa ! Waaw, man ràkkaaju naa !

TÉEREB WIS

Badu, wóor na ma ne su ma la laajoon lan
mooy gën a biral sunu aaday cosaan ci
mbirum fo ak tàngal yaram, dinga ma ni :
- Làmb la, Ngiraan.

Su ma delloo ne la :

- Limal may turi mbër, du ñàkk nga ni ma :
- Tafaa Géy mbaa magam Mbay Géy,
Duubal Lees, Mànga, Tubaabu Joor ak
Bàlla Béey.

Su dee ku la mag laa laaj loolu, xéy-na
dina ma ne :

- May ma, Ngiraan, ma fàttali askan wi
jaloorey Mbay Ja Jóob, Abduraxmaan
Njaay Falañ, Paate Jóob, Fóode Dusuba
walla Landiñ Jaame.

Mbër yooyu yépp, bëre-dóor a tax ñu xam
leen. Yow Badu, soo daggee paas dem
seetaani làmb ja Ibba Maar Jóob, mbër yi
takk seeni gällaaj, ñu leen di tëggal, ñu
ngembooy sëri rabal yu rafet di bàkku, di
tuuroo soow ak saafara, Xaar Mbay
Majaaga di woy :

Làmb góor a ko moom,

Lii bu doon làmbu jigéen sax jeex na- a-a-
a, Ku ci nekk ànd ak sa gàngóor, gaa ñiy
sànniy pitax ak a toj ay nen, loolu yépp
soo ko dégge, teg ci sa bët, fàww sa
yaram daw, Badu. Noo def sa xel dem fu
soree-sori. Ñu dégg laak ñu bañ laa dégg,
dinga ne :

- Futbol neex na lool te am bayre, waaye
ci dëgg-dëgg làmb mooy sunu cosaan, ni «
sumo » mbaa « sido » nekke cosaanu
réewum Sàppon. Kon jaadu na ay nit jóge
bitim-réew, ñëw di jël ay nataal mbaa di
defar ay film ci sunu làmb ji. Su ñu delloo
fa ñu dëkk, dinañu ne :

- Po mii ñu leen di wonsi nag, waa
Senegaal a ko moom. Bi ko seeni maam
sàkkeek léegi, lu mu néew-néew, war naa
mat fanweeri xarnu ci ginnaaw.

Ku ciy sañ a teg baat ? Monte de Badu, su
ñaari mbër yi bàkkoo ba noppi, def seeni
déebaa-déeb ba janoo di léewtoo,

ku ci jëkk a yëkkati sa loxo dóor sa
moroom teggi nga yoonu aadaak cosaan !

Lu ma tax a wax loolu ? Dafa fekk ne
bëre-dóor, ak li coow liy bare yépp, Maam
masu koo xam. Bëre dóor, benn Tubaab
bu xonq coy bu tudd Mórís Saken moo ko
dugal ci réew mi

Mórís Saken moomu, minise la woon,
dëkkoon Sàndiñéeri gii, ci wetu marse
Sàndaga. Bi ma newee gone, gunge naa
bés sunu benn Garan muy seeti tubaab
boobu ma lay wax. Maa ngi gisaat Mórís
Saken. Ku am taxawaay la, kanam gi wow
kon, mu xaw a xuuge. Mu ngi sol keroog
tubéy ju gàtt, yeel yi ne fàññ, sew ruuj. Ñi
muy liggéeyal ay doomi réew mi lañu,
waaye moo leen yilif ñoom ñépp.

Bi nu duggee ci mbaar mi maak Garan
Maxu, Tubaab baa ngi dem aka dikk, ñàq
tooy xépp, di joxey ndigal.

Tey nag Garan Maxu dafa àkksi Mórís
Saken, ndax nee na tubaab bi dafa ko
ameel xaalis.

Garaŋ Maxoo fi dàq xeex, èpp fi fit,
waaye du tooñ. Moo tax mu jëkk jéem a
sàng Tubaab bi sutura.

Kooku di ko jaay ñàkk teggin :

- Nu tarwaaye, Maxtaar, paa salaamaaleg

Ust ! Ayca ! Garaŋ Maxu daldi gis
boppam ci saa si :

- Waay, Xonq-Nopp bii man lay sèppu,
tey laay dëgg ndeyam ba mu xool benn
béreb ! Naka la wax loolu, daldi jubal ci
Saken, tàllal ko loxo :

- Sama kaaw laay jëlsi, laa wax ! Gaawal,
mbaa ma...

Waay ! Ñu xoolante ñoom ñaar. Boo
gisee mbaar mi, ñépp a ngi liggéey-
liggéeylu, waaye kenn noyyeetul sax.
Móris Saken yuuxu moom it :

- Fous-moi laa camp ! Haa ! Toi menacer
moi, allez, dewoor ! Xawma kan, wànte du
Garaŋ Maxu mooy nangu ñu koy toroxal
ci biir ay nawleem !

Dafa daw wuti Tubaab bi, taxaw ci kanamam, xulli ko. Móriis Saken gis paaka bi Garaŋ Maxu téye, daldi tàmbalee dellu ginnaaw. Fu mu aw, Garaŋ Maxu topp kook paakaam. Ñépp a ngi ne tekk, di leen seetaan. Benn paa bu doon liggéey ak Saken ne Garaŋ Maxu :

- Maxu, mbaa seet nga bu baax li ngay def?

- Amul fog ! Su ma seen gaayin bi feyulee sama kaaw tey dinaa ko butti, fanaani jeel, man Maxtaar Gaynde ! Góor gi ne ko :

- Yoonu jàmm sorewul. Ñii baaxuñu, de ! Ñaata la la yoreel, sax ?

- Weer wii ñu génn, indil naa ko juróom-ñeenti mbër. Moom xam na ñaata la.

Li muy nekk kabase yépp, Móriis Saken xam na ne Garaŋ Maxu jekku na ko. Mu soppi yëf yi ay kaf, daldi ree :

- Toi aimer argent, Maxu ! Moi ami, te payer argent !

Garaŋ Maxu ne kěj, di ñàngal. Ñu fey ko xaaŋisam, mu jiital ma, nu dellusi Ñarelaa. Keroog may na ma lu ma jënde pastel ci Meer Màngget ba noppi ne ma :

- Du xam nga Tinaa Delgaado, sama gelu ñaaña bi ?

- Waaw, Garaŋ !

- Joxal ma ko ñaar-fukki dërëm yii, ne ko mu rëgal ci kaccuupa, maak sama kàngam yi dinanu reersi ngoon !

Garaŋ Maxoo doon ngànd dëgg ! Masul a nangu kenn yab ko. Badu Taal, ak lu waay mën a wax, Senegaal réewu bañkat la !

Xawma naka la tubaab yi def ba xoj ñu ak seeni karwaat, ñuy dox nii ci seen waaw !

Jaaxal na ma de, man Ngiraan Fay ! Lii

moo dox waar ! Bañkat yi mel ni Garaŋ

Maxu yi fi jaar yépp, teewul ay

doxandéem ñëw moom nu, di nu wommat, nu topp ciy yagar-yagari ni ay bàyyima !

Léegi de, nee nanu noo moom sunu bopp.

Waaye man de, gisuma fi coppite gu jar a wax. Tey la Waalo gën a aay.

Afrig yépp nag a may tax a wax. Muy Lumumbaa, di Sànkaraa, di Séex Anta Jóob, di Móngo Beti, di Amilkaar Kabral, di Sàmóori Ture, képp ku mas a aw yoon wu Tubaab bi xàllul, tam na la dëmm mbaa mu bóom la ! Cim ! Ngay Doomu-Aadama ni ñépp, ñu tēnk la te saño sax yēngu. Jéngu ? Yēngu ? Déedéet ! Sa xel nekku ci, moom ! Yow ci sa bopp yaa gën a dëgëral buumu njaam gi.

Ngay Doomu-Aadama ni ñépp, di nangoo soppiku ba ame jëmmu golo ak jikkoy seku !

Waaye nanu dellu gaaw seeti Móris Saken. Dëgg la, keroog Tubaab bi tooñ na Garañ Maxu ba ñu xaw a cóoki ñoom ñaar. Lu Yàlla tudd kenn mēnu ci dara, wànte Móris Saken nit ku woyofoon la. Ñarelaa gii de, ñépp la fi amaloon jàmm, wax dëgg Yàlla. Daan na fi faral di seetaansi ay kasag mbaa ay mbappat. Ndekete booba am na lu réy lu mu nar ! Xéy nanu bés dëgg ne Móris Saken ubbi na làmbu boppam ci wetu Ñaay-Cokkeer.

- Làmb laa dégg, de ?

- Sàllaaw. Ci néeg bu yaatu la gaa ñiy bëree.

- Kañ lañu daan bëre ci biir néeg ?

- Loolu kay doy na waar !

- Man de, dinaa ko deñi kumpa !

- Doo ma fi ba !

- Ayca, nanu seeti naka la nen di bondee ci kekk...Ñu ànd ñoom ñépp, ne ñu ngay seetaani làmbu Móriis Saken ju kéemaane jooju. Saken a nga ubbi woon benn saal ci ginnaaw sinemaa El-Maalig gii. Ba ñu agsee, nuyoo, dem bay dugg, benn ponkal moo taxaw seen kanam, laaj leen seen paas. Ñu xoolante, ku nekk muuñ. Ñoom kat, bëre ba ñu xamoon, kenn masu leen cee laaj dërëm, fo doŋŋ la woon.

Ñu ne ponkal mi :

- Waaw, yaaram, xanaa yëf yi dootul bëre rekk ?

- Aa, wute na tuuti ak sunu bëre, nag.

- Lu leen wutale ?
- Bii, mbër yi dañuy dóorante ay kurpeñ.
- Dóorante tàww ?
- Ay dóor yu metti sax. Lépp xej na ci.
Man mii maay fomp deret ji su ñu xeexee
ba noppi.
- Loolu kay du bëre, leneen la !
- Muse Saken de, bëre la ko tudde.

Li ñuy wax ak waa ji yépp, nit ñaa ngi leen di romb, di dugg ci biir saal bi. Ñoom it ñu fey, dugg. Seetaankat yaa ngi wër benn géew bu ñu sotti suuf su bare. Ñi ëpp ci ña fa newoon di dëkkantee ka bëre, ay bóoy yu doon liggéeyal Tubaab yi lañu. Bés boobu la Garañ Maxu xamanteek Móriis Saken. Garañ Maxu dafa fekk mbër ma ñu ne moo fa mën, mu daaneel ndëndam, ñu sëgg ñoom ñaar. Waa ji jàmbaar la woon ni Garañ Maxu. Seen xeex baa ka metti ! Dem nañu ba muuroo seen deret, mel ni ñu gumba, di jéexante ci lëndëm gi, di sànni seeni kurpeñ ci jaww ji. Yàlla may Garañ Maxu ndam.

Móris Saken fekki ko ci géew bi, yëkkati loxoom. Mbooloo mi àndandoo di tàccu Garaŋ Maxu. Móris Saken waññ xalis jox ko ba noppi takkal ko raaya Tugal ci baat bi.

Ku gisul keroog ni gaa ñi duggsee Ñarelaa, gisoo dara ! Garaŋ Maxu nekk na fi mbër xaat, nun gone yi nu dar ko, mu fent ay bàkk, di woy ak baatam bu xuur ! Garaŋ Maxu bëre na juróom-ñetti at te laalul suuf. Mook Móris Saken ñu faf nekk ay xariti benn-bakkan, muy jàppale Tubaab bi ci liggéeyam. Bu nawet jotaan, dañu daan wër ñoom ñaar mbappati Ndakaaru yi. Ku ñu gis nga am doole, mën a bëre, ñu fexe ba xëcc la, wut ku ñu la booleel. Soo daanee, Saken fey la xalis bu xaw a duun, soo daanoo mu ñamal la as tuut.

Gone yi tàmbalee buuxante buntu kër Saken.

Bëre-dóor daldi juddu.

Fii la woon, ci wetu sinemaa El-Maalig,
ci Ñaay-Cokkeer gii, ci atum 1930. Du
benn du ñaar, mbër jóge na làmb jooju
deretam tuuru, kanam giy nàcc, bëñ yi rot.
Móris Saken dem na bay tëgg làmb noor,
di tëgg làmb nawet.

Lu doy waar la fi Saken def. Dafa dugal ci
boppu goney réew mi ne xeex rekk mën
na laa may loo dundalee sa njaboot !
2Dégg nga wax ji bu baaxam, Badu ?

Saay-saay yi daan taxawaalu Ndakaaru
yépp dégg bés ne xeex ba ñu daan def ci
maliforo mën nañu leen cee fey xalis. Ñu
daldi wàllsi, ne Móris Saken :

- Noo ngi ! Su dee xeex rekk, kenn dàqu
nu ko ! Mbëri kow gi jot ci xibaar bi, ne
ñoom it kenn du leen ëpple ci xalis bi
Saken doon séddale. At mu jàll, xalis biy
gën a takku. Powu kese soppiku xeex,
xeex daldi doon liggéey. Dem nañu ba yëf
yi bëgg a ëpp loxo. Saken ci boppam dafa
mujjee bàyyi liggéeyu miniseem ba, di fey
ay nit ñu koy indil ay mbër.

Xam lépp, wax lépp baaxul, Badu.Waaye
Ñarelaa gii de, am na fi ñetti kër yu mag
yoo xam ne seen alal ji ñuy coow, ci
Móris Saken la jóge.

Ñooñu fi seen njaboot di jaay tey maanaa,
dañu daan xéy jubal pooru Ndakaaru,
waxambaane wu ñu gis nga am doole ñu
woo la ci pet, ne la :

- Saa waay, yaa ngi yàq xaaalis, de.

- Ci naka ?

- Xanaa xamoo Móris Saken, Tubaabu
Ñaay-Cokkeer bi ñuy coow ?

- Kuy kooku ?

- Tugal la jóge, am alal te yéwén ci ba
dee. Soo nangoo dugg ci làng gi bëre, dina
la fey xaaalis bu dul jeex.

- Bëre ? Wax dëgg Yàlla, mënnumaa bëre.

- Jaru ko. Yow mii ma gis, koo dóor
kurpeñ mu daanu. Tee ngaa jaar saal ba,
dibéer jii di ñëw...

- Baax na. Tegtal ma béréb bi ngay wax.

Ay niti Mórís Saken daan nañu bawoo it
Ndakaaru dem Saalum, dem Kaasamaas
ak Fuuta, dem Kajoor walla Kéedugu,
fekk fa waxambaane wu sëgg ci naaj wiy
bey gerte mbaa dugub mbaa ceeb,

ñu ne la :

- Yaa ñàkk faayda dëgg, alal ju dul jeex a
nga lay xaar réewu taax ya, nga nekk fiy
kocc-kocc !

- Réewu taax yan ?

- Ndakaaru laa lay wax ! Te foofa kat moo
dàq fii fuuf ! Su ko defee, nga ne fa ñukk
mbey ma, ñëw Ndakaaru di xeex ca Ñaay-
Cokkeer, Mórís Saken di la ñamal as tuut,
li ëpp ci xalis bi mu lem denc ci
gafakaam, yow nga defe ne yaa téegal
bukki bi, jànq ji topp la, ngeen ànd di
mbuumbaay. Moo, Mórís Saken foo
bawoo ba teersi fi, soppi sunuy aada, yàq
leen yaxeet ? Am na sax ñu naan danga
fee juux rekk, ndax Amerig nga doon
dem, gaal gi taxaw ay fan ci waaxu
Ndakaaru, nga faf fi toog,

sa mbokki tubaab yi jàppale la, ba tee laa tumuraanke. Dégg naa it ñu naan ku bëggoon jigéen nga, te jot nga fee def ay njaaxum. Fu ñu la fekkaa, yow Saken, yaa ngi sex sa kamelyaa, di xëcc. Làmb ji nga ubbi woon Ñaay-Cokkeer, duggewoo ko woon dara lu dul wut alal. Bi nga demee ba yëf yiy dox, danga daldi wàññi li nga doon fey mbër yi te kenn sañu cee teg baat. Badu, xam sa bopp lu am solo la. Soo setloo bu baax, su weesoo Ndakaaru Njaay gii, bëre dóor amul feneen fu ñu koy defe ci réew mi.

Te soo génnee Senegaal, doo gis fenn fu ñu koy def ci Afrig. Muy Niseer, di Gànnaa, di Niseeryaa walla feneen ci Afrig, lu xaw a nirook bëre dóor sax amu fa. Ñàkkul su fa sunu Mórìs Saken mi jaaroon, ñoom ñooñoo ngembu kon di xeex, yaakaar ne loolu ñuy def mooy seen aaday cosaan dëgg-dëgg. Maam Góorgi Njaay juddoo Legoos, tudd Jon Adekunle, Falay Balde dëkk Akaraa ñu koy woowe Kófi Mensaa ! Céy !

Ma wax ko te dee : li ëpp solo ci bëre-
dóor, dóor yi la. Te loolu, maam bàyyiwu
ko fi. Xanaa kay kenn du ma ne Mórís
Saken mooy sunu maam ! Kon xam nga,
Badu, bu ñu demee ba raaya Amerig
wuutu sëru rabal yu yànj ya mbër yi daan
ngemboo, gone yiy bàkku ni ay tubaab, ne
bu leen kenn woowe Saa-Waalo mbaa
Booy Bàmbara, tànnal seen bopp ay turi
Ameriken, loolu lépp su amee warul a
jaaxal kenn. Ni làmb jiy doxe tey ci Ibba
Maar Jóob ak Demba Jóob de, dafa mel ni
lu dellu cosaanam dëggëtaan !

Te cosaanam weesuwul atum 1930, ci
Ñaay-Cokkeer gii. Dama ne : nun waa
réew mii, war nanoo xoolaat sunu bopp,
kat ! Dëgg la sax, doon lii mbaa lee, benn
la, mel nii mbaa neneen amul solo, nun
ñépp ay doomi Maam Aadama lanu.
Waaye kat, yenn ñàkk naw sa bopp yi, xel
mënu koo nangu. Ne yàcc-yàccaaral ci
naaj wi, fu doxandéem jóge ne la doo nitu
dara, maa la gën, nga ne ko neexul ba
neexul waaye wax nga dëgg !

Mag ñu baax ñi fi jot a jaar daan nañu wax ni :

- Roy-dàq.

Ñi seen xel gàtt, jàppe ko ngóora. Néew dégg-dégg mënul a weesu loolu !

Roy-dàq mooy :

- Roy yàq. Yàq sa bopp.

Yàq sa bopp... Soo ci naree am xel ñaar, Badu, fàttalikul wax jii :

- Ku wàcc sa and, and boo dem fekk ca boroom.

*

* *

Séex Anta Jóob.

Badu Taal, jàmbaar xare dëgg a ngoog. Masul a dugg ci dara ba di ci séentu alal mbaa daraja. Lépp lu mu mas a sumb, baat bu mu mas a yëkkati, njariñu askan wee taxoon. Masul a jiital leneen. Moom daal laa xam ne aji-néew ji doole yee ko taxoon a jóg. Lenn rekk a ko soxaloon :

liy tax nit ku ñuul jëm kanam te du
sibooru kenn. Su nu ko déglu woon na mu
ware, dog kon nanu buumu njaam gi bu
yàgg. Nit ku maandu la woon, lewet ba
nga ni lii lu mu doon, ndeysaan, waaye
kenn feesul woon bëtam. Soo toogee tey
ci sa kanamu tele, gis ni Daawur Jaañ
baree tiitar, gis yu ñàkk faayda yi mu jiital
ak ni mu ragalee doxandéem yi nu doon
noot démb, te di nu fowe tey, soo gisee
loolu lépp ngay sog a xam ne Séex Anta
Jóob kenn la fi woon.

Du woon nitu caaxaan. Daawul woon wax
lu ko wóorul, daawul dige lu mu narul a
def. Bu ay ñoñam demaan ba mel ni ñuy
xaw a toqi, dafa leen daan ñaax ak ay
kàddu yu daw yaram :

Yëf yi metti na, gaa, waaye buleen dara
jële ci li ngeen nekk.

Dafa fekk rekk ne waa réew mii, dañu
leen a nax ba soo leen waxee dëgg sax tas
seen yaakaar.

Séex Anta Jóob teel naa làqu, ndax bi ñu koy denci Céytu, ci 1986, amul woon lu dul juróom-benn fuki at ak ñaar.

Amul bés bu ma jullee, man Ngiraan Fay, te ñaanaluma Séex Anta Jóob. Dundam neenul ci genn wet. Miinantewunu woon, gaa. Ay mitiŋam doŋŋ laa daan dem, di ko déglu. Waaye li am solo ci nit ki mooy mu am dégg-dégg. Mën ngay tukki, Badu, agsi ci dëkk boo masul a gis kenn, toog ci pénc miyy noppalu, nit koo xamul romb la, tàbbal ci say nopp ay kàddu yu am solo. Soo téyee kàddu yooyu bu baax, di leen fàttaliku foo tollu dinañu la gunge, amal la njariñ ba keroog Yàlla di la fi jële.

Noonu rekk la sama digganteek Séex Anta Jóob deme woon. Dinaa la wax tey li ma jàng ci moom : nit day juddu bés, ñu teg ci ay at rekk ñu robu ko. Yëf yi gaaw ni xef-xippi. Ku góor-góorlu tuuti, mën ngaa bañ a xejal fen ak tappale ci diggante bu xat boobu. Bu kenn yóbbu sa fit, Badu, bu la dara tax a ñaaw ci xare bi. Loolu de laa jàng ci Séex Anta Jóob.

Xalaatam ak dundam, teen bu xóot a xóot
la.Fexeel ba say doom duy ci, Badu. Man
Ngiraan Fay, giñ naa ni su ko samay
doomi sët defee, duñ ko réccu. Giñ naa ni
su goney Afrig yépp awee ci yoon wi leen
Séex Anta Jóob xállal, ak lu mu yàgg
yàgg yabeel gi dina deñi ba fàww.

*

* *

Ninki-Nanka.

Ñaari doomi golo yi ma la sàkkal ci
Téereb Fent.

Tàngaay a leen gën a jig.

Golo yu mag yi, moo xam baabun la walla
dàngin, ñoo gën a jege nit képp ku Yàlla
bind. Ci li boroom xam-xam yi wax, golo
rab wu am xel la. Su béggee wax dara
moroomam, day yuuxu, di sànniy loxoom,
ci jaww ji, di tēb di dal.

Ki leen di jiite : ki ci ëpp xel ak doole.
Ñoo fi gën a forox nopp. Seenii bēt tamit
baax nañu lool. Ñaata doom lay am :

benn donṅ lay faral di jur te duy faral di
am ay séex. Bu nekkee liir, ci biir bi la ko
ndey jiy boot. Su demee ba xaw a dëgër,
mu teg ko ci diggu-ginnaawam, fu mu jëm
yóbbaaale ko. Xéy-na looloo tax wolof
Njaay naan :

- Alalu golo ca lex ba !

Lii tamit gëstukat yu bare wax nañu ko :
doomi golo, du ñaari way-jur yi rekk ñoo
koy yar. Mag ñi ci gàdd gi yépp am nañu
sañ-sañu jubganti ko. Ñoo koy jàngal rëbb
ak xeex mbaa naka lay yéegé ci kow garab
yi. Su yaroo, ñu neexal ko, tééñ ko, su
leen naree të nu duma ko. Ñaari golo duñu
séy feek ku jigéen ki soxlawul moroom
mu góor mi, cokkaas ko, ñu nekkal ko ci.

Xeetu golo yi bare nañu lool, kaar, te it
wute nañu lool. Bu yàggul rekk la ay
gëstukat feeñal benn xeet wu bees ca
Gabon, ci tàkkal dëxu Efuwe, ci béréb bi
ñu tudde Àllu-Yamb. Geenu golo Gabon
gu bees googu nag, dafa weex tàll, cat liy
melax, di ràyy-ràyyi nib jant.

Nee ñu ñi ko jéem a dékku yépp dañu fa
jóge gumba ! Ca Amerig nag, am na fa
golo gu nirook jargoñ lool, te ñu koy lekk.
Ñi mos yàppam nee nañu dara dàqu ko !
Golo mën naa dund téeméeri at ak lu topp.

Waaye Sinuwaa yi ñoom, jàpp nañu ne ci
mbindeef yépp, golo rekk moo ciy dund
ba abadan. Waa Siin yooyu, dinañuy wax
sax ne su golo demee ba am 800 at, lañuy
sog a mën a jàpp ne mag la. Ci lay door a
sippi, bàyyi yëfu saay-saay ya mu daan
def ba mu newee gone gu ndaw, amoon lu
dul ñetti xarnu mbaa ñeenti xarnu.

Ma toog ci buntu kër gi, ñaari xarit romb
ma. Fu ñu jëm ? Nu ñu tudd ? Xam ! Dégg
naa rekk kenn ki naan moroom mi :

- Waaw, Yuusu, lu dëkk bi wax nag ?

- Léegi kat, kenn booletunu ci dara. Xale
yi jàngì nañu Tugal, ñibbiseek seeni
lijaasa yu dijj, xas nu ba nu ràpp, ñu
sempinu sànni ca xaj. Ki mu àndal daldi
ree, ne ko :

- Yow ! Maa la xam. Waxoo wax ji de !
Am na loo may nēbbati !

- Du dara, sa ràkk jee may bëgg a jaaxal
doṇṇ.

- Kan ci ? Kinne ?

- Ñaata ràkk yu jigéen nga am ?

- Céy yaak sa Kinne mi ! Yéen daal waat
ngeen ne... Ñu daldi jàdd koñ. Mbeddu
Ñarelaa mi neeti selaw, di xaar yeneen
ñaari Doomi-Aadama jaar fi, suy ay kàddu
ci jaww ji, ngelaw li këf leen, yéeg ak
ñoom ba fa asamaan gën a kowee, mu
daldi gas, suul leen fa.

Lii, Badu, yokk ko ci Téereb Lëndëmtu bi
ma àndeek yow dem siyaareji Maam Ngóor
ca Mbériṇ-Saaj.

Sama xel dellu na biig ci sama baay. Lu
ma ko jot a xamal, moom it ? Néew na
lool, wax dëgg Yàlla. Bés, gàddu na yar,
moom baay, ne dafa may dóor. Mu tiim
ma, yëkkati yar bi, ma lemmu làq sama
bopp ci samay loxo, di xaar yar bi dal.
Waaye yar bi dalul.

Ma daldi siggi, gis baay mu ne tekk di ma xool. Sunuy bët daje. Nekk gone du tee yëg yenn yi ci sa yaram. Maa ngi gis ni mu ma xaaree. Li ma def baay kañ laa xamul, waaye jéppi na ma ba fu jéppi yem. Mu sànni yar bi, wiccax bopp bi, ne ma :

- Xawma kan moo nar a tekkiji ëllëg ci sama doom yi, waaye du yow mii, Ngiraan Fay. Sonn naa ci say mbir : sama loxo dootu la laal.

Ma bëgg koo saraxu :

- Dóor ma ba may nàcc, baay. Dóor ma ba làggal ma.

Lu mu metti-metti, moo ma gënal ni nga ma xaaree nii te xawma lu tax.

*

* *

Ñarelaa ak ay taleem yu bare pax te xobbiku ! Foo geestu, say bët dajeek ay minise ak ay metkanisen ak i boroom saret. Ñarelaa ak ay jali weñam yu xuur !

Foo jublu xetu biiñ mbaa xetu yàmbaa
song la, dàq la. Néegi baraagi Ñarelaa yee
fi yàgg ! Yu ci bare maxe nañu ba fënëx.
Lee-lee, su tawee ba séwét, kër yu bare
dañuy taa ba kenn du am foo jaar, mbaa
nga dégg ni am na ay baraag yu màbb.
Mbedd yaa ngi mel niy sën, yoo yeek weñ
yi dëkke biiw, lakkal nit ñi guddeek
bëccëg.

Ñarelaa, ci gox yi ñu jëkk a sanc ci
Ndakaaru la bokk. Boobaak léegi, am na
xarnook lu topp. Su Ñarelaa doon nit, ñu
ne màggat na ba xubidaas, ndax ni mu
soppikoo. Am nay jamono, béréb bu yiw
la woon. Boroom barke yu bare ci réew
mi, fii lañu juddoo, doonte sax léegi ay
miskin ni man rekk ñoo fi des. Sa moroom
yi fi jànge ba am ay lijaasa yu mag, ñu
nga bitim-réew di wut alal, mbaa ñu dëkke
gox yu mel ni Almaadi, mbaa Faan-
Residaas walla Palaatoo.

Am nay jamono, fii la Ndakaaru yemoon.
Soo weesuwaan këru Ñarelaa yu mujje yi,
fépp àll la woon.

Ay till, ay jaan, ay bukki ak yeneen rabi-
àll ñoo fi feesoon. Xanaa looloo tax lépp lu
bees lu mas a dugg ci réew mi, Ñarelaa la
ko Yàlla jaarale ? Du ñàkk. Oto bi jëkk a
wàcc ci dëkk bi te doomu réew mi
moomal ko boppam, Ñarelaa lañu ko
ngéntee ! Céy ! Ku fekkewul bés ba Fara
Mbóoj jógee dëkk baak xantu Wersaayam,
fekkewoo dara !

Li ko dale fii ba tefesu Kusum, foo sànni
mbàttu mu tag. Xawma ñaata la Fara
Mbóoj jënde woon ootom boobu, waaye
xaalis ba mu ko ngéntee ko ëpp fuuf. Laaj
ma naka, ma wax la ko ?

Sëriñ si sotti nañu safara ci Wersaay bi,
ñaanal ko, jeeg ji togg nañu laax, géwél yi
dar seeni nopp xaacu, di tagg ay maami
Fara Mbóoj ca Waalo. Te ku nekk ci
ñoonu ma tudd, Fara Mbóoj teg na dara ci
loxo, ñépp di ci teg seen bët.

Gis nga itam ni watkat yi cosaanoo Kab-
Weer baree tey, kaar, ci Ndakaaru ? Ñoo
fi indi raasuwaar yi ñuy watoo léegi.

Benn doomu Kab-Weer bu ñu naan Tooy
Delgaado, moo fi jëkk a ubbi néegu
watukaay ci Ñarelaa gii. Senegaal ba
Senegaal daj, kenn masu noo jëkk a gis
raasuwaar, nun waa Ñarelaa ! Ci Téereb
Wis bii nga téye di ko jàng sax, dinga
dajeek ndaw su tudd Tinaa Delgaado, muy
toggal Garan Maxu kaccuupa. Tinaa
Delgaado moomu, sētu Tooy la woon,
ndeysaan. Laata Tooy di ñëw Senegaal,
xottu-butéel lanu daan wattoo. Raasuwaaru
Tooy Delgaado bi yéem lool waa Ñarelaa,
nag ! Dégg naa nit ñi dañu daan dajaloo,
di buuxante ci buntu néeg bi di ko seetaan,
muy xuuf aka xuufaat. Saa yu sèqu karaw
waddee, ñu yuuxu, tàccu, daw jiiroo ko !

Àddinay dox ba Ñarelaa mel ni mu mel
tey. Fekk Tubaab bi ñëw fi, aakimu péexu
tefes gi, tabax fi ay kër ak ay isin ak ay
biro. Waaw, Badu, duma la tàyyee laaj lii :
naka la am réew di sàggane ba ay
doxandéem ñëw teg ci moom loxo, di fa
dogal ? Du fii rekk la mas am, gaa, waaye
teewul muy lu dox waar.

Isin ba ma daan liggéeye, benn nit ku
weex donḡ moo fa newoon, ñu koy wax
Póol Gimaar. Bu dajewaan ak yow ci èttu
isin bi, day taxaw ne la jàkk. Soo
sëggulee, mu àjji sa kaabaab. Soo
sukkulee balu ko àq, mu dàq la ci saa si.

Lu waral loolu ?

Ci sama gis-gis bu gàtt bi de, yaakaar naa
ne buum gi ab doxandéem di noseem
réew, di ko wommat ni xar mbaa gëléem,
buum googu Badu, waa réew maa koy
ràbbal seen bopp ! Gis nga ba tàyyi kenn
ci sama Tubaab-Njallxaar yi taxaw lu
yàgg ci kanamu seetoom, di takk ak a
takkaat karwaatam. Su noppee, geestu
soxnaam, siiñ ko, ne ko :

- Dégén, jekk naam ?

Gis nga loolu ba tàyyi !

Tubaab bi, dooleem kese mēnu ko woon
yóbbu fenn. Dafa mánkoo ak ñenn ci nun,
bokk ak ñoom mbuus. Tubaab bi di nu
xeex, ñooñu ànd ak moom di sot, mu di
leen sànni lee-lee seen ñamu-bët.

Noonu la Tubaab bi ñamalee ay doomi
réew mi ci làkkam, ñii nekk ay làppto, ñii
solu soldaar, ñeeneen ñi nekk ay bóoy
walla ay mbindaan. Aka noo ñee woon
bóoy yeek mbindaan yi !

Aa, bul ree, Badu !

Jamono jooju kay, daraja nit kaa ngi aju
woon ci na mu gën a jegee Tubaab bi. Ñu
bare béggoon nañoo nekk bóoy walla
mbindaan ci kër Tubaab yi, mu të leen. Ñi
daan toggal Xonq-Nopp yi, di leen
làpptool, di leen aar mbaa di fobeere seeni
néeg, ñoo jëkk a tabax ay kəri Simon fii ci
Ñarelaa. Man óbërye laa woon isin bu ñu
naan Air Liquide, ca wetu Kaay-Findiw.
Su nu julliwaan tisbaar ba noppi, danu
daan riirandoo, nun waa Ñarelaa, wutali
biir Ndakaaru. Jamonoy tubaab bi,
daanaka saret moo doon Mersedeesu tey !
Boroom barke yi rekk ñoo ci daan dugg,
nun baadoolo yi nu topp ciy rung, mel ni
ñu leen di dar.

So gisee sama gaa ñi, ñu nga ne noŋŋ ci
kow, ak seeni west ak seeni kàsk ! Ku ci
téyewul téere Lamartin walla Wiktoor Igo
la xawma, di yuuxu ci naaj wu tàng wi,
yaa ngay jàng surnaal bi ñu doon wax
booba Pari-Dakaar.

Lépp daal, ngir won nu ne ñoom duñu
ñeexu-ñebbe ! Àddinaa mën a soppiku,
walla ! Léegi, baadoolo yi sax rus nañoo
toog ci saret ñu leen di gis. Sama Aatu
Sekk mi fàttali na la ci Téereb Fent ne :

- Ndànk-ndànk mooy jàpp golo cib ñaay.
Nun ñii tamit, noonu lañu Tubaab bi naxe.
Da doon màtt di ëf, daanaka. Dem nañu ba
koo ci laaj lan la reere, mu ne la moom
jomb naa dugal ci biiram bi lu dul ñamu
Tubaab. Laata nuy àgg foofu, am na fu nu
Tubaab bi jëkk a jaarale. Fekk na nu fecc
ay peccam, làkk làkkam, wattoo ni moom,
soloo ni moom ba ku nu won ginnaaw
doo xam ndax yàpp lanu mbaa jën lanu.
Am na lu benn waa ju am xel wax keroog
ci rajo bi.

Dafa ni :

- Tubaab bi dafa noo nēbb sunu bopp,
won nu boppam.

Mën a toppandoo bu jéggi dayo boobu
nag, Badu, man mii teel naa gis ne
doxalinu golo kese la. Moo waral, jamono
jooju, ma dem bokki PAI, ànd ak gor ya
ma fa fekk, nuy xeex Tubaab bi, ne fàww
yu ñàkk faayda yooyu dakk, nu gar ci
sunu bakkan. Ñu bare di nu kókkali, naan:

- Waa PAI yii ay tàng xol donḡ lañu !

- Moo ! Ci njaayum ngóora lañu nekk,
kat !

- Liy tooy ci ñoom lay jóge !

- Kastorel lañu fiy fekk ! Ku mu ci yóbbu
Guy-Maryaama, waxtaan faak yow ba
bàyyi la, dinga wax lu set !

Lu nekk lañ nu daan yakk. Tey nag, nee
nañu réew mi jot na boppam ci 1960.

Waaye man de, jikko golo jooju laay gis
muy wéy ba sunu jonni-Yàlla tey jii. Booy
seet sax,

danga naan nun noo leen xawoon a tane,
yéen goney léegi yi. Tubaab bi déj na nit
ku ñuul ci kanamu seetu bi. Kooku seetu,
gis boppam ci biir, rus, daldi sëgg.

Ne tuuti, mu siggi ne :

- Aa ! Dem naa bay juum sax, kii kay du
man, kii keneen la.

Neeti tuuti, mu daldi mer, ne ki mu janool
ci biir seetu bi :

- Bettuma la ! Ñu nekk fay xeex nag
jëmale ginnaaw-ëllëg. Reyante yu metti yi
ngay dégg ci Afrig yépp, dara waralu ko
lu dul xeeb sa bopp. Réewu Afrig moo
dem tey, dégg fa kuy xultu, naan :

- Lu ma ñàkk, diw moo ma ko xañ, ndax
ñi mu bokkal waaso la fi nekkal.

Waaye soo delloosee sa xel, xoolaat yëf yi
bu baax, dinga gis ci saa si ne yaak diw
moomu benn ngeen. Loolu tamit, ci li ma
Séex Anta Jóob jàngal la bopp.

Ma ni : coow li mépp du dara lu dul xeeb
sa bopp.

TÉEREB DÓOM

III

Badu, xibaar bu neex a ngi lay xaar
Ñarelaa. Kaay ma fen la ko gaaw : Baydi
Sàll tudde na la fi doom. Bërki-démb ci
alxames ji la woon ngénte li.

Ndaw mbetteel gu neex ci man mii ! Ñu
bare jooy nañu fa te tuuti kon ñu jooyloo
ma. Dañu la faa gërëm, yow Badu, ba am
ñu tiit, di jéem a delloosi xelu nit ñi :

- Laaw-la-cat ! Buleen gémminiñu sētu
Ngiraan Fay bi !

Baydi Sàll, sa xarit bi, sa doomu-ndey bi,
ku baax la moom itam te gore, nde
mënoon naa séentu xaaalis ci turu doomam
ji, may ko boroom barke. Ndeysaan.

Maa ngi fàttaliku, ni ngeen ma taqe woon
yéen ñaar, bi ngeen newee gone. Waaye bi
ñu ma nee sa turandoo bi mooy ñeenteelu
doomu Baydi Sàll, dama yéemu.

Dund naa ba gis samay sët ñu uuf seen
njaboot...

Kon boog li ma dese bareetul. Sant
Boroom-bi rekk moo ma war.

Soo gisee ma lay wax loolu, dafa fekk ma
yëg fan yii ni sama yaram wiy bañe.

Duma la ko nëbb : bi ma jógee ngénte la,
daanu naa ci yoon wi, daldi sax xëm
foofu. Dama jékki-jékki samay tànk diis
gann, may miir, xamatuma fan laa nekk.

Muse Sumaare mi ma doon tooñ keroog
ci Téereb Dóom bu jëkk bi, moo ma fa
fekk, dugal ma ci ootom, indi ma ci kër gi.
Tey ci bëccëg ànd na feek doktoor Jibi Faal,
kooku seet ma, bindal ma ordonaas. Te xam
nga kan moo jënd ordonaas beem ?

Xanaa Muse Sumaare mi ma yaakaaroon
ne moo yées ci ñi Yàlla sàkk ! Gaaw a
wax baaxul, Badu. Day tax nga dëkkal nit
fu mu dëkkul. Maa ngi xaw a am tan.

Waaye mag moom su dikke rekk dikk na.
Rax-ci-dolli, nanguwumaa noppalu.

Téere bu fees, ma ubbi beneen tàmbalee
bind. Lee-lee sama kaan giy xasan, mu
mel ne ay melentaan a ciy doxantu, ma
koy wokk. Waaye xam nga sa maam
Ngiraan Fay, kenn gönu maa dëgër bopp!

Fàww ma bind, bàyyil la fi, Badu. Te su
nu waxantee dëgg nag, jökkoo beek yow
ci boppam moo ma neex.

Te it, feek maa ngi noyyi, li war ci sama
digganteek yow dinaa ko def ba mu mat
sëkk.Xanaa kañ damay jéem a bàyyi
kebetu bi rekk.

Li ci des nag, maanaam dund mbaa dee,
Yàllaa ko yor. Lu mu dogal ak waxtu wu
mu ko dogalee noonu la.

Xaaral ma def li gën a wóor : ubbi Téereb
Dóom, nettali la ci jaloorey Yaasin Njaay.
Nekk fiy mbebetu amul benn njariñ...

Laay ! Ndekete nettalikat su amulee fulla,
mën naa dem ba fàtte lu tax muy yatt
xalimaam, tëju moom kenn di naan kafe,
di bind guddi, di bind bëccëg !

Ndekete ñaari kàddu yoo rëdd, àddinaak li
ci biir xej nañu ci... Su dee ruq bu ndaw
boo gis, bëgg faa taxaw, niit ko, dinga
fanaan àll ay ati at, nekk ci yoon wiy
wëndéelu ba tax doo àgg mukkk fa nga jëm.

Ayca boog, Badu, nanu déj ci diggu géew
bi Yaasin Njaay ak ñaari doomam yu
xamadi yi mu jële Tugal, indil nu leen
Ñarelaa.

*

* *

Li Yaasin Njaay xamul moo di ne Ñarelaa,
gox buy naxaate la. Nekk na fi, di dem aka
dikk, defe ne kenn toppatoowul ay mbiram.
Fekk na boobu tànk bu mu yëkkati, balaa
muy fekki ba ca des, nun ñépp nu ngi ciy
teg sunuy bët, xam lu mu nar. Xawma fan,
waaye Ñarelaa moom du goxu dox daje.

Ñarelaa gii, ñépp ay mbokk lañu. Ñaar
yoo fi gis ñuy kaf mbaa ñuy xuloo, seeni
maam a leen ci jëkk a jaar. Gone yu góor
yee bokkoon lël, janq ji màggandoo fi,
doxaanante am ci yoon, ay doom juddu ci.

Yaasin nag moom, ténj na ci kër gi ba ni
mu summee te masu ma fi won lu dul
ñàkk teggin. Dafay jiital Mbisin ak
Mbisaan, romb ma fi ma toog ci ëtt bi,
nuyoo ma bakkan, dem yoonam.

Ñaari doom yi ñoom, gone du reew ba dab leen. Man lañu def seen golo. Dañu may fekk lee-lee may wird, ñu may sèllax suuf, di ma sànniy xollitu banaana.

Yaasin moom, sa ndey Biige Sàmb la ko Yàlla nattoo. Biige naxante naak moom, fiir ko, ba sànk ko. Mën nañu wax sax ni Yaasin Njaay dafa alku.

Moytul ma merum jigéen, Badu ! Ndekete Biige Sàmb masul a baal Asan Taal ma ko woroon ca seenug ngune. Biiral ko, dem Mårsey, wacc ko feek liiram bu tooy xepp.

Ndekete Biige giñoon na ne, li ko Asan Taal def, dina ko feyu ci Yaasin Njaay ak ñaari doomam yi ! Te li mu béggoon de, am na ko, ndax takk-der yee mujjee ñëw Ñarelaa, njoñ Yaasin ni ganaar, yóbbu ko Caaroy, fa Buur di denc dof yi, ne ko fa ràpp tëj.

Mag ñi fàttaliku ndawug Asan Taal. Foo ko fekk mu ngi téye balu futbol bu ndaw, di tël, di sànni ci miir yi, di mbëkk, ñu koy tooñ, naan ko :

- Sama rakk, yaa bëgg futbol ! Dafa mel ni
bés ba ñu la ngénte, dañoo xooj balu
futbol ci ndox, jox la nga naan !

Dinaa ci yokk ne sa baay Asan Taal
futbalkat bu mag la woon. Moo tax bi mu
nee day dem Mårsey, bettul kenn. Xawma
nag lu tax yëf yi mujjewul a àntu foofa.
Am na daal ay wax yu ñaaw yu ci nit ñi
jot a wax te àgge la ko dina ma xaw a jafe.

Ñu bare a ngi fi doon yàkkali bóli nag,
yaakaar ne Asan Taal dina leen yónnee
àddinaak li ci biir. Ñooñu ñoom, seen
yaakaar tas na, jotuñu ndimbal li ñu doon
séentu, ndax nun de, néewu Asan Taal
lanu teeruji ayeropoor.

Ma dellu boog ca bëccëgu Yaasin Njaay
ba. Bés boobu, waa Ñarelaa bég nañu ! Fii
la Yaasin Njaay nekk, di daanu gangiri, di
xulliy bët, gémmin giy fuur. Ñaari doom
yi langaamu ko ndeysaan, di jooyoo, ragal
xanaa nun sowaas yu bon yi nu fees leen
dugal leen ci kàddiir, rëgal leen lekk.

Keroog, Ñarelaa gis na lu ko yéem. Am ñu naan :

- Ñaw ! Lu waay rendi ci sa loxo lay nàcc.

- Fii Ñarelaa la ! Wund du fi naane ñeex!

- Ñuy wax mu naan moom tubaab bu weex tàll la !

- Waaw, moom de nee na Mari-Gabriyelaa Won Bolkowski la tudd !

- Mari-Gabriyelaa lan ? Ndaw tur wu gudd sax ! Dem naa bay yërëm Yaasin Njaay. Maa mel noonu : sama xol dafa gaaw a toj. Waaye ma fàttaliku bés ba ma Yaasin tiimee, tas séram, joxoñ ma bajoom, di ma xulee-ka wax wax ju ñaaw.

Ma ne ci sama xel : kii moo fi yées la, bu yaboo sax ñu tëral ko rendi, sama yoon newu ci.

Ci laa jóge fatu. Fatu, laa wax, de, Badu Taal. Jàppal kàddu googu : fatu. Li ma log, su ma koy yàbbi jàng yiy tas. Badu, li Yaasin Njaay def te ma nar la koo nettali de, du jëf ju rafet. Waaye nu may def ?

Su doon sama sago, ma jekk-jekkal mbir
mi ba mu gën a neex a dégg. Waaye xam
naa sama warugar : jottali la lépp li jot a
xew Ñarelaa sa ginnaaw.

*

* *

Bala nuy sore, may ma tuuti ma won la ni
Yaasin Njaay di daagoo ci mbeddi
Ñarelaa yi, jëm mårse.

Bés a ngoog ci bés yi ! Yoor-yoor la
woon. Yaasin Njaay xéy na, defaru ba
jekk, taxaw ci buntu kër gi ba mu neex ko,
mu jubal yoonu mårse. Ñaari nit ñu
Yaasin romb, ñu ni tekk, di ko xool ba mu
jàdd koñ. Ñu nekk nag ci deram, di ko jëw
aka ñaawal. Bi Yaasin àggee gaaraasu
Paap Kànji, benn gone jóg na topp ko, di
toppandoo ni muy doxe, di ko ñóobi, te
Yaasin yëgu ci dara. Ñii ngi ree, ñii di
déeyante :

- Kii mooy sunu ganu Tubaab gi may
dégg, de ?

- Moom la sax de, ak ñaawaayam bu réy.

- Man de, xawma man Yàllaa xiiron
Asan Taal ci kii ba mu koy takk !

- Yaa yëg fu mu ko takke ? Dañu doon
nekkaale kañ, dégg naa. Ñeneen ñaa ngi
làqu ci seen ginnaaw palanteer di yërndu
Yaasin. Lu mat ñaari waxtu, Yaasin
wëndéelu na moom kenn ci gox bi. Du
benn yoon nag bu mu taxaw nuyoon teek
ñi mu jot a dajeel. Xanaa Cerno, gone giy
jaay surnaal, lanu ko gis mu waxal. Am na
lu mu laaj Cerno. Kooku ne ko:

- Yéenekaay bu tudd « Marie-Claire » ?
Yéenekaay boobu de, masuma koo dégg.

- Moom laa daan jàng ba ma newee Tugal.

- Dinaa la laajal samay xarit ba xam ndax
am nañu ko.

- Matu ko, su ma demee biir Ndakaaru
ngoon, dinaa ko jëndal sama bopp.

Cerno di dof-doflu, ni ko:

- Laay ! Kon yow dëkkoon nga Tugal ci
dëgg-dëgg, soxna si ?

- Fa laa dëkk ba tey, dafa am yu ma doon toppatoo rekk bi ma ténjee ba noppi.

- Aa ? Dangay dellu, kon ?

- Man kay taxaw naa.

- Tugal neex na de, dégg naa ! Bërki-démb rekk, benn waay a ngi kaf ak man...

- Lu mu la wax ?

- Déédéet, benn Tubaab dafa ma may junni, ma ne : « Tubaab bii de, Yal na ko Yàlla xare àjjana ! » Sama moroom mi ree, ne ma : « Aa, Cerno, Tubaab de, su tàbbee àjjana, tàbbi na fu mu miin ! »

Yaasin Njaay ree, ne Cerno :

- Dëgg la ! Foofu kañ neex na lool. Xam naa léegi nga ne danga may topp yow tamit !

- Waa-waaw ! Dëkk bi neexul, sama jigéen, xanaa déggoo ñu naan toog torox, tukki tekki ? Nun ñépp a bëgg a làlli.

- Làlli ? Luy loolu ?

- Mooy jël picc mi, xanaa !

- Picc ? Picc man ?

- Xanaa naaw, dem fu soree-sori.

Yaasin xàqataay. Ñarelaa yéemu. Ndekete ndaw si am nay bëñ bay reetaan !

Nu laaj Cerno lan la waxanteek Yaasin.

Mu ne nu :

- Ndaw sii yembul. Dingeen ne Cerno Kan waxoon na nu ko ! Kii, xel mi neexul de !

Ba mu jógee ci Cerno la Yaasin Njaay dugg nag ci biir màrse bi, taabal bu nekk mu taxaw fa, xool ba xolam sedd, daldi randatu ca ba ca des. Lu nekk laal na ko keroog, te taxul mu jënd dara mbaa mu nuyook benn jaaykat. Waaye ña mu taxawoon seen taabal yépp dëggal nañu kàdduy Cerno Kan ya. Wax ji doon benn :

- Sunu gan gii, yaram wi neexul. Kon boog nga xam ne li fi dal Yaasin Njaay bettul Ñarelaa. Ay fan lañu ca teg, sa yaay Biige Sàmb ñëw ci kër gi. Masu fee bare tànk, gaa, waaye saa yu fi juuxee, dina ma laajte, fu ma mënti nekk ci kër gi mu nuyusi ma. Bii yoon, loolu fekku ko ci.

Damaa toog ba yàgg rekk gis ko mu génne
néegu Yaasin, ñu ànd mook Tamsiir Ba,
di waxtaan, di kaf aka ree. Ma ni ko :

- Moo, Biige kañ nga fi ?

Ci la ma door a wax ne Yaasin a ko yónni
woon. Wax jooju jaaxal ma lool waaye
teguma ci baat. Aa ! Badu, man kat damaa
yëgul fu Yaasin Njaay ak Biige Sàmb
takkee xarit... Xawma it lu waral sa ndey
di nangoo sibooru Yaasin, ba di ko doxali
yónnent.

Ma yëngal sama bopp, mu dellu ne ma :

- Waaw, Ngiraan, fooy dégg sama doom
ju baax ji ?

- Kan ? Badu Taal ?

- Waaw. Moom kat ba mu demee ba tey
bindu ma.

Bi mu waxee loolu, sunuy bët daje, ku
nekk ci nun ñaar daldi xalaat lu doy waar
ci saa si. Asan Taal, ndeysaan. Bés ba
muy dem Tugal, nun ñépp sunu xol diis,
nuy jooyoo, mu naan sa yaay :

- Su may àgg Mårsey di la bind, Biige.

Ma siggi, ne Biige :

- Badu de, xanaa balaa yàgg mu dellusi.
Góor kat moomul toog.

Sunuy bët dajewaas. Takkandeeru Asan
neeti bërét, def ay jéego yu rey, jaar sunu
diggante. Góor moomul toog.

Bés ba Asan Taal di yëgal Biige ne dafa
war a dem Mårsey, baat yooyu la doon
dàmpee xolam, di ko dëfal. Góor moomul
toog. Lee-lee, day mel ni li nit kiy wax
mbaa mu koy jëf, du nekk mukki si
coobareem.

Kàdduy démb. Jëfi démb. Yéen ñaar
moom, faww ngeen dellusi bés ci géew bi,
ganesinu. Dangeen di naaw, ne cabax ci
gémmini Doomu-Aadama. Dangeen di
wëndéelu ci biir géew bi, nu dem ba leen
fi : loo wax maam waxoon na ko, loo mas
a def it bés dina ñëw sa sët defaat ko.

Fi nuy waxtaanee maak Bige, Yaasin génne
néegam, jiital ñaari doom yi, daldi ma nuyu
nuyu bu sew te gaaw, ne fiiw romb ma.

Gone yi fekksi ma fi ma jaaxaan ñu niit ma,
ḡoobi ma ba seen xol sedd, sog a dabi Biige
Sàmb ak Tamsiir Ba, seen faru yaay.

Nga baal ma de, Badu, waaye Biige Sàmb,
sa yaay jii, ku bari pexe la.

Li ma gën a waar mooy naka la def ba
miinantee Yaasin Njaay. Soo leen gisee,
danga naan ay doomi-ndey lañu. Wute
wuñook ay xaritu benn bakkan yuy ànd ba
ñu doonee ay xale yu tuuti ba nii ñu
nekkee magum jëmm. Foo séen Biige
Sàmb mu wóor la ne Yaasin Njaay sorewu
fa.

Ci sunuy aada, nun waa Senegaal, loolu
dara aayu ci.

Am na nu mbir mi doon deme sax, bég
kon naa ci seen àndadoo boobu, rafet ci
njort.

Ndax, muy Yaasin Njaay di Biige Sàmb,
ku ci nekk am na fu mu ma féete, ku ci
nekk sukk na jural doom Asan Taal ; su
doon sama sago, dama naan rekk Yàllaa
yedd Yaasin ak Biige, bës seeni xol,

ba tax ñu xam ne léegi ay mag lañu, weesal
seen boppxulook ñaayoo.

Ba tax it ñu xam ne gunge doomi Asan
Taal yee leen war, ñu def ko na mu gën a
rafete. Waaye àddina leneen la ma jàngal !
Xam nit, xam jikkoom a ko gën. Ni Biige
Sàmb ñóoxoo Yaasin Njaay, mënul a jur
jàmm. Doomu-Aadama day faral di tēnēx-
tēnēxi ci yoon wu xat te lëndēm këruus.

Bés, àll bi yépp leer nàññ. Ku nekk
yéemu. Li lemu woon, lemmikoo fu ko
kenn masul a fooge. Mbiru Yàllaa ngoog.
Yaasin Njaay, Biige Sàmb la ko Yàlla
booleel. Ci moom la jaarale alag gi mu ko
naroon a alag.

*

* *

Bés, nu dégg ne Yaasin a ngi waaj a dellu
Tugal.

Waaye man mii de, man miy yeewook
moom ci benn kër te yar Asan Taal mi ko
fi indi, waxu ma ci dara. Bi ma ko déggee
ci nit ñi, dama ne rekk ci sama xel :

- « Aa, baax na. Xanaa boog ma jàppe ko noonu ».

Ba ñu nee suba la Yaasin di dem, Biige
Sàmb a ko létt, ñu ànd ñoom ñaar biir
Ndakaaru jëndi seeni yóbbal ak ay yëfi
jigéen, xam naa.

Ba mu defaree ay waliisam ak waliisi
doom yi ba noppi, la door a ñëw
tàggatook man.

Man it wax naak moom wax ju rafet,
gërëm ko, ñaanal ko.

Xawma gan mbaax a ko dugg àjjuma
jooju, waaye yëkkati na ñetti junni may
ma. Dem naa ba naan ko mu téye
xaalisam, waaye sama xel yedd ma, ma
xam ne mag moomul yenn yi, te loo muñ
ba mu jeex jarul nga ciy ñaaw.

Ma ni ko :

- Xaalis bii gën a bare, Yaasin ! Teguma
la ko kat, Njaay Jaata.

Xam nga Badu, wax joo gis am na tontoom.
Mënoon na ma ni :

- Lii kañ du dara ! Damaa xaw a sant Jóob rekk, nde moos yéene naa la lu ko ëpp fopp, nijaay Ngiraan.Mbaa mu ne ma :

- Yàlla xam na ne xeeb naa ko, góor gi Ngiraan, waaye bul wax dara, xaaral ba ma dellu Màrsey rekk !

Loolu yépp fekku ci Yaasin. Dafa ne nemm-nemmaaral, di ma xool mel ni du moom laay waxal. Xawma lu ma yëf yiy niru, ma jéem a kaf ak moom, ni ko :

- Soo demee nga nuyul ma waa Màrsey te bul fàttee bind Mbisin ak Mbisaan.

Yaasin daldi ma xulli, fas kanam gi xaat.

- Bind kan ak kan laa dégg ?

- Xanaa sama ñaari sët yi ! Xamoo ne ñoom дума leen bàyyi ñu jóge Ñarelaa ?

Mënuma laa nettali ni Yaasin tëje kanam gi keroog, Badu.

Bi mu ma gisee ma muuñ lay sog a xam ne dama ko doon tooñ doṇṇ, mu daldi muuñ moom tamit.

Waaw, Badu, ku la masula tudd, masula taas, su takkee ay waliisam, fëgg sa buntu néeg, fekk la fi nga tëdd mu tàggu la, xanaa kay li ci des mooy mu woolu taksi, ne yoonu ayeropoor maa ngoog ?

Du dëggam, Badu ?

Ba àddinay baax de, noonu la yëf yi daan deme. Waaye bés ba ma Yaasin tàggoo ba noppi, la tàmbalee def lu ma jaaxal lool.

Ca laa ko gis mu yebbi ay waliisam ci ètt bi, yère bu ne mu yëkkati, fëgg, fëggaat, poos bu nekk mu dugal ci loxoom, yuri ko. Lee-lee mu teg benn ndoket mbaa benn sér ci suuf, jëlaat ko, lemmiwaat ko ba noppi delloo ko ci biir waliis bi.

Lan la Yaasin Njaay réerle woon noonu ?

Waroon naa réy de, ndax ci ay xultu ak ay waxtu la mujje. Ne tuuti, Biige Sàmb agsi, taf gémminam :

- Waaw Yaasin yow, loo xewle ? Du danu waroon a dem ci Sinkun Kamara mu ñaanal la, ñaanal xale yi ?

Yaasin siggi, xool Biige Sàmb.

Man mii Ngiraan Fay de, dootu-ma gone,
waaye giñ naa ne musumaa gis nit ku jàqe
ni Yaasin Njaay keroog.

Ñaari doom yi ñëw katamu ko, di yikkat.

Mu ne Biige :

- Sama këyit yépp réer nañu, Biige.

- Nga ni ma ?

- Waa-waaw. Seet naa ba sonn.

- Loolu gën a dooy waar, Yaasin !

- Wóor na ma ne am na ku fi dugg jël
samay kayit ! Seen kër gii kay !

- Céy, yaa bare ay ! Yaa ngi tooñati, de !
Bés bu ne ma ni la gaaw a mer baaxul,
Yaasin Njaay.

- Amatuma paaspoor, amatuma kayit giy
biral ne Tubaab laa, lépp réer na ! Nu may
def, Biige ? Fu ma jëm ?

- Nanu dem. Man Biige Sàmb loolu
mënumaa të, am naa ci pexe.

Li ma jëli keroog ci waxtaanu Yaasin ak
Biige, lii la : musiba moomu daloon
Yaasin, sa yaay amoon na ci mbégte mu
réy a réy !

Te njortoon naa it ne fu kayiti Yaasin
Njaay ya dugg, moom Biige Sàmb moo
leen fa dugal.

Njël soreetul woon. Ñu dégg ci Ñarelaa
benn waay juy tëgg sabaram tey yuuxu ca
kow :

Dégluleen, jàmm la ! Dégluleen jàmm la !
Boroom dëkk bi nee na : bu ci kanamee,
na waa gox bi yépp daje ci pénc mi !
Boroom dëkk bi nee na dafa bëgg a
waxtaan ak yéen ! Bu kenn des ! Góor ak
jigéen ! Mag ak ndaw ! Dégluleen, jàmm
la !

Ñarelaa xéy, dajaloo ci pénc mi. Mbooloo
mu takkoo ngi taxaw di xaar. Ñu dem ba
yàgg, mu am lu jaaxal Ñarelaa. Kenn ci
gox bi mënul a fexe ba teg bët kilifa gi ñu
ne moo woote. Ku yegsi laaj ki nga jëkk
dajeel :

- Ana ki waral lii lépp ?
- Kii kan ?
- Xanaa ki tax nu dajaloo ci pénc mi !
- Moom lanuy xaar booba ba léegi.
- Nanu xaar boog.

Ñarelaa xaar ba xàddi, mujjee xaare boppam.

Usmaan Sow, boroom saret bi ne :

- Nun daal, noo ñàkk faayda dëgg ! Ay boroom kër yu tollu ni nun, benn waay tëgg sabaram rekk, nu ñëw weeru ci naaj wu tàng wi, ku nekk di siiñ sa moroom !
- Usmaan wax na dëgg, bunu sàgganati ba lii di nu dal !

Waaye bi ñu demee bay tasaaroo, la am ay kàddu yu kalaate niy bali fetal ci jaww ji :

- Demleen ! Wéyleen ! Na seen ngelaw neex ! Li ko doore bés niki tey, dootuleen noppee dëgg sama baat. Waroon ngeen a xam moos ne lu mu yàgg yàgg dinaa dellusi !

Ñarelaa tiit. Ku nekk di sànni say bët fu nekk, ngir xam fan la kàddu yooyu jóge.

Kenn ci nun sañul a tudd turam. Waaye nun ñépp la sunu xel dem ci moom.

Aali Këbóoy !

Aali Këbóoy...

Aali Këbóoy lañ koy woowe.

Luy turam dëggëntaan ? Kañ la dëkksi Ñarelaa ? Fan la bawoo ? Loolu lépp kumpa la ci nun.

Aali Këbóoy lañ koy woowe, waaye kenn xamul lu tax ñu tudde ko noonu.

Dof bu am taxawaay la daal, di taxawaalu ci mbeddi Ñarelaa yi, watu nel, bàyyi cër yi ñuy lang ci biti tey sol ay sagar yu tilima-tilim. Ci li ñuy wax, soldaar la woon, nekkoon Dàqaar-Bàngo. Am, nee ñu, lu ko fa feeñu bés ci njolloor, mu jommi. Am na fiy jamono, lakkaloon nanu lool. Da daan làqu ci wetu lekool Kelemañsóo gii, su gone yi jàngee ba wàcc mu leen di sànniy xeer.

Du benn du ñaar xaañ na fi nit. Saalitloo
na fi tam ay boroom kër yu bare ndax su
ko ci Yàlla xiiraan day nég ba xaaju guddi
muy kar nit ñi, di leen àddu-kalpe.

Bés nag, Aali def lu ëpp.

Ku ñuy wax Baay Ndeenee fi amoon xaj,
fii ci Ñarelaa. Xaj bi sonal lool Aali. Fu
dof bi dugg, mu fekk ko fa di ko mbów.
Aali Këbóoy di naxanteek moom, di ko
fiir ba ne ko niib, daldi ko rendi rendi bu
ñaaw.

Boroom xaj bi nag, Baay Ndeene, kilifa la
woon ci làrme bi, am doole ba noppi bare
ay ba nga ne lii lu mu doon. Kaay nu xeex
a ko gënaloon kaay nu ndékki. Dafa dóor
keroog Aali Këbóoy ba Yàlla fóot ay
sagaram. Céy, xeexu Baay Ndeene baak
Aali Këbóoy !

Man mii de, duma ko fàtte mukkk ! Baay
Ndeene dafa njatt Aali Këbóoy di jamat
nel beek xottu butéel ba bopp bi xonq
coyy ak deret, muur kanam gi.

Li ko Baay Ndeeney jam yépp, Aali
Këbóoy a ngi koy balu àq :

- Sarax ma, dootuma la tooñ. Giñ naa ne
teyuma ko !

Maa mujjee yërëm Aali Këbóoy, woolu
pólis.

Bi alkaati yi ñëwee, li ñu ma jëkk a laaj
mooy kan moo doon dof bi, ci diggante
Baay Ndeeneek Aali Këbóoy !

Teg nañ ci ay fan i fan, kenn déggul Aali
Këbóoy, kenn gisu ko. Ñépp naan :

- Baay Ndeene kat waroon naa gën a teel a
jóg ci dof bii, upp baax na ci laax bu tàng,
kat ! Ñaw !

- Xanaa xamoo ni yëf yi deme ?

- Ña ?

- Aali góbi donq la woon Dàqaar-Bango te
Baay Ndeene moom moo yilif kapiteen yi
ci làrme bi yépp ! Du moroomam !

- Yaa ngi door a wax wax ji kañ !

- Yow kañ bëre bukkeek mbaam nga nuy wax !

- Dégg ngeen yuuxu Aali yi, de ?
Wutewul woon ak mbaam-xuux mu ñu
ñàdd di ko rendi !

- Moo, koo koy wax ? Mu naan xuux xuux
rekk, tëwa bàyyi ! Gat di !

Ñu tegaat ci ay weer, Aali Këbóoy dellusi
Ñarelaa...

Tuddul kenn, taasul kenn. Dafa jubal
mbaaram, téju fa ay fan i fan.

Xam naa amoon na ay bori nelaw ndax
foo tollu ci Ñarelaa dégg ko muy xandoor.

Ba mu yeewoo, dafa toppaat mbeddi gox
biy wër.

Ñu tegaat ci juróomi fan, Aali Këbóoy
neeti mërr. Danu yeewu daal, gisatunu ko,
kenn xamul fu mu jaar. Ñaari at yu mat
sëkk jàllaat.

Bés, ci ndorteelu nawet bi, Aali Këbóoy
delsi ci gox bi. Taw bu jëkk boobu metti
woon na lool, ànd ak i dënnoo ki melax.

Ba muy séwét, fekk na ku nekk ci nun a
ngi këram di seetaan tele.

Bi nu jullee geewe, naan àttaaya bay waaj
a tëri, lanu dégg ay yuuxu ci mbedd mi.
Nu yaakaar ne waxambaane wu ñu doon
dóor la, muy woote wallu.

Ba ñu demee ba ca biir lanuy sog a leer ne
waa ji nekkul woon ci benn jafe-jafe. Da
doon woy, ndekete.

Xanaa kay baat baa xuuroon rekk, naqadi
ba nga ne lii lu mu doon.

Ñàkkul mu am ñu seen xel dem booba ci
Aali Këbóoy. Waaw, loolu mën naa am.
Waaye jaaxal kon na ma lool.

Ca dëgg-dëgg, fàtte woon nanu ay mbiri
Aali Këbóoy. Ku ko wax ak ku ko waxul
yépp, waa Ñarelaa jàppoon nañu ne Aali
ñibbina àllaaxira bu yàgg.

Ndax kat, Badu, xam nga ne dof yiy
taxawaalu ci mbeddi Ndakaaru yi, duñuy
faral di gudd fan.

Nee ma :

- Lu tax nga wax loolu ?

- Lu tax nga wax loolu, Ngiraan ?

Dafa fekk ni, dof kat, loo mën a xalaat ci lu bon mu ngi koy dugal ci biiram bi te su feebaree kenn du ko faj. Lee-lee it saxaar mbaa oto fekk ko fi mu tëdd, yéeg ci kowam, dër ko te du sax taxaw. Ay nit ñooy romb néew bi, kenn ci ñoom ne :

- Ndeysaan... Mooy dof bi ñu doon woowe... Fàtte naa tur wi, waay !

- Loolu de, amul solo !

- Ana dof ak tur ?

Su ko defee, ñu daldi woo ndawi Buur yi. Ñooñu ñëw gàddu néew bi yóbbu. Coono boobu lanu bañoon mu fekk nu ci, nun waa Ñarelaa. Moo tax ba nu Aali Këbóoy abalee, danoo sant Yàlla.

Moom kañ, na dem fu mu xam, mu deewe fa !

Ndekete yóo, waa jiy wër gox biy woy, Aali Këbóoy la. Mu ngi naan :

- Aa, man la Aali Këbóoy, maa dellusi Ñarelaa. Yéen a ngi fàttaliku dóor yu metti yi ma fi Baay Ndeene dóoroon, at yee ñu génn ? Yéen a ngi koy fàttaliku, mbaa ?

Kenn ci yéen nanguwu maa tontu, waaye amul solo.

Man, Aali Këbóoy, maa leen di yëgal ne dem naa dëkk ba ma fekk baax nag, laaj mag ña lu tax Baay Ndeene toroxal ma, tuur sama deret, te bu weesoo Ngiraan Fay mu rafet xol mi, du kenn ci Ñarelaa ku yëkkati kàddoom ne lii du yoon.

Dëkk boobee ma fekk baax, Ndimboy la tudd. Lu ngeen di xuliy bët ?

Mbaa du dangeen yaakaar ne man Aali Këbóoy amuma ndey, amuma baay ?

Neex ba dee ! Samay way-jur ñoo ma sant ma dellusi Ñarelaa.

Waaw ! Bàyyi naa tooñ, dootuma sànni gone yi xeer, jàñq ji dootuñu ma romb may këf seeni sër, di leen jéem a siif.

Loolu yépp tuub naa ko. Teewul nag, maa
moom sama làmmiñ wii, man Aali
Këbóoy.

Lu ma neex dinaa ko wax, te kenn du ci
mën tus !

Bi Aali Këbóoy daaneelee, ñépp a féex,
ku nekk naan :

- Aa ! Waxi dof de, amul solo !

Céy, su nu xamoon li nu doon yoot, booba !

Aali Këbóoy, Baay Ndeene ma ko duma
woon duma yu metti ya la jëkk a takkal
pot. Dafa daan taxaw ci boppu koñ bi, su
Baay Ndeene rombee mu koy daggal ay
saaga yu ñaaw a ñaaw.

Ginnaaw Baay Ndeene dafa amoon doole,
am alal, kenn ñemewu ko woon ci
Ñarelaa. Kapiteen la woon ci làrme tubaab
yi. Aali Këbóoy fental ko woy, di ko
kekkantoo :

« Ofise ne paa pëer, bu doxatee sax du
xasaw, ndax kenn du ñemee reetaan ! »

Saa yu Aali Këbóoy séenee Baay Ndeene rekk, tàmbalee tàccoo ka woy :

« Ofise ne paa pëer, bu doxatee sax du xasaw, ndax kenn du ñemee reetaan ! »

Su ko defee, Baay Ndeene dëngalu, mel ni du moom la Aali Këbóoy di gaaral.

Dem nañu nag ba kenn mënatul a muñ yëf yi. Su woyu Aali Këbóoy woowu jibee rekk, ñépp daanu ci suuf, di kex-kexi, am sax ñuy taf seen bakkan, naan:

- Óo-xoo ! Xetu cuuraay gii moo neex !

Ñu demati ba gone Ñarelaa yiy awu Aali Këbóoy. Baay Ndeene di leen dégg te du ci mën dara.

Badu, ñaar yii, boo ci gën a ragal : ñu lay sànniy doj mbaa ñu lay sànniy kàddu yu ñaaw te ñaw ?

Bopp buy nàcc ak xol bu xëtt, lu la ci gënal ?

Aali Këbóoy kat, tuuti kon mu tas Ñarelaa. Lu waay def ci gox bi te di ko làq, dina ko feeñal, weer la.

Daawul tudd turu kenn nag, waaye ñépp a doon xam ku moom wax ji :

Aa, sama sang yu baax yi, lu ngeen xam ci kuy yakkataan doomu-jiitleem ? Moom laa fi gis de, ngóor saa ngi nii, ne fàññ ci biir seetu bi !

Ku weddi na ñëw xool kook mbaxaneem mu ñuul meek i bejjaawam ! Cim ! Ñàkk jom badee !

Beneen bés mu ne :

- Aali, waaru nga ! Ndaw soo xam ne njaalook naan ndox la yemale ! Céy Ñarelaa ! Fii de moom, caga jeek jaaykati yàmbaa yee fiy teg ndawal.

Walla mu ne :

- Waaw, nit ñi liggéey, ñaq, dajale seen alal dénk la ko, amoo loo leen di wax lu dul réer na te nga toje ko, man mii Aali Këbooy dof bi, ma teg ci samay bët ! Waay, noo àttane jël xalis bu la lewul, takk ci ñaareel, séet bu ndaw bi yaakaar ne boroom barke nga, fekk tojemaan donñ nga !

Ñépp mujjee ragal Aali Këbóoy, di ko moytu ndax ñàkk kersaam. Rax-ci-dolli, kenn xamul na mu daan def ba xam li mu doon wax yépp. Am ñu naan :

- Aa, dof bi waxati na de ! Kii, ñàkkul muy boroom xam-xam bu mag ! Mbiri Yàlla kenn xamu ko !

Aali Këbóoy yemul foofu.

Ba mu demee ba mu wóor ko ne nit ñaa ki koy may nopp bu baax, dafa daldi tàmbalee sànni ay cax ak ay laajte yu doo waar lool.

Maa ngi fàttaliku bés ba mu bettee Ibu Ndaw ak Kinne Gaajo ñuy foonante ci tefesu Kusum. Weer woowu yépp, dafa nu tanqal ak benn laaj bi :

- Jamono jan la nit ku ñuul tàmbalee foonante ? Moo, ndax Maam sax xamoon na loolu ?

Foofu nag, jikkoy dof ji jàpp Aali Këbóoy, muy joxe tontam, ne dafay jàngal waa Ñarelaa naka la mbir yooyu daan deme bi fi Tubaab bi ñëwagulee.

Aali Këbóoy doon na def it lenn : lu mu wax tey, bu ëllëg saa mu jaaraat ca. Daan na ko jàppe noonu ay weer ba mujje gi ay kàddoom, gone yépp a leen daan tari.

Laaj ma nag kañ la Aali tas jàng yi !

Laaj ma ko, ma wax la ko !

Gis nga, Badu, politisen yi doon joŋante fii ci Ñarelaa, ñoo xaar ba xaaju-guddi, ñu yoloosu, fëggi mbaaru Aali Këbóoy. Mu yeewu, ñu ne ko :

- Aali, nuyu nanu la.

- Man de, feyuma leen. Ayca ! Gaawleen boog ci wax ji !

- Soo gisoon li nu indiwaale doo waxe noonu, Aali !

Ñu génne xalis bu bare, won ko.

Mu ne leen :

- Lii nag ?

- Du xam nga diw ? Nee na dafa noo bëgg a yilif te...

- Lu ngeen bëgg ?

- Ma xasal leen seen noon boobu ?

- Nit ku bon la. Fi mu ne, Ñarelaa ba
Ñarelaa daj, yow rekk la nit ñiy déglu !
Fàww nga xamal leen ne waru ñoo fal
saay-saay boobu !

Aali ne leen :

- Aa ! Ñaata ngeen may fey ?

- Loo bëgg, dinanu la ko defal !

- Xaalis baa ngi nii, su doyulee ñu yokkal
la ci lu bare !

- Ayca boog ! Waxleen ma lépp li ngeen
ko xamal ci lu bon.

Aali déglu leen ñuy talalali, lépp lañu
xamoon ñu wax ko ko.

Sa ëllëg sa, diw moomu làqu seetsi Aali
Këbooy, mook ay nitam, ñu indiwaale
ñoom it saaku xaalis. Aali laaj leen lu
doon seen tànk.

Ñu ne ko :

- Diw de, nee na dafa bëgg a jiite askan
wi, te du nit ku baax.

- Lu ngeen bëgg ? Ma xasal leen ko ?

- Waaw. Yow, nit ñi fonk nañu lool say kàddu, Aali. Loo wax ñu ne dëgg la, ànd ceek yow.

Aali Këbóoy ree ci biir xolam. Gaa ña wax ko lépp lu bon lañu xamaloon seenub noon.

Aali daldi mel ni ku furtaat nag, Badu !
Fan yooyu kay, Ñarelaa rëb na lool !

Aali Këbóoy dafa jaxasee jaxase sunu politisen yi ba tuutee tee jaasi yi génn. Mu ne :

- Ñoom ñépp xaar nañu ba suuf sedd, ñu yoloosu seetsi ma, ne dañu may jënd !
Man nag, dof laa : xam naa lépp, dinaa wax lépp ! Gaa ñi, ma ne : tey mu neex !
Ñarelaa ne tekk di ko déglu, ñii tiit, ñii di ree ci suuf.

Aali Këbóoy dellu ne :

Ñoom de, lu kéemaane sax lañu ma bëggoon a defloo.

Laaj leen ma loolu lu mu !

Dañu bëggoon ma jaay leen sama xaste yu neex yi !

Xasal diw ak diw, wax ko ay baaxi maamam nu fey la xaaalis bu dul jeex !

Aa ! Xanaa kon ñoom bu ñu jotee ci réew mi, dañu fi nar a ubbi daara ju ñuy jàngale wax ju bon !

Su ko defee, ku dàq saaga ci réew mi yaa fiy ëpp alal !

Man nag, gor laa. Sama teraangay bopp jaralu ma yenn yi, duma wor mukkk askan wi.

Sama xaste yu saf xoroom yii, jaayuma leen tey, jaayuma leen ëllëg ! Mayewuma leen it, waaye teewul ma yéene ci ñépp, nag !

Wax dëgg, Badu Taal, daan nanu dem ba fàtte ne Aali Këbóoy dof la.

Bu daan wax, danu ko daan déglu bu baax a baax !

Saa yu dikkalewaan it, noppi, danu daan
namm ay kàddoom ba nga ne lii lu mu
doon.

Benn guddi nag, Aali Këbóoy wax lu ëpp,
moom tamit.

Mooy guddi ga mu tuddee Tubaab bi, di
ko ṇàññ, naan war naa génn réew mi abal
nu, nu moom sunu bopp.

Aa, guddi googu Badu, kilifay Ñarelaa yu
bare nelawuñu !

Mag ñi gise ci seen biir, ne :

- Luy jot jot na. Dunu ñàkk fulla ba ab dof
doṇṇ di nu yàqal sunu teraanga.

Ñu yeewu bés, kenn gisatul Aali Këbóoy
ci Ñarelaa.

Mbaar ma mu daan dajale ay sagaram ak i
poti tamaateem, ñu daaneel ko, bale ko,
fobeere ko ba mu set wecc.

Ñii naan Aali Këbóoy dafa tàbbi géej ni
léeb bu jeex, ña ca des naan dafa gàddaay,
dem fu mu xam.

Ñeneen ne :

- Du tey la Aali Këbóoy mas a xéy ne mes !
Du ñàkk mu dellusi bés na mu ko fi daan
defe.

Gaa ñooñu de, Badu, dañu doon dof-doflu
rekk, ndax xamoon nañu bu baax nu yëf yi
deme. Leeroon na ñépp ne waa gox bee
sàkkaloon Aali Këbóoy pexe.

Waaye Aali de, dundam neenul.

Tey dinga toog Ñarelaa, dégg ku wax
waxam ba noppi, daaneele ko ay kàdduy
Aali Këbóoy :

- Ca jamonoy Aali Këbóoy de, daan na
wax ne...

Ba fi Aali jógeek tey mat na fanweeri at
ak lu topp. Kàddoom ya ñépp jàppoon ne
ay kàdduy dof lañu, tey ñu ngi ciy
sukkandiku, di leen dëggal, di leen waate,
di leen waaraatee !

Soo gisee, Badu, ma ubbi tey Téere bu
Ñuul bii, di la ci wax waxu Aali Këbóoy,
am na lu tax.

Lii laa la ci bëgg a jàngal : saxal ci li nga nekk, bul nango nekk ma-riirandoo.

Donte sax li nga gëm, yow kott ci àddina si yépp yaa ko gëm, bumu la tax a dellu ginnaaw. Bul tiit, bul ragal. Bu kenn fees say bët ba doo am fitu xalaatal sa bopp.

Badu, toppal ciy tànkì Séex Anta Jóob ak Aali Këbóoy.

Ba Aali Këbóoy xamee ne ñu ngi koy waaj a fexeel, dafa daldi yëkkati baatam ci kow, ne :

Maa ngi leen di tàggu, yéen waa Ñarelaa. Tey, sama waxtaan ak yéen du gudd. Wurus a ngi ñu gas suul.

Ay kàddooy xotti gannuus gi, di rëkk asamaan seek doole, asamaan siy goqi ay biddéew yuy ràyy-ràyyi.

Waaye yoon wi neexul a song. Ay dég dinañu la jam, say loxo dinañu nàcc.

Amaana jaan màtt la. Moytul ma dañaru jaan jooju ñu naan céebi !

Dinga mar, dinga xiif. Loolu lépp xej na
ci. Waaye soo toqiwulee, bés dina ñëw
say doom ak say sët bég, naw seen bopp.

Badu, lépp li ma xam ci àddina, dof bu
tudd Aali Këbóoy moo ma ko jàngal.

Moo tax ma ni :

- Dof mat naa bàyyi cim réew.

*

* *

Noo yaakaar nag ne noonu la yëf yi mujje,
Badu ?

Aali Këbóoy daal, moo jékki-jékki neeti
jamet sunu kanam !

Xéy nanu gis ko muy sampaata mbaaram,
di dajale ay poti tamaate ak ay mbuus.

Kàngami Ñarelaa yi giseeti seen biir.

Baay Ndeene ne :

- Aali Këbóoy mii dafa noo bëgg a yab
ñaari yoon. Lu ëpp tuuru. Ñoom ñépp ñu
giñ ne dinañu rendi Aali Këbóoy, diigal
néewam biir géēju Kusum.

Nañu ko waxe it lañu ko defe.

Yeewooti nanu bés, gisatunu Aali Këbóoy,
déggatunu ko.

*

* *

Ñaareelu bóomug Aali Këbóoy ga, nu mu
deme ?

Am na lu ma ci fekke, man Ngiraan Fay,
te dinaa la ko nettali.

Benn guddi, dégg nanu kuy yuuxu ay
yuuxu yu metti te yàgg lool.

Ma daldi xàmmee ci saa si baatu Aali
Këbóoy. Mu ngay jooy, di saraxu, naan :

- Ñarelaa waxleen ci, wóoy waxleen ci, ñu
ngi may reyati !

Ci laa jóge fi ma tëdd, man Ngiraan Fay,
ubbi buntu kër gi.

Bi ma dawee ba weesu kër Ablaay Jéeju te
dajewumaak kenn, laa sog a taxaw, daldi
yuuxu :

- Ay saay-saay songati nañu Aali !
Jógleen wax ci ! Buleen seetaan lu ñaaw
loolu, yéen waa Ñarelaa !

Waaye su ma Ñarelaa tontoo, yow ma
juddoogul woon booba yaa ma tontu.

Mbedd mbaa ngi ne selaw.

Bi ma àggee tali bi jëm kër Biram Saala
Géy, kenn ci ñi doon duma Aali Këbóoy
sànni na ma aw doj, doj wi cof sama
mbaxane, daaneel ko.

Ma sègg man it for xeer, siggi di ko ko
waaj a sànni, gisatuma kenn, gaa ñi ne
mërr, réer ma. Ci laa dèppe.

Su ma ragalul woon fen de, dinaa ne Baay
Ndeenee ma doon jéem a xaañ.

Bi ma demee bay waaj a xàddi, la ma mii
xel ne naa làqu ci mbaaru-tëgg mi taqalook
sinemaa Riyalto.

Ne tuuti Kuwaamini, fasu Usmaan Sow
wi, nexal. Ma xool asamaan si, gis ni
biddéew yiy melaxe.

Ñarelaa ngi ne selaw, ndeysaan. Xanaa rekk lee-lee ngelaw li pes xobi garab yi mbaa ma dégg xaj buy mbów ci guddi gi. Ma daldi wiccax sama bopp, yéemu ci mbonug Doomu-Aadama.

Sama xel dellu ci Aali Këbóoy : « Xam naa Baay Ndeenee nga Kusum di joow, di nemmeeku béréb bi gën a xóot ci géej gi, mu diigal fa néewu Aali Këbóoy. »

Nit du dara, Badu ! Sàñq rekk rendi nañu ci Ñarelaa gii lu tollu ni Doomu-Aadama, te mu ngi mel ni dara masu fee xew !

« Kuy fàttalikooti Aali Këbóoy ? Ndegam nit Njaay moo fiy jóge ñu fàtte ba fàtte turam, astemaak Aali Këbóoy ».

Teewul nag, Badu, yëf yi naqadi ma lool, man mii. Keroog, ba ma dellusee ci kër gi tamit, nelaw të na ma. Fajar jot, ma jóg ànd ak waa Ñarelaa jàkka ja. Gaa ña bóomoon Aali Këbóoy a ngi may jéem a tuur lëndëm kat, naan :

- Sàcc bi fi gone yi jàpp biig de, xawma kan, waaye moom dootul xand Ñarelaa !

Keneen ne :

- Soo déggee yuuxoom yi kañ, xam ne
tuutee tee ñu rey ko !

Ñoom ñépp ñu ree, def mbir mi ay kaf.
Benn tur rekk nekk ci xel yépp, waaye
kenn sañu koo tudd. Aali Këbóoy.

Niti tey yi ñooy naaféq, Badu !

Ba ñu ca tegee ay fan, am ku romb
mbaaru Aali Këbóoy, taxaw, daldi ne :

- Waaw ! Sunu Aali mi de, ayu-bés yii
yépp kenn gisu ko !

- Moom de demati na !

- Xam naa am na feneen fu ko rab yi
xiirati !

- Gaalu dof du teer !

- Na ngelawam neex !

- Mën naa dellusi, de ! Day xéy bés rekk,
ne nu maa ngi !

- Yàlla tere tereeti ko ! Moom kay, doyal
nanu ci sëkk ak barke !

Baay Ndeene ne ca tonet, ni leen :

- Seen coow li bare na te amul njariñ !

Démb ci timis, benn ponkalug kaña génne na mbaaru Aali Këbooy. Toj mbaar mi jot na !

- Baay Ndeene wax na dëgg. Su nu ci teelul a jóg, mbaar mii mën nanu fi indil ay jàngoro yu kenn xamul.

Waaye Badu, ba dara desul lu dul sempi mbaaru Aali Këbooy, mbir feeñ na.

Nga ne ma :

- Déet waay !

Ma dellu ne la : mbir feeñ na kañ, Badu.

*

* *

Ñetti fan yooyu, képp ku jub mbaaru Aali Këbooy ne danga koy toj, jommi nga.

Garañ Maadaa jëkk jéem a sempi mbaar mi. Waaye bi muy janook mbaar meek bi ay loxoom di tàkk benn la. Garañ Maada yuuxu, loxo yiy saxaar, mu leen di wiccax, di tëb ak a tëbaat, fu nekk mu dugg fa di wut ndox mu mu leen serale.

Mag ñii xoolante. Am ci ñoom ku ne :

- Nun kat, noo tooñ sunu bopp. Warunu woon a sant Maada mu woyof bopp mii mu sempi mbaaru Aali Këbóoy.

- Wax nga dëgg. Nanu woo Taala Njaay minise bi. Moom war na cee mën dara, am na doole, am na xam-xam.

Waaye, Badu, Taala Njaay jotul sax àgsi ba ci mbaaru Aali Këbóoy.

Génn na këram gaa, waaye dafa ñëw ba jub nu, tàmbaale miir ; fi mu wéeroo ci benn kaasiyaa, nit ñi wër ko, la tàmbalee woccu deret, di kadd-kaddi ba faf fa des.

Taala Njaay nag, yaaram la woon, amoon ak ñépp jàmm ci Ñarelaa. Deewam gu ñaaw googu metti na ma lool. Lu nekk ñu koy wax nag.

Ñii naan :

- Aali Këbóoy mi nu yaakaar ne dee na de, mu ngi ci biir mbaar mi di nu dëgg.

- Eskéy ! Yàllaay maye, te ku ko neex lay may !

- Bàyyileen gis kuy dem, sol ay sagar
rekk, ngeen di ko sànniy xeer ! Baax na !

Ñi ci des di dekkali ay kàdduy Wolof
Njaay :

- Deretu téegu du moy luppu boroom !

- Doxati gëléem kow la jëm !

- Sàcc ndënd yomb na moom, xanaa kay
am foo koy tégge mooy jafe !

Badu, ñu bare la seen taat tegg tama
keroog, man mii ma ciy teg samay bët, mu
def may ree !

Saay-saay si nekk fa di déeyante ka
wokkante. Ña bóomoon Aali Këbóoy
saalit nañu bés boobu.

Noonu lanu fa nee ñukk mbaaru Aali
Këbóoy. Ayu-bés ya ca topp yépp, kenn
ñemewu ko sax jege.

*

* *

Bés, benn waay-Yàlla ju màggat di wër ba
agsi Ñarelaa.

Sabadoor bi mu sol a ngi furi be kenn
xamul lu muy nirool, mu teg ab tengaade
ci bopp bi, téye ci bantam di temp.

Waaye Badu, góor gi nu gis tisbaar jooju
de, amoon na mayu Yàlla. Kër gu mu
taxaw keroog di yalwaan, su ñu ko
saraxee ba noppi am na ku ne :

- Góor gii de, bi sunuy bët dajee am na lu
ma yëg ci sama yaram.

Te mu doon dëgg gu wéer péññ it, Badu.

Képp ku góor gi ne jàkk ci Ñarelaa, nga
wax kook nga bañ koo wax, am na lu jóge
ci yow.

Góora Mbay dégg coow li, daldi woo
benn surgaam ne ko :

- Demal indil ma waay-Yàlla jooju may
dégg. Ne ko Góora Mbay, goro Kapiteen
Baay Ndeene, moo ko soxla.

Fu surga bi dem, ñu ni ko :

- Góor gaa ngi noonu di fi jóge, soo
gaawantoo dab ko. Surga biy wër ba
dajeek góor gi. Ñu nuyoo, mu ni ko :

- Kilifa gu ñu naan Góora Mbay moo ma yónni ci yow. Nee na nga wuyusi ko ci nu mu gën a gaawe, dafa la soxla te soo ko xaarloo dina la won mooy kan !

Waay-Yàlla ji ne jàkk surga bi. Kooku gis ni bëti góor giy tàkke, daldi dellu ginnaaw.

Góor gi ni ko :

- Neel ki nga ne kilifa la, su ma génnee gox bii, te dabu ma, sukkal ma, balu ma àq, du baax ci moom !

Céy bëccëg boobu, Badu ! Góora Mbay mi nga xam ne moo fi dàqoon a jaay maanaa, keroog la ko Yàlla doon xaar !

Bëccëgu ndara-kàmm lañu ko toroxal !
Tàinki neen la def, ma ni la, di daw, di wër benn màggatum yalwaankat, di xiixat, ñaq baay siit, ku mu dajeel laaj la ndax gisoo benn góor gu sol sabadoor bu furi te teg ab tengaade ci bopp bi !

Nit ñaa ngi koy ree, waaye faalewu leen sax. Ba mu dabee góor ga nag, ba sukkal ko, balu ko àq, kooku lii la ko wax :

- Ñëw bii nga ñëw de, moo gën ci yow !
Soo deful woon li ma la sant, yàqu kon
nga yaxeet !

Léegi nag, déglu ma bu baax : mbaaru
Aali Këbóoy du sempiku feek ku ñuy wax
Isma Ndóoy dugalul loxoom ci mbir mi.

Góora Mbay ni ko :

- Æa ?

- Waaw. Waaye dinaa ci yokk lu tuuti :
Aali Këbóoy, fàww mu dellusi. Dégg nga
wax ji, de ? Aali Këbóoy, dara mënü koo
tee dellusi Ñarelaa.

Boo gisee Góora Mbay, mu ngi lox fi mu
taxaw. Mu dellu laaj góor gi :

- Ba daal kenn amu ci pexe ?

Góor gi ree :

- Yow de, dafa mel ni sa yaram neexul.
Reylu nga Aali Këbóoy, sant Kapiteen
Baay Ndeene, sa goro bu soxor boobu, mu
diigal néewam ci géeku Kusum. Xanaa
loolu war na laa doy ! Loo bëggati ?

Ma seeyal ruuwu Aali Këbóoy ?

Ruuwu nit, Yàllaay boroom.

Góora Mbay geestu, fu ne mu xool fa, di seet ndax am na ku dégg kàdduy góor gi.

Mu daldi ne :

- Dinaa def li nga wax. Waaye ginnaaw kenn mënul a tere Aali Këbóoy mu dellusi, lu nuy doyeeti Isma Ndóoy ?

- Foofu nga juume. Su ngeen feyee Isma Ndóoy li mu leen di laaj, dina daan Aali Këbóoy ba nga xam ne bu dellusee du leen gëtën. Su ci jàppulee, Aali Këbóoy du leen may jàmm ba keroog yawmal-xayaam. Àddina dina tukki, ñibbisi, ni faax ci diggu këram, tukkiwaat, jàppe ko noonu ba mu mat juróom-ñetti xarñu te du tax Aali Këbóoy may leen jàmm !

- Dégg naa sa wax, góor gi. Léegi ñaata laa la ameel ?

- Dencal sa xalis. Isma Ndóoy a ma ko gën a soxla te moom xamul baale !

Badu, am na ku ne woon :

- Doxatu gëléem kow la jëm.

Du man mii de maay weddi kàddu yooyu.
Wax ji law.

Gox boo dem ci Ndakaaru, dégg ñuy
waxtaane mbirum Aali Këbóoy.

Nit ñi ràkkaaju nag, ma ni la, di yokk ak a
yokkaat, di xoromal.

- Dégg ngeen li ma déggam ? Nee nañu
Aali Këbóoy dafa soppiku malaaka, yéeg
ci kow asamaan ak ay laafam, ñépp di ci
teg seen bët !

- Wax nañu ko, de.

- Nee nañu it guddi gu nekk, su waa
Ñarelaa dee nelaw, Aali Këbóoy day
soppiku yoo, di biiw ci noppi ñi ko rendi,
di leen mätt, di leen saaga, lu nekk mu
leen koy yakk.

- Nga ne ma ?

- Ñooñu ñan a waay ?

- Li ci kanam rawul i bët. Soo déggee fan
yii kuy jàmbat sibbiru ci Ñarelaa, dóoral
yat ! Xamal ne yoo bee fa jaar !

- Man de, benn jigéen doon na ma tanil démb. Xamal na ma ne lépp lu xew Ñarelaa, Aali Këbóoy a nga jaaxaan ca àllaxira di ci teg bëtam.

- Eskéy !

Ba màggatu yalwaankat ba demee ba nu fàtte, benn xaleelu góor bu tudd Isma Ndóoy, dëkk Mbaaw, ñëw bés Ñarelaa, ne moom mën naa sempi mbaaru Aali Këbóoy.

Ñu ni ko :

- Xanaa waay-Yàlla jee la fi yebal ?

Mu fas kanam gi, daldi ne :

- Loolu amul solo te sax xawma luy seen yoon ci ku ma yebal ak ku ma yebalul.

- Weexal bi nag, ñaata la ?

Isma Ndóoy sëgg ci noppu Góora Mbay, wax ko njëgam. Góora Mbay taf gémminam :

Saa waay, alal ju tollu noonu, soo dajalee li fi mus a dugg ci xalis ba sunuy maam sancee Ñarelaak tey, ëpp na ko téeméeri yoon xanaa ! Waxal lu nu mën a dégg, waa ju baax.

Isma Ndóoy boolewu ca wax. Dafadaldi
solaat mbubbam, ne mu ngay dellu Mbaaw.

- Dimbali nu, ñaan nanu la ko ci diggante
jullit ak moroomam.

Isma Ndóoy geestu Góora Mbay, xool
waa Ñarelaa ba seppali leen, daldi ne :

Yéen ñépp ay naaféq ngeen, te xam ngeen
lu tax ma wax loolu.

Man Isma Ndóoy, bi yëf yiy am, maa ngi
doon wëndéelu ci jaww ji, tiim leen.

Ngelawu géeku Kusum pes na ma !

Gisuleen ma waaye man maa ngi leen
doon gis. Buleen ma tax a nettali njëlu
Ñarelaa gu ñaaw googu !

Ku nekk xool sa moroom, sëgg.

Baay Ndeene ne Isma Ndóoy :

- Li nga nuy laaj de, amunu ko. Réew mi
ci boppam, xalis bu ni tollu amu fi. Lu la
tax a yaakaar ne waa Ñarelaa mën nañu ko
dajale, fey la ? Aa, yow kat, danga mel ni
ku nu bëgg a yab !

Baay Ndeene nag, noon naa la fi dafa
àndoon ak xadar. Ñarelaa ba Ñarelaa daj,
moo ci gënoon a bari ay. Xeex ak naan
ndox la mas a yemale. Mag ñi naxanteek
moom, yedd ko, xamal ko ne warul a topp
meram.

Góora Mbay daldi ne Isma Ndóoy :

- Ginnaaw noonu la, nga baal nu àq, waa
ju baax. Amunu xalis bi nga nuy laaj.

- Kon boog nu ñaanalante, dellu naa
Mbaaw ga ma dëkk.

Ba Isma Ndóoy demee, magi Ñarelaa yi
taxawaat nañu fa lu yàgg di wut pexe. Ñu
mujjee jàpp ne nguur gee waroon a ñëw
jële fi mbaaru Aali Këbóoy.

Góora Mbay ne :

- Nanu seeti jawriñ bi ñu dénk kaaraange
biir réew mi, moom war na cee mën dara.
Ñépp ànd ci wax jooju.

Ba nuy laata tàggoo, Baay Ndeene xool
ma ba yàgg, ne ma :

- Waaw, Ngiraan, yow de, saa yu lu mel ni masaan xew Ñarelaa, waa gox bi daje di ci waxtaan, danga daan yëkkati sa kàddu, joxe sa xalaat. Tey moom, kenn déggul sa baat...

- Maa yey ne patt, Baay Ndeene.

- Ña ?

- Waaw. Man kat, dama tiit ba fu tiit yem.

- Lu waral loolu, Ngiraan ?

Ma yëngal sama bopp, ni ko :

- Seetlu woo dara ci waa ji jóge Mbaaw te ne Isma Ndóoy la tudd ?

Waa Ñarelaa yépp di ma xool, waaye kenn amul sama tont.

Ma ne leen :

- Li Isma Ndóoy moomuy wax yépp, maa ngi gëmm di ko déglu. Te xam ngeen baatu kan laa doon déggam ?

- Ña ?

- Baatu Aali Këbóoy, xanaa.

- Danga bëgg a wax ne Aalee fi taxawoon
sàñq di waxtaan ak nun ?

- Looloo am sax de, Baay.

Keroog jooju, Badu, gis naa kilifay
Ñarelaa yu bare ñu téye seen bopp ndax
jaaxleek tiit.

Ña jógoon ci xaaju-guddi, fekki Aali
Këbóoy ca biir mbaaram, rendi ko, am na
sax ku ci rëccle ba caaya ji xaw a rot.

TÉEREB LËNDËMTU

II

Badu, du caagin dama la bëgg a miirloo,
waaye fàww nga may ma ma dellu ay ati
at ci ginnaaw.

Maa ngi door a am fanweeri at ak ñaar,
nekk óbërye ca Air Liquide, di doxaan
ndaw su ñu naan Faat Juuf.

Bés, ni ma ko tàmmee def, ma reer ba
noppi, sol samay dàll, tegu ci yoonu kër
Faat Juuf. Kolobaan la Faatu luye woon
benn kër gu yem.

Jamono jooju, tele amul. Danoo déglu
sunu rajo ci ëtt bi, ma defar àttaaya, nu
cokkaasante ba sunu yaram xaw a tàng, nu
daldi jàll ca néegu Faat Juuf.

Miinante woon nanu bu baax, nun ñaar.
Noonu laa ko mën a waxe.

Li ci des sa xel a koy mottali. Xam nga
mbirum gone rekk. Am doole te yëg ko.

Nu nekkal ko ci.

Gajjante.

Wax ju ñaaw.

Parax-paraxeek sëppu-jaleñ.

Taataan.

Mbejante.

Àndandoo di salliiru.

Mujje ne yàcc, di xullee.

Waaw, noonu lanu daan jotee, maak Faat Juuf.

Waaye guddi gi ma lay wax de, neneen la mbir mi deme. Kottante nanu lu yàgg ci kow lal bi, ne cell, mel ni ñaari gone yu réer ci àll bi, ku ci nekk di jéem a aar sa moroom.

Fa lanu nekk di raayante ndànk, ànd ceek teey ak ràññee.

Bi ma ganejee Faat Juuf, teeru na ma teeru bu rafet, dalal ma.

Ba nu lalee waxtaan it, ku nekk ci nun ñaar tontu na sa moroom na mu ware.

Keroog Kolobaan àjjana ju ndaw la woon ci nun ñaar.

Waaye lee-lee sunu bànnex day wex xàtt, jur sax tiitaange.

Lu waral may joteek Faatu Juuf, mu neexe
noonu ba noppi, sama xel yépp nekk ci
dee ?

Ma gömm, gis ñaari mellentaan yu tuutee
tuuti te ñuul ñuy mareñ ci aw tund wu
suuf sa weex tàll.

Ma ni ci sama xel :

« Maak Faatu Juuf bëggante nanu ba fu
bëggante yem. Waaye lu nobeel di jariñ ?

Lii lépp fan lanu jëme ?

Fii ak ñeent-fukki at nu màggat, ras,
dootunu mënäl sunu bopp dara ba bés ba
nuy xéy jóge fi. »

Ngiraan Fay.

Faat Juuf.

Fan ngeen jëm, yéen ñaar ?

Jamono dina ñëw, mbégte mu réy bett la.
Waaye bänneex ni melax lay bindooo, ba
muy tàkk ak ba muy fey benn lay doon. Bi
nu delloo ci saal bi, ku nekk ci nun ñaar
gis na ci say bëti moroom tiis wu réy.

Faat Juuf a ngi taraxlaayoo séru legoos,
ferenklaayu, wéeru ci kanape bi.

Lee-lee sama loxo càmmooñ doxantu ci
kow yaram wi, naj ndànk catu weenam
mbaa mu wàcc ba ci diggante lupp yi,
jaaru fa as lëf.

Maak Faat Juuf rekk a nekk ci kër gi.
Dëkk bi ci boppam mu ngi ne selaw.

Nuy diisoo, ku nekk di dénk sa moroom lu
mu masul a wax kenn.

Góor ak jigéen su ñu bëggante dëgg, li
ëpp ci seen waxtaan ci ñeeneen ñi lañu
koy jëmalem, moo xam seeni mbokk lañu
mbaa seeni xame kese.

Dañuy faral di leen jëw, daal.

Badu, sooy ngoroyook jigéen te dungen
juum ba jëw kenn, booba xéy-na seen
àndandoo narul a yàgg.

Su dee fu ngeen tollu yéen a ngi naan su
ñu amee doom nii lay tudd mbaa béréb
sàngam lanu war a wut kër, ñàkkul seen
ngoroo ngi waaj a tas.

Guddi googu laa mas a wax Faat Juuf ne sama cosaan, man, Mbériŋ-Saaj la, ca Siin :

- Ci sėti Maam Ngóor Fay yi laa bokk.

Faat Juuf daldi muuñ, ne ma :

- Waaw, te noonu nga ci tollu ? Maam Ngóor Fay nag, ku ko jur ?

Gis nga ni mbir mi doye waar, Badu ! La ma umple woon ba tax maa tegu ci yoonu Mbériŋ-Saaj la ma Faat Juuf laaj.

Ma ni ko :

- Sol naa samay dàll, dem ba Mbériŋ-Saaj ngir rekk bëgg a xam kan moo doon Maam Ngóor !

- Loo fa jële nag ?

- Dara. Wax dëgg Yàlla jëlewuma fa dara. Waaye yow sax, Faatu, soo may tane it, du lool.

- Nun kay Ngiraan, noo ngoog rekk !

- Nun ñan, Faatu ?

- Xanaa nun Doomi-Aadama ! Nit ku nekk, booy nemmeeku cosaanam, ci yoon lim bi waroon naa mat ay junniy-junni at. Waaye ñi xam mbaa ñiy fàttaliku seen turu maam, ñu néew lañu. Maandu daal moo nu war, Ngiraan.

Ma siggi, xool Faat Juuf, gis ni kanam gi soppikoo ndax tiis wu ma xamul lu ko waral.

Ma ni ko :

- Lu xew, Faatu ? Danga mel ni ku xolam jékki-jékki diis gann.

Faat Juuf ni ma moom masul teg bët ay way-juram :

- Man dañu maa for ci mbedd mi, Ngiraan. Bi ma juddoo, sama yaay dafa ma bëggoon a rey, ñu bett ko, mu sànni ma, daw.

- Ña ?

- Bu yàggul laa xam loolu. Ku baax ki ma for, yar ma, masu ma cee nangoo wax dara.

- Ndax yoon mujje naa teg loxo ci sa yaay ?

Faat Juuf tontuwu ma. Sunuy bët daje, ma daldi yëg ci saa si ne wax naa lu ëpp.

Faat Juuf gis ni ma amee kersa ci mbir mi, daldi ma xëcc, ma fekki ko fi mu toog ci suuf.

Ñu tëdd nelaw, ma gént gént gu jaxasoo sax. Waaye ndax lii sax gént dégg la ?

Maa ngi wetu kër Faatu Juuf, taxaw ci booru tali bi. Kolobaan a ngi lëndëm këruus wante teewul oto yu baree ngi may romb, seeni faar di tàkk, ñuy def :

- Fiiw ! Fiiw ! Fiiw !

Oto bu romb, sa moroom topp ci, ñu mel ni oto rawante yi ñuy wone lee-lee tele. Moo man, fan laa nekkati ? Tali bii ndax tali neen la ? Pax mu xóot a xóot la, di nirook teen bu ñu jaaxaanal te daanaka amul yemu. Li faaru oto yiy melax yépp, taxul béréb bi leer.

Rax-ci-dolli, benn sófóor nanguwul a
taxaw jël ma. Mu mel ni oto yi man lañuy
daw ! Ñoom daal ñu ngi naan :

- Fiiw ! Fiiw ! Fiiw !

Ma tiit, di saraxu sófóori oto yi may romb

- Buleen ma fi ba, ngir Yàlla !

Waaye kenn ci ñoom nanguwu cee taxaw.

Gisuma kenn kuy dox, sófóor si may romb
it mēnu ma cee teg kenn bēt.

Aa ! Oto yuy dawal seen bopp nag !

Jàppal ne li ma lay nettali mu ngi amoon
ci 1954.

Bu ci kanamee, dinga xam lu tax loolu am
solo.

Njël jot. Ma yeewoo Kolobaan, sangu,
ndékki, dem liggéeyi Air Liquide.

Àddinay dox. Ñaata guddi, ñaata njolloor,
ñaata njël ñoo fi jaar boobaak tey, seey,
yóbbaaale yaakaari Doomi-Aadama yi ?

Yàlla rekk a xam, Badu.

Bul ma laaj it fan laay dégg Faat Juuf.

Tàggoo nanu bu yàgg te xawma sax fan la
nekk ci Senegaal ñàkkul sax mu gén
àddina te yëguma ci dara.

Guddi Kolobaan gaak tey jii ma tiim sama
Téere bu ñuul bii, di ci bind lii, mat na
juróom-fukki at. Lu waral tey jii sama xel
yépp nekk ci Faat Juuf ? Lu tax biig ba tey
fu ma geestu ci néeg bi gis takkandeeru
Faat Juuf, déggaat baatam ?

Lépp li ma def Kolobaan juróom-fukki at
ci ginnaaw, ganesi na ma biig.

Lépp laa wax de, Badu. Te lépp soo ko
déggee mooy ñaar yii : séyaat naak Faatu
Juuf, am ci mbégte mu jéggi dayo, ba
noppi tédmaat ci wetam nelaw, daldi
géntaat la ma géntoon ca atum 1954...

Jëli nga maam, Badu ?

Li ma dal biig, mënuma koo tudde gént.

Dama toog di bind ba yàgg sama bopp biy
metti mel ni dafay waaj a xar. Ci laa tëje
Téereb Dóom, aj la ma la doon nettali ci
Yaasin Njaay, dem tëri.

Bi may nelaw nag, guddi Kolobaan gépp
ñëwaat na ci sama xel. Amul dara lu ci des
ginnaaw. Ni ma ko dunde woon ba may
am fanweeri at ak ñaar la dellusee.

Yëf yi yemu fa de, Badu Taal : ci sama
biir gént, géntaat naa taxaw ci booru tali
bi, ca Kolobaan, mu lëndëm këruus, oto
yu bare di ma romb, seeni faar di tàkk,
ñuy def :

- Fiiw ! Fiiw ! Fiiw !

Ma tiit, di saraxu sófóori oto yi may romb,
naan leen :

- Buleen ma fi ba, ngir Yàlla !

Waaye kenn nanguwu cee taxaw.

Muy ñaari yëf, Badu :

Li fi mas a xew ak li fi masul a xew. Lii
ma dund ko dëggantaan, li ci des di lu ma
janeer doṇṇ.

Fu ñaar ñooñu jaxasoo, Badu, Fen ak Dëgg
maasaloo nañu. Kon, dee soreetul.

Jamono ji walbatiku, guddi soppiku doon
bëccëg.

Ma ni : dee gu taxaw jonn.

Boroom xam-xam yi dinañuy faral di
janeer, séen Ëllëg ak li ci biir ñu nekk ci
yoon wiy daagu.

Agseeguñu de, waaye ñu ngi janook
ñoom.

Ñu teg ci diir bu gàtt, muy lu ne fàññ-
fàññaaral, maak yow nu sog cee mën a teg
sunuy bët.

Dëgg la. Wànte ku ma newoon dinaa dund
man mii ba bés ñëw may gént ne maa ngi
gént, ku ma waxoon loolu, Badu, ma ni la
fen nga.

Sant naa Yàlla bi yëf yi yemee foofu.
Mënoon naa fa jóge xeetu ndof gu doo
waar dugg ma, lépp lu ma masoon a dund
ci àddina ma dundaat ko, di xuus ci biir
jamonon ji, di dellu ginnaaw ba dellu
Mbériñ-Saaj, ca Siin, guddi taalata ga
sama ndey sukkee jur ma. Li ma xalaat
noonu xaw maa miirloo !

Dem ba nekk mag, dara deseetu la lu dul
wuyuji sa boroom, mu ni la :

- Ngiraan Fay, may naa la ñaareelug dund.
Doore ko bésu tey, at mu jot dinga gën a
nekk xale.

Am nga 80 at. Feek 79 at, dinga dellu
nekk liir. Walbati jamono ji du dara ci
man, defal naa la loolu !

Fépp foo mas a jaar, dinga fa jaaraat. Su
ko defee, lu dëngoön ci sa jëfin nga
jubbanti ko, koo mas a tooñ nga balu ko
àq mu baal la ci xol bu sedd. Soo demee
nag ba wërngal gi téju, say mbokk ni :

- Sunu Ngiraan Fay mu baax mi de,
juróom-ñaari fan rekk moo ko dese ci
dunyaa, ndax bés sàngam la ganesi woon
àddina, te talaata jii di ñëw la bés boobuy
dellusi. Ci lañu ko ngénte woon, kon ci la
fiy war a jóge, wuyuji sunu boroom. Nanu
ko waajal, boog.

Ayca, Badu Taal, bul nasax. Lemmil li ma
lem foofu, jëlil wax ji.

Kersaa waral ma fab Dëgg lëmës ko ci
biiri léeb ak i cax.

Xawma kan laa rusul ci àddina, waaye
yow Badu Taal am naa lool sa kersa.

Gone nga waaye ku la seetlu bu baax,
fàww mu weg la ba sax xaw laa ragal. Yaa
xam loo bëgg, doom : Yal na la ko Yàlla
defal.

TÉERE BU ÑUUL BI

- Dégluleen ! Jàmm la ! Dégluleen ! Jàmm la !

Yéenekat bi wër na Ñarelaa ay yoon i yoon, sog a taxaw ci pénc mi. Lee-lee mu tëgg sabaram, daldi dar nopp yi, yuuxu :

- Dégluleen ! Jàmm la ! Dégluleen ! Jàmm la !

Mu ne tekk ba yàgg sabarooti ñetti yoon, daldi daraat nopp yi :

- Buur nee na : góor ak jigéen, mag ak ndaw, bu ëllëgee ci yoor-yoor, na ñépp daje ci pénc mi !

Badu, kàddu yi ma doon xaar ñu jib, jib nañu. Aali Këbóoy delluseeti na.

Maa ngi yëg luy rocceekoo ndànk-ndànk ci sama yaram.

*

* *

Ca ëllëg sa, waa dëkk bi def la leen Buur sant. Waaye kat, mbir mi jaaxal nañu bare.

Ngay dégg ñu naan :

- Fan la yéenekat bii génneek sabaram ?

- Buur ban a woote, sax ?

- Démb ak bërki-démb de, ay buur a fi newoon, daan dogal. Seen bëgg-bëgg rekk lañu xamoon. Muy dëgg gu wér péññ, ndax ku ci mel ni Daaw Demba demoon na ba ni :

- Fii ci Kajoor, ku fiy takk janq, balaa ngay joteek moom, indil ma ko ma jaar ci ba noppi, ndax buur moo yeyoo loolu.

Waaye Daaw Demba ak buur yi ko fi jot a wuutu, kenn waxatul seeni wax.

Tey, jamono Daawur Jaañ lanu nekk. Su Daawur Jaañ bëggee waxtaan ak waa réew mi, day woo taskati xibaar yi, wax li muy wax, ñooñu jàllale ko ci tele yeek rajo yi. Kon boog, ku woote ?

Waaw. Su Daawur Jaañ wooteewul kan moo war a woote ?

Ñarelaa ngi dajaloo ci pénc mi. Foo sànni mbàttu mu tag.

Ku ci nekk a ngi naan ci sa xel :

« Waaw, kañ la démb dellusi, làqu ci biiru Tey, nar fee judduwaat ? Kañ lanu fi fal Buur ba muy woote ? Naka la Daawur Jaañ mënee nekk njiitu réew mi ba noppi keneen naan mooy sunu Buur ? Du lii lañuy waxati ci politisen yu naaféq yi ! »

Yéenekat bi rëkkaat sabaram, xulli bët yi, yuuxu :

- Buur a ngoog ! Buur daalee ! Buur daalee ! Nu dégg ay woy yu neex lool sax, te kenn ci nun xamul fan lañuy jibe.

Woykat yi yaatal géew bi, nu sog a gis Buur. Mu nga àgg ca kow, sol ay yère yu yànj yu ñu daaminaa ak wurus.

Dag yi xàllal ko yoon, mu taxaw ci diggu pénc mi, xool nu lu yàgg door a yëkkati ndànk ñaari loxoom.

Nun ñépp nu ne tekk di ko déglu.

Xam nga lu Buur defam, Badu ?

Dafa jonkan, tibt ci suuf si ak loxo ndeyjooram, ñëb ko lu mat juróomi simili, di ñaan.

Ba mu ñaanee ba noppi, mu siggi, xool mbooloo mi, waaxu ba ci benn ndaw su màggat, mu xëcc ko ba ci diggu géew bi, ni ko :

- Lii ma ñëb, wurus la. May naa la ko ci xol bu sedd. Bés ni ki tey, sa soxlay àddina yépp faju nañu ba fàww. Képp ku sës ci yow, dootul xiif, dootul mar.

Noonu la nu Aali Këbóoy feeñuwaate, bésub altine ci yoor-yoor. Waa dëkk bi yéemu. Am ñu mbir mi yëngal seen xol ba ñuy jooy. Nga dégg ñu naan :

- Yàllaay kariim.

Li ma lay nettali nii, fekkewuma ko. Fekk na sibbiru si daaneel ma, ma fatu ci sama néeg. Waaye lépp lu waa Ñarelaa wax keroog mbaa ñu def ko, maa ngi koy dégg, di ci teg samay bët.

Nekk ci pénc mi te sa jëmm newu fa.

Bi mu ma wóoree ne Aali Këbóoy dellusi na, ne déjj ci diggu géew bi ak fulla ju mat sëkk, laa tudd turu Yàlla.

Tàggu naa la, Badu. Fa may fanaani tey,
duma fa fekk kenn, kenn du ma fa fekk.

Dénk naa la ku baax ci yow. Dina la aar,
dina la fajal sa mer.

Dénk naa la Aali Këbóoy.

Li des ci nettali bi, mooy boroom. Dina la
ci may ba nga doyal sëkk ak barke.

ÑAAREELU XAAJ

AALI KËBÓOY

Dof mat naa bàyyi cim réew

Badu Taal, yaa ngi may déglu, mbaa ? Sa
maam Ngiraan Fay noon na la :

- Bala waa Ñarelaa di teqalikook Aali
Këbóoy, dinañu wax lu set.

Dëgg la. Ngiraan masul a wax waxu
caaxaan. Démb, soppiku naa mellentaan,
dugg ci kawasuu benn waa ju doon dem.
Ma dégg ko mu naan ki mu àndal :

- Sama Ndumbe mi de, moo may bëgg a
jommal.

- Lu mu defati ?

- Jigéen ñi daal ñoo woyof bopp rekk !
Xanaa naan ma Aali Këbóoy dina dellusi
Ñarelaa fii ak i fan.

Xarit bi ree, ni ko :

- Foo newoon yow it, Tiijaan ? Loolooy
coow ci gox bi. Bu ma yaboo sax ne waa
réew mi yépp a ngi xaar Aali Këbóoy.
Ñépp xam nañu ne dina dellusi.

- Æa ?

- Waa-waaw ! Bés daal, dégg naa, dinanu
dégg kuy yuuxu, naan :

Dégluleen ! Jàmm la !

Dégluleen ! Jàmm la !

Nee nañu loolu moo nar a firndeel ne Aali
Këbóoy a ngeeti ci sunu biir.

- Eskéy !

- Te kat, dinaa la xamal lenn, Tiijaan :

Aali Këbóoy mi réew miy xaar, dina ñëw,
nekk Ñarelaa lu yàgg a yàgg te kenn du ko
xàmmee.

- Nga ni ma ?

- Boroom xam-xam yee ko wax, de.

- Céy nun ak Aali Këbóoy ! Giñ naa ne fi
mu ñu jëme, jàmm amu fa !Badu, bi ma la
nettalee waxtaan woowu ma for ci mbeddi
Ñarelaa yi ba noppi, dinaa dëggal li ngóor
soosu wax : fi ma jëme Ñarelaa, jàmm
amu fa. Xanaa rekk ma yokk ci as tuut :
képp ku ma mas a tooñ ci Ñarelaa gii,
dinaa ko defanteek yow ba géej gi fer. Te
xam nga ni moos ndem-si-Yàlla ji Ngiraan
Fay, góor gu laabiir ga, am yërmande, taxu
maa wax. Man, Aali Këbóoy, sama baat ca
kow ! Nuyu naa leen, yéen waa Ñarelaa !

Sunu àndandoo nar naa yàgg te nar naa
metti !

Waaye balaa nuy tegu ci yoon wi, dinaa
leen fàttali kàdduy taalifkat bu mag
ba. Sëriñ Musaa Ka nee na : Am barke
àggul ci di def lu ñu dul wax

Defkat bu dee def waxkat it ma ngay wax

*

* *

Man, Aali Këbóoy, sama baat ca kow !

Waxambaane yi fi jaar sàñq ci bëccëg de,
xaw nañu maa jaaxal. Ñu nga léttu, takk
ay càq yuy kelen-keleni. Céy, su ngeen
leen gisoon, yéen waa Ñarelaa ! Seen
doxin, seen waxin ak na ñuy sànnée seen
yaram ci jaww ji ! Ñuul nag ba dër. Loolu
lépp tekki lii donq :

- Xool-leen ma, man doomu Afrig laa,
sama ñuulaay bii dara dàqu ko ! Aa ! Naw
sa xeet de, gisuma lu ci aay, ci am faayda
la bokk. Séex Anta Jóob loolu la nu jàngal.

Waaye nag, man Aali Këbóoy, am na lu
ma xaw a yéem ci mbir mi. Ngeen ne ma :
- Loolu lu mooti, Aali ?

Ma ne leen :

- Nit Njaay bu demee bay toppandoo
boppam, xanaa war naa fekk xamatul
moom mooy kan, xanaa fekk na
njàqareem jéggi dayo ! Soo demee ba tànk
boo yëkkati, ne man diw maay Man, te
soo ko defulee ñu jaawale laak keneen,
booba fekk na nga déju ci andu jaambur,
noor fa, nar faa nawet. Waa réew mi kat
war nañoo xoolaat mbir moomu. Seen
ndaje yu bare yi may dégg ci rajo bi de,
war ngeen cee sóoraale loolu. Laaj leen
gone yi :

- Waaw, doom, lu leen xiir ci toppandoo
seen bopp ?

Man, Aali Këbóoy, sama baat ca kow !

Patiriis Lumumbaa.

Waaw, Patiriis Lumumbaa, laa wax !

Réewum Kóngo ne ko :

- Patiriis yaa nu doy, keneen ku dul yow du nu jiite, jal baa ngoog, nee ci faax su la neexee.

Ñu neeti :

- Jàmbaar da koy niru. Ba nga jàkkaarlook buuru Belsig, ñaawoo ci. Yërëmoo wax ji, danga jaar ci digg bi.

Waa Belsig mer :

- Ku mus a gis lii ? Ñii nga xam ne démb rekk sunuy jaam lañu woon, nu leen di sëf ci naaj wu tàng wi ni ay mbaam, di leen kàcciri, ñu naan wii mise, mersi mise, képp ku ci jéngu bëgg noo jommal, nu daggat la, sànni xaj yi, ñu yàpp la. Kañ la sowaas yii daan am fitu ñàkke teggin sunu Buur ?

Buuru Belsig ! Kii kay dafa reppoon dëgg bi muy def loolu ! Lumumbaa mii, fàww nu def ko lu kenn dootul fàtte.

Noonu la ko waa Belsig defe it. Fan yii, rajo boo ubbi, nit ñu baax ñaa ngi metitlu bóom gu ñaaw gi ñu bóom Lumumbaa ca Kóngo. Yéen waa Ñarelaa, man Aali Këbóoy maay wax ak yéen !

Yéen a ñàkk faayda, yéen waa Ñarelaa !
Yeewuleen ! Waxleen ci li xew Kóngo.
Bokkleen ci werante beek xeex bi. Nit
ngeen, dungen ay xar.

Lan mooy coow li ? Ñii ngi naan Bels yi
dañoo bëgg teg ci boppu réewum Kóngo
seen xuus-maa-ñàpp, ngóor su yaafus sax,
ñu koy digal muy dogal. Kooku, benn
soldaar bu jege woon Lumumbaa la, ñu
koy wax Sosef Desiire Móbutu.

Ameriken yi tamit, ñu baree ngi leen di
tam dëmm ci mbir mi. Ñoom sax lañu ne
ñoo ngemb ci suuf ngóor soosu ñu naan
Sosef Desiire Móbutu. Lumumbaa de, su
muccoon ci lii dina jaaxal ñu bare : Bels
yi ne dafa xamadi, Ameriken yi ne
kóminist bu bon la.

Ameriken yeek Bels yi mánkoo, ne su
loolu yépp weesoo sax, alal ji nekk ci biir
suufu Kóngo, ñoom ñoo ko gën a soxla
waa Kóngo !

Waa Ñarelaa jógleen taxaw !
Ne yàcc di xullee du seen ndam.

Du xam ngeen nu ñuy rendee xarum
tabaski ? Waxambaane yee koy ñàdd,
boroom kër gi sog a teg paakaam ci baat
bi, dem, dikk, dellu. Sosef Desiire
Móbutook Móiis Combe, xuus-maa-ñàpp
ga ca Katangaa, ñooy surga yi ñàdd
Lumumbaa, ay kilifay làrme Belsig daas
seen paaka, daldi def seen mēnin. Léegi
nag, Móbutoo ngi jonkan di xaar wàllam.
Mu ngi xaar doxandéem yooyu jébbal ko
nguuru Kóngo. Su ko defee, mu ne nonḡ
ci jal bi, ne leen :

- Jaaraama, yéen waa Belsig ak waa
Amerig ! Yéen a ma fi teg, maak yéen
dinanu bokk mbuus, lu ngeen joxoñ ma
dagg, ngeen fab, yóbbu defare ko seeni
réew !

Tey jii, fukki fan ak benn ci weeru
saṅwiye, ci atum 1961, nit ñu baax ñi ci
àddina si yépp mer nañu. Àddina si yépp
laa wax, de !

Wasinṭon.

Kaasabalankaa.

Konaakiri.

Akaraa.

Feerfaks

Alse.

Liyees ak Briksel...

Dëkk yooyu ma lim yépp, ay gor fippu
nañu fa, taxaw nañu ngir wone ne li xew
Kóngo ànduñu ci tey, ànduñu ci ëllëg.
Nun waa Ndakaaru Njaay it, kenn demul
nu des ! Jóg nanu, taxaw ci tàñki bañ.
Yéen waa Narelaa kañ, yéen a yaafus te
ñàkk dogu ! Daara ju mag ja laa jóge nii
sax. Ba nu dajaloo biir Iniwérsite ba
noppi, danoo daldi jubal bunt bi féeteek
tali bi jëm Wakaam. Nii ngi làmboo raaya
bu Kóngo, ñi ci des a ngi téye ay nataali
Patiriis Lumumbaa.

Ma ni : bés bi ñu bóome Lumumbaa la
Afrig tàmbalee suux, di delluwaat
ginnaaw. Li xew keroog jooju, su ma
sañoon, nun ñépp nu bàyyi ci xel bu baax.
Njiitul réewum Afrig ne jàkk kilifag
réewum tubaab bu day noonu, ñépp toog
di la déglu, nga am fitu wax ko dëgg...

Am nañu ko jéemoon ca jamonoy Maam
ya, waaye fekewuñu ko. Lumumbaa
waroon na xam moos ne mënul woon a
mucc.Am na ci yéen ñuy déeyante. Waa-
waaw, maa ngi leen di dégg kay, ngeen
naan ci suuf :

Aa, ndekete sunu ngóor si day dof-doflu
rekk, waaye dara jotu ko. Su Aali Këbóoy
dofoon kay, du mel ni ku naan Lumumbaa
toon Bels yi.

Yéen a ngi naan :

- Su Lumumbaa duggul woon ci lu
yoonam nekkul, Bels yi duñu ko rendi,
daggat yaram wi, seeyal ay yaxam ci
mbalka mu fees dell ak asib. Céy, waa
Ñarelaa ! Maa leen xaare ! Jëw Patiriis
Lumumbaa daal moo leen dese ?

Lu ngeen may layati, sama gaa ñi ? Tàmm
ngeen wax seeni njaaxum ba noppi ne
Wolof Njaay a ko wax ! Maa ngi leen di
dégg, ngeen naan :

- Ñàkk bopp gaaw a dee. Lumumbaa kat,
da doon jaay lu amul !

- Lu jiin Njaag a te mooy Njaag !
- Moo ko sómbi, na ko naan.
- Lu tollu ni Buur, rawatina buurub tubaab, nga di ko ñàññ noonu bëccëgu-ndara-kàmm !
- Ma ni : nen du bëreek doj !
- Tubaab yi soxaruñu gaa, dañoo bañ ku leen yab rekk !
- Mooy li ñuy wax rekk : ñi mën a kott amuñu mbaam ! Man de, su ma amoon wërsëg wu day ni jàkkaarlook Buur, di wax mu may déglu, dinaa fexe ba samay soxla faju sama giirug dund.

Cim ! Gat seen ! Xaj yu bon yi ! Ba noonu daal ngeen tollu ci mbirum Patiriis Lumumbaa ? Nga ne lan, yow, boroom simis bu sokolaa bi ak sa sikkimu séytaane bi ?

Nga ni soo janoo woon ak Bóduwen, Buuru Bels yi, dinga ko ñaan xalis boo takkee ñetteel ?

Waaw, amaana sa soxla soosu faju de,
waaye say sët ak say sëtaat duñu ko fekke.
Wutewuleen ak ay nit yu ñu déj ci buntu
kàmb gu xóot a xóot te fees dell ak i xal,
yeew leen fa. Sañuleen sax yëngu ba seen
xel di dem ci jéngu. Defe ngeen ne su
ngeen di jéem a yëngu di tàbbi ci kàmb gi,
safara si lakk leen, seeni yax def dóom.

Te ngeen tuddee seen bopp ay nit ?

Bàyyileen seen xel ci seeni sët ! Waay
waay amleen boog tuuti yërmaande ci
gone yi juddoogul. Ëllëg a ngi rung ci
seen biir deret, mu ngi daw sax bay xiixat.
Bépp toqu deret buy daw ci seen yaram,
dina ami bés ay bët ak i nopp, dina ami
gémmin, ñu ngénte ko, jox ko tur, mu
màgg, nekk nitum lëmm. Fu nekk nag mu
geestu fa, di seet yoon wi ngeen ko xállal,
mu mën caa jaar te du fakkastalu mbaa
muy wékk yaakaaram ciy doxandéem ngir
bañ a daanu.

Ñi fi jaar démb, su ñu sàgganul woon, nun
ñii doon nanu fi gën demin.

Waaye ay doxandéem taxaaw ci waax bi,
wàccee seeni gaal ak ay butéli sàngara ak
ay seetoo ki caq, nga daldi tàggook sa
sago ci saa si, jaay sa jabar ak say doom,
pasar-pasaree suufu Maam sii...Moo, tee
ngeen a seetaat seen xel ! Ñaaw ci, lekk
yu neex, te du mujje fenn fu dul seen
wanag. Waa-waaw ! Maa ko wax ! Li
coow liy bare yépp, foofa ngeen di
jonkan, rotal fa yu neex yi tax ngeen di
tayle réew mi !

Buleen ragal nit ku Yàlla bind ni yéen.

Waaye sax, wax ji du loolu, Badu.Lan la
boog ? Lii la : tubaabi Belsig yooyu
mënoon nañoo xët ci lëndëm, maanam
làqu rey Lumumbaa, yem ca. Noonu lañu
ko tàmmee def : dañu lay sàkkal pexe ba
noppi taxaw fale, mel ni du ñoom, ku leen
bëgg a tuumal ñu giñ ne ñoom yëguñu
tinuñu. Bii yoon dañu ni fàww ñu def ko
na mu gën a ñaawe, àddina si yépp di ci
teg seen bët, mu leer ñépp ne nit ku ñuul
du jam mukk Buurub tubaab naani.

Badu, xool nga bu baax nataal yi ci
yéenekaay yi ? Gis nga ni ñu yeewe
Lumumbaa mu toog ci benn oto, sol simis
bu weex bu xottiku, ndeysaan, ay soldaari
Móbutu tiim ko, di ko mbej, téye ci karaw
giy xëcc, di ko wéq, di ko tēfli !

Been soldaaru Belsig

a jiite waa kër Móbutu yi. Ba mu bóomee
Lumumbaa ba noppi, laata muy seeyal ay
yaxam ci mbalkam asib, def na lu doy
waar.

Xam nga lu mu def, de ?

Dafa buddi ñaari bëñi Lumumbaa, lëmës
leen ci sagaram denc, ne bés dina ñëw mu
jaay leen taskati xibaar yi mbaa ñeneen,
am ci xalis bu takku. Yëf yi de, jaay
dooleek maa-tey la. Badu, mus ngaa gis
njiitu réew mu ñuy toroxale noonu
bëccëgu-ndara-kàmm ?

Masul a am fenn. Bés ba ñu reyee Patiriis
Lumumbaa la Afrig tàmbalee suux ci
géejug naqar ak njàqare.

*

* *

Biig de, dégguleen sama baat bu naqadi bi, yéen waa Ñarelaa.

Man, Aali Këbóoy, tanqaluma leen ci guddi àjjuma gi. Tey ma wax leen lu tax yàquma seen nelaw biig. Lii donḡḡ la.

Daawur Jaañ mi ngeen xam, njiitu réew mi, moo ma fekk may jàppanteek nelaw, mu ne ma pëkk-pëkk, ma xippi, dégg ku naan :

- Aali... Ndànk la doon waxe nag, mel ni ku ragal ñu dégg ko, mbaa ñu xàmmee baatam. Noonu, ma daldi geestu, ne ko :

- Kooku ?

- Aa ! Ba xàmmewoo sama baat, Aali ?

- Yow a kan ?

- Man a Daawur.

- Daawur man ?

- Man a sa xarit Daawur Jaañ.

- Saa waay, wéyal. Man, awma mbokk,
awma xarit.

Foofu mu ne tekk ab diir. Ma yëg ci sama
yaram ni mu ma ne jàkk ci lëndëm gi.
Sama xel yedd ma, ma daldi ne bëret,
génn fekki Daawur Jaañ ci buntu mbaar
mi. Soo ma gisee, maa ngi tiit bay pat-
pati. Laajleen ma lan moo yóbbu woon
sama fit noonu, ma wax leen ko.

Badu, moytul ma Buur ! Li tax nit di
jiiteem réew, du xam-xam, du doole, du
alal, du leneen. Mayu Yàlla donq la.
Wànte dunyaa jii de, ñi ma gis ñu fiy jiite
ay réew, mën naa ni ñoo yées ci ñi Yàlla
sàkk. Moytul ma Buur ! Su dale sa kow
nga gaañu, soo dalee ci kowam gaañu.
Ana ku Buur naan jàkk te du am lu jóge ci
yow ?

Dinga ne :

- Waaw, Aali, Lumumbaa nag ? Moom
de, noon nga fi ñaawu ca ba mu janook
Buuru Belsig ba, Bóduwen lañu koy wax,
xawma.

Dëgg la, Badu. Weer yale ñu génn, nettali
woon naa la njàmbaar ga Patiriis
Lumumbaa wone bés ba Kóngo di jot
boppam, te Buuru Belsig nekk fa di wax
ay waxi kasaw-kasaw. Dafa fekk rekk ne
Lumumbaa du woon nitu neen, Badu.
Kooku xamul woon sax fu tiitukaay di
nekk ci Doomu-Aadama. Mën na am it,
Badu Taal, nga ne ma :

- Waaw, Aali, léeb ya ma Maam Ngiraan
daan léebal nag, ba ma newee gone ? Jot
naa jàng ci léeb yooyu ne ak lu Buur am
doole am doole, bés benn waay dina jóge
réew mu soree-sore, ñëw fekk ko fi mu
jaaxaan ci pénc mi, di jaay puukare mu
dëkk ko ci kanamu askan wépp, ñu
songoo mu toroxal ko. Loolu de, Aali,
dëgg naa ko du benn du ñaar ca léebi
Maam Ngiraan Fay yu neex ya. Loo ci
wax, nag ?

Sama tontu du gudd : léeb, léeb la tudd.
Nee ma lu tax, Badu ? Su léeb tàbbee
géej, dëgg des fi, li am, Badu, moo di ne
njiitum réew duy yemb, ñaare.

Gis nga nag, maak sama mbokki dof yiy
wëndéelu ci mbeddi Ndakaaru yi, li nuy
kannasu yépp, xam nanu ne Muse la
Paresidaa moo nu gën a naan kaani fopp.
Ma ne : gaa ñiy feeñ tele ak seeni karwaat,
ñu naan leen Muse la paresidaa diw, seen
yaram duy faral di neex de ! Nit ku wér
dëgg, du fekk ay junniy-junni Doomi-
Aadama, nga ne leen :

Man diw, maa leen moom. Ku ko nangu ci
yéen dinaa ko fajal ay soxlaam, ku àndul
ci loolu nag su yaboo xam ne bakkanam a
ngi ci xottu-gerte !

Nun dof yi, noo xam lu tax nuy muslu ci
ñoonu. Sama digganteek Ñarelaa, firnde la
ci. Ñarelaa rëbb na ma ñeenti yoon, sooy
ñeenti yoon. Waaye su Daawur Jaañ doon
dugal loxom ci mbir mi, may tàkk. Duma
jaar kon fenn ba mucc.

Looloo waral ba ma gisee Daawur Jaañ
muy nàngal kanamam, dama daldi jéggalu
ci saa si, ni ko :

- May ma, Daawur, maa ngi ñëw.

- Gaawal laa wax, dama yàkkamti !

Céy dof moo sonn ! Boroom dëkk bi de,
man maay nooy-neexam. Saa yu ma
demee bay jàppanteek nelaw, mu ñëw yee
ma, ni ma :

- Aali sama bopp bi ubu na lool fi mu
nekk. Laaj naa réew mi, askan wi jox na
ma ko, waaye ca dëgg-dëgg xalaatuma
woon ne nii la yëf yiy jafee. Léegi daal,
yow rekk laa yaakaar ne mën nga ma cee
dimbali, xelal ma. Loo ma digal, dinaa ko
def, Aali. Du benn du ñaar, ne naa ko :

- Dëgg la Daawur, ay at a ngii ngay tēñax-
tēñaxi. Wóor na ñépp ni xamatoo foo jëm.
Tee nga janook ñi la fal, wax leen ne
mēnatoo dem ? Defe ko noonu, Daawur,
bul ci am kersa ba gaañ sa bopp, sànkale
réew mi !

Waaye du nangoo dégg loolu. Saa yu
ma waxee noonu, day mer, di xultu, di ma
xas :

- Du lii lañuy waxati ci sa ndof gi ! Xanaa
danga bëgg sama gaa ñi sàkkal ma pexe !

Aali, ni mbir mi doye waar, kenn mēnu la koo wax ! Gis nga, bëccëg bépp maa ngi ci boppu gaal gi, di joow, ànd ceek fulla ju mat sëkk. Ñépp yaakaar ne xam naa bu baax fi ma jëm. Bés bu ma juumee ba ne ñi topp ci sama ginnaaw xawma yoon wi, réew mi tas.

- Yàlla tere, Daawur ! Man Aali de, réew mi amalu ma benn njariñ waaye ñaanuma Yàlla mu tas. Léegi nag guddi na, Daawur, demal bàyyi maak sama xottu mbaar mii, ma nelaw.

- Nelaw ! Xanaa soo ma waxee li ma lay laaj ba noppi !

- Loo bëgg, Daawur ?

- Yoon wi ! Won ma yoon wi ma war a jaarloo askan wi ! Kàngam yi ma wër taluñu daraak jalgati xalisu réew meek tabax ay kër yu rafet ! Te dégg naa sax ni yéen dof yi yéen a fi ëpp xam-xam.

Li ëpp ci sama waxtaan ak Daawur Jaañ noonu lay tēdde. Waaye sunu gise biig bi moom, neneen la deme.

Ñàkkul Daawur am fu mu jaar, door maa seetsi. Dafa ràkkaaju woon dëgg, di wax ay waxi dof. Li ma toog ci ootom yépp muy dawal, mu ngi ma naan :

- Aali, yaa ngi gis tali bii nuy jaar, kër yi nuy romb yépp, garab yi ci mbedd meek kayit yi ngelaw liy ëf, ñuy wëndéelu ci jaww ji ?

- Waaw, Daawur ? Loo ci wax, nag ?

- Aali, xoolal : yooyu ma la limal yépp maay boroom ! Réew mii maa ko moom ! Li mu wax jaaxal ma lool. Ma sàcc xool ko, gis ni bët yiy melaxe. Ma ne ko :

- Àa, Daawur ?

- Sàllaaw, Aali ! Man, Daawur Jaañ, maay ngànd ! Xam nga ne moos doo ñeexu-ñebbe, Daawur Jaañ, doomu Ajaratu Nafi Saar ak Abdulaay Masaar Jaañ !

Su ma ragalul woon fen de, dinaa ne li ko doore fukki waxtook benn ci guddi ba juróom-benni waxtu ci suba, Daawur Jaañ wërloo na ma Ndakaaru ñetti yoon.

Ba nu àggee Gël-Tàppe, joxoñ na ma benn
kër, ne fa la daan jànge Alxuraan ba mu
newee gone ; jaar nanu yoonu sinemaa
Elaas, dem ba jub géej, jàdd sunu
càmmoon, jubal taax ya.

Ma ni ko :

- Foo ma jëme, Daawur ?

- Xanaa kër ga.

- Kër gan ?

- Bàyyil dof-doflu. Nanu dem gälle waay,
Aali, dóor fa sunu ndékki lu fatt.

- Man dey, Daawur, xiifuma. Daawur Jaañ
faalewu ma, melul sax ni ku ma dégg. Yëf
yi dalul sama xel dara. Guléet ma dégg ko
mu wax waxu ndékki. Ndax kat, nit loo
xamul xamoo ko. Li muy dawal yépp,
sama xel a ngi werante :

« Mbaa du ngóor sii dafa am lu mu ma
naral, di ? » Nun dof yi kat, bu ci kenn
waxulee, léegi sëriñu taryaax yi jéexalnu.
Ñoxor Njaay ñu ne boroom barke bu leen
seetsi :

- Jàppal kenn ci dof yiy taxawaalu ci mbeddi Ndakaaru yi. Soo ko rendee, toggat deretam, naan ci, sëlmu ci. Fi may xalaatee loolu, Daawur daldi ma geestu, ne ma :

- Agsi nanu, waaye yow sax danga mel ni kuy maas, Aali.

- Wax dëgg, Daawur, su doon sama sago de, nga bàyyi ma ma dellu Ñarelaa.

- Du danga ma ko ñaan, man miy dogal ci réew mi ?

- Waaw. Ñaan naa la ko, Daawur.

- Ñaan nga ma ko, Aali, waaye maa lànk, mayuma la ko. Maa la moom, moom sa moroom. Fi ma la awloo ngay aw ! Dégg nga bu baax wax ji, Badu ? Njël googu ci kër Daawur de, dootuma ko fàtte. Ndékki la neexoon na lool nag, wax dëgg Yàlla. Waaye kat, coono bi Daawur Jaañ di daj subaak ngoon ci réew mi, su ci amul woon ndékki lu neex ñu laaj ko ko ! Waaye xam nga lan moo dàqoon ci mbir mi, Badu ?

Fi nu toog maak Daawur Jaañ ci taabal jiy
guux ndànk sunu kafe, ay soldaar a ngi
nuy tóojal, di misig. Ma dem ba yàgg,
seetlu ne am na ci ñoom ku ma ne jàkk.
Saa yu ma wëlbatikoo, sunuy bët daje. Ma
siggi gën koo xool, daldi ko xàmmee, ni
ko :

- Baay Ndeene !

Muy pat-pati.

Daawur Jaañ ni ma : Ndekete xamante
ngaak kolonel Kamara ?

- Waaw, Baay Ndeene sama waay la,
maak moom noo bokk sunu Ñarelaa ! Aka
bari ay, tey ! Mooy ofise ne paa pëer ! Bés
boo ko tooñee ba mu njatt la, dinga wax lu
set, Daawur !

Daawur Jaañ xaqataay, tàpp ma ci mbagg :

- Yaa mën a tooñ, Aali !

Noonu, ma tàmbalee woy :

Ofise ne paa pëer !

Baay Ndeene di ma siiñ, ma ni ko :

- Ayca, Baay ! Mu di ma awu, di
tàccuwaale, di pàkkarñi :

- Ofise ne paa pëer ! Bu doxatee sax du
xasaw ndax kenn du ñemee reetaan !

Mujje gi soldaar yi ànd ak nun di misig,
maak Baay Ndeene nuy fecc di tëb di dal,
Daawur Jaañ ak i nitam ñëw fekk nu ci
géew bi. Yëf yi mel ni tuq su bënn te saañ
ba réer !

Bi nu feccee ba noppi, dama daldi jubal ci
Kolonel Baay Ndeene Kamara, tàllal ko
loxo. Moom it mu lëng ma, ndeysaan, ne
yikkat di jooy ni gone gu tuuti.

*

* *

Dammel dee nu jox ndaje, fii ci àll bi. Pax
mu yaatu te xóot la gaslu, nun kàngami
Kajoor yi nu wër ko. Mu ne :

- Xam ngeen lu lii tekki.

Nun ñéppp nu sëgg, ne tekk.

Njëlug Kajoor. Picc yaa ngi woy, lee-lee
ñu cof xobi garab yi mbaa ñu gësëm seeni
bànqaas, làyyi biy toq ci sunu kow, nun
kàngami Kajoor yi.

Dammel ni :

- Ku ci samay bët dajeeck yosam, su dee
gor du fanaan tey.

Ba tey kenn siggiwul, kenn ñaañul.

Dammel daldi neeti : Luy jot, jot na. Am
na lu ma nar tey, balaa jant biy so...

Ku nekk ci yéen na ma wax lu mu xalaat
ci mbir mi.Foofu, ma yëg ku ma kobos
ndànk.Ma geestu, daj ci Kocc Barma.Céy,
Kocc Barma Faal ! Musumaa gis ku
lakkalee ni moom ! Su ma xamoon ne
moo ñëw toog ci sama wet, dandu kon naa
bu yàgg. Ku ko moytuwul dina la sànk.
Dafa rekk luubu, ngóor sii. Su ñépp awée
yoon wii, mu aw fa ca des. Te kenn feesul
ay bëtam. Dammelu Kajoor ak man Aali
Këbooy mii nga xam ne ab kàngam donq
laa, noo yem dayo ci moom.

Foo fekk Kocc Barma mu ngi jonkan, teg ñaari loxoom ci óom yi, ñëb ci loxo ndeyjoor bi juróom-ñeenti xooxi buy. Laaj nanu ko ba tàyyi lu muy doye juróom-ñeenti gif yooyu, waaye nanguwu koo wax kenn. Aka ñor tey, nag ! Golñàdd la, àgg ca kow. Su toogee ci biir nit ñi dafa naan keww, fu nekk mu fay sànniy bëtam. Te nekkewu fi lu dul weddeek tiiñal kilifay réew mi. Fi nu toog, fexe na ba déey may kàddu yoo xam ni su ko Dammel doon dégg di nu reylu maak moom yépp ci saa si. Xam naa ëllëg, fii ak ay xarnu, Kajoor dina fàttaliku jaloorey Kocc Barma Faal, di yéemu ci xelam mu ñaw te rafet. Wax nag la mën ba mu jeex tàkk ! Ku jar a seetlu la, ndax lépp lu mu def am na lu mu ko dugge. Dammel mas na ko woolu, mu agsi ci biir nit ñeek wateef gu doy waar. Népp di ko ree, ñu dem ba koy yeew, yóbbu ca àll ba sànni ko fa.

Dammel ni ko :

- Waaw, Kocc, sa ñeenti jubba yii nag ?

-Aa, Dammel, ñeenti jubb yii de, dara laa ci xamul. Waaye su dee danga bëgg xam lan la bu ci nekk tekki, mën naa la koo wax.

- Su ma la ko laajulee nag ?

- Say nit rey ma, ma dee.

- Laaj naa la lu sa jubb yi tekki. Waaye soo waxee lu dul dëgg du baax ci yow.

Keroog Kocc ñaawul ci xare bi, ndax Kajoor yépp la jommal.

Nun nag, gise nanu ci àll bi ba noppi.
Sëkk nanu pax mi. Ba nuy dellu dëkk ba,
nee naa Kocc :

- Gisuma la nga sëkkandook nun de, bi nu waxtaanee ba noppi.

- Dëgg la, Aali.

- Lu waral loolu, nag ?

- Xanaa neex ma. Ba léegi xamoo ni man maay sama Buuru bopp ?

- Kocc Barma Faal ! Baal li nga nekke.

Jamono yii Dammel jàq na ba fu jàq yem
te soo moytuwulee dina ne yaak noonam
yee ànd di ko fexeel.

- Gis naa bët yi ma seen Dammel biy
xoole, wallaay.

- Aa, gis nga ko de ? Defe woon naa ne
man rekk maa ko seetlu !

Tee ngaa génn dëkk bi, Kocc ! Buuri tey
yi dañoo fiir, de !

Yéen a ngi dégg wax jeem, yéen waa
Ñarelaa ?

Foofu, Kocc Barma Faal dafa ree, ni ma :

- Yaay bëqët, Aali ! Am, téyeel ma fii,
waay.

Mu ubbi loxo ndeyjooram, tànn ci benn
xooxu buy, ne ma ko jabb. Ma bëgg koo
laaj lu loolu tekki, geestu, xawma fu mu
jaar. Fekk neeti na mes.

*

* *

Ku xamul fu Àllu-Kaañ nekk it, dégg nga turam.

Badu, ci ubbiteb Téereb Dóom, Ngiraan Fay noon na la su am réew jànkonteek ay jafe-jafe, dina am ay bés yu ñu ciy ràññee bu baax. Jotoon na lim sax Talaatay Ndeer ak Dibéeru Guy-Njulli. Sàmba Lawbe Faal ak baayam Makoddu Faal.Sadani Caam ak Mbarka Ja. Ñii di góor, ñii di jigéen waaye ñoom ñépp ñu ànd diy jàmbaar, xalimag Ngiraan Fay dekkali seeni jaloore.

Mën naa seede ne lépp lu sa maam mas a bind bàyyil la fi, dëgg gu wér penŋ la. Ngiraan Fay sama nijaay ju baax ja, Yal na la Yàlla xare àjjana, yal na suuf sedd ci sa kow. Xamoo woon caaxaan, daawoo jëw kenn, daawoo sosal kenn. Loo wax mbaa nga bind ko, sañu ma cee teg baat.Teewul nag, Badu, léeg-léeg sunuy gis-gis xaw a juuyoo, maak sa maam. Dinaa la ci jox tey tegtal bu ndaw.

Gis nga, Badu, jamono dina ñëw, aw
askan ni :

- Sunu réew mii de, ba mu sosook tey, bés
bi ci ëpp solo, bés sàngam la ndax bés
boobu la lépp sotti. Kuy faral di déglu
géwél yi mbaa mag ñi dinga xam li may
bëgg a wax foofu. Tey jii, koo laaj, mu ne
la 26 ci weeru oktoobar, ca atum 1886,
maanaam bés bi Lat Joor desee Déqële, ca
la Kajoor màbb, tas, Xonq-Nopp yi féex,
sog a xam ni buumu njaam gi ñu nu takke
dëgër na dëgër gu, caaxaan du ko fecci.

Fàttaliku Déqële, lu nu war la.

Waaw. Waaye man Aali Këbóoy, bu doon
sama sago de, waa réew mi dinañu bàyyi
xel ci beneen bés. Ci sama gis-gis, bés
boobu kenn fullaalul, moo ëpp fopp solo
xare Déqële.

Nga ne ma :

- Bés boobu ban la, Aali ?

Waa Ñarelaa ngi kobosante, naan :

- Ayca, du dangay jaay dijj ɲaam rekk,
tontul nag ! Dinaa tontu kay. Man Aali
Këbóoy, ma ni :

Ñii may limsi, ñoo séq xew-xewi bés
boobu : benn, Kumandaŋu serkalu Kees,
Kees-Kaay, benn dëkk, ñaari gaar, di
Tubaab bu ñu doon woowe Andre
Kastorel ; ñaar, raay yi saxaar giy jaar,
Tubaab yi defoon ko fi, te Lat-Joor giñoon
ne Maalaw du leen teg bët ; ñett, benn
seetu bu mag a mag. Muy ñaata ? Andre
Kastorel, Kumandaŋu serkalu Kees, benn
seetu bu réy ak raay yi saxaar giy aw !

Am na lu leen ñeenteel, waaye loolu
moom dama koy leb ba ci kanam. Ñeent
yooyu, lan lañu war a jote ?

Badu, waa Ñarelaa a ngi naan :

Aali mii kat, ràŋŋatiku na ! Su nu jógulee
ci moom, du baax, de !

Yéen a gaaw a fàtte, yéen waa Ñarelaa !
Moytuleen ma ! Su ngeen xëyee fajar di
dem jàkka ja, bu kenn ci yéen dammati
koñ, ngir bett ma, fas yéene maa bóom.

Su ngeen ko jéematee dinaa toj Ñarelaa ba
mu mukk rumbux, ay xal dinañu wàccee
asamaan dal ci seen kow, ngeen lakk ba
xëm ñuul kukk, seeni kër def dóom ! Te
dóom boobu, ngelaw li dina ko sànni fu
soree-sore ! Giñ naa ni kenn ci yéen du
mucc ci musiba moomu !

Baal ma àq de, Badu, ñii dama leen a rekk
xaare ! Waa Ñarelaa yii, dañuy jeexal
sama xol ! Man sax yow donḡ laay waxal.
Dig naa ko Ngiraan Fay, dinaa ko def.
Lépp lu mu la jotul a wax, dinaa la ko
jottali.

Bi mbir miy xew, gone laa woon. Su dee
amoon naa fukki at it, ca lay yem.

Nu ngi ci Àllu-Kaañ, maak samay
moroom, ñii di raasaatu siddéem, ñi ci des
di witt ay màngo Biraan Jóob. Nu jékki-
jékki kenn ci nun, Mbiita Saar, daldi téen,
déglu woyi picc yi ba yàgg mu joxoñ
yoonu Kees, ne nu :

- Yéen a ngi dégg li may déggam ?

- Loolu lu mooti, Mbiita ?

- Ndimboy dina am ñaari gan tey. Ñu ngi ci yoon wiy ñëw.

Nu téen nun itam, gis ni pënd bu xonq bi muuree jaww ji, dégg ay tànkì fas yuy woy ci kow suuf si, mel ni ndënd mu ñuy rëkk ak doole.

Ma ne :

- Tee noo jaar ci xur wi, jiitu gan yi dëkk ba ?

Kenn tontuwu ma. Ku nekk a ngi déglu Mbiita ba xam lu ciy xalaatam. Foo fekk ay gone yuy ànd, am na ca kuy dogal, nekk maanaam seen kilifa. Nun, Mbiita Saar a doon sunu njiit. Sunu moroom la woon, waaye Yàlla dafa ko teeloon a may xel ak bayre.

Su waxaan dara, kenn ci nun daawu ci sañ a teg baat. Mbiita ne tekk ba mu wóor ko ne nun ñépp a ngi koy déglu, mu ni :

- Aajoowu ko, Aali. Bàyyil sa yëfu téll-ma-rajax yi.

Ni Mbiita Saar waxe xaw maa merloo, ma daldi ñëg :

- Li ngay jaay amul, Mbiita ! Ñii di ñëw, su ñu bettee Ndimboy nag, dal ci kowam, looy wax ?

Mbiita Saar reetaan :

- Xawma kañ ngay muus, Aali. Fas wii may dégg ay t ànkam, fasu Kumandañu Kees la. Na mu tuddati sax, Tubaab boobu...? Fàtte naa tur wi, waay... Ki mu àndal moom Baay Séy la, mooy làpptom bi.

Nu yéeg nun ñépp ci kow garab yi. Ne tuuti ñaari gawar yi romb nu. Nu xoolante. Ni ko Mbiita Saar waxe woon, noonu la ame.

Andre Kastorel, Kumandañu Kees.

Baay Séy, làpptom bi.

Foo gis kenn ki, ki ci des sorewu fa. Ñoom ñaar ñu mel ni Doomu-Aadamaak takkandeeram.

Bi ñu demee ba sore, nu cëppeelu ci suuf.
Abu Sow ne Mbiita Saar :

- Yow nit nga walla rab nga ? Maa ngi lay
bëgg a ragal kat, Mbiita !

- Yéen a ma xamul rekkk, waaye seen
bopp ! Te loolu du woon ay waxi caaxaan,
Badu. Nànditeg Mbiita Saar, fu ko nit
nattoon, weesu na ko. xéy- na looloo tax
Yàlla teel ko fee jële. Bi Mbiita Saar di
lab ci déegu Jooral, fukki at ak ñaar donq
la amoon. Ba ñu ko yóbboo ak meel ya ba
dellusi ci péñcum Ndimboy, benn boroom
xam-xam nee na :

- Gone gii kay, su guddoon fan, dina ma
jaaxal. Am nañu nu ko gën a soxla.

Waaye nanu dabi gaaw Kumandanu Kees
balaa mu nuy rëcc. Bi Andre Kastorel ak
Baay Séy di dugg biir Ndimboy, nun gone
yi nu ngi topp seen ginnaaw di yuuxu :

- Wiiw Kumandan ! Wiiw Kumandan !
Kuu-man-dan !

Keroog, ñaari gan yi tëju nañu lu yàgg a
yàgg ak boroom dëkk bi.

Ba ñu gisee ba noppi, kooku woolu
Manjaay, ni ko :

- Kumandan Kastorel nee na dafa bëgg a
waxtaan ak nun. Yëgalal ma ko waa
Ndimboy. Manjaay daldi tambàlee wër
mbeddi Ndimboy yeek sabaram :

- Dégluleen, jàmm la ! Dégluleen, jàmm
la ! Boroom dëkk bi nee na : Kumandan
serkalu Kees, Muse Kastorel, moo fas
yéenee waxtaan ak yéen ! Su ngeen añee
ba noppi, na ñépp daje ci pénc mi ! Yéen
waa Ndimboy, mag ak ndaw, góor ak
jigéen, bu kenn des !

Kenn waxul dara sa moroom, waaye
leeroon na ñépp ne mbirum saxaar gee
taxoon tubaab bi woote ndaje ci pénc mi.
Jamono jooju dey, jafe-jafeek coow bu
baree amoon na ci saxaar gi doon jóge
Ndar, jaar Kees sog a teersi Ndakaaru gii.
Kastorel a ngi toog ci siisam, tegaley
loxoom ci dënn bi.

Kilifay Ndimboy yaa ngi ko wër, ku nekk
di sàcc di randatu ngir gën koo jege.

Ak li may nekk gone yépp, maa ngi
yéemu cili may gis :

Andre Kastorel, daal, mooy sunu Dammel
bi kenn yëgul fu ñu ko fale, kilifay
Ndimboy yi ko wër di ay dagam, muy
tabb di tebbi.

Maa ngi gisaat lépp, Badu.

Ba tey jii, li ma teewe keroog a ngi mel ni
nataal bu ñu kuppati, taf ko ci sama biir
yóor. Yow kott Kastorel, rax-ci-dolli ngay
doxandéem, nga weex nun nu ñuul, kenn
xamul foo bawoo ak loo fa tekki, ãa, nga
ne déjj ci péncum Ndimboy, ñi gën juddu
ci dëkk bi di la sibooru, soo sëqatee sax ñu
tiit bay saw seen tubéy ! Moo, lu waral lu
doy waar loolu ?

Bi ma demee ba nekk mag la ko sama xel
door a mën a nangu. Dëgg la : bi Kastorel
di laata agsi Ndimboy, fekk na mu xeex
ak nun lu mat ñetti xarnu. Xare na Bawol,
xare na Jolof ak Kaasamaas ak Ñaani ;

Kastorel xare na it Waalo, xare Siin ak
Saalum.

Nun nag, noo sàggan sunu càgganu bopp
ba mu féewale nu, daan nu, fu nekk mu
teg fay nitam, lu mu leen sant ñu def ko.
Dem nañu fi sax ba su la Xonq-Nopp
saagaa, soo feyoo dunguroom yooyooy
jëkk a soqi seen fetal ci sa kow. Benn
xarnu jàll, beneen jàll, ba muy ñetti xarnu.
Ñu dem ba Kastorel di Kumandaŋu
serkalu Kees, war naaru-góoram di duggsi
biir Ndimboy : booba mbir mi amatul
woon benn sikki-sakka nag. Jël na ndam
li, teg loxoom ci réew mi. Du kenn ci
réew mi ku sañ ne :

- Sama baay Dammal la woon.

Mbaa :

- Man mii, néegu Géej laa bakk.

Am na nag ay bañkat yu fi jógoon ciy
jamoto ni loolu fàww mu dakk, ñu gar ci
seen bakkan. Sa Maam Ngiraan Fay
bokkoon na ci jàmbaar yi fi taxawoon,
yëkkati seen baat ca kow, ni :

- Moom sa réew !

Kastorel ni leen :

- Loolu du nu boole. Seen réew a ngoog,
jël leen, fu ngeen xam ngeen jëm faak
moom !

Waaye Badu, wax, wax dëgg ci la.

Yaakaar nga ni coono bi fi Ngiraan Fay ak
waa PAI daj àntu na ?

Tey jii nu ne noo moom sunu bopp, ku sañ
ni coppite am na fi ?

Lee-lee Daawur Jaañ fëgg dënnam, ni
moom moo jàmmaarlook Kastorel, ñu
ñefe, mu daan ko, dàq ko, mu dellu Tugal.
Ci sama gis-gis de, yëf yi dafa xaw a tane
rekk. Baay Séy, dunguru baa ngi fi ba tey,
di doxale ni golo, di jaamu Kastorel.

Mbaa boog, Badu, maa xamul lu géej giy
riir ! Amaana réew mi moom boppam ci
dëgg-dëgg te man yëguma, tinuma. Bu la
sama waxtaan wu neex wi yóbbaaale ba
nga fàtte ni dof laa, yow it, Badu !

Sàñq, tudd naa Bawol ak Kaasamaas ;
tudd naa it Waalo ak Siin ak Saalum ak
Ñaani.

Soo gisee ma lim diiwaan yu bare ci réew
mi te boolewuma ci Kajoor, du dama
sàggan, du itam dama koo fàtte. Dafa fekk
rekki ni li ma lay waaj a nettali, Kajoor la
xewe, te Andre Kastorel, Kumandanu
serkalu Kees ci boppam moo la koy àgge,
Badu.Nga ni ma :

- Naka la loolu mën a ame, Aali ?

Ma ne la :

- Bul yàkkamti, maa ngi ñëw.

Kumandan Kastorel xool mbooloo mi lu
yàgg. Bët yaa ngi xultu, man ma nekk gone,
di dégg li bët yiy xultu. Ñu ngi naan :

- Cim ! Maa leen xaare, yéen waa
Ndimboy, ak sowaas yi ngeen doon yi,
xayadi be dee ! Dëkk baa ngi ne selaw.
Kenn sañu la ñaan mbaa sax noyyi, te
Kastorel santu la ko. Tubaab bi geestu
xool Baay Séy ba noppi yëngal ndànk
bopp bi. Baay Séy daw, fekki ko fi mu
toog, daldi sukk. Kastorel wax ak moom
lu yàgg.

Baay Séy siggi, ni :

- Kumandan Kastorel moo leen di xamal ne, moom de, am na naqar wu réy, te kenn tegu ko ko ku dul yéen ñii toog. Jarul sax muy jaaraat ci jëf ju ñaaw ji fi ay saay-saay di def boobaak léegi. Ay weer a ngii, saa yu jant bi sowee, ñu buddi raay yi ñu fi teg, ñoom waa Tugal, ngir saxaar gi di ci jaar. Guddi gu Yàlla sàkk, am ñuy muuroo lëndëm làqu, buddi leen sànni. Looloo waral fi mu nekk kenn mënatul jóge Ndakaaru dem Ndar mbaa jóge Ndar dem Ndakaaru.

Ci réew mi ba réew mi daj, loolu yéen waa Kajoor la gën a indil ay jafe-jafe. Jën yu neex yi daan jóge Ndar ak Ndakaaroo nga fay yàqu. Ba kañ ngeen fi nar a nekk di dunde keccax ak gejj ?

Kajoor jaaxle na, ndax lépp lu ko saxaar gi daan indil te mu amaloon ko njariñ lool, gisatu ci dara. Waaw, mbaa du yéen waa Ndimboy dangeen a taxaw ci tànkì xeex nu, nun Tubaab yi ?

Muse Kastorel de, nee na moom mënul a
gëm loolu. Xanaa kay ñàkkuleen fulla bay
jàpple ay noonam ! Tee ngeen bañ a gaaw
a fàtte ! Am na ku fi doon jaay njàmbaar
de, di rab-rablu, naan Maalaw du gis raay
bi ! Ana mu tey ? Song nanu ko Déqële,
duma ko. Nun Tubaab yi nag, doole lanu
am ba mu doy ! Ku nu bëgg a jommal,
dangay sonal sa bopp. Deretu Maalaw
màndil na suufu Kajoor sii nu taxaw tey,
def ab déeg ca Déqële, nga nuur ca, ba faf
lab. Kenn waxatul say wax. Dunu la rey
Déqële, ngay dekki Àllu-Kaañ !

Déedéet, waa ju baax. Mënnoo dee Déqële
ba noppi fëll Àllu-Kaañ ca ëllëg sa, ne
noññ ca collu garab ga gën a kowe !

Yëf yi mënul a yombe noonu. Laay,
ndekete yow noonu nga ragale dee ?

Kon kay, waroo woon dëkke xare !

Yow, ku la mas ne sa bët bi suuf a ngi ci,
nga ne ko :

- Ayca, bettuma la ! Man Lat Joor Ngóone
Làttir, kenn du ma yab !

Noon nga saxaar gi du jaar mukK Kajoor !
Wóor na ma ni fa nga tēdd ca Déqēle,
dinga koy dégg muy mbiib, di riirloo taax
yi, di yēngal Kajoor, suuf siy xottiku, muy
daw guddi di daw bëccëg !

Yéen waa Kajoor, Kumandan̄ Kastorel
moo leen di laaj : ndax jàmbaar dëgg dina
làqatu di buddiy raayi saxaar, di sànni
sëmino yi ay xeer ?

Nu ngeen mën a tudde loolu ?

Réy làmmiñ moom def na ko, waaye fit
dara la ci amul !

Mbër dëgg su la sa moroomu mbër
daanee, dangay ngembuwaat, fekk ko fa
mu samp ndëndam ci géew bi, nga kēdd
ko mu daanu, ngeen sëggaat, léewtoo.

Doo xaar ba guddi nga taxaw ci sàkketu
këram di ko saaga, te su ubbee buntam
wutsi la, nga ne bëxërñet daw !

Kumandan̄ Kastorel nee na : bi loolu yépp
weesoo, dafa bëgg ngeen xam lii : xaaalis
bi réewam, moom Kumandan̄, maanaam
réewu Tugal, xaaalis bi muy defaree raay yi

ba noppi teg ci saxaar gi muy daw, ngir
jokkale diiwaani réew mii, Kumandan nee
na : xaaalis boobu, wax dëgg Yàlla, xejoon
na ci waa Tugal.

Kumandan Kastorel moo leen di laaj :
ndax ni mu laabiiree, moom Kastorel, ak
ni mu béggee dimbali Ndimboy, loolu
ngeen koy feye ?

Boroom dëkk bi ne bëret, ni làppto bi :

Neel Kumandanu Kees bii toog, nun la jëf
ju ñaaw jooju gën a naqadi. Ne ko it bés
bu nu jàppee ñiy buddi raay yi, dinanu
dagg seen baat kàttit, samp seen bopp ci
sunuy xeej, indil ko ko fa mu nekk ca
Kees.

Làppto bi tekkil Kumandan Kastorel
kàdduy boroom dëkk bi. Wànte, Tubaab
bi daal, ñaari baat yu jëkk ya rekk la jot a
dëgg, daldi wiccax bopp bi, sànni loxo yi
ci jaww ji, kèdd suuf si, jóg taxaw, mel ni
kuy waaj a mbej Baay Séy. Làppto bi tiit,
dellu ginnaaw, fakkastalu, bërënu ci suuf
si, jóg, daanuwaat, jógaat, daldi ne :

- Yéen a ko gisal seen bopp, de ! Sama
dof bi merati na !

Kumandan nee na : yow boroom dëkk bi,
naaféq nga te li ngay wax yépp, dara du ci
dëgg !

Man nag, góor gu baax, sa mbokk laa te
soo ma mayee, dina am lu ma ñàmbaas ci
wax ji, ngir dimbali la. Tànnal ci dëkk bi
juróomi janq yu ñuul te sew ruuj, nga
jébbal leen sama Demba Njaay mii. Man
liggéey naak kilifay tubaab yu bare,
waaye kii moo ci yées. Su merée te
yeewaloo ko ay janq yu sew ruuj te ñuul
kukk, mu futti leen di leen caw ba ñuy
nàcc, du am lu ko neex !

Defal li ma la wax ! Soo ko deful, dina fi
yebal ay soldaar ñu rendi góor ñi, siif
jigéen ñi, taal seen Ndimboy gii ! Defal li
ma la wax !

Boroom dëkk bi takk fitam, jéngu :

- Mukk ci këru àddina ! Bëgg lu neex ab
doxandéem du tax may tuumaal gone gi
gën a ndaw ci Ndimboy !

Baay Séy waxtaanaat ak Kastorel lu yàgg.
Baat bu mu wax, Tubaab bi yëngal bopp
bi, màtt tuñ wi.

Bi ñu noppee, Baay Séy ne :

- Kumandan Kastorel a ngi leen di gërëm.
Nee na it, ginnaaw guddee na fi, maak
moom Ndimboy lanuy fanaan.

Fekk na boroom dëkk bi rendilu ay xar ak
i béy. Ñu wàjjal gan yi yàpp, ñu naan sëng
ba mândi, tànn ci janqi Ndimboy yi ñu
leen wéttali ba bët-set.

Fan yooyu, Kumandan Andre Kastorel
bawoo na Ndimboy ganeji Binkeriñ,
ganeji Mindaal ak Tinkis ak yeneen dëkk
yu ndaw yi wër Àllu-Kaañ. Fu mu dem,
wax fa waxu raay yi ay saay-saay doon
buddi di sànni. Waa Binkeriñ, waa
Mindaal ak waa Tinkis ni Baay séy :

- Neel Kumandan mii, na xelam dal, balaa
yàgg nu teg loxo ci ñiy def jëf ju ñaaw
jooju.

Kumandan dellu Kees. Ca ëllëg sa,
buddikati raay yi gën a ràkkaaju !

Ay sëmino jóge gaaru Kees, topp ci raay
yiy kol-kolal. Waaye saa yu ñu liggéeyee
ba yaakaar ne ñoo ci nekk, yàqkat ya
defaat ñoom it seen mënin. Ñu jàppe ko
noonu ay weer. Tubaab yi jaaxle lool.
Kumandan Kastorel daldi tàmbalee
tuumaal Lat Joor nag. Loolu ub sunu
bopp, nun waa Ndimboy.

Nu ne :

- Aa ! Lat-Joor man ?

Kastorel mer, gémmin giy fuur, mu ni :

- Xam naa li may wax ! Lat-Joor des na
Déqële, waaye ay nitam ñoo fiy def jëf ju
ñaaw jii. Ba tey nangooguñoo wéer seeni
gàннаay !

- Nun dey, Kumandan, danu yaakaar ne
ñiy buddi raay yi duñuy niti neen.

- Buleen ma sonal ak seen waxi dof
yooyu. Nun, Tubaab yi, gëmunu ne jinne
am na !

Kumandan Kastorel yebal ay soldaar ñu
taal Ndimboy, taal Tinkis, taal it Mindaal.

Weer ya ca tegu, Badu, jàmm ne ñoyy !
Jàmm ne ñoyy, saxaar giy daw ni ko
neexe ci diggante Ndar ak Ndakaaru !
Kumandan Andre Kastorel bég ba fu bég
yem.

Ñaw ! Ndekete nii la upp baaxe ci laax bu
tàng ! Ñépp noyyi, féex, ndax rekk ni
Tubaabu Kees bi jëlee woon mbir mi
dënn. Nun waa Ndimboy, nu defaraat
sunuy néegi ñax, yaakaar ni ay wi jeex na
ba fàww. Benn àllarba, bi timis di waaj a
jot, Baay Séy fëgg biro Kumandan. Naka
la ko Tubaab bi séen rekk, xelam ñaaw,
mu ne ko :

- Xam naa li nga may yëgalsi.
- Yaa ko waxal sa bopp, Kumandan.
- Fan la Lat-Joor songe raay bi, bii yoon?
- Fenn la bàyyiwul, Kumandan ! Yàq na
ko yaxeet, Kumandan. Boroom-Ndar mi
yilifoon booba Tubaab yi ci réew mi yépp,
woolu Kumandan Andre Kastorel, gëdd
ko :

- Loo ma waxoon ? Aa ! Man ngay jéem a
tuur lëndëm ? Waxal ! Looloo la dese ?
Sa tés-tés ju metti ji yépp lan la jur ? Dara
la jurul ! Dara ba dara booloo jeex ! Tus,
laa wax ! Su fekke ne sowaas yii ñoo lay
të, dinaa la delloo Tugal !

Su ma déggate ne Lat-Joor teggi na fi
raay bi gën a tuuti, du baax ci yow ! Ali,
ust !

Xas yooyu naqadi lool Andre Kastorel,
mu ràññatiku. Foo ko fekk mu ngay
wëndéelu ci biir Àllu-Kaañ, di soqi
fetalam, di dëkk Lat-Joor, naan ko su dee
njàmbaar gi muy wootee ngi ci moom, na
génn fi mu làqu, ñëw ñu defante ñoom
ñaar. Bés, Baay Séy fëggaat ndànk buntu
biro Kumandan Kastorel.

Kastorel ne ko :

- Su dee li ma xalaat nga may waxsi,
dellul fa nga jóge.

Baay Séy tegu ca baat. Dafa daldi xëccaat
ndànk bunt bi, génn biro Kastorel.

Bi jant biy waaj a so, Andre Kastorel,
Kumandaŋu serkalu Kees, dóor boppam
balu fetal. Bi nit ñi dawsee ngir wallu ko,
fekki nañu yóoru Andre Kastorel tasaaroo
ci ruum bi, tasaaroo ci kow kayit yi doon
tege ci taabalam.

*

* *

Andre Kastorel xaru.

Beneen Tubaab wuutu ko, nekk
Kumandaŋu serkalu Kees. Waaye ngóor
soosu moom, daanaka masul a teg tãnkam
Ndimboy. Benn mbokku Tubaabam daal
la nu yónnee. Te nun de, danoo xéy bés
rekk, gis Tubaab biy dem ak a dikk biir
Ndimboy. Gone gu jaambure la woon nag,
ndax barewul woon wax te daawul dugg
lu yoonam nekkul. Teewul nag yëf yi xaw
noo jaaxal. Waaw, moom sax lu muy def
ci sunu biir ? Guléet nit jóge Tugal, romb
Ndar, romb Gore, romb Tëngéej, romb
Kees ak Ndakaaru, ñëw dëkksi Ndimboy !

Bi ñu demee ba waa Ndimboy di ñun-
ñuni, lu nekk ñu ko ciy wax, boroom dëkk
bi woo mag ñi, ne leen :

- Fan yii yépp, yéen a ngi fiy gis ab
Tubaab buy dem ak a dikk, di nemmeeku
itam xeeti garab yi nekk ci Àllu-Kaañ bii.
Dama bëgg ngeen xam ne Kumandaŋu
serkalu Kees bu bees bi, ki wuutu
Kastorel, moo ko fi yebal.

- Lu mu fiy wut ?

- Nee na dafa bëgg a dëkksi Ndimboy.

- Aa ! Ana Tubaab ak a dëkk Ndimboy ?

- Lu ne def naa ko ngir xam lu fiy tànkam
ci dëgg-dëgg. Waaye ndaama lii ma gis
de, ku ñor la. Nanguwul a wax li ko fi
indi.

- Xanaa kay dina teg dara sunu loxo ?
Waaye dama bëgg a dëkk Ndimboy rekk !
Loolu du wax !

- Moom kay, wax na ay waxi dofam. Nee
naay da nuy jàpplesi ci mbey mi.

- Ci mbey man ?

- Waaw, nee na am nay pexe yuy gën a naatal gàncax gi, aar jur gi. Su nu béggee daal, dinanu jàngal ni nuy def ba xiif dootul rey kenn ci Ndimboy.

- Ngóor sii gën a bare caaxaan !

- Man it de, mbir mi jaaxal na ma. Moo tax sax ma woo leen, yéen magi Ndimboy yi, ngir nu gise.

- Naka la ab Xonq-Nopp mën a dëkke sunu biir ?

- Monte mooy am de.

- Lu waral lu ñaaw ?

- Xanaa doole. Doolee mën dëgg. Noo tooñ sunu bopp. Ku sañul a bañ nag, sañ a nangu. Tubaab bi waral coow li moom, gune gu ndaw la. Fanweeri at donq la war a am. Diggu-njolloor la agsi Ndimboy, ak sooxam bu metti.

Maak samay moroom nu tudde ko Capp-Cappal. Doomu-Aadama boo gis am na luy gën a fés ci jëmmam, ñu ko koy ràññee.

Moo xam ci melo bët yi la, ci waxinam
walla ci xar-kanam gi.

Robeer Langlaad moom, bopp bi dafa
tàppandaar. Langlaad fexe na ba dëkk ak
nun Ndimboy lu mat juróom ñeenti weer.
Ku sob la, ndax lu nekk mu ngi koy laajte,
di for ay xeer ak a witt ay xobi garab, di
leen xeeñtu, di bind seen tur ci benn téere
bu weex. Deful nag ni yeneen Tubaab yi
nu daan digaaleel, nun waa Ndimboy.

Jàppewunu ni ay bàyyima, jéemu noo
suufel itam. Tàmbali naa jàng sax wolof.
Robeer Langlaad, weg na it sunuy jigéen
ndax deful ni mbokki Tubaabam yi fiy
faral di ñëw. Deful janqu Ndimboy bu ko
romb ci àll bi, mu pàdd la, tas sa sér, tédde
la ci ñax mi te du la sax xool.

Saa yu ko waxtu añ mbaa waxtu reer
fekkee ci dëkk bi, du nangoo беру, day
ñëw wër ndab leek nun. Man Aali Këbóoy
de, giñ naa ne masu maa gis Tubaab bu
béggee cere baasi ni sama Robeer
Langlaad ma ! Langlaad jéemu noo xëbal
te it jaayu nu doole.

Tanqalu nu itam ak waxi raay bi taxoon
Kastorel xaru. Li nu jaaxal kay, mooy li
mu ne dafa nu jàngalsi bey te masul a wax
lu ci jëm ! Lee-lee mu dugg biir Àllu-
Kaañ, toog fa ay fan i fan. Mas nanoo fexe
ba bett ko fa, maak Mbiita Saar.

Fi nu làqu, Mbiitaa ngi ma naan ci suuf :

- Aali, seetlu nga bu baax Capp-Cappal
mii ?

- Dëgër na fit, de, xam naa ! Moom kott ci
biir Àllu-Kaañ !

- Du loolu, Aali, Capp-Cappal mii am na
lu muy seet. Bi nu làqoo fii di ko xool
sàñq ba tey, mu ngi sëgg. Gisuma ko mu
téen benn yoon. Am na lu Capp-Cappal di
seet te ci suuf si la nekk. Fu mu gis ay
rëdd-rëddi tànq, topp leen. Ma jële koy
kaf :

- Xéy-na maamaam ya ca Tugal ay rëbb
lañu woon !

- Baax na ! Dinga ne ma Mbiita Saar
waxoon na ko !

Nawet bi ñëw.

Benn guddi, ñu tàmbalewaat teggi raay yiy sànni. Naka la ko Mbiita Saar dégg, ne fàww mu ceddowu Capp-Cappal. Wànte bi Mbiita sullee wax ji, Tubaab bi fullaalu ko. Dafa ko ne rekk :

- Loolu bokkul ci sama liggéey. Te yow sax, Mbiita, seetlu naa ni gone gu yeewu nga ! Dinaa la yóbbu Tugal nga jàng fa, foofoo dàq Ndimboy, du sax benn.

Nanu dem Àllu-Kaañ nga jàppale ma, dama fa bëgg a samp benn seetu bu mag. Mbiita Saar ne ko :

- Seetu ? Lu seetu boobuy jariñ ?

- Day xëcc ceeñeer yi, naj leen ci benn tomb.

- Ña ?

- Waaw, léegi nag ngelaw leey ëf tangoor wi delloo ko ci asamaan si, su ko defee seetu bi ñoral niir yi, Ndimboy daldi naat, am ndox ba doyal sëkk. Seetu bii, moo fiy jëleji maral ba fàww, Mbiita. Xawma lan, wànte lii moom wóor na ma :

seetu dootul réy mbaa mu dëgër ba dab
seetu Robeer Langlaad boobu. Maak
Mbiita Saar nu jàppale ko, mu daldi samp
seetoom ci diggu Àllu-Kaañ. Bés, nu
yeewu suba teel ak tiitaange ju réy. Nun
daal, danoo jékki-jékki dégg suuf siy riir,
mu mel ni dafa am ay ponkal yuy buddi
garab yi di leensànni ci jaww ji, garab yiy
mbëkkante ni ay yëkk yu naan sëng ba
màndi. Ne tuuti, rabi Àllu-Kaañ yépp di
yuuxoondoo. Jamono jooju, rab woo mën
a xalaat ci àddina amoon na Àllu-Kaañ.

Gaynde. Segg. Bukki. Till.

Rabu àll yépp a fi amoon, mani la, Badu.
Gaynde yeek till yeek bukki yeek segg yi
nag àndandoo di yuuxu ci njëlug Ndimboy
gi. Ndimboy tànn xale yu góor yi ëpp fit
ak doole ci dëkk bi ne leen nañu
nemmeekuji mbir mi. Gone yi làqu ci
ginnaaw ay gàjj, gis ñaari ponkalu dàngin
yu ñuul kukk ñu taxaw ci kanamu seetu
bi, di fecc, ku nekk ci ñoom ñaar di niir
boppam.

Lee-lee kenn ki bës baaraamam ci seetu bi, mel ni kuy jéem a luqiy bëtam, ñàngal kanam gi, ḡóobi, yëkkati loxoom, xàcci ba dara desul lu dul dóor mu wàcce ko, mel ni kuy artu ki mu janool :

- Soo ma moytuwul, yow, dinaa la def lu bon !

Moroom mi gis ay butéeli sàngara yuy tege ci wetu seetu bi, mu gàddu ci benn, jolu ba xolam sedd, yuuxu, sànni butéel bi fu sore, dellu seetuji, fëgg dënn bi ñeenti yoon, daldi sab. Beneen dàngin gi jolu moom it butéelu sàngaraam, bët yiy tàkk, di melax, mu mel ni ku mer, daldi am lu mu déey xarit bi. Ñu riirandoo, dugg biir Àllu-Kaañ. Similaak-saala dàngin yi delluseek seeni jaasi.

Ku ci nekk taxaw ci kanamu seetu bi, janook sa bopp, ne ko :

- Bettuma la !

Nekk nañu fa lu yàgg sax, di dóor jaasi seetu bi. Mujje gi, ku nekk ci ñoom ñaar di gaañ boppam, sa deret muur la,

ngay yuuxu, toqi, waaye sa jom mayu la
nga bàyyib doxandéem mu fekksi la ci sa
biir kër, bëgg laa jam naani. Loolu moom,
xel mëneesu koo nangu ! Dàngin yi dem
ba seen takkandeer ak seen jëmm
maasaloo. Ñaari ponkal yi fàtte seetu bi,
nag, daldi songante. Xeex bu yàgg sax, te
metti, Badu !

Benn dàngin gi ne kàttit dagg baatu
moroom mi, ba noppi tiim ko, saw ci kow
néewam. Waaye ba mu demee ba defe ne
xeex bi jeex na, la séen beneen dàngin ci
biir seetu bi. Mu ne ko :

- Laay ! Xanaa kii day xaru ? Loo fiy def
yow ? Dawal gaaw, mbaa ma def la ni sa
moroom mii tëdd ! Man moos nga xam
ne, góoroo-góor, maa fi mën, ëpp fi fit !

Dàngin gi ci biir seetu bi tontu ko ci saa si :

- Laay ! Xanaa kii day xaru ? Loo fiy def
yow ? Dawal gaaw, mbaa ma def la ni sa
moroom mii tëdd ! Man moos nga xam
ne, góoroo-góor, maa fi mën, ëpp fi fit !

Aywa ! Xeex bi neeti kurr. Dàngin giy jamat boppam ba yaram wépp dagg. Soo ko gisee mu nga lott ba xamatul fu mu ne, di xiixat. Mu jékki-jékki bàyyeeku, àgg suuf, ne nemm, ndeysaan. Waa Ndimboy génne fa ñu làqu woon.

Dàngin gaa ngi jaaxaan ci wetu moroom mi mu dagg bopp bi, deret ji muur, yaram wépp, xonqal der bi bamu xonq coyy.

Xetu sàngara seek xetu deret ji ubale Àllu-Kaañ.

Ni dàngin gi téddee, di sukkuraat, bët yaa ngi nuy tàggu.

Badu, musumaa gis lu tiise noonu. May ma sax ma dellu tuuti ci at yi nu weesu.

Soo ñibbisee Ñarelaa, dinga jàng ci Téere bu ñuul bi, kàddu yii ci Ngiraan Fay bind :

« Li ma xam ci àddina yépp, li ci ëpp solo dof bu ñu naan Aali Këbóoy moo ma ko jàngal ci samag ngone ».

Ngiraan yemul foofu. Yokk na ci yeneen kàddu yu am maanaa. Nee na la :

« Dof mat naa bàyyi cim réew »

Su ma la fàttalee loolu, Badu Taal, dafa fekk ni man ci sama bopp, lépp lu ma xam ci àddina, dàngin ga ma tiim muy sukkuraat ca Àllu-Kaañ moo ma ko jàngal. Fonk sa bopp, naw sa xeet, bañ a jébbal sa ruu ay doxandéem, loolu lépp, Badu, bés boobu laa xam lu mu tekki dëgg-dëgg.

Dàngin gi daldi dog. Fi ma toog, ma yëg ku may kobos ndànk. Ma geestu, daj ci Mbiita Saar mu jonkan ci sama wet.

Mbiita ne ma :

- Sunu lafañ bee liggéey lii lépp.
- Lafañ ban ngay waxati ?
- Capp-Cappal, xanaa. Ñaari dàngin yii ñoo doon buddi raay yi.
- Ana mu sax, moom ?
- Téenal, Aali.

Ma téen, gis Capp-Cappal ak boppam bu tàppandaar, mu ne nonñ ca kow benn daqaar gu mag, tiim nu, di nu seetaan.

Keroog, Robeer Langlaad fanaanul Ndimboy.
Dafa jubal Kees, yót Kumandaŋu serkal ba
ñaari boppi dàngin ya doon xeex biir Àllu-
Kaañ. Ca lanu gëjee dégg lu jëm ciy mbiram.

*

* *

Seetal ma lii rekk ! Toog diggu màrse,
daggat sa ruu, saam, ne danga koy
wànteer ! Doomu-Aadama ni yow jóge fu
kenn xamul, gënula ndey, gënula baay, ni
la :

- Lii nag, ñaata ?

Nga ni ko :

- Aa, noo ko bokk, loo ma jox baax na.

Mu làmbaatu ko ba xolam sedd, siggi xool
la :

- Ay butéeli sàngara de laa fi dese.

- Sàn-ga-ra ? Demal seeti keneen ! Sama
ruu gii nga xam ne moos bi ko Sunu
Boroom biy defar lu nekk la ci daj, nga
may wax waxu sàngara ! Lakk naa sa lu
bon léegi !

- Tee ngaa bañ a waxe noonu ? Tey gaal gi jóge Tugal indiwul piis, indiwul caq.

- Te mënnoo ci teg dara, yow tamit ? Ruu kat du caaxaan ! Ngeen waxaale ba juboo, mu daldi nos sa ruu, wommat, dugal ci gaal gu màggat, dem yoonam. Yow moom, taloo dara lu dul jolu say butéeli sàngara. Bu jeex nga ubbi beneen. Sa yaram tàng jër, ngay fecc ci naaj wu tàng wi ba mel ni kuy daanu rab. Gaal giy raam ci géej gi, di yikkat, saxaar siy muur asamaan si ndànk-ndànk, ndeysaan. Seetal ma lii rekk ! Yàlla dénk lam réew, ngay sàggan ba ay doxandéem ñëw di jënd nit ña ni ay xar ! Ñu tegsi ay xarnu, sa ruu réer la, ku la gis xam ni xottu nit nga.

Waay, mënnoon ngaa sédd ëllëg ! Nde kon doo ne dur, di njaay-xólléy, ne yaa moom réew mi, janq bu la romb ci pénc mi sa xel ne ci, nga ne indil-leen ma ko, man Buur maa war a jëkk a jaar ci moom bala koo kenn di laal. Ñu indil la ko, nga toj taat yi jàll ca ka ca des.

Noo tuddoonati sax, yow ? Am nañu lay
woowe Daaw Demba. Waaye am nañu
naan déédéet, sa tur dëgg Daawur Jaañ la.
Dëgg naa it ñu naan Móbutu Seese Seko
nga tudd. Ak noo mën a tudd, ndóol geek
naqar wi nu nekke tey, yaa nu ko yóbbe !
Bi nga wuyujee Maam ak tey mat na
ñeenti xarnu. Dem nga barsàq, wacc nu
feek sunu naqar.

Xamal ne ay takkandeer, ay xotti nit donq
nga bàyyi sa ginnaaw. Nga defe ne loolu
yoon la ? Cim !

Xanaa war ngaa rus de, ba nga dajeek
Maam barsàq, mu ni la :

- Doom, mbaa def nga sa warugar ca
dunyaa sog maa fekksi fii ?

Loo ko tontu ? Waxal, nag !

*

* *

Ma ne : seetu desatul ci réew mi. Seetu bu
waay jub, mu rus, fell, xar, daldi faf kalaate,
tasaaroo, ku ci dëgg say tànk dagg, di nàcc.

Réew mu amul seetu, dara desatu fa.
Sàmmleen seetu yi ! Waay, bàyyil-leen
seeni sèt ak seeni sètaat fu ñu mën a gis
seen bopp, mu doy leen, ñu bañ a sëgg ndax
gàcce gu jéggi dayo.

*

* *

Bés, góor gu sell gi gis na leen ñuy yox-
yoxi, mu ne leen :

- Du caagin damaa mën a dige. Man,
maay ki am pey ba mu doy sëkk.

Ku déggul wax ji, sa bopp.

*

* *

Badu, mbaa du danga yaakaar ne fàtte naa
Yaasin Njaay ak Biige Sàmb, di ? Booba
nga juume ! Su ma fàttee ñooñu ñaar,
Ngiraan Fay rey ma !

Digoon naa ko, moom Ngiraan Fay, ne su
ko fi Yàlla jëlee, man maa lay nettali li dal
Yaasin Njaay ak ñaari doomi goloom yi.

Gëmoo ma ? Xaaral ma fàttali la fan la
Ngiraan yemoon cib nettaleem.

Tey ngay xam ne man Aali Këbóoy, dof
bi, maa forox nopp te neex xel, kaar !

Ngiraan Fayay wax de !

Déglu ko...Ngiraan Fay noon na fi ci
Téereb Dóom :

« Waaw, Badu, ku la masula tudd, masula
taas, su takkee ay waliisam, fëgg sa buntu
néeg, fekk la fi nga tëdd mu tàggu la,
xanaa kay li ci des mooy mu woolu taksi,
ne yoonu ayeropoor maa ngoog ? Du
dëggam, Badu ?

Ba àddinay baax de, noonu la yëf yi daan
deme. Waaye, bés ba Yaasin tàggoo ba
noppi, la tàmbalee def lu ma jaaxal lool.
Ca laa ko gis mu yebbi ay waliisam ci ëtt
bi, yëre bu ne mu yëkkati, fëgg, fëggaat,
poos bu nekk mu dugal ci loxoom, yuri
ko. Lee-lee mu teg benn ndoket mbaa
benn sér ci suuf, jëlaat ko, lemmiwaat ko
ba noppi delloo ko ci biir waliis bi. Lan la
Yaasin Njaay réerle woon noonu ?

Waroon naa réy de, ndax ci ay xultu ak ay waxtu la mujje. Ne tuuti, Biige Sàmb agsi taf gémminam :

- Waaw, Yaasin yow, loo xewle ? Du danu waroon a dem ci Sinkun Kamara mu ñaanal la, ñaanal xale yi ?

Yaasin siggi, ne jàkk Biige Sàmb. Man mii Ngiraan Fay de, dootuma gone, waaye giñ naa ne musumaa gis nit ku jàqe ni Yaasin Njaay keroog. Ñaari doom yi ñëw katamu ko, di jooy.

Mu ne Biige :

- Sama kayit yépp réer nañu, Biige.

- Nga ni ma ?

- Waa-waaw. Seet naa ba sonn.

- Loolu gën a doy waar, Yaasin !

- Wóor na ma ne am na ku fi dugg jël samay kayit ! Seen kër gii kay !

- Céy, yaa bare ay ! Yaa ngi tooñati, de ! Bés bu nekk ma ne la gaaw a mer baaxul, Yaasin Njaay.

- Amatuma paaspoor, amatuma kayit giy
biral ne Tubaab laa, lépp réer na !

Nu may def, Biige ?

Fu ma jëm ?

- Nanu dem. Man Biige Sàmb loolu
mënumaa të, am naa ci pexe.

Li ma nànd keroog ci waxtaanu Yaasin ak
Biige, lii la : musiba moomu daloon
Yaasin, sa yaay amoon na ci mbégte mu
réy a réy ! Te njortoon naa it ne fu kayiti
Yaasin Njaay ya dugg, moom Biige Sàmb
moo leen fa dugal. »

*

* *

Lu tegu ci loolu Badu ? Déglu ma, ma
wax la ko. Biige Sàmb a téye Yaasin Njaay
ci loxo, ñu ànd seeti benn sëriñu taryaax
bu ñuy wax Sinkun Tiggide Kamara.
Kooku ne leen :

Bismila.

Ñu summi seeni dàll, dugg, nuyóontee
moom.

Sinkun Kamaraa ngi toog ci derub
mbaam-àll bu ñuul.

Soo gisee Yaasin moom, mu ngi sànniy
bëtam fu nekk, mel ni ku fit wi rëcc, mu
jaaxle, di réccu li mu doon toppe Biige
Sàmb Baal ma, ma may la tuuti ci Sinkun
Kamara, Badu.

Yaa ngi fàttaliku Ustaas Mbay Lóo ?

Ci Téereb Dóom, Ngiraan Fay won na la
pukkuus ba mu daan fanaan.

Néegu Ustaas Mbay Lóo ak bu Sinkun
Kamara bi benn lañu.

Ñoom ñaar ci seen bopp sax dañoo xaw a
niroo. Monte seeni jikkoo ka wuute tey !
Ustaasu Ngiraan Fay ba, yaaram la woon
te Sinkun Kamara mii, saay-saay tigi la.

Waaye loolu jarul a yàkkamti, Badu. Fan
yii di ñëw, dinga gisal sa bopp li ma lay
wax ci mbonug Sinkun Kamara.

Bi ñu jàmmantee ba noppi, Biige ni sëriñ
bi :

- Indil naa la sama xarit bi ma la doon
wax.

Sinkun Kamara xool Yaasin ba seppali ko,
wiccax ndànk bopp bi, daldi ne :

- Sama kóllëre nga, Biige. Lu ma ci mën,
dinaa ko def.

- Maak yow kañ, Kamara Yille, démb la
woon, tey sog a ñëw. Yaasin mii nag, am
na nu mbir mi doon deme nu nekk ay
noon maak moom, ba ku jekku kon sa
moroom gaañ ko. Ñaari doom la am, man
ma am benn bant kott, muy Badu. Xam
nga Badu, ndax ba muy dem bitim-réew,
ànd naak moom ba ci yow nga ñaanal ko,
defaral ko ay muslaay.

Sunu ñetti banti-Maam-Yàlla yi nag, muy
Badu, di Mbisin, di Mbisaan, ñoom ñépp
Taal lañu sant, ndax mennum Asan Taal
moo leen jur.

Sinkun Kamara wiccaxaat bopp bi :

- Eskéy ! Soo meloon ni jigéeni tey yi de,
dinga def Yaasin Njaay mii sa noon.

- Dëgg la Kamara, waaye su diggante bi
rafetee nii, ci Yaasin Njaay la.

Moo ma ko ji, moo ma won kanam gu tax
ma sañ koo jege, ba léegi maak moom nuy
ay doomi-ndey.

- Yal na Yàlla gën a dëgëral seen
diggante. Ñaar ñu baax ñoo mën a ànd.

- Sëriñ bi daal, dénk naa la Yaasin. Ñaanal
ko. Bi ma demee di ko jëli sàñq, nee na
ma ay kayitam dañoo réer. Dimbali ko ba
ñu feeñ te muy li gën ci moom ak ñaari
doomam yi.

Sinkun Kamara tàllal Yaasin Njaay benn
layu bu ndaw, ni ko :

- Waxal fii sa soxla. Ñaan ci lépp li nga
bëgg.

Yaasin téye layu bi, di ratatati ci nasaraan
bay xiixat.

Biige Sàmb ree :

- Céy man di, sama Tubaab bi ! Waxal ci
suuf, aajowul nuy dégg say ñaan, Yaasin.
Sinkun Kamara ree moom itam, ni ko :

- Dégg nga wolofam ?

- Un peu... Tuuti rekk, monsieur Kamara.

- Soo bëggee sa aajo gaaw a faju, jéemal a làkk wolof, mbaa séeréer mbaa joolaa mbaa kikuyu. Sama gaa ñi dégg nañu làkki Doomi-Aadama yépp, waaye lee-lee dañuy jéppi ñi leen di làkk nasaraan. Te ñoom kat seen mer baaxul, yàq nit ak naan ndox lañu yemale.

Yaasin def li ko Sinkun Kamara sant.

Taryaax bi ne Biige Sàmb :

- Su subaa, bu ñu jullee tisbaar ba noppi, na fi sa xarit bi dellusi moom kenn.

Fukki xobi siddéem ak ñetti xooxi ditax la Sinkun Kamara jëkk a laaj Yaasin.

Ba mu ko indee, mu ni ko :

- Baax na. Dellul fa nga jóge. Laajteel ba gis ku la won kàdd gu màggat ba am ñetti xarnu, nga dagg ci reen yi, indil ma. Biige Sàmb ànd ak Yaasin, ñu wër Ndakaaru ay fan i fan, gisuñu fenn luy nirook kàdd.

Kebemeer lañu mujjee ame reen yi Sinkun Kamara soxla woon.

Lu sa xel mën a daj rekk, Sinkun Kamara wutloo na ko Yaasin Njaay.

Tuutee tee sax ndaw si gedd, bàyyi Sinkun
Kamara ak i xërëmam, dem defarlu ay
kayit yu bees.

Làmmiñu seku wu ñu fanaanal ci këllu
lem.Juróom-benni bëti golo.

Nenu banjóoli ak nenu naat yu ñëb.

Tojitu seetu ak kawaru Tubaab bu jigéen.
Ñax mu tooy.Ba Yaasin indee li mu ko
laajoon, Sinkun Kamara boole yépp sotti
ci benn mbana, nekk fa ay fan di jamb ak
a jambaat.

Bés mu woo Yaasin, mu ñëw, mu lalal ko
ndés, ni ko :

- Toogal. Yaasin a ngi ñaq tooy xepp ndax
li mu dox ci naaj wu tàng wi. Rax-ci-dolli,
fit waa ngi naan :

- Tëf ! Tëf ! Tëf ! Sinkun Kamara ne ko
jàkk, ne ko :

- Du ku la soppi leneen rekk nga bëgg ?

Yaasin ne patt. Sinkun Kamara xulli ko,
yuuxu :

- Yaasin Njaay, dégguma sa baat ! Du yaa bëgg ma soppi la ?

- Waaw. Maa la ko ñaan.

- Mën naa la soppi, nga nekk loo bëgg !
Loolu du dara ci man. Yaasin Njaay, nee ma naam !

- Naam, Kamara !

- Soppi la leneen ak naan ndox laa yemale. Dégg nga wax ji, de ?

- Waaw, dégg naa ko.

- Yàlla miy maye di nangu moo ma mayagum kàttan googu.

Xelu Yaasin dellu ca bés ba ko Biige jëkke taal Sinkun Kamara, mu réccu li mu ñàkkoon a wóolu Biige :

« Tooñ naa Biige de, waaye dama ragaloon rekk mu sànk ma. Ameel naa ko àq, ndax góor gii mu ma booleel, boroom xam-xam tigi la ! »

- Noo bëgg a tudd ?

Yaasin seet ci xelam, daldi ne :

- Mari-Gabriyelaa.
- Tur woowu neex naa dégg. Mari-Gabriyelaa naka ?
- Mari-Gabriyelaa Won Bolkowski.
- Nga ne lan ?
- Mari-Gabriyelaa Won Bolkowski.
- Bind ko ci kayit gii.

Yaasin gaawantu bind turam.

Sinkun Kamara dellu ni ko :

- Waxaatal sa tur ma dégg.
- Mari-Gabriyelaa Won Bolkowski.
- Jaaraat ci ma dégg.
- Mari-Gabriyelaa Won Bolkowski.
- Jaaraat ci ba muy juróom-ñaari yoon.

Ba Yaasin Njaay tuddee turam juróom-ñaari yoon, mu ne ko :

- Baax na. Mbir mi sotti na ba noppi. Mën nga dem.

Yaasin ubbi kalpeem, génne ci ay kayitu junneek ñaari-junni yu bare,

tàllal ko Sinkun Kamara. Góor gi mer,
gëdd ko :

- Téyeel sa loxo. Yaasin yëg ci saa si ni
yaram wiy loxee ndax tiit.

- Baal ma de, Monsieur Kamara.

- Xawma muse Kamara, xawma muse
Jàllo ! Bumu ñaar, laa wax. Ku la ne mën
nga ma fey, man ? Sinkun Tiggide !
Tiggide Sinkun ! Kamara ! Xaax !

Fi Yaasin toog di xaar, xel maa ngi
werante : « Waaw man, su ma ngóor sii
soppee leneen lu dul Tubaab nag, fu ma
jëm ? Su ma soppee bukki, mbaa golo lan
laay wax ? Tiggide Kamara mu naqadi
deret mii, ku ñuul xol la may niru ! »

Sinkun Kamara joxoñ ko seetu bu mag, ne
ko :

- Demal janook sa bopp.

Booba, daanaka Yaasin newatul ci néeg
bi. Mu ngi dégg baatu Sinkun Tiggide
Kamara, gaa, wànte dafa mel ni keneen la
sëriñ biy waxal. Jéemu ko sax àddu.

Fekk na yëf yaa ngi doon gënatee teey xelam.

« Man it, kenn du man ! Waroon naa xam ne Biige Sàmb man rekk la bañ ! Lii mu ma dugal, wóor na ma ni musiba rekk lay juri ëllëg. Bi ma dellusee Ndakaaru ba léegi mu ngi ma ñóoxu, naan dama koo neex, dafa ma sopp, fekk duggewu ko dara lu dul toroxal ma. Sàcc samay kayit ba noppi boole maak Sinkun Kamara mu soxor mii ! Moo Biige Sàmb, lu la Asan Taal def ba tax nga nar noo sànk maak samay doom ? Lu tax nga nuy sippi mer mi nga dencaloon Asan Taal ? »

Baatu Sinkun Kamara jibaat ci néeg bi :

- Xanaa du yow laay waxal, Yaasin Njaay ? Jógal taxaw, xool sa bopp ci seetu bi ! Yaasin jóg taxaw.

Janoo naak seetu bi lu yàgg, gisu ci kenn ku dul boppam. Mu seetlu ni xeesal bi yàqe kanam gi, daldi gën a tiit.

Céy, su ko Sinkun Kamara mënnoon a defal li mu ko ñaan !

Ndaw bànnex bu réy !

Ñuulaay bi dafa rekk doy.

Ku ragalul wax dëgg, xam ne moos lu
ñuul mënul a bañ a sikk.

Der boo xam ne bala moo jag nga topp ciy
fóot ni yëre bu tilim, yendoo fete,
fanaanee fete ! Ku ci doyalul itam, moom
Yaasin Njaay doyal na ci sëkk !

Fi Yaasin di xalaate loolu, am ku fëgg
buntu néeg bi. Sinkun Kamara ni ko :

- Agsil. Ci biir seetu bi, Yaasin séen benn
ndaw su sew te njool mu taxaw ci diggu
néegu Sinkun Kamara. Li mu koy xool ci
seetu bi yépp, Yaasin a ngi naan ci xelam :

« Ndaw sii gën a ñàkk aajo ! Lu ko tee
nuyoo ? » Mu daldi sànni catu bët Sinkun
Kamara. Soo demee kat, ajaa bi moom lay
seetsi. Sëriñ yii, ñoo fi gën a saay-saay.

Nii rekk lañuy def, di moyloo jabari
jaambur yi ! Wóor na ma ni kii coroom la.

« Su dul coroom de, ma xam ne dëgër na
fit ! Sinkun Tiggide Kamara mu tàng diine
mii, mu koy jaay reewande... »

Waaye Sinkun moom mu ngi sëgg fi mu sëgg rekk, di tari li muy tari, mel ni ku yëgul ne am na jeeg bu ñëw tiim ko, ba noppi ne tekk di ko xool. Yaasin tàmbalee waxtu ci suuf :

« Aa ! Ndekete ndaw si duggsi Tubaab bu weex tàll la ! Aa ! Looloo tax ngay jaay maanaa ! Soo ma laajoon, xam ne wallaay Sinkun Kamara faalewulaak say tuñ yu maasaloo ak sa bët yu sokolaa ak... ! »

Bi Yaasin di laata àggali li muy wax, am keneen ku fëggaat bunt bi. Sinkun ni ko :

- Agsil. Foofu nag, bi Yaasin di yuuxu, teyu ko :

Waaw ! Ana ku jëkk ka ? Fan la jaar ? Mbaa du damay bëgg a jommi bëccëgu ndarakàmm ? Waaye yow moom, yànj nga, kaar, sama jigéen ! Maa ngi ci lonet yu ñuul yi ! Mbaa doo rab sax, ag sa karaw

- Moo, keneen a ngoog, di ! Kii tamit fu mu génne giy watatu, di samandaay ni mboq mu ñor mbaa jant buy ràyy-ràyyi ?

Jeegu Tubaab baa ngi taxaw ci ginnaawam,
ne ko jàkk.

Mu ne ci xelam :

« Ndaw sii de, dafa mel ni ku ma jéppi. »

Yaasin Njaay jéem koo wàcce, daldi
muuñ. Ndaw si ne kěj, gën a fas kanamam.

Ca la Yaasin xalaatee lu doy waar : « Moo
man, mbaa du dama génn àddina, nekk
àllaaxira, te yëguma ci dara ? »

Noonu mu ne walbit, xool fu nekk, gisul
fenn ndaw si. Su weesoo Sinkun Kamaraak
moom, beneen Doomu-Aadama nekkul ci
pantare bi.

Mu ne sëriñ bi :

- Ana ndaw si fi taxawoon léegi ?
- Dellu na fa mu jóge.
- Loo bëgg a wax foofu ?
- Yaay moom, mooy yow.
- Ba léegi sa wax dese naa leer ci man,
góor gi.

- Dama ne, bul ma tanqal Mari-Gabriyelaa
Won Bolkowski ! Xam nga ne moos
kooku fi dugg sàñq du kenn ku dul yow !
Daa weex nga ñuul rekk, waaye benn
ngeen. Seetul bu baax, laa wax !

Fitu Yaasin Njaay mayu ko muy walbatiku
di seetuwaat. Muy lox. Dunyaa xar, def
ñaar. Taax yu rafet yee muy séen nag, fu
ñu bawoo ba ñew sampu ci diggante
asamaan seek géej gi ?

Mu wóor ko ne suy jéem a jéggi kàmb gi
mu tiim di surux, des fa. Des fan, sax ? Lu
mu ci xam ? Foofu de, Foofee rekk la mën
a tudd. Mu gëmm, xippi, gisaat jeegu
Tubaab bi mu taxaw ci ginnaawam.
Yaasin yëkkati loxo càmmoonam, niir ko
lu yàgg, daldi gis ni mu weexe.

Xol bi féex. Mu bég ba nga ni lii lu mu
doon, daldi muuñ.

Mbégte ma Yaasin Njaay am keroog
jooju, kenn mënul a wax na mu tollu !

Mu daldi ne Sinkun Kamara :

- Loo bëgg ci àddina dinaa la ko defal ! Su ma ko amulee itam, dinaa ko wuti indil la ko.

Sinkun Tiggide Kamara ne Mari-Gabriyelaa Won Bolkowski :

- Futtikul.

Mari-Gabriyelaa futtiku, mu jaar ci moom, jaaraat ci moom. Ba ñu noppee, mu ne ko :

- Man de, maa ngi soog a digaaleek jongomay Tubaab. Waaw, ndekete yéen dungenen tàyyee làkk nasaraan su ngeen dee saanjaay ! Loo doon wax noonu, sax, yow Mari-Gabriyelaa ?

- Bah ! Je ne sais plus ! C'était si bon, en tout cas ! Tu es un vieux cochon, toi!

Sinkun Kamara daldi raay sikkim bi, reetaan :

- Am na nag lu des, Mari-Gabriyelaa. Àllarba jii di ñëw, su ñu jullee timis ba noppi...

Mari-Gabriyelaa mel ni ku kàddu yooyu jógee kow :

- Mbaa jàmm la, Sinkun ?
- Liggéey bu nekk ak weexalam. Dinaa la xaar, maak yow am nanu waxtaan wu réy.

*

* *

Ñu teg cay fan, Yaasin Njaay dellu seeti Sinkun Kamara.Kooku ne ko :

- Léegi nag, déglu ma bu baax : du ñaari doom nga am ?
- Waaw. Mbisaan ak Mbisin.
- Soxla naa ci kenn.
- Nga ne lan ?
- Dinga ma sarax Mbisin mbaa nga sarax ma Mbisaan.
- Wax jooju tekki lan nag, sëriñ bi ?
- Xanaa li mu tekki donq. Mbisaan walla Mbisin, soxla naa ci kenn. Yaay seet nag koo ma ciy jox.
- Xel xalaatu ko, góor gi. Wax jooju moom bu yaboo nga teg ko ci suuf ! Xanaa yow sa yaram neexul ?

Sinkun Kamara xool ko ba sappali ko, ne ko :

- Bul fàtte ki ngay waxal. Sinkun Tiggide ! Tiggide Sinkun ! Kamara ! Xaax !

Mari-Gabriyelaa mel ni ku ràkkaaju, daldi ko yuuxu :

- Loolu mënul a am ! Non, non et non !

- Dina am de, moonte. Mu neex la dina am, mu naqadi la dina am.

- Su sa loxo laalee sama benn doom, dinaa la yóbbu ci yoon !

- Yaa neex, dëgg ! Ba fi mu ne daal, xamaguloo lu xew ? Jéggi nga kàmb gi, Mari, tàbbi nga ci béréb bi tudd Foofee. Dex gii nga nekk di féey, mu féex ba dee, bés bu Yàlla sàkk Doomu-Aadama ni yow ñëw ba jub ko, bëgg cee sóobu, xelam yedd ko, mu dellu ginnaaw. Yow Yaasin Njaay nga dëgër fit, dëgër bopp ne dara du la tee jéggi kàmb giy xaaj Dunyaa, xar ko ñaar !

- Moo Kamara, looy wax nii ?

- Lépp maasaloo na ba fàww, amatul dara loo xam ne nit mën naa taxaw ne lii mooy màndargaam. Nga téen, séen oto yiy rawante ci taliy asamaan si. Nga sëppu, gis asamaan seek i biddéewam ñuy paccax-paccaxi ci ndoxum géej gi. Démb saay na, Tey saay na. Fen ak Dëgg itam, ku ci nekk seey nga ci sa biir deretu moroom. Yaasin di pat-pati :

- Kamara, looy wax nii ?

- Ñawloo nga ma ñaas yi, ma raafloo leen ! Loolu liggéey bu réy la ! Maam dina ma xaare te Yàlla du ma ko baal ! Fàww nga fey ma. Man, lépp lu ma am ci Dunyaa gii laa ko ame. La may xaar àllaaxira xam naa ko !

- Wóoy !

- Wóoy yow ! Xawma ana ña nga yuuxu woon daaw !

- Sarax ma ngir Yàlla, Kamara. Rey ma su la neexee, te jéggal samay doom !

Wax jooju mel ni lu gën a merloo Sinkun Kamara :- Bu ma rey ak ay waxi doom !

Doo nitu dara ! Ku bañ sa bopp, xeeb sa
xeet, noo mēnee bëgg say doom ?

Bi mu ko wóoree ne Sinkun Kamara
caaxaanul, Mari- Gabriyelaa Won
Bolkowski tàmbalee yikkat, di jooy ni
xale bu ndaw :

- Waaw, góor gi, loo tuddee sarax ? Noo
mën a xalaatee ne dinaa la jébbal Mbisin
walla Mbisaan nga tëral rendi ?

- Man kay, Mari-Gabriyelaa, doyewuma
dara say doom. Ñi may jàppale ci liggéey
bi ñoo ci soxla kenn. Sama kooba yi
dañoo mar !

Dangay nar ! Waaye defuma ko tey,
defuma ko ëllëg ! Maa lànk ba tëdd ci naaj
wi laa wax !

Sinkun Kamara raayaat sikkim bi ndànk,
muuñ, ni ko :

- Loo yaakaaroon, yow it ?
Seetal bu baax ci sa xel. Xam nga ne moos
dara dàqul lii : tudd Yaasin, sant Njaay ba
noppi xéy bés dégg ñu lay woowe Madam
Mari-Gabriyelaa Won Bolkowski !

Ku dégg sa tur xam ne yax bu réy a réy
nga bokk ca Tugal, gën faa rafet juddu !
Aa ! Dellu Tugal, dëkk fa, te kenn dootu
la fa gën a yey ! Waaw, kenn dootu la fa
xool ay bëti sowaas nga, danga tilim,
danga xayadi. Fu la neex nga dem ci
àddina si te kenn du la laaj wiisaa...

- Loolu ngay wax yépp jaralu ma sama
bakkanu doom.

- Des na, di, Madam Won Bolkowski.
Waaw, yoo dootu la màtt, weñ yi dootuñu
biiw ci say nopp, loo dem bay lekk ñu
jëkkanteek yow sax, roofal la ciy doomi
jàngoro yu kéemaane, nga feebar doo sax
am ku la faj.

- Wóoy man fu ma jëm ? Ana nga, Biige
Sàmb ? Yaa soxor ! Yaa iñaan ! Lii lépp
yaa ma ci dugal, Biige Sàmb !

- Te kat, Mari-Gabrielaa, kiy des ci sa
ñaari doom yi du la mere ! Soo xéyee
defaral ko ndékki lu fatt, jox ko mu naan
meew, sófóoram ñëw taxaw ci buntu kër
gi korne, mu ne nonn ci sa ginnaaw oto,

jubal daara ja. Xawma Mbisaan lay doon,
xawma ku jigéen ki lay doon, waaye sa
doom ji ma lay bàyyil, ay tànkam duñu
dëgg mukki ci ay ndell, ndax Tugal ga mu
nar a dëkki de, wute na lool ak Liberyaa
mbaa Siyeraa-Lewon, ay way-fippu duñu
fa gàddu seeni ngànnay song nguur gi, ku
ñu dajeel gor la jaasi.

Li Sinkun Kamara di wax yépp, gémmin
gaa ngi fuur, muy say.

Ca la Mari-Gabrielaa Won Bolkowski
door a xam ne moom sànkun na ba fàww.

- Lu tax nga bañ maa nii, Kamara ? Lu ma
la def ?

Sinkun Kamara mel ni ku ko déggul.

- Dootoo toog ci metóro bi, ku say bët
dajeel mu xeelu la. Kenn dootu la wax
wax ju ñaaw, naan la loo fiy def, dellul fa
nga jóge ! Dellul réew ma nga xam ne ay
sulaar ak i caga ñoo fay dogal ! Réew ma
dëkke yalwaan !

Dama ne : Mari-Gabrielaa, gaawal def li
ma la wax.

Bu sama gaa ñi meree du baax ci yow de,
ndax dinañu këf Mbisin, këf Mbisaan, nga
des yow kenn ak sa naqar. Loolu nga
bëggam ?

Keroog, Mari-Gabrielaa Won Bolkowski
réccu na ndajeem ak Asan Taal ca Mårsey.

« Ku ma newoon nii la yëf yiy mujje, ma ne
la yaa mën a fen. Waaye fen moom, kenn
dàqu ko woon Asan Taal ! Nax na ma, takk
ma, dem bàyyi ma fi te li mu ma doon wax
yépp, ndeke dara du ci dëgg ! Man mi
yaakaaroon ne ay kër ak i isin yu bare la
amoon ci dëkk bi... Ndekete yóo, mennum
Ngiraan Fay a toogoon Ñarelaa di ko xaar.
Waxuma dara, sagaru nit kooku tamit di
yàkkali bóli, defe ne indil naa ko àddinaak
li ci biir !»

Badu, nettalikat bi dina dem ba dégg mbaa
mu gis loo xam ne su ko waxee, ñu sikk
ko, xaare ko. Waaye nu may def ?

Maak jali bee yem. Dunu teqale mukk
ñaari kàddu yii : defu, waxu.

Sëggal boog ma déey li ma sañula wax ci
kow loolu, man Aali Këbóoy.

Séytanee ngi ruux Mari-Gabriyelaa Won
Bolkowski, naan ko :

- Yaasin Njaay, tee ngaa gëmm rekk,
jébbal Sinkun Kamara sa benn doom ?
Sinkun Kamara kat, def na warugaram.
Léegi yaa ci des. Ku bëgg akara dangay
ñeme kaani. Tee nga koo sarax Mbisin
mbaa Mbisaan ? Du moo gën yéen ñett
ñépp ngeen àndandoo torox ?

Mari-Gabriyelaa siggi, ni jàkk Sinkun
Kamara, ni ko :

- Soo yaboo def lu la neex, waaye duma la
jébbal sama benn doom ! Su Sinkun
Kamara wuyoo Yaasin Njaay, yaa ko
wuyu yow ma fa newul woon.

*

* *

Badu Taal, gaawal dellusi Ñarelaa.

Lu nekk a ngi xew Ñarelaa ci sa ginnaaw.

Mbisin ak Mbisaan, mag ji, ñoo génn xeet
tey !

Log ay baat yu masul a tëmb ci sa soowu
ndey ji la jur, di leen sàqami ndànk, ñuy
seey ci sa kow làmmiñ, saf suukar, neex,
di la jox bannex bu kenn xamul nu mu
tollu.

Walla kàddu yooyu tancaloo ci sa biir put
ba far la fotloo. Maam ne la :

- Neel Penda Saar ca Ngawle !

Nga lànk, mu jaral la gaañ sa bopp ba
waccu deret di la fekk. Nga xëm, ñu
ximmali la, ngay xataraayu, di yuuxu :

- Je dis merde à la vieille Penda Saar, moi
C'est où ça d'ailleurs, votre putain de
merde de Ngawuule, là ?

Céy lii !

Bés, Ngiraan ferenklaayu na ci
ndéstanam, ubbi Téereb Fent. Li loxoom
biy daw yépp, di xoos kayit gu weex gi,
mu ngi mel ni xalimaam day waxtu.

Ca la la ne : « Fu la jant biy tiime, Badu Taal ? »

Seede naa ni keroog xolu Ngiraan Fay diis na ! Xam naa dafa yëgoon ci yaramam ne dina wuyuji sunu Boroom bi te dungeen gise.

Booba, sama takkandeer a ngi wëndéelu ci néeg bi, ma yërëm Ngiraan ba sama rangoonñ yiy bëgg a tuuru... Man donq maa ko mënoon a wax foo nekk ci Dunyaa.

Tuutee tee ma ne ko :- Góor gi Ngiraan, na sa xel dal, Badu Taal mi nga namm nii, di ko laajte, mu nga dëkk sàngam. Waaye su ma laajoon ndax yaa nga fa ci jàmm ak salaam, xéy-na dinaa nakk-nakkal. Mii xel dina ma ne : « Nax ko rekk, mag la, te fen wuy defar moo gën dëgg guy yàq. Ne ko : fa Badu nekk, Yàlla ubbil na ko fa wërsëg wu réy. » Xam nga lu tax defuma koom ? Kaay nag ma xamal la lenn, Badu : nun dof yi, fen jafe na nu lool. Ñàkk mën a fen googu sax laa yaakaar ne moo tax nu nekk ay dof !

Rax-ci-dolli, sama digganteek Ngiraan
Fay, caaxaan walla waxi naaféq masuñu
cee am yoon. Looloo tax ba ni mu fi
jógee, ndeysaan, Ngiraan masul a xam foo
nekk ci këru àddina.

Démb, ñëw naa ganesi la bitim réew.
Gisoo ma waaye li ngay wër ci biir dëkk
boobee yépp, maa ngi topp sa ginnaaw.
Yaa ngi ànd ak Abdel Kadeer Maxjub.
Doomu Sudaṇ boobu donṇ moo fay sa
xarit. Yéen a ngi sëgg di waaxu, mel ni
dangeen a ragal ñu xàmmee leen. Yaak
Abdel Kadeer Maxjub, xawma kan moo ci
gën a yooy moroomam. Tiis wu jéggi
dayoo ngi muur seeni kanam.

Lu leen boole yéen ñaar ba ngeen nekk
ñaari doomi-ndey ca réew moomu ?

Ma wax ko, te dee : dara waralu ko lu dul
seen ñuulaayu der !

Waaw : coonoo bu ñu leen fa teg, ni ngeen
bindoo ko waral. Ñi ko sañ a wax nag
barewuñu, wànte yëf yi du leneen.

Làq-làqal bi doyum ?

Nëpp-nëppal bi nag, ba kañ ? Maa ngi ciy teg sama bët, man mii : ku ngeen dajeel, mu xeelu leen, gaññ, won leen ni mu leen xaaree. Waa réew moomu jàppe leen ni ay jaam, te ngeen di wéye naqar woowu, amuleen fenn fu ngeen koy joytoo !

Man, Aali Këbóoy de, bëgg naa xam lu tax ñépp tëx, muuma, gumba ? Nit du xaj. Bàyyileen seen xel ci sunu jarbaat yi nekk bitim réew ! La ñu fay daj jéggi na dayo, kat !

Yow nag, Badu, wóolu naa la. Jom ak teggin rekk nga fi mus a wone. Ba ni fi Ngiraan Fay jógee, yaa ngi koy dimbali ci sutura su mat sèkk.

Wóor na ma it ne du yow, Badu Taal, yaay fàtte kàddu Wolof Njaay yu am solo yii : Faaydaay tukki waaye fullaay ñibbisi.

Maa ngi leen topp sàñq ba tey. Fi mu ne yéen a ngi ci marse bu mag bi, di dugg yu sew : warga ak meew ak suukar ak ñoom seen. Seen dëkk bee ka tàng sax !

Amul péex, amul keppaar. Fi ngeen toog di
xaar ótóbiis, benn ndaw su màggat ciipatu
na leen, móolu leen ci làkkam, ngeen mel ni
ku ko déggul.

Yaa ngi wéeru ci benn poto-làmp, ubbi
sab yéenekaay di ko jàng. Nga jékki-jékki
yëngal sa bopp, ne :

- Seetal ma lii rekk ! Abdel Kadeer
Maxjub geestu la :

- Lan laati, Al-yuun Badara ?

Nga daldi muuñ :

- Dëkk baa, wallaay. Jolof daal, ay mbër
kaamil lañu !

- Ña ?

- Ay waxi dofati rekk ! Dañu bind fii ne
am na ñaari gone yu fa benn waay soppi
golo !

- Déet waay !

- Déglul kay, jeexul : waa ji soppi na gone yi
golo, fi ñuy werante ndax loolu am naam
amul, benn jeegu Tubaab jóge fu kenn xamul
ne moo jur ñaari golo yi !

Loolooy coow dëkk ba, de !

Abdel Kadeer a ngi ree ba téye biiram.

Yow, nga waaru, daldi ne ci sa xel : « Kañ laa gëj a gis Abdel Kadeer mu bàyyeeku, di reetaan nii bay xàqataay ? »

Kadeer siggi xool la, ne :

- Ay waxi dof nga may wax, kañ !

- Waa dëkk ba dofunu wallaay, Kadeer !
Li leen jàpp ba ñuy gëm yëfi dof yooyu am na tur.

- Noo ko tudde ?

- Du dara lu dul ñàkk gu metti ! Ndóol ci boppam moo baaxul.

- Tee nga bañ a sonal sa bopp di ci xalaat, Al-yuun Badara !

- Kadeer, man Jolof laa xam ba mu jeex !
Sama mbokk yee fi gën a bëgg xew !
Wóor na ma ni foo dem ca dëkk ba dégg ñuy wax waxi ñaari doomi golo yooyu !

- Al-yuun Badaraa, yaa ngi mel ni xamoo taskati xibaar yi ! Ñoo fi dàq a xoromal !

Tuuti kon ma dugg ci seen waxtaan, ne
doomu réewu Sudañ jooju :

- Waaw, ngóor si Abdel Maxjub la
xawma, lu la ci ba ngay weddi ak di
dëggal ? Yow gën a waane ! Xamal ni ñett
yii, maa leen yelloo, man Aali Këbóoy :
gis lépp, dégg lépp, fekke lépp ! Mbaa du
danga may diir mbagg di ? Juróom-ñàari
xarnoo ngi jaaxaan ci sama biir kaan gii,
di dajjant ! Xarnu bu ci nekk a ngi xaar
ma ni la pëkk-pëkk, nga yeewu, fuddu, ne
ma :

- Démb, man mii maa doon démb ! Tey
maa ngi nii taxaw janook yaw !

Céy Badu, soo xamoon nu mbir mi deme !
Ay yéenekaay sax tudd nañu fi sa tur fan
yii. Dégg naa ci benn rajo ñu naan :

- Ndekete ndem-si-Yàlla ji Asan Taal mi
waral coow li, amoon na beneen doom ju
tudd Aliyun Badara. Mu nga bitim-réew.
Waa Ñarelaa yi ñu jot a waxtaanal nee ñu
gone gu amoon jom la, te jaambure.

Kon boog, Badu, xam nga ni yaa ngi ci
biir-a-biir...

*

* *

Bésub talaata la woon. Ngiraan Fay jóge
jàkkay Ñarelaa lal ndésam, toog ci ètt bi.

Mbisin ak Mbisaan a ngi taal tele bi ba mu
sës.

Ngiraan woo mbindaanu Yaasin Njaay ni
ko :

- Aram, doo ma baal wax Mbisin ak
Mbisaan ñu wàññi tuuti tele bi, kenn mēnu
fee dégg ndax ñoom.

- Maam Ngiraan, ñii ñaar kat sañuma leen
a tudd. Ku ma ci waxal ñaari baat mu
saaga ma ci nasaraan, te bu ko seen yaay
yēgee ne maa tooñ doomam.

- Céy ! Ku mas a gis lii ? Gone guy reew
kañ, ñaar ñii ngay dimbali. Man mii sax
de, fii lañu may fekk ma toog di wérd ñu
may wéq, di ma tēfli.

- Muñ dee fi sës, Maam Ngiraan. Léegi mu jeex sax, ñoom ñépp a ngi waaj a dellu Tugal !

- Keroog de, seen yaay mel na ne ku am lu mu réerle !

- Altine jee nu génn, mook bàjjan Biige Sàmb ànd nañu seeti benn sëriñ. Ci la ma ko dégg muy wax de, feek i fan rekk mu ñibbi Tugal.

- Li mu réerle woon feeñ naam ?

- Dégg naa mu naan loolu amatul solo.

- Ñaa ? Waaye lu ciy sama yoon sax, man ? Moom dal, nanu Yaasin Njaay ak doomam yu xamadi yii abal rekk !

Noonu, Aram dellu kër Yaasin. Fi Ngiraan Fay wéeroo ci garab gi, ubbi « Téereb Ndéey », xam naa am lu mu la ciy fen, yow Badu, mu mel ni dafa xelmati nit ku ko romb. Mu wiccax bopp bi. Xel miy werante : « Nit jaar na feem dama koo janeer ? Géntuma kañ. Litkoloñ bi mu tuuroo ngi fiy xeeñ ba tey ! »

Ngiraan dégg ku laal buntu kër Yaasin
Njaay : « Waaw, jeegu Tubaab bu sew bii,
lu muy wuti kër Yaasin ? » Mu ne bëret,
ne day laaji ndawsi lu doon i tãnkam.

Kooku walbatiku, xool Ngiraan ba seppali
ko, ne ràpp buntu dogaatle bi tëj. Yàggul
dara ñu dégg Aram, mbindaanu Yaasin
Njaay mi, muy salliiru :

- Wóoy sama ndeyóoy ! Wóoy man !
Wóoy sama ndeyóoy !

Waa Ñarelaa fàq wutali kër Ngiraan.

- Lu xew ci sa kër gi, Ngiraan ?

- Xam ! Maak yéen a ci yem.

- Noonu nga ci tollu ?

- Doo jóg sax seet lu Aram di yuuxu
nii ?

- Su ñu fi reyeed doomu jaambur ji nag,
looy làyyi ?

- Mbaa du Aali Këbóoy a ñu bëgg
jommalati ?

(Gis nga de, Badu, man mu weex dungq mii, fexe nañu ba tudd ma ci. Nit ñee mën a tooñ, walla !)

Am keneen ku ne :

- Waaw, jeegu Tubaab bi wàcce ci oto bu ñuul, dugg fi nag, ku mu, Ngiraan ?

- Li ngeen may laaj de, dara laa ci xamul ! Tee ngeen a àggal seen bopp kër Yaasin Njaay, seet lu fa xew !

Noonu, yuuxu Aram yi dakk. Ku nekk xool sa moroom. Fi waa Ñarelaa yiy yeddee Ngiraan, Biige Sàmb àgsi. Ñépp xamoon nañu ne mooy ndeyu-mbill gi. Ñarelaa ba Ñarelaa daj, moom rekk la fi Yaasin Njaay mas a waxal. Biige Sàmb ne jàkk mbooloo mi. Ñépp ne tekk di ko déglu. Mu ne :

- Yéen waa Ñarelaa laay waxal. Kenn ku nekk ci yéen na dellu fa mu jóge.

Kenn tegu ca baat. Teewul mu am ñu doon yéexantu. Biige Sàmb ne leen :

- War naa leen a balu àq, ndax xéy-na ni ma waxeek yéen xaw naa ñagas. Waaye maak Ngiraan Fay rekk noo fi war a des. Li xew lu réy la, te nun ñaar donq noo ko séq. Ne tuuti, kër gi ne selaw, mel ni kenn masu fee nekk. Ngiraan ni :

- Ana sa xarit bi, Biige ? Biige Sàmb ne patt ba yàgg mu sog a tontu Ngiraan :

- Bul sonal sa bopp, Ngiraan. Benn Doomu-Aadama dootul teg Yaasin Njaay bët.

- Dafa dellu Tugal, du ? Man de, ñëw na ba tàggu ma. Ñaari doom yi fi nekk ba léegi kañ ñoo ma ci jaaxal.

- Déggoo li ma la wax, Ngiraan ? Benn Doomu-Aadama dootul teg Yaasin Njaay bët.

- Kañ la fi faatu ?

- Faatuwul.

- Su dee faatuwul kañ, mu ngi dund.

- Dundul itam. Yaasin Njaay mi nga fi jot a xamanteel, deewagul waaye dundatul.

- Waaw, Tubaab bi ma fi romb sàñq, lu mu joteek Yaasin Njaay ?

Biige Sàmb ne tekk, ba yàgg mu wàcce baatam, daldi ne ndànk :

- Ndaw si la romb sàñq mooy Yaasin Njaay.

- Man de, ndeyu Mbisin ak Mbisaan laay wax. Danga mel ni ku ma déggul, Biige. Lu la dal tey ?

- Yaasin Njaay a sax, de.

- Biige Sàmb, lu la dal ? Jabaru Asan Taal ji jóge Tugal, ñëw fii ténjsi ko laay wax.

- Ma ne : mooma, Ngiraan.

Foofu, Ngiraan téen, raay ndon li ba noppi sèggaat ne :

- Mbaa set nga ci mbir mi, Biige ?

- Man ma set ci ? Déédéet kañ, Ngiraan ! Axãa ! Yaa ngi may door a laaj li tax ma ne waa Ñarelaa ñu may nu nu ñaaroo. Déédéet, Ngiraan, setuma ci te dinaa la wax tey lu ko waral.

Du yaa ngi fàttaliku bés ba nu gungejee
Asan Taal ayeropoor, muy dem Tugal ne
day futbali Mårsey ?

- Yàgg na lool, waaye mu ngi mel ni démb
ci man.

- Nekk nanu fa di jooyoo maak moom, yëf
yi takkarnaase, nuy fóonante ba nit ñi faf
mujjee noo wër di nu seetaan. Yaa ngi koy
fàttaliku, de ?

- Bu baax, sax.

- Waaye ba dara desul lu dul bàyyi Asan
Taal mu yéeg ci roppëlaan gi, lu leer nàññ
laa ko wax.

- Loo wax keroog Asan Taal, Biige ?
Jaaraat ci, ma dégg.

- Dama ne ko : Asan, dëgg la, tàggatoo bi
xumb na, ñépp a ngi jooyoo. Wànte lenn
rekk laa bëgg nga xam ko : nobante nanu,
ma jox la samag ndaw, nga àgg ci man,
biiral ma. Sunu doom jaa ngi nii ma boot.
Nee nga yaa ngay dem Mårsey futbali
waaye giñ naa ko ci bakkanu Badu Taal
mii : soo ma woree du baax ci yow !

- Lu la Asan Taal tontu, Biige ?

- Asan Taal dafa siggi, sunuy bët daje, sama fit ne rës, Ngiraan. Waaw. Ca laa sog a xam ne naaféq tigi laa jébbaloon sama bopp. Booba ba léegi maa ngi daas sama paaka, xam ne bés dina ñëw, ma fey Asan Taal boram. Mu ngoog, Ngiraan. Sa doom ji wor na ma, wax naa nit mu alag ki ñu ne moo doon soxnaam. Sunu waxtaan wii nag, mën naa des sunu diggante maak yow.

- Déédéet. Du deme noonu, Biige.

- Badu Taal nga ko bëgg a àggeem ?

- Waaw. Am na wàll ci mbir mi.

Biige Sàmb neeti patt.

Ngiraan ne ko :

- Lu ciy sa xalaat ? Fi Biige di seetee ci xelam lu muy tontu Ngiraan, buntu dogaatle bi ubbeeku. Biige ne ci suuf :

- Sama jinne jaa ngoog. Ñaw !

Ngiraan sëgg fi mu sëgg rekk. Biige reetaan :

- Bëggoo koo gis, xanaa ?

- Yal na ma ko Yàlla xañ ba fàww.

Mari-Gabriyelaa Won Bolkowski séen leen, mel ni ku tiit moom itam, gaawantu delloo buntam. Noonu, ñu déggaat Aram muy yuuxu :

- Wóoy sama ndey ! Wóoy sama ndey !

Waa Ñarelaa bàyyeeti lépp lañu doon def, daw wuti sa kër Maam Ngiraan Fay.

Géew baa ngi tëjusi, Badu.

Yaa ngi fàttaliku ne Ngiraan Fay
ayeropooru Ndakaaru la ubbee seen
waxtaan yéen ñaar ? Roppëlaan jóge na
Ruwaasi, ca Tugal, yéeg ndànk wuti
asamaan, romb ay dëkk yu bare, ñëw tiim
Ndakaaru, wër ko ñaari yoon, door a wàcc,
raay suufu Yoof su tedd si. Keroog jooju la
néewu Asan Taal, sa baay, agsi Ndakaaru.

Ci Téereb Ngelaw sax la Ngiraan Fay bind
lii : « Duma fàtte mukkk bés ba nu jëlijee
néewu Asan Taal ayeropooru Ndakaaru.

Bésub alxames la woon, bi timis di waaj a jot.

Ba nu demee ba jub tali Ngaala Jóob -
mooy jàddukaay bi mujje ci yoonu
ayeropoor - lanu dajeek mbooloo mu
takkoo-takku, kaar. Xanaa waroon naa tollu
ci ñeent mbaa juróomi-téeméeri junniy nit.
Ñii a ngi waaxu, ñii di xélu, ñaq bay siit, ñi
ci des dugg ciy kaar-ràppid mbaa ñuy dawal
seeni oto bopp, ñi gën a feete ndaw war
seeni móto. Népp di yuuxu, di tàccu, coow
li ne kur, sófóor siy korne tëwa bàyyi, koo
dajeel mu ngi taf rajo bu ndaw ci noppam.
Gone yi mel ni ñu tàggook seen sago.

Foo tollu, dégg ñuy salliiru :

- Móo-du ! Wiiw Móodu ! Móo-du ! Móo-
du ! »

Waaw.

Ngiraan a bind loolu ci Téereb Ngelaw,
bàyyil la fi.

Ndakaaru Njaay doon teeru woykat bu
amoon bayre ca jamono jooja.

Béréb bi Ngiraan ubbee, laay daaneele,
man Aali Këbóoy. Du nag lu ma taamul
sama bopp : mbir mee deme noonu rekk.

*

* *

Ayeropooru Ndakaaroo ka bare nit tey jii
it, kaar ! Noo yaakaar ne noonu la nit ñi
tollu rekk, romb na koy wéy. Nit ñi war
nañoo mat xanaa juróomi-téeméeri junni
ak lu topp. Lu xew ba taskati xibaar yi mel
ni ay njéeréer ci ayeropoor bi ? Deñ-
kumpa donq a leen fi indi. Yaasin Njaay
de, lañu ne moo jékki-jékki soppeeku golo
mook ñaari doom yi, Mbisin ak Mbisaan.
Coow laa ngi ne kur nag.

Am ku ne :

- Ndaw seek ñaari doom yi nee nañu mes.
- Séen naa leen ñuy yéeg ci kow garab gii !
- Nun kay noo leen mënul a gis, waaye
wóor na ma ñoom ñu ngi janook nun, di
nu ñóobi ! Yéen, xamuleen golo sax!
- Tee noo gor garab gi waay ?

- Loolu da koy yàggal ! Am na lu gën a gaaw !

Waa ji wax loolu tàmbalee sànniy xeer ci garab gi, gone yi topp ciy sànniy xeer ñoom it. Njiitu takk-der yi dawseek liifam, ne leen ñu dakkal li ñuy def :

- Dañuy aaye ku fi sànni xeer.

- Baal nu de, seef, xamunu ci woon dara. Alkaati bi ñaan fa sigaret, ñu faf lal waxtaan. Benn jeeg bu xeesal ba kanam gi yépp yàqu, ne takk-der bi :

- Waaw, ndaw si ñuy wax sax, lu mu def ?

- Benn Tubaab la, wallaay ! Daa bëggoon a sàcc ñaari gone yu ndaw.

- Déet waay !

- Ñaari doomi réew mi la doon jéem a rawale Tugal.

- Æa ? Loolu gën a doy waar !

- Soo demee dafa leen bëggoon a jaayi mbokki Tubaabam yi !

- Maa la ko wax !

Takk-der bi reetaan :

- Mu ngoog de ! Ba ñuy nemmeekuy
kayitam daal, la ne tirr daw ! Booba ba
léegi ñu ngi koy wër !

Waa ji mayoon alkaati bi sigaret daldi ne :

- Kon li ñu naan dafa soppeeku golo du
dëgg ? Alkaati bi kimmi sigaretam, téen,
sànni saxaar si, xool waa ji, muuñ :

- Noo mënnee gëm waxi dof yooyu, yow
itam ? Kañ la nit daan soppeeku golo ?

Ñépp xàqataay. Waa ji ñéññ, ne :

- Takk-der nga, dégg la waaye maa la gën
a xam ni mbir mi deme ! Ndaw si Yaasin
Njaay la tudd, mu nga dëkk Ñarelaa.
Lagara bu bon la sax ! Cagatu na Mårsey,
defay njaaxumam, ba noppi ñëw fii ne
dafa nuy jommal !

Alkaati bi xool ko ba seppali ko, yëngal
boppam, ni ko :

- Werante kay gis bokku ci ! Kayitu juddu
ndaw saa ngi nii. Lu ñu ci bind ?

Kaay jàng ! Kii ak turam wu gudd wii
moos, juddoo Burgoñ, bokk fa ci kër gu
mag sax, dégg naa, na mu mënee nekk sa
Yaasin Njaay moomu ?

Werante bi neeti kur. Tuuti kon yëf yi ëpp
loxo.

Suba su waa Ñarelaa yeewoo, yëf yi gën a
takkarnaase !

Badu, li nga wax keroog Abdel Kadeer
Maxjub dëgg la : du gox bi rekk a rëb.
Foo dem ci réew mi, dégg fa kàddu yii ma
lay jottalisi :

Yaay ju weex tàll.

Doomi golo.

Yaasin Njaay.

Dawe ayeropoor, jaar ci kow garab yi,
dellu këram, tëju faak ñaari doomam.

Asan Taal.Tubaab.

Badu Taal.

Mari-Gabriyelaa nakaati sax ?

Ku nekk naan :

- Kenn du ma nettali lu kéemaanee noonu,
fàww ma gisal sama bopp Tubaabu
Ñarelaa bi ñuy coow.

Dëkk bi yépp riirandoo, jëmsi Ñarelaa.
Waa Ndakaaru Njaay a bëgg xew ! Fan yii
de, foo sànni mbàttu ci Ñarelaa mu tag.
Saay-saayu Ndakaaru yépp làngsi nañu ci
gox bi. Du benn du ñaar nit xëm na fi
mbaa ñu jàpp fi sàcc dóor ko ba Yàlla fóot
ay sagaram. Ma dajeeek ay gone yu jolu ay
butéeli sàngara, màndi ba ma mënatuñoo
taxaw, ñu topp benn janq, takkal ko pot :

- Yee gel yow, ana Tubaab bi ?

- Gelu Deew bi lanu soxla ! Na gén
waay, nu ceg ko !

- Màndeeti nga de, Njóogu ! Fii benn
Tubaab newu fi !

- Séen naa ndawsi, te soo weddee nu teg !
Ayca, junnee ngi ! soo wóoloo sa bopp,
tegal !

- Man it séen naa ko, dafa cuq de, sunu
Deew bi !

Am xaat ñuy siisaate. Man de, Badu, bett naa fi ay boroom kër ñu naan :

- Ku dëkkul Ñarelaa amoo dara looy wax ! Nun, xam nanu lu tax Yàlla wàcce fi ndaw sii. Waaye séytaanee teg loxo ci Ñarelaa, fan yii. Mbedd mu ma jaar, dégg kuy rëbb jeegu Tubaab bi :

- Waaw, ana mu sax, moom ?

- Wëey ! Na gén, nu gis ko !

- Na gaaw gén mbaa nu taal léegi kër gi ci seen kow ! Ñii di sànniy xeer, na ca des ne ñu ngay wuti esaas bu ñu taale sa kër maam Ngiraan Fay. Nit ñaa ngi ñaq tooy xepp, di daw ci tangaay bi, di yéeg ci garab yi, koo dajeel muy di wax ay waxi dof tëwa noppi. Taxul nag sa maam Ngiraan Fay ubbi benn yoon gémmiñam.

*

* *

Juróom-ñaareelu fan.

Kenn xejatul Ñarelaa ndax fépp la nit ñiy jóge.

Sunu gan yi dañoo mujje di fanaan ci mbedd mi.

Foo walbatiku dajeek ñuy yalwaan walla ay jaaykati ndox mu sedd mbaa bisaab ; waaraatekat yiy wër Ñarelaa, naan :

- Waay, ku lii doyul lu lay doy ?

Am ñu yore nataalu ndaw si di ko jaay :

- Mu ngi. Mari-Gabriyelaa Won Bolkowski la tudd !

Werante gis bokku ci !

- Ñaata nga ci bëgg, waa ju baax ?

- Juróom-benni junni.

- Junnee ngi.

- Xeeb naa ko.

- Tegal naa la ci téeméer.

- Ma ne : baax na.

- Man ngay sëppu ? Xanaa xamoo ki ngay waxal ?

- Bul ma tooñ, jàmbaar !

- Yéen kay, la kenn waxul dara ! Ku leen romb, ngeen tàllal ko nataal bu wuteek ba ca des, te ne yépp benn nit ki la ! Yabaate ba dee !

Ñu songoo, kurpeñ yi dal, ñii far fii, ñee far fa ca des. Mag ñi di leen yedd, nag :

- Yëf yi xéewal gu fi Yàlla wàcce la, jarul a xeex ak a xuloo ! Su ngeen àndeek seen sago, ku nekk dina séddu ba doyal ! Ñépp xej nañu ci !

- Eskéy !

- Ndaw sii dafa noo bëgg a yab, ndax li deram bi weex ! Mu mel ni nag loolu rekk la nit ñi doon xaar :

- Xeebaate bi dafa doy !

- Tubaab yii ! Maa leen xam, tey ! Mënuñoo nangu ne nun ñii ay Doomi-Aadama lanu ni ñoom !

- Ñoo fi gën a bare pexe, waaye jinne jii moom, balaa muy génn ci lii tey dina wax lu set !

- Xanaa mook ñaari doomam yii dinañu lekk !
- Ay doom laa déggam ?
- Waa-waaw !
- Doom yu mel nan ?
- Ñoo la gën a ñuul sax, de.
- Tubaab bu weex ak ay doom yu ñuul laa dégg ?
- Kii du nit ku baax !
- Lu nuy xaar ? Nanu dàjji bunt bi, waay !
Benn góor gu mággaat ñëw ni leen :
- Déet doom, yoonu jàmm sorewul.
- Waay, déggal paa bii ! Jàmm ba ci lan, nag ?
- Dama xam ne ay du yem ci boppu boroom, rekk. Nen du bëreek doj. Ndaw si am nay mbokk, kat ! Su waa Tugal dalee sunu kow, nag ?
- Gone yi ree ba tëdd ci suuf.
- Góor gii daal, xanaa dafa paagal !

- Réew mu tollu ni Farãas amul lu muy
def lu dul di sonal boppam ci ab lagara
doŋŋ !

- Tubaab yi tal nañu leneen !

- Ndegam du dëmm sax, ndaw sii !

Waaye gone yooyu, Yàlla mi dul faral kuy
toonñ, moo leen daldi tiiñal ci saa si.

Fa ñuy kókkëlee góor gi, di kex-kexi, la
daldi am ñu agsi booru kër Ngiraan ak
seeni yuuxook seeni xiixat yu metti. Kenn
ci ñoom ne :

- Soldaari Daawur Jaañ yaa ngi jëmsi
Ñarelaa ak seeni fetal !

- Lan laa dégg ? Ay soldaar, tàww !

- Waa-waaw ! Ñii ma gis de, dañoo ñàng
ba dee, waat naa ne ku ñu fi fekk du baax
ci yow ! Naka la nit ñi dégg loolu rekk,
tàmbalee daw, di yuuxu :

- Soldaar yaa ngoog !

- Dawleen ! Ku ñu fi fekk tàkk nga !

Badu, su doon sama sago, dinaa la nettali
li fi xew ba jeexal te duma la ne bakkan
rot na fi. Mënuma ko, ndax wax la dëgg
moo ma war. Loolu laa dig Ngiraan Fay.
Keroog, dëggaate nañu ci buntu kër gi
fukki nit ak juróom-ñeent, ñu daldi faatu
ci saa si. Monte de, buuxante mënnoon na
cee bañ a am. Nit ñee tiitoon seen tiitu
bopp rekk, waaye wax dëgg Yàlla soldaari
Dawuur Jaañ yi defuñu fi benn ñaawteef.
Daño wàcc seeni oto, seen njiit nuyoo ci
yar ak teggin ju mat sëkk, daldi ni :

- Fii la Ngiraan Fay dëkk, de ?

Biige Sàmb a ko tontu :

- Waaw, fii mooy këram.

- Ana mu, moom ?

Biige daldi tuur soldaar bi lëndëm :

- Dafa feebar, ñu yóbbu ko loppitaan.

Man, goroom laa, maa fi nekk. Njiitu
soldaari Daawur Jaañ yi taal telefonam, ne
ki mu doon jokkool :

- Nu ngi leen fiy xaar, maak samay nit.
Buleen yàgg, nag.Bi ñu ci tegee genn-
wàllu waxtu, yeneen soldaar agsi ci gox
bi.Waaye ñii ñoom, ay Tubaab lañu woon.
Seen njiit jubal ci njiitu soldaari Daawur
Jaañ yi. Ñu gise ñoom ñaar gise bu
gaaw.Tubaab bi ne Biige Sàmb :

- Madam Mari-Gabriyelaa Won
Bolkowski laa jëlsi.

- Àgg leen ca néeg yale ngeen di séen. Mu
nga faak ñaari doomam.

Kàddu yooyu jaaxal lool Tubaab bi :

- Ñaari doomam ? Doomam yan ?

Biige Sàmb ne njiitu soldaari Daawur Jaañ
yi :

- Man kat dégguma nasaraan, kon sama
waxtaan ak ngóor sii du mën a sori. Ne ko
bumu nu tanqal, na yóbbu mbokkam mi,
xawma Mari-Gabriyelaa la tudd xawma,
te abal nu. Njiitu soldaari Tubaab yi dóor
bal buntu kër Mari-Gabriyelaa, mu ne tëll,
dàjjeeku.

Fekk na booba Mari-Gabriyelaa ngi làqu woon ci wanagam, mook doom yi. Naka la yërndu ba xàmmee ñi ko doon jëlsi, daldi daw fekki leen ci saal bi :

Booba ba léegi maa ngi leen di xaar ! Su ngeen doon yéex, ñuy taal kër gi ci sunu kow !

Tubaab bi ni ko :

- Mbaa noppi nga rekk ? Ambasadeer baa ngi lay nég sa màkkaanam. Sunu njiitu réew, ca Tugal, nee na ko na fexe ba bu la dara dal !

Mari-Gabriyelaa ree :

- Aycaleen nu dem ! Mbisin ! Mbisaan ! Ñaari gone yi génne ci wanag wi, daldi langaamu seen ndiggu yaay. Tubaab bi gaññ :

- Ñii ñaar nag ?

- Samay doom lañu.

- Say doom ? Soo dee kaf it, nun kafunu, soxna si ! Liggéey moo nu fi indi.

Soo gisee njiitu soldaari Tubaab yi, mu
ngi mer ba funki.

Mari-Gabriyelaa xam ne fa ko Biige Sàmb
ak Sinkun Kamara dugal, caaxaan
génnewu ko fa. Mu ni Tubaab bi :

- Ñaar ñii maa leen jur ci sama biir bii !
- Xool nga leen bu baax ? Noo mën a
juree ñii ñaar ?

Mbisin ak Mbisaan seen bopp ñu ngay
jooyoo, di gën a langaamu seen yaay, di
ko saraxu, ne du dem mukk bàyyi leen
Ñarelaa.

Mari-Gabriyelaa wutewul ak dof.
Mujjewul lu dul sukkal Tubaab bi, naan
ko :

- Xanaa amoo ay doom ? Soo gisee ni
Mbisin ak Mbisaan di jooye rekk nga war
a xam ne maa leen jur !

Njiitu soldaari Tubaab yi ronni ko ba
xolam sedd, ne ñi mu àndal :

- Gàddul-leen ma ndaw sii ! Dañu ma sant
ma yóbbu la sunu àmbasadu réew.

Mu neex la, mu naqadi la, dinaa ko def !
Soo demee foofu nga wax fa sa waxi
kasaw-kasaw yii ba xam ndax dinañu la
faale !

Soldaar yi mu àndal xaw a mel ni ñu
yërëm ñaari gone yi.

Mu xulli leen :

- Lu ngeen di xaar ? Gàdduleen ko laa
wax !

Ñu ne kirtim Mari-Gabriyelaa, muy wéqu,
di saaga soldaar yi, di leen gajj. Ñaari
doom yi tamit ràkkaaju, di fëgg buntu kër
gi, di làkk nasaraan tëw a noppi.

Soldaar yi génn kër geek ndaw si, daldi
jubal seeni oto.

Benn góor gu kaalawu ñëw ba ci kanamu
Mari-Gabriyelaa, taxaw, ñu xoolante
ñoom ñaar.

Mari-Gabriyelaa daldi ne ci suuf :

- Sinkun Kamara.

Kooku ni ko :

- Waaw. Sinkun Tiggide Kamara.
- Lu ma la def ? Wóoy man ! Loo ma bañee nii ?
- Lii lépp yaa ko teg sa bopp. Kenn rekk laa ci soxla woon. Léegi dinga ñàkk buubu, ñàkk ceen ga.
- Yërëmal boog gone yi. Ñoom doonuñu ci dara.
- Xanaa gëmoo li ma la wax, Mari-Gabriyelaa Won Bolkowski ? Nee naa la doyewuma leen dara, man mii. Sama gaa ñe ci soxla woon kenn, nga ne fay nakk-nakkal ba ñu mer. Soo demee nuyul ma waa Tugal !

Ba bi soldaari Tubaab yiy taal seen oto, Mari-Gabriyelaa ngi salliiru, di yuuxu turi ñaari doom yi, di féqu, foo tollu di dégg saagaam yu ñaaw yi.

Pënd bi naaw, muur jaww ji. Jaww ji xonq coyy. Pënd bi wuri. Mbisin ak Mbisaan gënatee tiit, seen jooy yi daldi dakk ci saa si, ñuy xullee, mel ni ñu tiim seen buntu bàmmeel.

Sinkun Kamara walbatiku, daj ci Biige
Sàmb, ni ko :

- Yewwi ma boog, soxna si.

Biige Sàmb xool ko, yëngal ndànk bopp
bi.

Sinkun Kamara xam li mu ko waxul,
defaraat kaalaam, dëngalu dem yoonam.

*

* *

Dinga ma ne :

- Waaw, bi loolu yépp di xew, fu Ngiraan
Fay newoon ?

Muy it laaj bu am solo. Soo dellusee,
Badu, laajal ku la neex ci Ñarelaa.

Ba ma ñaarook moom ba noppi, fab ko
dugal néegam, Ngiraan Fay tegatul benn
yoon tànkam ci diggu kër gi. Lekkatul,
naanatul, jooteetul daraak kenn ci gox bi.

Doon nanu ko dégg daal muy waxtu.
Guddiga mu gàddoo yat ne day dàq Ninki
ak Nanka,

ñaari doomi golo yi kenn ci nun masul a
gis, di leen móolu, naan leen nañu dellu ca
àll ba mbaa ñu dem fekki seen ndey Toolu-
Buur, ca Guy-Géwél, guddi googu lanuy
door a leer ne Ngiraan Fay àndatul ak
sagoom, ndeysaan.

Waaye gaaw a wax baaxul.

Ñàkkul mu amoon lu feeñu Ngiraan, booba.

Ndax lii moom, kenn du ko werante : nun
sunu bopp, xéy nanu bés gis ñaari golo yu
ndaw yuy dóor dàqe ci mbeddi Ñarelaa yi.
Ku leen jub, ñu daw làquji ci kow garabi
gox bi. Biige Sàmb daal, moo fexe bés ba
nax leen, ñu langaamu ko, mu teg leen ciy
mbaggam, ànd ak ñoom di fo di ree.

Ba Mari-Gabriyelaa Won Bolkowski
delloo Tugal ba ñu teg ca ñetti weer la sa
maam Ngiraan Fay ma fatu woon faatu.
Man Aali Këbóoy teewe naa sukkuraatam.
Ngiraan jot naa xippi, xàmmee ma, téye
sama loxo lu yàgg. Teewe naa loolu te
ngelaw li dina wéy di ko biral :

sa maam Ngiraan Fay tàggoowul benn
yoon ak sagoon.

Ci li ma mën a seede de, ba mu fiy jóge
xelam daloon na.

Bi nuy diisoo nun ñaar la soldaari Daawur
Jaañ yi dellusi Ñarelaa, ne dañu leen ne
am nay saay-saay yu fi làq ay ngàннаay,
di waaj a song nguur gi. Coow li neeti
kurr :

- Ay gànнаay, fii ci Ñarelaa ?
- Baay Ndeene de la nguur giy tuumaal !
- Baay Ndeene man ?
- Xanaa dégluwoo rajo yi ? Dafa bëggoon
a daaneel Daawur Jaañ sax de !
- Dara ! Sunu Afrig gii kat, ay kolonel ni
moom rekk ñoo fiy nekk ay paresidaa !
- Wax nga dëgg ! Te su nekkoon
paresidaa, sunu ceeb tooy, nun waa
Ñarelaa !

Céy, sama gaa ñi ! Kolonel Kamara !
Paresidãa Kamara ! Xawma maak yéen
kan moo ci gën a yenuy dàllam !

Maak Ngiraan a ngi janoo, nuy dégg ni
saar de kombaa yiy wëree Ñarelaa ak ni
bomb yiy kalaatee :

Rëll ! Rëll ! Rëll !

Mu xëcc sama loxo, tari Alxuraan. Benn
bomb rajaxe asamaan si. Ngiraan muuñ,
tudd turu Yàlla, gërëm ma, gëmm.

Ba ko waa Ñarelaa di robi, romb nañu ñaari
doomi golo yi ñuy xëccoo benn welo bay
xeex, ku nekk bëgg koo xañ sa moroom.

Waaye bi oto bi yaboon néewu Ngiraan
Fay raamee ba tollook ñoom, dañoo fàtte
welo ba ci saa si, ne jàkk mbooloo mi.

Keroog ñu bare la seen yaram daw ndax ni
doomi golo yi nee tekk-tekkaaral di
seetaan waa Ñarelaa.

Ne tuuti kenn ki woo moroom mi. Kooku
tëb fekki ko, mu am lu mu ko déey, ñu
àndandoo di ree, di màtt seen baaraam ak
a wiccax seen bopp, mel ni ñu naan :

Ñaw ! Gat di !

Ca armeel ya nag, man Aali Këbóoy bàyyi
naa naaféqi Ñarelaa yi ñu wax seen waxi
caaxaan ba noppi, ma door a yëkkati
samay kàddu ba ca kow, xalab leen ci biir
géew bi. Ñoom ñépp ñu téenandoo di ma
seet.

Kenn ci ñoom gisu ma ci, waaye ñoom
ñépp xàmme nañu sama baat, man Aali
Këbóoy. Duma jaaraat nag ci li ma leen
wax keroog. Ñoom ñi moom wax ji, dégg
nañu ma bu baax.

Bi ma jógee armeel ya, dajale na juróom-
ñaari téere yi la Ngiraan Fay jagleel. Tak
naa leen ba ñu dëgër, ma lëmës leen ci
benn turki bu fi Ngiraan bàyyi, gas ci
taatu ndaa li ba mu xóot, ma suul leen fa.
Soo ñibbisee fii ak juróom-ñetti xarnu it,
dinga ma fi fekk, man Aali Këbóoy, may
aar say téere di la xaar.

Dig naa ko Ngiraan Fay. Dinaa ko def.
Yóbbante nag, àq la.

Dinaa na la ne jabb juróom-ñaari Téere yii
may limsi.

Téereb Dóom.

Téereb Ngelaw.

Téereb Lëndëmtu.

Téereb Fent.

Téere bu Ñuul bi.

Téereb Wis.

Fàttewuma Téereb Ndéey.

Su wesoo Ngiraan mi ko bind, keneen warul a xam lan moo làqu ci biir. Waat naa ne man mi la ko fiy dencal sax, duma juum mukk ba ubbi ko. Waaye téere yooyu yépp nag, bés boo dellusee, bala nga ciy ubbi benn di ko jàng, dinaa la téye ci loxo, nu dem ma won la sa bàmmeeleu maam. Xawma kan, wànte yow Badu Taal, soo ñëwee tiim Ngiraan Fay fa mu tëdd ca armeel ya,

ñaanal ko, fàww mu yëg ko ci yaramam. Te wóor na ma ne Ngiraan Fay dund na ba dee te masul a am mbégte mu day ni ba muy nar a am bés bu mǎgg boobu.

Domi golo audio numerique
Developpé par allowow

© Editions Audio Numérique
Ebook Africa